

0
niantur incurrendis.

Quæ omnia nos præfati Reuerendiss. domini nostri commissarij ad præsidendum in hac sacra Synodo Diocæsana. Celsitudinis sue Reuerendiss. nomine cū plenaria potestate ordinati, vobis omnibus & singulis ex specia in mandato eius significamus in dubitata spe freti, quod hæc omnia, quæ præ sancta, religiosa, bonis omnibus amabilia, & amplectenda, videtis, nobis omnibus debita executioni, secundum Reuerendissimi nostri voluntatem & mandatum exequi diligenter studebitis. In quorum fidem præsens scriptum sigilli Curie Colonien. quo præsentibus utimur, impressione communitati fecimus. Datum in Synodo Diocæsana Coloniæ Agrippinæ die secunda Octob. Anno domini millesimo, quingentesimo, quadragesimo nono.

5 4 9.
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

Visum & Admissum per Petrum Curtium, Plebanum
dini Petri Louaniensis, die. 28. Octobris. Anno Domini.
Petrus Curtius.

CANONES CONCILII PROVINCIALIS COLONIENSIS ANNO CELEBRATI

M. D. XXXVI.

Quibus nuperrimè hæc addita sunt:

REFORMATIO Cleri ad correctionem vitæ & morum, ac ad remouendos abusus.

Per Reuerendiss. in Christo patrem, & dominum D. Laurentiũ, tunc S.R. Ecclesie T.T. sancte Anstasiæ presbyterum nunc Sabiniensem episcopum, Cardinalem, A. nationem Germanicam sedis Apostolicæ de latere Legatum Ratissone edita.

STATUTA Synodalia Reuerendiss. in CHRISTO patre D. Valentini, Episcopi Hildesemensis.

FORMULA viuendi Canoniorum, Vicariorum, & aliorum presbyterorum secularium.

DECRETA CONCILII PROVINCIALIS COLONIENSIS Sub Reuerendiss. in Christo Patre & domino, D. Adolpho, sanctæ Coloniensis Ecclesie Archiepiscopo, Sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellario, Principe Electore, Vestphaliæ & Angariæ Duce, Legatoque nato celebrati Anno D. Millesimo quingentesimo quadragesimo nono.

PARISIIS,

Venalis est apud Ioannem Maceum, e regione
Diui Hilarij, sub scuto Britannico.

1554.

CANONES CONCILII PROVINCIALIS COLONIENSIS

ANNO CELEBRATI

M. D. XXXVI.

Quibus nuperrimè hæc addita sunt:

REFORMATIO Cleri ad correctionem vitæ & morum, ac ad
remouendos abusus.

*Per Reuerendiss. in Christo patrem, & dominum D. Laurentiũ, tunc S. R.
Ecclesie TT. sancte Anastasie presbyterum, nunc Sabinensem episco-
pum, Cardinalem, Ad nationem Germanicam sedis Apo-
stolicae de latere Legatum Ratisponæ edita.*

STATUTA Synodalia Reuerendiss. in CHRISTO patre D. Valen-
tini, Episcopi Hildesemensis.

FORMULA viuendi Canoniorum, Vicariorum, & aliorum presby-
terorum secularium.

DECRETA CONCILII PROVINCIALIS COLONIENSIS
*Sub Reuerendiss. in Christo Patre & domino, D. Adolpho, Sanctæ
Coloniensis Ecclesie Archiepiscopo, Sacri Romani Imperij per
Italiam Archicancellario, Principe Electore, Westphaliæ
& Angariæ Duce, Legatoque nato celebrati. Anno D.
Millesimo quingentesimo quadragesimo nono.*

PARISIIS,

Venalis est apud Ioannem Maceum, e regione
Diui Hilarij, sub scuto Britannico.

I 5 5 4.

HERMANVS DEI GRATIA SAN.

ctæ Colonienſis eccleſiæ Archiepiſcopus, ſacri Ro-
mani Imperij per Italiam Archicancellarius, prin-
ceps Elektor, Veſtſualix & Angariæ dux, ſacroſan-
ctæ Apoſtolice ſedis Legatus natus, ac adminiſtra-
tor eccleſiæ Paderbonen. &c. vniuerſo clero ac po-
pulo prouinciæ noſtræ Colonienſis, ſalutem in do-
mino ſempiternam.

NTER innumera huius calumnioſe tempeſtatis aduerſa,
quibus iuſto Dei iudicio premimur, nihil ita ex eo poſſimum
tempore quo nos Deus Opt. Max licet indignos ad militi-
rii episcopalis ſuntionem vocare dignatus eſt, animum noſtrum
torſit, quam quod videmus eccleſiæ nauiculam, velut indor-
miente ipſo nauicero Chriſto Ieſu in medijs conſtitutam fluctibus turbulen-
tiſſimarum procellarū impetu, iam nimium diu ſummo cum rei Chriſtiane
periculo uelari nec interim in tāta rerum deſperatione laborantibus, ullum
alicunde ſalutis portum in quem ſe tuto recipiat, Chriſti nauis, vel de lignis
quo a fulgere Nam quod aliquot a thinc annis pleraque remedia tentata
ſint id nos diſcrutiāt magis quā animaduertimus hæcenus pene nihil aliū,
ſed omnino fruſtrā laboratum eſſe. Et quis queſo, tam ſtupidus eſt, qui non
ſentiat omnem conatum noſtrum idcirco irritum atque inanem fuiſſe, quod
hucuique nec ſyncera in Deum fide, nec unanimi voto indormiſcentē domi-
num ardentibus precibus inſinamauerimus ſed incredulitate torpētis ac cor-
ruptiſſimis animorū affectibus ſtudia in contraria currētēs nō reſpexerimus
toto corde tē, qui dixit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis,
& ego reſtiam vos. Neque enim ille vel inmemor eſt promiſſi, vel manu
eius abbreviatu vt ſaluare nō poſſit qui nō derelinquit omnes ſperantes in
ſe ſed iniquitates noſtra diuſerit inter nos & illū, atque vtinā iam tādem
reſpiſcētēs ſtudeamus, repurgatis per Dei miſericordiam mētibus noſtris, red-
tanti illā fidem a domino impetrare quātula Apoſtoli prædichi erāt, quam
in mari intumeſcētī cōpr. henſi, dominum pariter acceſſerunt, atque in cer-
uicali reclinamē ſuſcitarunt inſclamātes: Domine ſalua nos, perimus. Qua
vt cum non ſatis integra fuerit quod viciniſſim audirent: Quid timidi eſti
modica fidei tāta tamē fuiſſe perhibetur, vt Ieſus ille ſeruator excitatus ac
ſurgens, imperaret ventis & mari, adeo vt ſtatim ſubſecuta ſit trāquillitas
magna. Quam inferior ergo illa licet modica, unanimi tamen diſcipulorū
fide, noſtra erga Deum fiducia hæcenus fuerit, quam indignos gratia De-

Pre Apoſtoliſ, quanquam adhuc rudibus, nos hucusque præſtiterimus, reſ
ipſa actionumque noſtrarū euentus ſatis ſuperque declarant. Quid enim tot
comitiis, tot conuētiis, tot denique cum priuatis tū publicis cōſultationi-
bus ſuper cōponendis hiſce fluctibus, non ſemel habitis, aliud effectum eſt,
quam quod tempeſtus facta eſt cōcitior: Tandem ad vniuerſale Cōcilium,
vti ad vltimū aſylum reſpeximus omnes, quod in primis inuictiſſimum per-
inde ac piētiſſimum eccleſiæ pugil, Karolus, eius nominis quintus, Romanorū
Imperator, ſemper Auguſtus authoritate apoſtolica indici magna cū inſtā-
tia poſtulauit, beatiffimus ſubinde Potifex piētiſſimæ poſtulationi aſſen-
tens futurū pmiſit, totus deniq; orbis in gēti cū deſiderio hæcenus expecta-
uit. Sed vt nō leuis momēti res eſt generale eccleſiæ Synodū cōuenire: ita per-
multa ſunt, quæ omni diſſidij, parētē diabolo procurāte, ſubinde ſuboriun-
tur impedimēta, quibus eſt nō omnino ſpes indiēdi cogendiq; Conſiliū adi-
matur, tamen res omnium maximē neceſſaria, in longū ſaltē protrahitur.
Nos igitur rationem officij episcopalis nobis cōcrediti ſolicitē animo verſan-
tes, quauquā maluiſſemus rebus labentibus, publico atque adeo totius orbis
Chriſtiani auxilio ſuccurri, quā priuatim in prouincia noſtra de neceſſario
reſpondi diſpicere: In tā longa tamē expectatione, dilationēq; ſperatæ opis,
nullā excuſationē inuenimus diutius i officio noſtro ceſſandū, maximē quod
hereſum ac ſchiſmatū peſtilētiffimis exitalibuſq; fluctibus prouinciā noſtrā
vndeūque, idq; agminatim impetētib; ſcelerū quoque ac morū logē corru-
ptiſſimorū lue ac fluctibus magu ac magis inundantibus omnē dehinc morā
extremi plenam periculi indicemus. Proinde & diuina voce cōmitti, & ſa-
croꝝ Canonum iuſſu cohortati prouinciæ Cōcilium in ciuitate noſtra Co-
lonia Agrippina Deo auctore celebrandū indiximus. In quo cū nobiſcū
reuerendorū Suffraganeorū noſtorū, Leodien. Epifcopi ac Monafterien. &
Oſnaburgē, confirmati, adminiſtratorisq; Minlenſis eccleſiarum legati
(Traiecten, interim Epifcopi procuratoribus, quo minus ad nos ſe recipēt,
inter eundē per obuios milites, quemadmodū ipſorū literæ excuſatorie con-
tinebāt prohibitū) ſimul & cū venerabilis clero noſtro in Dei nomine cōue-
nerint, ipſiſque Dei ac eccleſiæ cauſam (quantū is, à quo omne datū opti-
mū ac omne donū perfectū descendit, pater luminū conceſſit) diligētē per-
tractarint, Tandem diſuſis omnibus, que repurganda videbātur reforma-
tionē quam omni ope molimur & ex animo optamus in Canones quodaſdam
diuine legi ac patrū ſanctionibus cōſentaneos contraximus quos viſitatione
diœceſeos noſtræ effectū mancipare (quoad eius fieri poteſt) Deo adiutore
aditemur, vt habeat prouincia noſtra donec generale illud indicatur Cōci-
liū, aliquāulā ſaltē opem, qua ſe aduerſus ingruētēs ac inundātes diſſidia-
rū fluctus ac ſclerū luem, ſeruet ac tuetur. Omnia tamē, quæ hoc libello cōti-
nētur iudicio SS. Apoſtolice ſedi, quam merito veneramus, ſubmittentes.

INDEX TITVLORVM PRIN-

CIPALIVM AC CAPITVLORVM CONCI-
lij provincialis Colonienſis, quæ ſub illis ad Chriſtiana
pietatis augmentum comprehenduntur.

Folio 1.

DE MVNERE EPISCOPALI.

Officium Episcopi poſt verbi prædicationem, conſiſtit
potiſſimum in impoſitione manuum, &
viſitatione Eccleſiarum.

DE impoſitione manuū
quæ eſt ordinum Ec-
cleſiaſticorū collatio,
ac inſtitutio miniſtro-
rum.

Caput 1.

Ad certum titulum eccleſiæ mi-
niſtros canonicè deligendos or-
dinandōſque.

Manū nemini cito imponēdā.
Humani adfectus & vernalitas
in beneficiis eccleſiaſticis, execra-
biles.

Beneficia eccleſiaſtica, priuſquā
vacent, nemini promittenda.
Dignis tantum beneficia eſſe
conferenda.

Idoneos tantum in prælatos eli-
gendos eſſe.

In eligendo, ætas, mores, litera-
tura, & facer ordo ſpectanda.

Electio ſyncera eſſe oportere.
In cōfirmatione electionis, quæ
expēdenda.

Per patronos idoneos præſen-
tari oportere.

Quid incūbat archidiacono.
Aliquot abusus Officialiū in-
ter viſitandum corrigendi.

Omnes qui de beneficiis diſpo-
nunt, ſui officij admonendi.

Moderatio patronos laicos re-
ſpiciens.

De officio vicariorum in pon-
tifficalibus.

Quid episcopis potiſſimū cu-
randum ſit.

De ætate ordinandorum.

Teſtimonium vitæ ac doctri-
næ per initiandos ſacris, exhiben-
dum.

De eruditione ordinandorum
inquirendum.

Videndum quo affectu ad ordi-
nes accedatur.

Quanto temporis ſpatio, ante
maiorum ordinum receptionem,
initiandi ſe præſentare debeant.

Item & quid initiandi tum ſecum
allaturi ſint.

Quale teſtimoniū adferēdū.

Die mercurij proxima ante ſu-
ſceptionem ordinum, examinan-
di qui initiatur ſacris.

Neminē examinatione immu-
nem eſſe oportere.

Cuius admonēdi ſint prædicationis die, initiandi ſacris.

In minoribus ordinibus conſe-
crandis, quæ cura adhibenda.

Ab initiandis nihil exigendū.

Literæ

INDEX CAPITVM.

Literæ dimiſſoriæ nulli temerè
concedendæ.

Tituli ordinandorum diligen-
ter diſcutiendi.

Peregrini clerici quomodo ad-
mittendi.

Odiſa beneficiorū pluralitas in
vna eademque perſona.

Diſpenſationes inſpiciendæ, vt
occurratur abuſibus.

In reſignationibus ac permuta-
tionibus beneficiorum quæ cura
adhibenda.

Præſtat paucos eſſe bonos quam
multos inutiles ſacerdotes.

De viſitatione vlt. loco dicēdū.

Folio 7.

DE officio priuato ac publi-
co, vitæque ac moribus Cle-
ricorum generatim.

Vnde clerici appellatio deriuat.

Clericum ſuo officio intentum
eſſe oportere.

Duplex clericorū miniſteriū.

Biblia à clericorū manibus nun-
quam deponenda.

De horariis precibus in dies præ-
legendis, & reformandis breuiatim.

Pro cuiuſlibet affectu, non faci-
lè nonandum quod in eccleſiaſ-
tico officio agitur.

Quo affectu horarias preces præ-
ſoluere oporteat.

Summa deuotione Miſſæ ſacrū
celebrari oportere.

Arguuntur, qui polluta mente
altare domini accedunt.

Reuidēda miſſalia ac breuiaria.

Quæ omitti aut decurtari, vel
organorum vel cantorū concen-
tu haud debeant.

Quemadmodum miſſa legiſt.
Quid poſt eleuationem Eucha-
riſtiæ agendum.

Organorum melodia quemad-
modum temperanda.

Singulis dominicis diebus, quæ
iſtis pecularia ſunt officia dicen-
da.

Confefſio Miſſæ præambulum,
deuote recitanda.

Cur ſacerdos in altari miniſtrū
habeat.

Omnis cultus diuinus ſumma
cum veneratione peragendus.

De vita ac morib⁹ clericorū.

Ob quam cauſam clerici male
audiant ac puniantur.

Præcipue cauſæ oīs mali tres.

Ambitionem ac faſtum clericali
officio maximè repugnare.

Oīs luxur clerico interdicit⁹.

Clerico non licere vel cauſonè
agere, vel tabernas, niſi neceſſita-
tis cauſa intrare.

Habitus, ſeu exterioris corpo-
ris cultus modèſtia, à clericis exi-
gitur.

Mali exempli eſt, ſacerdotem ſe
venditare in Capellanum delica-
to laico aut mulierculæ.

Suſpecta mulierum cohabitatio
clericis interdicit⁹.

Auaritia ī clerico execrabilis.

Honeſto artificioſo victū qua-
rere clerico licet.

Clerici ne mercatores ſint, mul-
to minus fœneratores.

* iij

Damnatur clerici superstitiosi, fucra, curiosi ac leuiculi.	32	tidianorum conuentus obseruandi.	18
Folio 13.		Volumina statutoru reuidentia.	19
DE metropolitano, cathedralibus & collegiatis ecclesiis, & in his ministrantibus. Cap. 1.		In Capitulis a iurament. facili exactione temperandum.	20
De officio Decanorum.	2	Inter visitandum de moderandis annis (qui expectantia appellatur) videndum.	11
De officiis in eiusmodi ecclesiis ministrantium.	3	Non oportere a Canonico recens admissio, pecuniam statuariam duplicata ob antecessorem exigi.	22
De canonicoru vita & officio.	4	Communi necessitati Ecclesie, communi contributione consulendum.	23
Quemadmodum preces horarum aliarque diuinae laudes decantantur.	5	Tribunalia extra templa collocanda.	24
Inter sacra nihil ne cogitandum quidem, quod Dei aut ecclesie oculos offendat.	6	Optandum ut deambulationes in hisce ecclesiis prohiberi possint.	25
Decani templi summi potestas in prauaricatos.	7	Theatrales ludos non inferendos templis.	26
Quem oportere esse vestitu ministrantium in hisce ecclesiis.	8	Cuiusdam abusus abrogatio.	27
Decani vndiquaque aduigilabunt.	9	Processionum Collegiatarum ecclesiaru, que ad maiorem sunt, moderatio.	28
Ante omnia vero, ut Canonici sacris adsint.	10	De processionibus non abrogatis.	29
Vicarij, ut diuinis laudibus decantandis intersint, adigendi.	11	Quomodo ad annuaria episcoporum in maiori ecclesia conueniendum sit.	30
Ad personalem residentiam cogendi quibus hanc per fundationes beneficiorum est imposita.	12	Minora ministeria idoneis committenda ac decenter peragenda.	31
Lucri tantum causa sacris adesse non oportere.	13		
Capitula disciplinae qualiter obseruanda.	14	Folio 19.	
Officiu Decani in rebelles.	15	DE parochis ac eorum Vicariis, aliisque verbi ministris	
Contentiosi ad pacem & concordiam per Decanum & Capitulum reuocandi.	16	Caput 1.	
Pœna aduersus contentiosos pertinaces.	17	Qui admittendi.	2
Quo tempore Capituloru quo-		Orandus Deus, ut mittat opera	

rios in messem suam.	3	Folio 22	
Vnde dignoscere oporteat pseudo ecclesiasticas.	4	DE vita ac moribus parochorum.	Cap. 1.
Soli auctoritate ordinaria comprobati, ad verbi ministerium admittendi.	5	Vita vt doctrinae in parocho conueniat, necessarium	2
Qui sunt legitimi parochi, & illorum vicarij, modo tamen hi ex aminiati prius, & admisi sint	6	Pastorem gregis exemplum esse oportere.	3
Fratres mendicantes quatenus admittendi.	7	Vitanda parochi in primis auaritia,	4
Quam modestiam fratres mendicantes in verbi praedicatione seruare oporteat.	8	Parochi familiam irreprehensibilem esse debere	5
Non ferendi, qui in iurisdictiones & potestates temere ad plebem inuehantur.	9	Parochi luxus oino cauendus.	6
Abusus est, qui parochi suo officio interdicit.	10	Pudicitia seruanda parochi,	7
Fratres mendicantes his synodaliibus constitut. onibus erunt parentes.	11	Quae fugienda & quae sectanda parochi.	8
Decet quoque, ut fratres eatenus ordinarię potestati subiciantur.	12	Folio 23	
De semel certo loco destinatis ac admisis non temere retrahendis.	13	DE disseminatione verbi. ca. 1	
Qui nulla legitima auctoritate innixi, se verbi ministerio ingerunt, vti seditiosi comprimendi.	14	Quid parochi meditandum.	2
Prohibentur omnes apostatae monachi ignoti ac peregrini spernologj.	15	Fidelitas in primis in parochi requiritur.	3
De Terminariis quatenus admittendi.	16	Quis sit fidelis verbi dispensator.	4
Priviligijs fratrum nihil derogatur.	17	Omnis scriptura ad geminam charitatem exigenda	5
Monachorum ecclesie per seculares (vt vocant) presbyteros gubernandæ.	18	Suma euangelicę praedicationis.	6
		Parochi cautissima sollicitudine in praedicatione verbi vtendū,	7
		Quemadmodum sermo temperandus,	8
		Quid cauendum inter concionandum.	9
		Nihil aut fabulosum, aut suspectum adferendum.	10
		Loquacitas vitanda.	11
		Quemadmodum parochum aduersus haereticos pugnare oporteat.	12
		A scommatis & conuitiis abstinendum.	13
		In cõtentionis dogmatibus, quomodo docendus populus sapere.	14

Qualem oportet esse parochū in eprehendis criminibus. 15	quid docendum. 8
Manifesta reprehensio vtriusq; potestatis vitanda. 16	Quomodo ad sacramentum cō firmationis accedendum. 9
Quomodo corripiēdi magistra tus. 17	Cuius sint admonendi suscepto res confirmati. 10
Admonendus populus, vt ore pro magistratibus. 18	De moderādis donariis, quā su sceptores infantibus donant. 11
Notantur qui secus docent. 19	Docēdis populus de signis ex ternis. 12
Summa doctrinæ Christianæ in Enchiridion contrahenda. 20	De sacrosancta Eucharistia. 13
Enchiridion quā docebit. 21	Quid docendus populus in hu ius sacramenti ministracione. 14
Ordo concionādi, quem simpli ciores sequentur. 22	Quibus persuasum est vtranque speciem, laicum participare oport tere, quomodo docendi. 15
Sanctorum historia quatenus attingendā. 23	De veneratione sacrosanctæ Eu charistia. 16
Allegoria quomodo explican da. 24	Quomodo tantum miraculum in hoc sacramēto fiat, populus do cendus. 17
Quomodo finienda concio. 25	Quomodo admonēda plebs ad sumendā Eucharistiā accedēs. 18
Quid recitandum finita cōcio ne. 26	Qui ad hoc sacramentum parti cipandum admittendi. 19
Quomodo, finita concione populus excitandus ad orandum pro defunctis. 27	Quatenus alteri, quā suo pa rocho confessus, ad Eucharistiā admittendus. 20
Folio 28.	Intra annum saltem semel com municandum. 21
D E administratione sacramē torum. Cap. I.	Quorum admoneri popul⁹ hoc sacramentū participaturus maxi mē debeat. 22
Instruendus populus, quid aga tur in cuiuslibet sacramenti exhi bitione. 2	Docendus quoque, cur hoc sa cramentum sub specie panis & vi ni institutum sit. 23
Quid agatur in baptismo. 3	Quomodo singulis dominicis diebus plebs ad audiendam Mis sam se preparabit. 24
Cuius sint admonendi suscepto res infantis. 4	Docendus populus generatim quid agatur in Missa. 25
Populus docendus, quid velint externa signa. 5	
Quomodo accedendum ad ba ptisimum. 6	
Baptismus in facie ecclesiæ per agendus. 7	
In confirmationis exhibitione	

Corri-

Corripiēdis abusus eorum, qui ante finitam Missam irreuerēter discedunt. 26	In gradibus consanguinitatis & affinitatis concilium generale ob seruandum. 46
Docendus populus, quale Mis sa sacrificium 27	Ludicra tollenda. 47
Exequiæ ac Missæ pro defun ctis, quando, & cum qua admoni tione celebrandæ. 28	De sacro ordine dictum esse prius. 48
Qui ad exequias euocandi. 29	Cur adhibeat extrema vinctio. 49
De pœnitentiæ partibus. 30	Quomodo impendenda vinctio extrema. 50
Prima pœnitentiæ pars cōtritio, in suggesto semp̄ pertractāda. 31	A sepultura nemo in cōmunio ne discedens, repellendus. 51
Neminem non ad pœnitentiā inuitari. 32	Quā admonitionem in sepultu ris & exequiis fieri oporteat 32 Folio 37
Presbyter qui à confessionibus est, qualis esse debeat. 33	D E vinctu parochorū. Cap. I.
Quid cōsentem docebit pres byter confessarius. 34	Parochis vinctus necessarius suppeditandus. 2
Remedium pro ratione morbi adhibendum. 35	Vicecuratos quos vocant, ex prouentibus ecclesiæ congruā su stentationem recepturos. 3
Nimis anxij quomodo trāquil landi. 36	Qui ecclesias vinctas habent, vi cariis perpetuis portionem con gruam assignare oportere. 4
Moderatio ī casib⁹ reseruatis. 37	Vbi reditus nō susceperint, quid agendum. 5
Publicæ pœnitentiæ vsus in ec clesiam reuocandus. 38	Denarius consuetus, sed dupli catus, pendendus 6
Recitata confessione, quid agē dum per parochum 37	Laudibilem consuetudinem Agripinæ Colonix per hac nō ab rogari. 7
In matrimonii sacramēto quid agatur. 40	Folio 38.
Quemadmodum monēdi sunt, qui matrimonium contrahere af fectant. 41	D E cōstitutionib⁹ ac cōsuetu dinibus ecclesiasticis. Cap. I
Matrimoniiū tria completi. 42	Ieiunia ab ecclesia indicta, reue renter obseruanda. 2
Pium votum & in clandestinē contrahentes censura. 43	Irrisores ecclesiasticorum ieiu niorum reselluntur. 3
Coniunctio cōiugum in facie ecclesiæ peragenda. 44	Ecclesiæ constitutionem chari tati cedere. 4
Peregrinos & ignotos sine legi timo testimonio non coniungen dos. 45	Quid in ieiunio potissimū spe

Etandum.	5	Admonendi parentes, ne liberos inuitos in monasterium detruant	3
Redarguunt qui quadragesimę obseruationem contemnunt.	6	Quo affectu monastica vita amplectenda.	4
Letanię & rogationes cur institutę: & quomodo populus admonendus sit.	7	In monasteriis habendus, qui doceat legem domini.	5
Processiones intra septa ecclesiarum peragendę.	8	Verbi prædicatorum in monasteriis esse oportere.	6
Admonendus populus, cur ferię institutę.	9	Monachi bonę indolis ad Academias mittendi.	7
In feriis soli deo vacandum.	10	Moniales non esse alligandas, vt nulli quãquam suo (vt vocãt) patri aut proposito conscreantur.	8
Dies dedicatiõis tẽpli extra Coloniã, vno die vbiq; celebrãd, & quomodo sit admonẽd, populus.	11	Mutatam esse paulatim faciem monasteriorum, ac vturpatum hospitij ius simul cum accessu moderandum.	9
Cur templa & altaria cõsecrantur.	12	Visitatio monasteriorum necessaria.	10
Populus docendus, quid agatur & significetur in cõsecratione tẽplorum & altarium.	13	Sumptuosi monialium præpositi abrogandi, & frugales æconomi constituendi.	11
Cur benedicantur campanę.	14	In monasteriis monialium vitium ac mensam communem esse oportere.	12
Docendus populus, vt signatis potius quãquam signis inhæreat.	15	De præpositis solitariẽ commorantibus.	13
Quicquid in cõseremoniis ab abusu spectat, cautẽ ac diligẽter cauendum.	16	Visitandę domus fratrum Teuthonicorum, diui Ioannis Baptistę, & Antonitarum.	14
Cur reconcilietur templum aut cõmeterium.	17	De vita & conuersatione monachorum.	15
Quę pollutio reconciliationẽ requirat.	18	Monachorum studia atque exercitationes quales esse oporteat.	16
Quorum sumptu & expẽsis reconciliationis faciendę.	19	Monachos vagos sub custodia reuocandos.	17
Immunitatem ecclesiasticam in duobus potissimum sitam esse.	20	Literas priuatas monacho, aut monachę, iniussu abbatis resignare	18
Quemadmodum fraternitates reformandę sint.	21		
Folio 42.			
DE vita ac conuersatione monastica. Cap. 1.			
Neminem monachismi professione temere alligandum.	2		

re non licere.	18	Folio 48
Canonissarum secularium moribus reformandi.	19	DE iurisdictione ecclesiastica contentiosa. Cap. 1
Folio 45		EXcommunicationis origo & præcipuus vltus.
DE hospitalib. & orphanatrophis, aliisque id genus piis locis. Cap. 1		Quor passim in omnes inobedientes excommunicationis censura distringi cõperit.
In hospitalibus in primis animę curandę, deinde corpus.	2	Vltum excommunicationis in publicẽ criminosos in lucem reuocandum.
In hospitalia qui recipiendi.	3	Quid cauendum in decernẽda excommunicationis censura.
In hospitalia pauperes eius loci, vbi constituta sunt, potissimũ recipiendos, maximẽ contagiosis morbis implicitos.	4	Excommunicatos vitandos.
Mendicantibus validis hospitalia clausa, & mendicitatem interdictam esse oportere.	5	Non passim cõtra omnes delatos per Fiscales inquirendum.
Magistorum hospitalium prauis adfectus damnantur.	6	Manifestẽ criminosis pro quęstu nequaquam ferendi.
Quã grauiter peccent, qui ex pauperum vitũ se ditant.	7	Clerici grauissimorum criminum rei, secundum canonicas sanctiones puniendi.
Folio 46		De testamentis insinuandis, approbandis ac exequendis.
DE scholis, typographis, ac bibliopolis. Cap. 1		Bona presbyteri ab testatode functi i piã causam cõuertẽda.
Scholę inter vitandum repurgandę, ac instituendę.	2	Portio quę Archiepiscopo soluitur, minime grauis.
Apud singulas ecclesias habendus vir eruditus, qui clericos eius ecclesię instituat.	3	Iuramentorũ facilis exactio in iudiciis refrenanda.
Qui huic viro vitũ suppeditabunt.	4	Formula inquirendi hæreticos delinianta
Quemadmodum Academię instaurari ac studia ali possint.	5	Folio 50
Piũ votũ ad studia subleuãda.	6	DE visitatione ac synodis archiepiscopalis archidiaconalibusque. Cap. 1
Decretalẽ Honorij tertij, quoad eius fieri potest, renouari æquũ esse.	7	Quo ordie visitatio istitueãda.
Quid curandũ in Academiis.	8	Quę vbiq; corrigere oporteat.
Nihil imprimendum aut vendendum, nisi reuisum prius.	9	In primis reformandos esse De canos.
		Inquietos, & prælatis rebelles

corripiendos.	5	secunda.	15
In monasteriis quomodo abusus percipiendus.	6	De officio Parochi inquirendum.	16
In visitatione Parochiarū quid agendum.	7	Synodus episcopalis anno bis habenda.	17
Habēda cōcio per Visitatores.	8	Quid agendum in synodo episcopali.	18
Interrogandus Parochus, quō titulo ministerium gerat.	9	De synodis Archidiaconalibus ac ruralibus.	19
De vita, moribus, & doctrina inquirendus.	10	Officiales archidiaconorum, & decanos rurales, viros graues esse oportere.	20
externis videndum.	11	Synodi archidiaconales antiquitate quandam præ se ferūt.	21
Num hæresis quæpiam serpat diligenter inuestigandum.	12	Abusus in synodorum Archidiaconalium ac ruralium obseruatione.	22
Num agantur alia, quæ cū Dei & ecclesiæ institutis pugnent, dispiciendum.	13	Inter visitandum abusus corrigendi.	23
De puerorum institutione, & hospitalium cura quærendum.	14	Procuracionē suo officio recte fungentibus pēdi, æquū esse.	24
Vitia quibus assueuerint Parochiani, acriter corrigenda ac re-			

CAPITA REFORMATIONIS

PER D. LAURENTIVM IN

Comitiis Rarissimè editè.

Quod nemini prædicare liceat, nisi per episcopum admisso, cuius est verbo Dei seminando eos adhibere, quos probauerit esse doctos, modestos, ac pios viros.	cap. 1	per sui oneris imponant.	cap. 5
Quod clerici morum integritatem, clericali quoque habitu, ac onefura ornare debeant.	cap. 2	Vt Parochi pro necessaria sacra mētorum administratione, quod de consuetudine voluntariè offer tur recipiant, nihil verò extorqueant.	cap. 6
Vitæ clericis tabernæ, scenæ, Iudi, omnisque leuitas.	cap. 3	Consuetudo per quam plus iusto onerantur subditi, auctoritate episcoporum vel magistratū moderanda.	cap. 7
Interdicitur clericis cauponaria ac mercatio.	cap. 4	Quod oporteat clericos esse tē perantes, & non miscerē cū laicis cōiuiua ne funeralia quidem, aut frater nitatem.	cap. 8
Vt Parochi oblationibus ac iuribus suis cōtēti, subditis nihil fu-		Parochis datæ potestas occultos pecca-	

peccatores gratis absoluendi, præter hereticos, homicidas & excommunicatos, qui cū publicis peccatoribus remittēti sunt ad eos qui bus absolutio referuāda est.	cap. 9	Ne prelati animarum idignis & sub vili stipendio locent.	cap. 10	luntatem præfactorum erarij, Re- ctoris quoque consensu. cap. 18
Gaudere nō debēt clerici de ecclesiasticis beneficiis, quorū prædia & domos nō restaurāt.	cap. 11	Non debent animarū curæ præfici religiosi, sed ad regulā (quam professi sunt) obseruantiam compelli.	cap. 12	Episcopi debēt suis vicariis (quæ & ipsi episcopi sunt) ita provide- re, ne cogātur cōtra episcopalem dignitatem quæstui seruire. cap. 19
Extra diœcesim ordinati, sine ordinari auctoritate ac literis testimonialibus, ad diuina non admittantur.	cap. 14	Licebit pauperi cōuētui cuiuslibet suę ecclesię, diuiti tātū cohærenti præficere religiosum probatum prius, & admissum per episcopum, sed ne ad sacros quidem ordines alij quàm tales promoueri debent.	cap. 13	Rediguntur dies festi ī numerum, ceteri ita abrogantur, vt nihilominus peragantur diuina. 20
Sacerdotes ī libidinem effusos, & nephario cōcubinato pollutos, ac censuris ecclesiasticis coercendos.	cap. 15	Stationarios qui elemosynam pacti sunt, prohibēdos: qui verò itegra fide colligūt, nō admittēdos nisi sub testimonio ordinarij.	16	Quibus diebus iterdicta sit nuptiarū celebritas, & quatenus ieiunium plebi sit iponendum. cap. 21
Vagos sacerdotes nō tolerādos ultra mēsem, nisi cū testimonio ordinarij vnde discesserūt eiūsq; cuius diœcesim itarūt admisiōe.	17	Seruandas in ærario templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent nisi accedente ad vo-		Quod cedēs clericis auctores tātum diuinis excludere debeat. 22
Seruāda quæ aduersus simoniacos sacri canones decernūt. ca. 30				Quod episcopi non debeāt clericorum bonis inhiare, qui legitimos hæredes aut successores relinquant. cap. 23
Diuinatores, hæreticos, & fidei				Quod secularis potestas capere possit apostatas, debet tamē ordinarios tradere, cuius erit in ipsos animaduertere. Quodque non liceat episcopis pētionē, aut absentiarū decimas extorquere. cap. 24
				Quod nō liceat episcopis beneficiorū fructus immodice ac aua- re clericis surripere. cap. 25
				Archiepiscopi debēt prouincialem synodum omni triennio conuocare. cap. 26
				Qui recusat altari seruire, non debet de altari viuere. cap. 27
				Qui sacramentorū cōmunionē in totū neglexerint, sepultura debent a sinorum sepeliri. cap. 28
				Nō cōmittendū vt relinquatur impunita blasphemia. cap. 29
				Seruāda quæ aduersus simoniacos sacri canones decernūt. ca. 30

dilaceratores non modo vitandos ac rescindendos, sed seuera quoque animaduersione plectendos. cap. 31
 Ut sacerdotes oportet sacras litteras assidue discere, ita laicorum est non temere de illis disceptare ac iudicare. cap. 32
 Decet episcopos suos vicarios esse liberales, prælatosque omnes elemosynarios. cap. 33
 Vetera decreta sanctionisque pulchrum est obseruare. cap. 34
 Episcopi in synodo quomodo de more veterum singulis annis oportet celebrare debet has constitutiones publicare, & subditos ad earum obseruantiam compellere. cap. 35

INDEX RVBRICARVM

STATVTORVM SYNODALIUM

Episcopi Hildesemensis.

Folio 60

De summa Trinitate & fide catholica. Caput 1
 De officio archiepiscopi. ca. 2
 De renuntiationibus beneficiorum. cap. 3
 De temporibus ordinationum. cap. 4
 De filiis presbyterorum. cap. 5
 De clericis peregrinis. cap. 6
 De maiestate & obedientia. 7
 De iudiciis. cap. 8
 De foro competenti. cap. 9
 De alienatione iudicij mutandi causa facta & cessionibus. cap. 10
 De probationibus. cap. 11
 De fide instrumentorum ac notariorum. cap. 12
 De sententiis & re iudicata. ca. 13
 De vita & honestate clericorum. cap. 14
 De cohabitatione clericorum & mulierum. cap. 15
 De clericis non residens. cap. 16
 De præbendis. cap. 17
 De portione congrua seu competentis. cap. 18
 De institutione. cap. 19
 De rebus Ecclesiæ non alienandis. cap. 20
 De testamentis & ultimis voluntatibus. cap. 21
 De parochis & parochianis. ca. 22
 De fructibus defunctorum parochianorum seu rectorum ecclesiarum parochialium, Vicariorum, altaris, & aliarum personarum ecclesiasticarum ciuitatis & diocesis Hildesemensis. & qualiter inter defunctorum & successorem diuidi debeant. cap. 23
 De bladis & frumentis. cap. 24
 De fructibus arborum. cap. 25
 De fructibus arborum. cap. 26
 De censibus & aliis pœntibus. cap. 27
 De rata soluti omni impositionum. 28
 De regularibus. cap. 29
 De monialibus. cap. 30
 De magistris scholasticis. cap. 31
 De custodia Eucharistiæ & reuerentia sacramentorum. cap. 32
 De baptismo. cap. 33
 De ecclesiarum procura. cap. 34
 De celebratione missarum & ho-

rarum

rarum canonicarum per solutione, De sponsalibus & matrimoniis. ca. 2
 Et de concionatoribus. cap. 35 De Iudæis. cap. 43
 Quomodo diuinum officium De adulteris. cap. 44
 sit celebrandum. cap. 36 De raptoribus. cap. 45
 Quo tempore quisque debeat De usuris. cap. 46
 esse in choro. cap. 37 De pœnis & occasione interdictionis. cap. 47
 Qualiter horarum canonicarum extra De pœnitentiis & remissionibus. cap. 48
 chorum dicendæ sint. cap. 38 De sententia excommunicationis. cap. 49
 De his qui tempore diuinorum Casus episcopi specialiter referuntur. cap. 50
 vagantur per ecclesiam. cap. 39
 De tabula pœdente in choro. 40
 De tenentibus capitula temporarie missæ. cap. 41

TABVLA FORMVLARVM VI-

VENDI CANONICORVM

SECVLARIVM.

Folio 83

De quinque horribilibus exemplis contra eos qui vitam suam emendare volentes, statim cum compunctionis spiritum sentiunt se perfectos esse arbitrantur, & in modo viuendi eligendo sanis consilio filii non vtuntur, sed iuxta motum capitis sui ambulat. cap. 1
 De mala libertate canonicorum secularium. cap. 2
 Quid sit secundum carnem viuere. cap. 3
 Cum quibus conuersare debet canonicus secularis. cap. 4
 Qui non vult regi & dirigi non est canonicus. cap. 5
 Quilibet canonicus aut vicarius primo debet intentionem suam dirigere ad dominum deum. cap. 6
 Quilibet canonicus aut vicarius debet aduertere, quibus & qualibus debitor sit iuxta vocationem suam, & hoc ad quod tenetur, debet opere adimplere. cap. 7
 Valde multa ad hoc requiruntur, quod aliquis rite officium diuinum persoluat, & quod aliquis dignus habeatur diuinis interesset. cap. 8
 Si aliqua de antiquis obseruantis ecclesiæ sunt collapsa, potest canonicus laborare pro reformatione eorum, vel in domo propria supplere illa per alia exercitia spiritualia. cap. 9
 De regula canonicorum secularium, quæ in quibusdam ecclesiis habetur. cap. 10
 Qui hanc formulam studiose seruauerint, etiam in seculo manentes religiofam vitam ducere possunt. ca. 11
 Canonicis & vicariis bonæ voluntatis malitia huius temporis obesse non potest, faciatis melius quod possunt, & sollicitè ambulent deo

suo, & salui erunt.	cap.12	De sobrietate prandij, & benedi-	cap.38
De debita exterioris hominis		distinctione mensarum.	cap.39
compositione tam in loquendo		De modo in comedendo.	cap.40
quam comedendo.	cap.13	De lectione in mensa.	cap.41
De sobria mensa & cibis simpli-		De conuiuio.	cap.42
cibus mediocribusque.	cap.14	De aliqua abstinentia à carnibus,	cap.43
De ieiuniis temperatis.	cap.15	ouis, & lacticinis.	cap.44
De habitu.	cap.16	De gratis facto prandio dicen-	
De loquutione.	cap.17	dis, & de dolendo propter excessum	cap.44
Mediu semper est tenedū.	ca.18	in cibo vel potu.	
De reformatione interioris ho-		Quid faciendum sit post dormi-	
minis.	cap.19	tionem, vel spationem vique ad	cap.45
De bello legis dei contra legem		vesperas.	cap.46
diaboli in vno homine.	cap.20	De cena.	cap.47
De triplici concupiscentia.	cap.21	De collatione quando ieiunatur.	cap.48
De elogatione ab occasione bus		Quod sobria sit cena.	cap.49
concupiscentiarum.	cap.22	Quod quidam post cenam non	
De duplici remedio contra pec-		loquuntur.	cap.50
catum.	cap.23	Non est inconueniens post cenam	
Quod homo regulam viuendi sibi		cum familia honeste recreari.	cap.51
eligat iuxta suam naturam & sui sta-		Antequam ad lectum se ponat ho-	
tus congruentiam.	cap.24	mo, colligat quomodo diem expē-	
Quod homo suam doctrinam ad		derit, & de negligentia veniam pe-	cap.52
practicam ponat.	cap.25	tat donec obdormiat.	cap.53
De dilectione dei & proximi.	cap.26	Iacens in lecto, aliquid boni cogit.	cap.54
De confessione.	cap.27	De perseverantia in bono.	cap.55
De proposito obseruandi formam		Vitanda sunt occasiones recidendi	cap.56
uiuendi conceptam.	cap.28	uandi.	cap.57
Qua hora surgendum sit.	cap.29	De tentationibus.	cap.58
De horis beatę virginis.	cap.30	Cum anima fugere incipit ad le-	
De pulsu ad matutinas.	cap.31	sum, statim irasci & sęuire incipit	cap.59
Quomodo homo se habere de-		beat in ingressu ecclesię & chori.	cap.60
beat in ingressu ecclesię & chori.	cap.32	De distractione mentis.	cap.61
De distractione mentis.	cap.33	De Prima.	cap.62
De Prima.	cap.34	Quomodo canonicus in capitulo	
Quomodo canonicus in capitulo		se habere debeat.	cap.63
se habere debeat.	cap.35	De preparatione ad Missam.	cap.64
De preparatione ad Missam.	cap.36	De Tertia, Sexta, & Nona.	cap.65
De Tertia, Sexta, & Nona.	cap.37		

FINIS.

DE MVNERE EPISCOPALI.

Officium Episcopi post Verbi prædicationem consistit potissimum in impositione manuum, & visitatione Ecclesiarum.

EPISCOPI Munus in duobus potissimum consistit. Primum, in impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum collatio ac institutio ministrorum. Deinde in visitatione diocesens. Vtrunque beatissimus Apostolus ad Titum dilectum filium, Cretæ Episcopum scribens, complectitur: Huius,

Titum. 1.

inquit, rei gratia, reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi Alterum verò idem Apostolus, cū à Mileto discessum maturaret, profecturus Hierosolymam, ac certus quòd amplius haud visurus esset faciem eorum omnium, per quos transiit, prædicans regnum Dei, vocatis illo ad se ab Epheso ecclesię presbyteris, apostolica vehementia inculcat, cum ait: Attendite vobis, & vniuerso gregi in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos, regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Et quoniam scio, inquit, quòd intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parces gregi: & ex vobis ipsi exurgent viri loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se: propterea vigilate. Cui numeri, ut ambo illa apostolici ordinis eximia luminaria, nimirum Petrus, ac illius collega Paulus, satisfacerent, alter transiit, & inuisit vniuersos, alter perambulauit Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum: nimirum non tantum verbo, sed & exemplo Episcopo commomentes, ut qui speculatores in Dei ecclesia constituti sunt ac appellantur, prouinciam sibi mandatam, vigilatissimè intendant, fidem, conuersationem, mores & vitam singulorum explorent, examinentque, ac prouideant, ne alicubi quis in eavocatione, ad quam à Deo vocatus est, torpescat.

Act. 20.

Act. 6.

Act. 15.

De impositione manuum, quae est ordinum ecclesiasticorum collatio ac institutio ministrorum.

CAP. I.

Impositio manuum est ositum, per quod intrant qui ecclesiarum gubernacula admouentur. Proinde quia e uscemodi ositum diligenter custoditum non est, factum est, vt tãta mala quae sentimus, agminatim in ecclesiam Dei irruerint. Huius ianuae vigilantissimi custodes fuerunt Apostoli Christi, & quotquot ipsis successerunt Apostolici episcopi. In primis vero diuinissimus Paulus, qui dilectissimis discipulis Timotheo ac Tito eiuscemodi custodiae formulam ex professo praescribit. Porro Apostoli, cum esset in locum Iudaeae proditoris diligendus duodecimus collega, statuerunt duos ex his viris qui cum ipsis congregati fuerunt in omni tempore, quo intrauit & exiit inter eos dominus Iesus, probatissimos electione alterutrius domino committetes. Ad haec cum essent deligendi primi illi ecclesiae diaconi, Apostoli conuocati discipulorum multitudine, dixerunt: Considerate fratres ex vobis viros boni testimonij, plenos spiritu sancto ac sapientia, quos constituamus super hoc opus, atque illi (cum placuisset hic sermo coram omni multitudine, elegerunt Stephanum, virum plenum fide: & spiritu sancto, ac reliquos sex, quos statuerunt ante conspectum Apostolorum: qui deum non temere, sed orantes, illis imposuerunt manus. Denique de Barnaba, per Apostolos ad Antiochiam destinato, refert scriptura: Quoniam Apostoli miserunt Barnabam, quod esset vir bonus & plenus spiritu sancto ac fide. Quibus exemplis edocemur, quanta cura ac delectu, manus impositionem fieri oporteat. Beatus Apostolus inter alia Timotheum sic alloquitur: Comenda, inquit, quae audisti per me per multos testes fidelibus, qui & idonei erunt alios docere. Et iterum: Manus nemini cito imposueris, neque comunicaueris peccatis alienis. A qua regula cum soge lateque discessum sit affectibus priuatis sibi omnia vendicantibus, morbus obortus est plurimus, atque ita radicans, vt vix spes medendi relicta sit. Neque tamen in medijs & exulceratissimis morbis de remedio desperandum erit, sed tato magis de Pharmaco idoneo cogitandum prouidendumque.

Ad certum titulum ecclesiae ministrorum canonice deligendos ordinandosque,

CAP. II.

Quonia vero primitiae ecclesiae facies quod ad institutionem ministrorum attinet, paulatim immutata fuit:

nimirum

nimirum dotatis templis, sacerdotisque ac certis stipendijs ministeriis constitutis: visum subinde sanctis Patribus non absque multa ratio: e fuit, ne quisquam sine certo titulo (qui illi victum necessarium suppeditaret) ad maiores, quos & sacros ordines vocamus, ordinaretur. Adhibita etiam non leui severitate in Episcopos, qui secus facere praesumpserunt. Quae cum sic se habeant, reformationem ordini hinc fuerit necesse. Videndum itaque in primis est, vt collationes ecclesiasticorum, sacerdotiorum seu beneficiorum, vt electiones, praesentationes, & institutiones clericorum ac ministrorum, maximè eorum qui curae praesentantur animarum (quae scientia scientiarum merito appellanda est, rite ac canonicè fiant. Vtque maximi illi & teterrimi abusus & vitia (quae in deligendis personis ecclesiasticis, non vulgari cum detrimento ecclesiae saepenumero committuntur) quoad fieri potest, tollatur. Quod tunc demum futurum est, cum repulsis ac submotis indignis, digni tantum ac idonei admittantur, qui & velint & possint officium (propter quod beneficium datur) gerere & explere. Scriptum est enim: Qui non laborat, non manducet.

Manuum nemini cito imponendam.

CAP. III.

Quoniam omnibus, qui praesentantur ecclesiasticis ministeriis ministeros potestatem habet, illa (quam paulò antè retulimus) Paulina admonitio semper ob oculos versabitur: Manus cito nemini imposueris, neque comunicaueris peccatis alienis. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documeta non adiuvant, quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio, diuinorum munerum, & celestium dignitatum: Certè olim excommunicatione percellabantur, qui ecclesiastica beneficia contulissent indignis.

Humani affectus & venalitas in beneficijs ecclesiasticis execrabiles.

CAP. IIII.

Nulla itaque consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis cõtemplatio, facere debet hoc, vt populi gubernatio, alij, quam meliori tradatur. Cessent omnes affectus humani, qui sua, non quae Iesu Christi sunt, quaerunt. Maximè vero sacerdotiorum ac beneficiorum venalitas execranda est. Quod qui sic praesentantur, ac praesentantur inter ementes & vedetes columbas, (quos Dominus flagello de funiculis facto è Templo

a ij

1. Tim. 3.
Ad ti. 3.
Acto. 1.

Acto. 6.

Acto. 11

1. Tim. 2.
1. Tim. 5.

Ex cõc.
Lateranen. sub
Alex. 3.

1. Tim. 5.
S. Leo. c.
miramur
61. dist.
Exconci.
Toletan.

Hier. 7.
Num. 1.
Philip. 2
Mat. 21
Ioan. 2.
Marc. 11
Luca. 16.

ecicet, ac mensas nummulariorum & cathedras videntium co-
lūbas euertit) cōputentur. Si enim is dignus sacerdotio cre-
ditur, cui nō actionis merita, sed prēmiorū copia suffragatur,
restat, vt nihil sibi in ecclesiasticis honoribus grauitas, nihil
sibi defendat industria, sed totum auri prophanus amor ob-
tineat. Et cum fides simul & vita in sacerdotibus & ministris
eligēda sit, quę tādē vita, & quę opera sacerdotis illius erunt,
qui honores tāti sacramēti per prēmiiū cōiungitur obtinere:

¶ *Beneficia ecclesiastica priusquam vacent nemini pro-*
mittenda. CAP. V.

Exconci.
Luser.

Cum olim Cōciliari institutione vetitum sit, ne vlla ec-
clesiastica ministeria seu beneficia promittantur alicui
priusquam vacēt. Tum ne quis mortē proximi, in cuius locū
& beneficium se crediderit successurum, desiderare videatur.
Tum quōd turpe sit, diuinique plēnū animaduersione iudicij,
si locū in ecclesia Dei futurę successōnis expectatio habeat,
quam ipse etiā seculares leges cōdemnare curarūt. Idquē ve-
rō quum nūc passim prāter omnē personarum delectū, desig-
natis etiā ex nomine beneficiis, in quā stipulatores successu-
ri sunt, pessimo exēplo fiat, tollendus abusus est. Idquē non
aliter, quā secundum canonicam ordinationem, ne quis il-
licitus sit, non tam de officio, quā de beneficio viuētis.

¶ *Dignis tantum beneficia esse conferenda.* CAP. VI.

Qui sacerdotia ecclesiastica pleno (vt aiunt) iure, potesta-
tem conferendi habent, alium factā à se manuum
impositionis discussorem non expectant. Prācipua ergo il-
lis habenda cura est, idquē maximē in prāficiēdis parochis,
ne apostolici prācepti prāuaricatores ac rei fiat. Quis enim
non intelligit, quā graui culpa se obstringit is qui in causā
est, vt cæcus cæco ducatum prāset, nimirū ambobus in fo-
ueam delabentibus? Despiciunt (inquit Malachias propheta)
nomen domini, qui cæcum, qui claudum, qui languidū ani-
mal, ad immolandum offerunt, & propterea grauitatē domi-
no increpantur. Quis verō cæcum animal offert, nisi qui in-
doctum in docti locum ordinat, magistrumquē facit, qui vix
discipulus esse poterat? Claudum verō, qui luera terrena que-
rentem, locat in dignitate, veluti pedem in diuersa ponentē?
Cui potest inferri illud: Vsq̄ue quo claudicatis in duas par-
tes? Languidum denique, qui vitiosum pro religioso habet,
qui quætar dum & pigrum probat patientem.

Mat. 15.
Luca. 16
Mala. 1.

Hiero. in
Malach.

Idoneos

¶ *Idoneos tantum in prelatos eligendos esse.* CAP. VII.

Sacerdos Canonibus saluberrimē constitutum est, vt omnes
Cathedrales ecclesię, collegia & conuētus ad dignitates
vacantes, ex sua congregatione idoneos eligāt prælatos. At-
que eos demum sacris administrationibus dignos esse existi-
ment, quorū omnis ætas per disciplinam ecclesiasticam cucur-
risset. Iam vt primitiua ecclesię celsura mitigationem reci-
piat discretionis, is saltem aliorum curā prāficiatur, cuius
comparatione, grex ceteri merito dicantur. Quomodo enim
fieri potest, vt non vilissimus reputetur, qui est honore prę-
stantior, nisi quoque scientia & sanctitate pręcellat? Atque
utinam hic pensetur, & nauis & nauigio deferendis eandē
imminere periclitandi necessitatem.

¶ *In eligendo, ætas, mores, literatura & sacer ordo spe-*
ctanda. CAP. VIII.

Quapropter electores solliciti sint, vt talem prāficiant qui
officio credendo satisfacere possit, virum ætatis legiti-
mæ, moribus grauem, literarum scientia præditum, atque
in sacris ordinibus constitutum. Scientes ipsis in re tam gra-
ui, vel dolo vel negligenter agentibus, non minorem quā
malis illis pastoribus ac prælatis (quos ipsi prāfecerunt) in
districto Dei iudicio imminere pœnam. Neque enim im-
punē peccatur in spiritum sanctum, qui in omni electione
vt auctor inuocatur. Neque inultum permittit Deus, si quis
iureiurando, quod sub electionem præstatatur, frustra nomen
domini usurpauerit. Vt omittamus pœnas canonicas quę per
peram eligentes manent.

¶ *Electiōnem sinceram esse oportere.* CAP. IX.

Abstergo omnissimonię prauitas, omnis psonarū res-
pectus. Cessent potētiorum preces, quę minis æquiparan-
tur, omniūque impressio: cesset ambitio, ac dominandi libi-
do. Ad hæc pcul absint omnes illicite obligationes, quę sub
electionem, aut paulo post ab eligendo vel electo, haud prā-
ter simoniæ labē extorquetur. Et procedat de vultu Dei opus
ipsum, vt scilicet, qui pręstantior est omnibus, qui doctor,
qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, hic eligatur.

¶ *In confirmatiōne electiōnis, quę expendenda.* CAP. X.

Electione facta, Nos & ceteri qui confirmationis munus
impēdemus, officio nostro, Deo volente non deerimus,
dilectissimi scilicet diligēter & formā electionis, & electi me-

Ex cōci.
genera. c.
ne pro de
sectu. de
electione
Ex cōci.
Basilien.
Hieron.
Symma.
ad Laurē
c. vilissi-
m. 1. q. 1

Exconci,
Basilien.

Deut. 32

Hic. 8. q.
1. c. licet.
& c. Si er
go.

rita, priusquam nostras imponamus manus.

¶ *Per patronos idoneos presentari oportere.* CAP. XI.

Patroni, tum ecclesiastici, tum laici (quos hac de re diligenter admoneri curabimus) videbunt, ut idoneos (quemadmodum antè diximus) Archidiaconis presentent. Comperitum siquidem habemus, quàm hic supra modum peccetur. Sunt enim qui tantum filios ac consanguineos, seu aliter ipsis addictos, citra vllum defectum, aut discrimen scientiæ, morum, ac ætatis, beneficiis ecclesiasticis admouent. Sunt qui admotis, nomen tantum relinquunt, censum autem atque ecclesiasticos redditus, sibi ausu quodam sacrilego (nihil minus quàm de ecclesiastico ministerio cogitantes) vsurpant. Quæ omnia cum sanctorum Patrum sanctionibus damnentur, multorumque malorum in ecclesiâ Dei causa sint, posthac non committi, sed sublata penitus esse, suamque vim canonicis regulis constare ex animo cupimus.

¶ *Quid incumbat Archidiaconi.* CAP. XII.

Archidiaconi nostri, ad quorum curâ inter alia pertinet, ut nostro nomine parochias ordinent, ac ministros ecclesiæ ipsis presentatos ac oblatos inquirent. Sciēt sui muneris esse, negligentiam patronorum supplere. Cum enim oculi nostri sint, dispicient, ne quis alioqui indignus, sub alicuius presentationis prætextu irrepat, ac admittatur. Nec cõterti quod post edita ter publicata, nusquam comparat, qui presentationem oppugnet: eorum etiam qui ipsis presentantur, & ad instituendum offeruntur, vitæ, mores, & eruditionem accuratè peruestigabunt, ac nisi comperti illi fuerint, muneris, cui præfici postulat, pares esse nefas putabunt: stultè petentibus assentiri. Neque existimabunt id temporis, quod huic examini impendent, perditum: cum nequaquam possit collocari melius, maxime quod officium eorum, hoc ipsum ut fiat, magnopere requirat.

¶ *Aliquot abusus officialium inter visitandum corrigendi.* CAP. XIII.

Et quoniam ad nos quorundam querela perlatum est, nonnullos officiales Archidiaconorum nostrorum inuestituræ nomine plus equo interdum petere, quosdam etiam institutionem ipsam petentibus, vel temerè negare, vel saltè in longum differre tempus, quamlibet legitima sit presentatio, & idoneus is qui presentatus est. Curæ itaque nobis erit, inter visitandum, de his diligenter inquirere, & quæ vitiosa cõperietur, Archiepiscopali

pali autoritate, communicato tamè cum Archidiaconis nostris (ut par est) consilio, quoad eius fieri poterit, corrigere.

¶ *Omnes qui de beneficiis disponunt sui officij admonendi.* CAP. XIII.

Referre etiam non parùm existimamus omnes, qui de sacerdotiis seu beneficiis ecclesiasticis quacunque disponendi potestatem habent, speciatim ac diligenter admoneri, ut hisce synodaticis canonibus, per omnia obtemperent, nisi in eo ipso in quo delinquerint, puniri velint.

¶ *Moderatio patronos laicos respiciens.* CAP. XV.

Atamen quod ad patronos laicos attinet, hanc censuram acatenus moderamur, ut si Archidiaconi nostri presentatos ab eis, quod in idonei sint instituire recusent, liceat ipsis inutilium loco, alios iterum, intra tempus legitimum presentare, modo tamen dolus absit.

¶ *De officio vicariorum in pontificalibus.* CAP. XVI.

Posteaquam de illorum officio diximus, qui sacerdotiis seu beneficiis rectores admouent ecclesiasticis ordinibus initiandos, restat ut de Vicariis nostris in pontificalibus atque huic muneri (in partem sollicitudinis nostre vocati) potissimum delegati sunt, paucis dicamus. Nobis quidem uti ceteris omnibus pontificalibus, in Aaronis persona loquutus est Deus: Homo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius. Si cæcus fuerit, si claudus, si vel paruo vel grandi naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginè habens in oculo, si iugè scabiem in corpore, vel herinosus, Omnis enim qui habuerit maculam, non accedet offerre hostias domino, nec panes Deo suo. Quid per allegoriam sermo diuinus significare voluerit, maximus ille cœlestium rerum peruestigator Paulus in epistolis, quas Timotheo ac Tito, ambobus nascentis ecclesiæ episcopis inscripsit, grauissimè explicauit. Quum enim man dasset, ut per ciuitates presbyteri constituerentur, statim subiecit, quales substitui vellet & oporteret. Oportet (inquit) constitutum si ne crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non inuolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, prudentem, sobrium, iustum, sanctum, continentem, amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potèst sit exhortari doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere.

Leuit. II.

Ad Titum. I.

1. Tim. 9.

Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et ut iterum nos officij nostri commone faceret, subiicit: Et hi probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes.

Quid ipsis potissimum curandum sit. CAP. XVII.

Incumbit itaque nobis, ut probemus primum eos qui ordinibus maxime sacris initiari desiderant. Cura ergo est Vicariis nostris pontificalibus, manus impositionem auspiciaturis, ne hic quid desit, neve ordines sacros aliter quam secundum regulam Evangelicam impartiantur. Ut adiutores hoc examinationis munere habeant, non repugnamus, modo primæ sollicitudinis partes apud eos sint, ne quæ ipsis ante omnia agenda erant, in alios penitus relegent, interim ipsi de omnibus incerti, per hæc tamē suffragari eis nostris nihil præiudicantes, quo minus ipsi quemadmodum videbitur opportunum de huiusmodi examine faciendum dispiciant. Ut verò summam multa complectamur, dispiciant de ordinandorum ætate, vita scientia & affectu.

De ætate ordinandorum. CAP. XVIII.

Ordm Diaconus ante 25. Presbyter verò ante 30. ætatis annos, non ordinabantur. In Viennensi verò Concilio, sub Clemente quinto, ordines sacri minori ætati concessi sunt: nempe subdiaconatus 18. diaconatus 20. presbyteratus denique 25. ætatis annum nato. Num ad antiquos canones regredi referat, futurum Concilium dispiciat. Interim admonemus. Viennense Concilium dixit. Et alii canonibus, tum ex ipso interpretandum: nimirum ut etas quidem illa sufficiat, modo tamen cætera quoque quæ canones plus, quàm ætatem respiciunt, haud desint: nempe literarum scientia, & morum gravitas.

Testimonium vite ac doctrine per initiandos sacris exhibendum. CAP. XIX.

De doctrina, vita, ac moribus, Suffraganeus noster testimonium præceptorum, qui ipsos in literis instituerunt docueruntque, corum quoque apud quos sacris initiandus potioris vitæ partem transegit, ac diuersatus est, exigere non omittet, ne manifestè criminosi irrepant. Idque ad certam formulam, quâ deliniri curabimus. Dum enim priscam ecclesiam respicimus, summo desiderio tangimur, priscos illos sanctissimi-

Ex 3. cap. thag.

Hic on. in Lewi.

Osec. 4. Dionys.

Philip 2. Aug. 8. q. 1. c. sicut in ecclesia.

Matt. 6.

sanctissimos mores, non tantum verbis, sed & re ipsa in ecclesia, quod in nobis est, reducendi. Illa certè vetuit, ne Episcopus sine testimonio clericorum & plebis, clericos illos instituat. Hinc illæ interrogationes solemnes præambulæ. Sunt iusti? sunt casti? atque alia similes. Neque frustra scriptum legimus, quod quaquam dominus de constituendo Iosue principe præcipisset, eundemque elegisset, nihilo secius tamen conuocari synagoga voluisse.

De eruditione ordinandorum inquirendum. CAP. XX.

De eruditione quoque & scientia disquiret, ne statim à stina ad ecclesiastica munia confugiat. Per prophetam dominus dixit: Quoniam tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Substantia siquidem sacerdotij, sunt eloquia diuinitus tradita, ut Dionysius ille magnus appositè dixit. Quæ vero in parochis, quæ in cæteris eruditio requirenda sit, post dicemus.

Quid videndum quo affectu ad ordines accedatur. CAP. XXI.

Quo denique affectu ac proposito accedant ordinandi, videndum, accuratèque inuestigandum est: num videlicet Dei causatatum, an potius suæ commoditatis gratia ad ordines capessendos adspirent, quærentes quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi. Quid enim est sua querere, & non quæ Christi sunt, nisi cum tales non gratis Deum diligunt, non Deum propter Deum querunt, temporalia commodateque res, lucris inhiantes, & honores ad hominibus expetentes?

Quisquis ergo talis est, non Dei filius, nec ouis Christi idoneus pastor futurus, sed mercenarius est. Vbiq; Deus hominis intentionem & mentem spectat quam Christus in Evangelio lucernam corporis atque oculum vocat. Qui si simplex fuerit totum corpus lucidum erit, Sin autem fuerit nequam, totum corpus tenebrosum erit. Quare si lumen (quod in initiando est) tenebræ sunt, ipse tenebræ quantæ erunt?

Quanto temporis spatio, ante maiorum ordinum receptionem initiandi se presentare debeant Item, & quid initiandi tum seculum allaturi sint. CAP. XXII.

Veo explorator sit (neque enim qualicumque assertioni statim tuto creditur) operæ pretium existimam, ut qui ad sacros (quos vocamus maiores) ordines capessendos adspirant quatuor temporibus, ut vocant, quæ tempus impertitionis

eiusmodi ordinum proximè præcedunt, Vicariis nostris in pontificalibus sese representent, qui eos (quemadmodum diximus) rogabunt, quid eos huc permoveat, an expenderit, quid in hac vocatione prestare oporteat, an huic vocationi se sentiant posse respondere: & an sperent, se adiutore Deo continere posse ac velle. Item, an affectu carnis huc ducatur, ut videlicet in otio & suaviter vivant opesne & honores parent. Admoneantur quoque ut bene seipsum explorent, excutiantque ne quum ad capiendos ordines reuerſi fuerint, spiritum sanctum fraudent.

Eo ipso etiam temporis ordinandi, testimoniū vitæ ac conversationis secum afferet, ut Vicarii nostri in pontificalibus, cū ex respōsione, tū vita præcedente colligere possint, an admittendi videantur. Et num referat diligentius de vitæ testimonio, ante appetens ordinationis tempus inquirere.

Quale testimonium afferendum. CAP. XXIII.

Qui civitatem aut oppidum senatus, qui verò pagū aut vicū incolit, iudicij eius loci literas sigillatas quæ gratis dabuntur, secum feret. Quæ ne cuiuspiam vel per invidentiā, vel aliū minus sincerū attestū denegentur prohibemus: Alioqui adferens documentum factæ requisitionis & denegati testimonij, nec tamē in cūctis criminis vel defectus, ac idoneus per Vicarios nostros in pontificalibus repertus, nihilo secius admittetur. Qui vero non in oppidis aut pagis in quibus titulū nacti ac ministrari sunt, sed in lōginqua regione moram traxerunt: hi canonice satisfaciant institutis.

Die Mercurij proxima ante susceptionem ordinum examinandi, qui initiatur sacris. CAP. XXIII.

Et ut hæc omnia eo accuratius observantur, vilū nobis est ut ordinandi maximè ad sacerdotij gradū (quod die sabbatino ex more ecclesiastico fieri solet) die Mercurij proximè præcedente, ad nostras civitates, ubi Vicarij nostri in pontificalibus ordines ipsos sacros impartient, sese cōferat, quò duobus dehinc sequētibus dieb⁹, videlicet Iouis & veneris, quos eiuscemodi disquisitioni peragēde deputamus, Vicariis nostris, ipsiq; nostra auctoritate i eo munere adiūgendis Theologis, se representent, examinationiq; eorū submittat.

Nemine ab examinatione immunè esse oportere. CAP. XXV.

Aqua quidem neminem excipimus, etſi magistrj titulū prætexat, nisi quæ publicum sit & vitam integrā egisse, & ca.

& ea quæ ordo impertiendus requirit, facile callere. Quamobrem nedum Clerici (qui seculares appellantur) sed & religiosi cuiuslibet etiam professionis fuerint, hanc censuram experientur.

Cuius admonendi sunt prædic ordinationis, initiationis sacris. CAP. XXVI.

Pædic ordinationis admonet Vicarius noster in pontificalibus omnes iterum, quò se quisque discutiatur, ne officio se alliget, cui non possit satisfacere: Nè vementiatur spiritui sancto, aut impœnitenti corde accurrat, sed ore confessus, ac spiritu contritus, humiliatusq; , post perceptam sacrosanctam Eucharistiam, Deo totus deditus accedat.

In minoribus ordinibus conferendis, quæ cura adhibenda. CAP. XXVII.

Quanquam qui maiores vocantur ordines, tam exactā curam non requirant, suo tamen modo, pro gradu & excellentia ordinis, omnium eorum quæ diximus, ratio habenda est. Quid enī indecorū magis, quam admoneri infantes, qui nō intelligant quid agatur, imò ne capiāt quidē, quid Clerici nomē, & reliqua minorum ordinū vocabula signifiēt: Quid turpius, quàm quòd penitus Analphabeti, ac interdum flagitiosi (qui ut legum civilium censuras ac pœnas eludant, sese impudētissimè igerūt) in maximā ecclesiastici ordinis ignominiam, sacris initiatur: Qui de re nemo posthac ordinibus hisce insignendus est, nisi quæ & vita cōmēdet, & literaturæ, ac itiq; ut pro ratione suscipiendi ordinis, sufficientis, ac rectæ sinceræq; voluntatis. Qui enim in clerum alliguntur, rem proficētur minime ridiculā, nè se peculiariter in sorte domini ascitos, quibus posthac omnia terrena sordeant, ac solus dominus fors ac pars hæreditatis futurus sit. Cuius quoque (priusquam ordinentur) diligenter admoneri debent.

Ab initiandis nihil exigentium. CAP. XXVIII.

Vt autem ecclesiastici ordines, summa sinceritate, omni quæritus susceptione, omnique mali specie quàm lōgissimè submota, conferantur: nolimus vt ab iniriatis quicquā, vel sigilli nomine, à vicariis nostris in pontificalibus exigantur: sed tantum scribis earum literarum (quæ formata appellantur) vnus albus solvatur. Nam eos sumptus, quos antehac vicarius noster in dioceſi Colonienſi chorarium causa facere consuevit, nos deinceps pendemus. Non dubitamus interim

*Hieron.
ad Nep.*

Suffraganeos nostros suis vicariis in pontificalibus ita profusuros, ne quis iustam quærendi causam inueniat.

¶ *Litteræ dimissoriae nulli temerè concedende.* CAP. XXIX.

Prohibemus quoque ne Officialis nostri literas dimissorias, quæ vulgò licentiatoria ordinandi vocantur, alicui temerè concedant. Illorum enim prætextu, qui suæ ruditatis & iustitiæ sibi conscij sunt, nostrorum Vicariorum in pontificalibus disquisitionem subterfugiant, ac aliò demigrans, vbi nullus canonicæ traditionis respectus habetur.

¶ *Tituli ordinandorum diligenter discutiendi.* CAP. XXX.

Tituli quoque ordinandorum discutiatur. Plerique enim inuenti sunt, qui fictis & emedicatis titulis ad sacerdotij dignitatem euecti, eadè turpiter prostituere posse coacti sunt, vendibiles, quandoocumque dolosi spes resulerit nûmi.

Hieron. ad Ruf. e. diacon. v3. dist.
 Quorum numerû (quòd nihil ferè aliud quàm numerus fuit) imminui plurimum referret. Inter hos siquidem est, qui in plateis mendicant in felix clericus, & seruili operi micipatus, publicam deposcit elemosynâ: qui eo magis à cunctis despicitur, quod miser ac desolatus iustè putatur ad hanc ignominiam deuenisse. Inter hos est, qui in diuitum ac nobilium domibus scurram aut mimum, aut morionem agit, quem ab officio retrahendum. Carthaginense Concilium decernit.

¶ *Peregrini Clerici quomodo admittendi.* CAP. XXXI.

Ex Aga. i. ca. 25. de cler. pe. regr. toto titulo. 61. 62. 63. distin.
Peregrini Clerici Romæ aut alibi ordinati, priusquam de ordinatione sua ritè adepta, deque vita, morib⁹, eruditione ac titulo fidem fecerint, ac commendatitias suorum Episcoporum suæque ordinationis literas exhibuerint, repellantur. Quanta enim per hos (qui euagandi licentia abutuntur) scandala, animarumque pericula, & in clero & in populo frequenter eueniant, nemo est qui non videat.

¶ *Odiosa beneficiorû pluralitas vna eadèq; persona.* CAP. XXXII.

Ex Chal. Ex Tole. e. mio 10. 7. 3.
Odiosa semper apud veteres fuit plurium sacerdotiorû ambitiosa cupiditas, neque semel generalibus Cõciliis damnata. In Chalcedonensi enim inter alia cautum est, clericum in duabus ecclesiis conscribi nō oportere, quòd difficile videatur, vt vnus vicem duorum sustineat: ac absurdum, si promiscuis actibus rerum turbetur officia. Id verò in primis noxiom est, vbi plures parochiæ seu dignitates, vni presbytero committuntur, quòd solus per omnes ecclesias, nec officii persolucere, nec rebus earum necessariam curam impendere valeat

valeat. Quare tã eos qui de sacerdotiis eiusmodi disponendi potestatem habent, quam qui ea cæca cupiditate ducti ambiunt commonitos volumus, vt suos affectus canonicis institutis submittant. Qui vero dispensatione apostolica aduersus hæc fetueri velint, hi viderint, vt causam dispensationis obtentè, Deo comprobent. Neque enim sublimes atque admodum literatas personas suo priuilegio nudamus, modo illo rectè & secundum Deum vtantur,

¶ *Dispensationes inspicendæ vt occurrat abusus.* CAP. XXXIII.

Ex cõcil. gen. e. de multa. de praben. & dign.
Quam impudenter plerique diplomatæ ac dispensationibus apud sedem apostolicam extortis, præter summî pontificis mentem (qui & vult & debet potestatem sibi concessa non ad destructionem, sed ad edificationem vti abutantur, nullus est qui ignoret. Non prohibeo (inquit quidam vir pius) dispensare, sed dissipare. Dispensatio quidem credita est, sed hic iam quaritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Quanquã apud illos maxima culpæ pars resideat, qui vel nulla vel minus legitima vel etiã ficta causa, supplicatoriis precibus incerta, dispensationis tectoriũ tandem eliciunt, quos apud Deum (qui renes & corda scrutatur, omnemque hypocritism ac fraudem excruciat) securos quis dixerit? Nemo tibi (ait idem ille quem iam citauimus) de dispensatione apostolica blandiatur. cuius conscientiam diuina sententia tenet alligatam. Sed quia pauci sunt, in quorum cõspectu est Deus, plerique verò, quæ sacra auctoritate pro sua libidine passim abutuntur, sit, vt Lugdunensis Concilij sub Gregorio decimo celebrati, non insalubre decretum aduersus insolentiã eiusmodi hominum in vium reuocare cogamur. Quo subnixi, cunctis qui talibus diplomatæ sibi blandiuntur necessitatem imponemus, literas suas nobis exhibendi, visuris, num ritè impetrauerint, ac rectè impetratis vtantur. Et vt quàm maximè robustæ sint dispensationes istæ, curabimus tamen, vt menti canonis, ac summî pontificis satisfiat: videlicet, ne animarum cura in his ecclesiis, personatibus, seu dignitatibus (quas sub hoc prætextu occupant) negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur.

¶ *In resignationibus ac permutationibus beneficiorum quæ cura adhibenda.* CAP. XXXIII.

Postremo, quum nobis haud clam sit, in resignationibus permutationibusque beneficiorum, multa ancipitia per-

2. Cor. 10

Bern. ad Eug.

1. Cor. 4

Psul. 7.

Bern. ad

Rupert.

cog.

Ex conc.

Lug. e. or

din. de of

fic. ordi.

lib. 6.

inuria committi ab his qui frequenter subito ac non præmeditati, aut ipsi, aut per suos procuratores (id quod eiuſdem reatus ac culpæ est) iureiurando, ante manus impositionem testantur, in huiusmodi resignationibus seu permutationibus nullam simulationem, aut aliam illicitam interuenisse corruptelam, cum res crebro longæsecus habeat, per quod illi grauem in se Dei iram proculdubio prouocant. Maiori ergo cura diligentiorique, quam ante hac fieri consuevit, peruestigatione præuia hæc iuramenta recipi conuenit.

¶ *Præstat paucos esse bonos, quam multos inuitiles sacerdotes.* CAP. XXXV.

Clemens.

ET vt cum diuo Clemente hoc caput concludamus, Melius est episcopo paucos habere sacerdotes, ac ecclesiæ ministros, qui possint dignè opus Dei exercere, quam multos inuitiles, qui onus graue ordinatori adducant.

¶ *De uisitatione ultimo loco dicendum.*

CAP. XXXVI.

DE uisitatione (quæ est altera muneris nostri episcopalis pars) hic dicendi locus non fuerit importunus. Eminentius tamè erit, hanc partem in ultimam harum synodaliū institutionum classem reuocare, quod illic tractetur commodius maioriq; cum fructu, nimirum traditis iam atque expositis regulis ad quas oporteat, ueluti ad amissim quandam uisitationem redigere, ordiri, atque peragere.

DE OFFICIO PRIVATO AC publico, uitæque ac moribus Clericorum generatim.

CAP. I.

Hier. ad Nepo.

Victracè uolet cognoscere Clericorum officium & uitam, is diuum Hieronymum ad Nepotianum, ac ceteros patres non minus eruditione quam uite sanctimoniam claros (qui de hac re ex professo iustus voluminibus scripserunt) perlegat. Sat nobis in præsentiarum erit, carptim quædam delibare, ex quibus Clerici nostri summatim deprehendant, quam longè lateque à recta semita declinauerint, subindeque erroneis ipsi, tam periculose digressionis commoniti, pedem in uiam matorum domini referant. Quod ab illis pientissimus simul-

1. Cor. II.

ac iustissimus Deus, quum uerbo hæcenus adhortans, parum profecerit, in numeris plagis iustissimè immisisis commones,

mani-

manifesto requirit.

¶ *Vnde clerici appellatio deriuata.* CAP. II.

Neminem fugit vnde clerici appellatio deriuata sit: nempe à *κλῆρος*, quod sorte sonat. Propterea enim (si diuo Hieronymo credimus) Clerici dicuntur, quia de sorte domini sunt: uel quia ipse dominus sors, id est pars eorum est. Quia ergo uel ipsi pars domini sunt, uel dominum patrem habent, tales se exhibere debent, ut & ipsi possideant dominum & possideantur à domino. Quo cum propheta confidenter dicat, Dñs pars hereditatis meæ. Non quidem quod à sorte Domini laicos secludamus. (omnes enim qui Christo per baptismum & fidem incorporati sumus, populus acquisitionis eius sumus, de quo Propheta dixit: Pars autem domini populus eius, Iacob funiculus hereditatis eius) sed quod Clerici peculiari quadam ratione ministerio Dei ecclesiæ dedicati sint. Omnis quidem multitudo sanctorum erat, attamè dominus Tribum Leuiticam suo ministerio peculiariter deligit, quam in terra Israël præter primitias, decimas, partemq; immolatorum ac reliqua que ipsi peculiari ter lex dedicauit, nihil proprium possidere, nec habere partem inter fratres uoluit. Dominus enim ipse est hereditas eius, quæ in hoc elegit ex omnibus tribubus, ut staret & ministraret nomini eius. Habet Euangelium suum Magdalenam, habet & Martham: & secreuit quosdam Christus, quos dedit Apostolos, quosdam autè Prophetas, alios uero Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij in ædificationem corporis Christi. Breuiter à condito orbe, & ecclesiæ, quæ in Adam cœpit, crepundis, semper uidentur ex hominibus assumpti quidam constituti pro hominibus in his quæ sunt ad Deum. Semperque uisum est genus humanum à duobus ministris Dei optimè regi, quæ sunt sacerdotalis autoritas, & regia potestas. Quibus quædiu inter se conuenit, bene actum est de Republic. Dei: quom. secus, omnia in diuersum repente mutata sunt. Ponit ob oculos sermo diuinus pleraque exempla huc spectantia, perpetuo memorabilia. Sed quid attinet antiqua reperere, quum nostri temporis exempla non minus insignia, non in aures tantum sed in oculos ipsos infuant, quæ nimis abundè docent quantum malorum in ecclesiam Dei inuenerit, sacra prophætiæ miscuisse?

Hier. ad Nepos.

Psal. 15.

Deut. 33.

Num. 18.

Deut. 18.

Luca. 10.

1. Cor. 12.

Eph. 4.

Hebr. 5.

Gela p̄a.

ti. ad A.

na. An.

¶ Clericum suo officio intentum esse oportere. CAP. III.

1. Tim. 5. Omnis mali seminarius cupiditas semper fuit. Nam dum nemo suum peragit officium, alienis semper intrusus: ne clericus quæ laici, laicus quæ clerici sunt (vt deteriora sepe clericus usurpat, fit, vt ecclesiæ harmonia diutius constare nõ possit. Obtestatur Paulus Apostolus Timotheum, quin potius contestatur simul omnes quotquot erant Timotheo successuri: Tu (inquiens) vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple.

¶ Duplex clericorum ministerium. CAP. IIII.

2. Tim. 4. Clericis, & in primis ecclesiæ presbyteris duplex ministerium diuinis & humanis legibus est iniunctum. Alterum, vt in commissum sibi populum, Deum propitium habere cunctis rationibus enitentur, quod non tantum sacrificiis solemnibus efficitur, sed etiam precibus, quæ à pio corde proficiuntur, teste Iacobo qui nos ad precandum cohortans: Orate (inquit) pro inuicem vt saluemini. Multum enim valet deprecatio iusti asidua. Omnibus quidem dictum est: Petite, & accipietis. His verò, vt semper petant, nec profemetipsis, tatum, sed & pro tota ecclesia Dei, vt dicat populus, qui sub ipsis est, hostes illos inuisibiles impugnantes eos qui volût piè viuere in Christo, vt fient sicut Moses, leuatis semper interioribus animi manibus in cœlum, in contractione

Exod. 17. in conspectum domini ad auertendum iram eius, ne disperdat populum suum asidudè precantem, deinde vt offerant dona ac sacrificia pro peccatis, quemadmodum scriptum est, Quoniam sancti erant Deo suo. & non polluent nomen eius. Incensum enim domini & panes Dei sui offeret, & ideo sancti erunt. Alterum, vt sint religionis magistri, proindeque vt in lege domini meditentur die ac nocte, vt iudicia domini vera iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum, dulciora super mel & fauim, totis præcordiis amplectantur, exquirant, scrutenturque. Idque non propria præsumptione aut humano sensu, sed spiritu sancto dictante, qui abscondit hec à sapientibus & prudentibus in oculis suis. & reuelat eaparuulis. Vnde scriptum est: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore eius, quia Angelus domini exercituum est. Qui in hoc secundo munere præstant gregi Christi pascendo ad mouendi sunt, de quibus suo loco dicemus.

Ex decr. à Clemè. Matt. 11. Matia. 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore eius, quia Angelus domini exercituum est. Qui in hoc secundo munere præstant gregi Christi pascendo ad mouendi sunt, de quibus suo loco dicemus.

¶ Biblia à Clericorum manibus nunquam deponenda.

CAP. V.

Hic satis est admonuisse omnes pariter ecclesiasticis munitis consecratos, ipsos precibus supplicationibusque publicis Deo persoluedis mancipati. Quas vt rō tantum ore murmurent, sed & corde persoluant, nunquã à manibus eorū Liber legis, hoc est Biblia, deponatur. Nam vt quæ legunt & canunt, discant intelligere, rota vita vi successerit: si tamen quid est in liti i. sacris, quod totum humanum intellectus assequi possit, aliis subinde diuitiarum fonticulis ex eodẽ fonte semper scaturientibus.

¶ De horariis precibus in dies perlegendis, & reformatis Breuiariis. CAP. VI.

Veteris ergo instituti, quo sanctum est, vt Clericis sacris initiati, vel sacerdotiis præsidetes, singulis diebus perlegant horarias preces, quas canonicas appellamus: causæ multæ, & potissimū eæ, quas iam cõmemorauimus, videri solēt. Hic multo iam ex tempore, pio (vt spes est) animo desiderauimus repurgari Breuiaria. Nam cum olim à sanctissimis patribus institutum sit, vt solæ scripturæ sacræ in ecclesia recitarentur, nescimus qua incuria acciderit, vt in earum locū successerint, alia cum his neutiquam cõparanda. Atque interim historia sanctorum tam incultæ ac tam negligenti iudicio cõscriptæ, vt nec authoritatè habere videantur nec grauitatem. Deo itaque auctore, deque cõsilio Capituli nostri, ac Theologorum aliorumque piorum virorum, reformationem Breuiariorum meditabimur.

¶ Pro cuiuslibet affectu non faciliè nouandum quid in ecclesiastico officio. CAP. VII.

Vnt in clero Zelum quidem Dei habentes, sed non secundam scientiam, qui priuatis quibusdã affectibus ducti, vel testamẽto, vel (vt vocant) fundationibus efficitur, vt noua se sta præter ecclesiæ authoritatem, solenniter subinde celebrēt. Quo interim sit, vt preces horariæ, ac reliqua publicè recepta pro affectu cuiuslibet faciliè nouentur, id quod nobis nõ satis probatur. Neque enim errarunt patres, à quorum institutis in dicendis precibus, vtinam tam longè discessum nõ fuisset. Quòd si hic singulorum, affectibus indulgebatur, tandem antiquus ritus penitus euanesceat.

¶ Quo affectu horarias preces persolvere oportet. CAP. VIII.

Ex cœl. **N**on succerit autem preces istas horarias vtiq̄que per-
Agath. murmurasse, sed vt conciliari constitutione cautum est
cum pres- presbyter ex intimo affectu, eleuat̄que mēte in solū Deum,
byter. nocturnum hoc, diurnumq̄que suæ feruitutis pensum exoluat.
Ex eodē Maledictus enī, n̄ qui facit opus domini negligēt. Alioqui
cœcil g. ne in precātes cōpetet, Populus hic labis me honorat, cor autē
ral c. dolē eorum longē est à me. Quammaximē vero orantem cauere
tes de cele. oportebit, ne aliō respiciat quā ad Deum. Quōd si externæ
Missar. gloriæ aucupandæ, aut lucri gratia denique potius ex more
Hier. 48 quā mēte orare instituat, pars eius inter hypocritas repu-
Efs. 29. tabitur, de quibus Dominus in Euāgelio pronuntiauit, quōd
Matt. 6. ament in synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt
Matt. 23 videantur ab hominibus, proindēque mercedem suā receper-
Luce 18. unt. Et alibi ipsi interminans: Vx̄ (inquit) vobis Scribæ &
 Pharisei hypocritæ, qui comeditis domos viduarum, oratio-
 ne longa orantes, propter hoc amplius accipietis iudicium.
 Alibi quidē dominus ait, Oportere semper orare, ac nūquam
 deficere, sed alia profus ratione quā precabātur Pharisei:
 nempe secundum diuī Pauli sententiam, qui diuini numinis
 clementiam sibi conciliare volet orando, orabit interioribus
 in cœlum semper intētis, orabit spiritu, orabit pariter & men-
 te: psallet spiritu, psallet & mente, quemadmodū de Anna Sa-
 muēlis matre legimus, quōd multiplicans preces, coram do-
 mino loquebatur in corde suo, tātūmq̄que labia illius moue-
 bantur, & vox penitus nō audiebatur. Effudit enim animam
 suam in conspectu Domini. Denique curandum est, vt peni-
 tenti animo ac corde contrito, humiliatōque, gratiæ Deo di-
 cantur, ac psallatur. Vt enim diuinus Psalter ait: Peccatori dixit
 Deus, Quare tu enaras iustitias meas? & ea quæ sequuntur.
 Vtq̄que oculi inter orandum ab omni vanitate auertantur.

¶ Summa deuotione Missæ sacrum celebrari oportere.

CAP. IX.

Iam si tanto mentis ardore quolibet preces dicendæ sunt,
 quanta putamus deuotione sacrosanctū Missæ ministeriū,
 in quo corporis & sanguinis dominici sacramenta tractātur,
 cōficiunturq̄; peragendū est: Certē grauiter dolemus atq̄; ani-
 mo in horrescimus, vbi videm⁹ passim tātismysteriis indignos
 ac cōductitios illos ac indignos sacerdotes, publicis etiam ac
 mani.

manifestis criminibus contaminatos, sese (idq̄que irreueren-
 ter & interdum magis lucelli ac stipis, quā Dei causa) sac-
 cris ingerere, quorum inlat̄ interitus, & perditio non dor-
 mitat. Probet (inquit Paulus) seipsum homo, & sic de pane il-
 lo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit in-
 dignē, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans cor-
 pus domini. Atque ideo (vt subdit) inter vos multi infirmi &
 imbecilles, & dormiunt multi. Nam si nos ipsos diiudicare-
 mus, non vtiq̄que iudicaremur.

¶ Signantur, qui polluta mente ad altare Domini accedunt. CAP. X.

Terret, nec immeritō, nos sermo dominic⁹, qui vetat nos
 sanctum dare canibus, & margaritas nostras proicere
 ante porcos, quum quosdam leuculos sacerdotes illotis ma-
 nibus pedibūq̄que (vt in Proverbio est) iudacius in hæc sacra-
 tissima mysteria, quā in prophana irrumpere comperimus.
 Quales sunt, qui humano affectu tantum, & potius ex more
 quā deuotionis ardore ad altare accedunt, quorum polluta
 est: & mens & conscientia, quos meritō horrēdum Euan-
 gelij exemplum (quod Ioannis 13. legimus, in hæc verba: Et
 postquam accepisset buccellam, introiuit in eum Satanas: &
 cætera quæ sequuntur) ad meliorem vitæ frugem, altiorēq̄que
 tanti mysterij contemplationem reuocaret.

¶ Reuidentia Missalia ac Breuiaria. CAP. XI.

Peculiaris Missarū argumenta recens præter veterū institu-
 tionem inuenta etiam patribus displicuerūt, & tantū my-
 sterium pro affectu cuiuslibet tractari non debeat. Profas in-
 doctis nuperius Missalibus cæco quodam iudicio inuectas
 prætermittere per nos liceret. Videbimur ergo operæpretiū
 facturi, si Missalia perinde atque Breuiaria peruideri cure-
 mus, vt amputatis tantum superfluis: & quæ superstitiosius
 inuecta videri possint, ea tantum quæ dignitati ecclesiæ, &
 prisicis institutis consentanea fuerint, relinquatur.

¶ Quæ omitti aut decurrari, vel organorum vel cantorum con-
 centu haud debeant. CAP. XII.

Iam & illud non rectē fit in quibusdā ecclesiis, vt ob can-
 torum & organorū concentum, omittantur aut decurrēt
 ea quæ sunt præcipua, Cuius generis sunt, recitatio ver-
 borum propheticoꝝ, aut apostolicorū, quam episto-
 lam vocamus, Symbolum fidei, præfatio, quæ & gratiarum

actio atque precatio dominica. Quamobrem hæc tota distinctissime ac intelligibiliter, ut cætera omnia (si tamen non leuis decurtandi causa subsit) decutentur. Sit quoque cantus quo presbytero responderetur, æqualis, nec præcipitatus.

¶ *Quædam modum Missæ legenda.* CAP. XIII.

¶ **Q**ui legit Missam, cum reuerenda modestia, clarè, distinctè, & exertè legat omnia usque ad canonem, ut qui audiendi sacri causa astat, quod legitur, intelligat, atque ad pietatem excitetur.

¶ *Quid post elevationem Eucharistiæ agendum.* CAP. XIII.

¶ **P**ost elevationem consecrati corporis ac sanguinis dominici in nonnullis templis canunt Antiphonas pro pace, aut contra pestilentiam, & mortalitatem: cum potius tum videretur silendū, & ab omni populo mortis dominicæ cōmemoratio habenda, prostratisque humi corporibus, animis in cœlū crectis, gratiæ agendæ Christo redemptori, qui nos sanguine suo lauit, morteq̄ redemit. Cationes vero illæ cōtra mortalitatem seu cladē, aut pro pace, satius post finitā Missam canantur. Quæ ut ad Deum dirigantur, excerpte ex canonica scriptura pius placuerint, quales sunt Antiphonæ, Media vita, ac Da pacē domine, & similes. Sic tamē, ut illis etiā quæ gloriose virgini matri dicatæ sunt, suus honos ac locus seruetur.

¶ *Organorum melodia quemadmodum temperanda.*

CAP. XV.

¶ **O**rganorum melodia in templis sic adhibebitur, ne lasciviam magis, quam deuotionem excitet, néve præter hymnos diuinos ac cantica spiritualia quicquam resonet ac respræsentet.

¶ *Singulis dominicis diebus, quæ ipsis peculiariter sunt officia dicenda.*

CAP. XVI.

¶ **M**os inoleuit non admodum improbandus, ut diebus dominicis toto ferme anno officium Missæ vel de sacrosancta Trinitate vel de Spiritu sancto dicatur. Nobis satius videtur, ut quæ prisca ecclesiâ singulis dominicis peculiariter c. 2. de se fecit, obseruentur. Quod si illorū loco alia vsurpanda erūt, videbitur quod de resurrectione domini est, diei dominico Ex cœci. magis conuenire, quod dies illa potissimum resurrectioni Tribur. dedicata sit. Neque ignoramus non absque causa Concilio c. 2. de ce Triburien. constitutum, ne propter missas peculiare, Missa, quam de feria vocamus, prætermittatur.

Confes-

¶ *Confessio, Missæ præambulum, deuotè recitanda.*

CAP. XVII.

¶ **C**onfessio illa Missæ præambulum deuotè cum ministris vno aut pluribus vicissim confitentibus, ac sacerdotis absolutionem in verbo Christi, plena pœnitentis cordis erga Dei pietatem fiducia, recipientibus recitanda: Ad omnes enim sacro astantes, ea absolutio refertur, ut dignè tantis mysteriis valeant interesse. Quamobrem dum hæc sunt, nõ sit minister accedendis luminaribus aut aliis mentem auocantibus (quæ prius facta oportuit) intentus.

¶ *Cur sacerdos in altari ministrum habeat.*

CAP. XVIII.

¶ **N**ec sine magna ratione in Concilio Toletano constitutum fuit, ut habeat quisque canens Deo atque sacrificiis, post se vicini solaminis adiutorem ubi temporis, loci, c. ut illi siue cleri copia suffragatur, idque propter morbos & casus lud de cō diuersos qui occurrere possunt: quo is qui impleturus officium accedit, si aliquo casu turbatus, vel in terram elisus fuerit, à tergo semper habeat, qui eius vicem & officium intrapidus exequatur. Aliis insuper Canonibus cauetur, ne presbyter nisi duobus testibus præsentibus celebret. Quæ decreta in quam dissuetudinem abierint, in aperto est, nimirū presbyteris frequenter celebrantibus, talibus tantum adhibitis qui vitæ ipsi responderent, nec quid agatur sciant.

¶ *Omnis cultus diuinus summa cum veneratione peragendus.*

CAP. XIX.

¶ **I**n summa, cultus diuinus quæ sacerdos in domo Dei exhibet, debita cū veneratione peragendus est, ut & Deo gratus sit, & insipientibus placitus, qui considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Monet siquidem diuini summi gloria Paulus, ut omnia nostra ordinate ac honestè fiant, ac acerrimè increpat Corinthios, quod irreuerenter conuenirent in vnum ad cœnam domini manducandam.

¶ *De vita ac moribus Clericorum.* CAP. XX.

¶ **N**unc de vita ac moribus paucis videamus. De vita instituenda sic præcepit Paulus nedum clericis, sed omnibus Christianis: Mortificate (inquiens) membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam & auaritiam, quæ est simulachrorum seruitus, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiae. Nunc

Ambitionem ac fastum clericali officio maxime repugnare.

CAP. XXIII.

VT omnem ambitionis radicem Christus discipulorum cordibus eximeret, paruum in medio illorum statuit, deque primatu certare prohibuit: Qui maior (inquit) est in vobis, sicut filius iunior: & qui præcessor est, sicut ministrator. Nā quis maior est: qui recūbit, an qui ministrat? Nonne, qui recumbit? Quis verò ignorat Clericum in medio ecclesiæ esse tanquā cum qui ministrat? Quare meminerimus potius officij nostri quā dignitatis. Neque enim ad dominationē vocati sumus, sed ad opus. Non immerito Hieronymus, vt pestē quandam fugiendos Clericos ait, qui à speluncis domorum paternarum abstracti, & post in ecclesiā sublimati, ac sacerdotiis ditati, vanæ gloriæ & superbiæ stimulis efferuntur.

Omnis luxus Clerico interdicitur.

CAP. XXIII.

BEatus Hieronymus ecclesiæ præfectos, qui luxu ac deliciis affluunt, Micheam describere asserit, quòd ciuicendi sint de spatiois domibus, lautisque conuiujs, & multo laboro conquisitis epulis, in tenebris exteriores, vbi erit fictus, & fridor dentium. Viuere quidem de altario sacerdoti licet, luxurari non permittitur. A crapula itaque & ebrietate, à comotationibus illis, ad haustus æquales, à luxu, ab alea, ab immoderatis sumptibus & comessationibus Conciliū generale Clericos reuocat vniuersos, sequuntur veteris testamēti insuetud, quo ministris templi vinū & sicca prohibebatur, ne ebrietate grauarentur corda eorum, & vt sensus eorū semper vigeret & esset tenuis. Et Apostolus ait: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini spiritu sancto. Et iterū: Non in comessationibus & ebrietatibus, & quæ sequuntur. Atque alibi Salomon: Luxuriosa res vinum & tumultuosa ebrēta: quicumque his delectatur, non erit sapiens.

Clerico non licet vel cautionem agere, vel tabernaculis nisi necessitatis causa intrare.

CAP. XXV.

OLim tanta honestas desiderabatur in clero, vt ne nuptialibus quidem conuiujs ipsis interesse liceret, nec immiseri spectaculis ac cœtibus, vbi amatoria cantantur: aut obscœni motus corporis, choreis, & saltationibus efferuntur, ne auditus & intuitus sacris mysterijs deputatus, turpium spectaculorum atque verborum contagione pollueretur. Quid si videret ecclesia illa prisca Clericos nostri temporis

autem deponite & vos omnia iram, indignationem, malitiam, blasphemiam de ore vestro, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, cum qui renouatur in agnitionem secundum imaginē eius qui creauit illum, quia est omnia & in omnibus Christus. Induite verò vos sicut electi Dei sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: Super omnia autem hæc, charitatem habere, quod est vinculum perfectionis, & grati estote, verbū Christi habitet in vobis abundanter. In omni sapientia docētes & cōmonentes vosmetipfos in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, in gratia cantantes & psallentes in cordibus vestris Deo. Omne quodcūque facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi, gratias agētes Deo & patri per ipsum. Non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timētes Deum. Quodcūque facitis, ex animo operamini, sicut domino & non hominibus. Orationi iustate, vigilantes: in ea in gratiarum actione. Sermo vester semper in gratia sale sit cōditus, vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respondere. Omnis autē sermo malus ex ore vestro non procedat. Sed si quis bonus, ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et nolite cōtristare spiritum sanctum Dei. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. De cætero, quæcūque sunt vera, quæcūque pudica, quæcūque iusta, quæcūque sancta, quæcūque amabilia, quæcūque bona fama, si qua virtus, si qua laus disciplina, hæc cogitate, & Deus pacis erit vobiscum.

Ob quam causam Clerici male audiant ac puniantur.

CAP. XXI.

OLim Clericis hæc apostolica præcepta tenentibus pax super illos erat, quomodo ergo non tantum vinea, sed & vineæ cultores facti sunt, in direptionem? Ecce (inquit Ezechiel, ad Hierusalem verba faciens) hæc fuit iniquitas Sodomæ fororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius, & manum egeno & pauperi nō porrigebant, & eleuata sunt, & fecerūt abominationes coram me & abstuli eas, sicut vidisti.

Præcipua causæ omnis mali tres.

CAP. XXII.

PRæcipua ergo causæ omnis mali sunt, fastus, luxus, & auaritia, à quibus Clerici potissimum male audiunt.

Ex cōcl. Viennē. tabernarios, tabernisque (quasi domos non haberent) noctū diūque alligatos, quān execraretur facinus? Posthac ergo, nō solum nullus ex clero sordidissimum cauponem aut tabernarium agat, sed ne ad tabernas quidem nisi necessitatis causa diuertat: alioqui pœnæ canonice imminet ei, qui ordini suo hanc ignominiosam nota inurere tentauerit.

¶ *Habitus seu exterioris corporis cultus modesti, à clericis exigitur.* CAP. XXVI.

1. Tim. 2. **B**eatissimus Paulus habitus modestiam, & in mulieribus desiderat, quem vult verecundū esse, non intortis crinibus aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Idem Apostolus Petrus eas commēdat, quarum non sit extrinsecus capilatura, aut circundatio auri, aut indumēti vestimentorū cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modeste spiritus, qui est in conspectu Dei locus. Quā turpis ergo putāda est in clericis tāto gradu sublimioribus deformissima illa ac frequentissima nostræ temporis habitū variatio, quam ne infirmiori quidem vasculo Apostolorum principes permittendam duxerūt: Ex veste apud homines sanctimonie opinionem aucupari prohibuit

Matt. 13. Christus, qui in omnibus operibus nostris, id quod intus est, primum respicit, mundarique iubet: deinde quod de foris est. Vt illud loquendum phariseis hypocritis interminans, qui ut viderētur ab hominibus iusti, dilatabant phylacteria sua, & magnificabant simbrias, cum essent intus pleni rapina &

Matt. 3. immunditia. Interim tamen euangelium non temere vestimentum Ioannis Baptistæ (quod illius professioni ac menti respondebat) de pilis camelorum cōtextum celebrat, ac ipse Christus vestium molliem ac lenitatem aueratur: Ecce (inquiens) qui mollibus vestiuntur, in domibus regū sunt. Quæ omnia huc spectant, vt velimus clericos præter indictam ion

Matt. 11. Ex cōcl. Viennē. Cler de vita & hon. Cler. Hiero. suram, vestes quoque suo ordini cōgruentes deferre, quem admodum olim generali Concilio cautum est. Pudet quidem nos, cum videmus prodire clericos perinde atque seculi milites amictos, vel qui sint vt scemina compti. Idem pannosi clericis ac vestibus laceri displicent. Neque enim affectate sordes, aut exquisitæ delicie laudem pariunt.

¶ *Mali exempli est sacerdotem se venditare in Capellanum, delicato laico aut muliercula.* CAP. XXVII.

Magna

Magna eorum leuitas est, in magnam cleri ignominiam redundans, qui se laicis atque adeo delicatis sceminis, ventris causa, in Capillanos (vt appellant) atque anteambulones venditant. Qui enim debebant esse gregis duces, rediguntur in caudam, & sordidissimis quibusque negotiis alligantur. Proch nefas.

¶ *Suspecta mulierum cohabitatio clericis interdicta.* CAP. XXVIII.

Nicæno Concilio, neque Episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque vlli clericorum omnino habere secularem mulierem extraneam permittitur, nisi fortè mater, aut soror, aut auia vel amita, vel matertera sit. Nos (si tamen hæc tempora tantam seueritatem pati non videntur) saltem suspectam cohabitationem prohibemus.

¶ *Auaritia in clero execrabilis.* CAP. XXIX.

Ex quo in ecclesia Dei auaritia creuit, perit lex de sacerdotio, & visio de propheta, quemadmodum diuus Hieronymus ad Rusticum Narbonensem ait: Nec mirum quod nemo possit seruire Deo & mamonæ: aut enim vnum odio habet, & alterum diligit: aut vnum substinebit, & alterum contemnet. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Habentes autem alimenta & quibus tegamur, quisque secundum suam vocationis rationem, his contenti simus.

¶ *Honesto artificulo victum querere clerico licet.* CAP. XXX.

Quibus nō suppetit ex sacerdotio, honesto artificulo victum querant, sequuti diui Pauli exemplū. Sic tamē, ne sordidam aliquā artem sacerdotio ignominiosam exercent.

¶ *Clerici ne mercatores sint, multo minus feneratoros.* CAP. XXXI.

Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus, vt ei ne placeat cui se probauit. Quare multa prouidentia olim vetitum est, ne clericis vel monachi, mercatores (taceamus feneratoros) sint lucri causa.

¶ *Damnantur clerici superstitiosi scurræ, curiosi ac leuiculi.* CAP. XXXII.

Reperiuntur qui superstitioni, diuinationibusque ac sortibus dediti sunt, quos damnamus. Sunt qui scurras in rebus conuiuuiis diuitum ac potētum agunt, qui cum malefecerint, exgloriantur & exultant in rebus pessimis, qui digni non sunt, cessante

23. diff.
e. hii.

vt clerici appellentur. Sunt curiosi & leuiculi, qui in foris, in cōpitis, in plateis, in vicis obambulant, vagis oculis, effrāni, lingua petulante, fluidōque in cessu, & leuitatem animi, impudentiāque mentis ostendunt, quos auersamus, qui legem Dei dicitum & re & nomine clericos reputamus, qui legem Dei die noctūque meditantur: munus susceptum debitē exequentur, ac vitam agunt sacerdotio dignam.

DE METROPOLITANIS, Cathedralibus, & collegiatis ecclesiis, & in his ministrantibus.

CAP. I.

VVM Metropolitanā seu Cathedralis ecclesie sedes sit episcopi, principemque locum in Clero obtineat, nequaquam postremū in reformatione locum obtinere debet. Nisi enim ea ecclesia præluceat omnibus, quæ in tota prouincia aut diocesi constituta sunt, frustra intendimus redigere in ordinem ecclesiasticæ disciplinæ cæteras.

De officio Decanorum.

CAP. II.

PORRO quum collegiatæ ecclesie secundariæ sint post cathedrales, & instar illarum quod ad ordines ministrantium, diuinumque cultum attinet, constituta, vtrouique Decanis cura erit, vt clericos suos ad obseruationem piorum rituum prouocent ac reducant: vt ad agendam vitam clericis dignā perpetuo cohortentur, ac impellant, vt à negotiis, à tumultibus mundanis reuocent, ne magis seculi, quàm Christi milites videantur, vt comestationib⁹ ebrietatibus ac omni luxui interdiciant, denique vt singulos suo officio satifacere compellant.

De officio in eiusmodi ecclesiis ministrantium generalim.

CAP. III.

SUNT in hisce ecclesiis diuersi ministrantium gradus: nempe Præpositi, Decani, Archidiaconi, Scholastici, Cantores, qui & Choriepiscopi, Thesaurarij, qui & sacristæ, seu custodes, canonici, vicarij, atque id genus alij. Interpretetur quisque vocabulum suum, & curet esse quod dicitur, secundum veterem patrum institutionem ac regulam. Atque eo solo fecerint, vt cum nostræ, tum omnium priorum expectationi magna ex parte respondisse videantur.

De Cano-

De Canonicorum vita & officio. CAP. IIII.

VT de Canonicis dicamus paucis: Respondeat eorum vita titulo, respondeat nemini: sint re ipsa, vt sunt nomine, Canonici, id est regulares. Neque enim clam est primam eorum originem monasticæ disciplinæ fuisse. Imitentur Apostolos & nascentis ecclesie ministros, quorum erat cor vnū, & anima vna, qui quotidie (vt in Actis Apostolicis legimus) perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, perseverantes in orationibus, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebē. De tali conuentu Psaltes dixit: Ecce quàm bonum, & quàm iocundum, habitare fratres in vnum. Qui & compellens ac prouocans eiusmodi conuentum, ait: Ecce nunc benedicite domino, omnes ferti domini, qui statis in domo domini, in atrijs domus Dei nostri. Porro, ecclesie ista collegiatae quandam vnitatem spirant: & ecclesie primitiue institutum præ se ferunt, quod vel forma adificiorum ostendit, quæ Canonicos prope templum in vnum p. nē habitaculū collocauit, vt procul à promiscua multitudine separati, diuinis pariter laudibus iugiter insisterent.

Quemadmodum preces horarum alique diuine laudes decantanda.

CAP. V.

Satis ergo ac debitis horis, laudes diuine non cursim aestimantur, sed tractim: non truncatæ, sed integræ, distinctæ, deuotè, reuerentè ab omnibus decantentur. persoluanturque. Et quum psallendi gratia conueniatur ibidem, mutata aut clausa labia nemo tenuerit, sed omnes pariter, senes cum iunioribus laudent nomen domini in psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter modulantes: sic tamen, ne boatus cōfundat recitationem. Nemo tum, cum publicè vel preces horarum vel missæ sacrum cantādo peragatur, legat vel dicat priuatim officium: nam is id, quo obnoxius est, choro subtrahit, atque alios vel psallentes perturbat, vel à psallendo retrahit. Quem tamē aliud officium ecclesiasticum aut publicū aliō statim rapit, vt nisi legens preces horarum tēpestiue absolueret haud possit, hac lege teneri nolumus. Quam autē à vero aberrant, qui existimant se non alicuius officij in ecclesia exercendi, sed quietis & inertie tantum causa canonice esse adeptos: Perinde atque satis sit paucis quibusdā clericis admodum ignaris, tenui pretio conductis, curam diuini-

Act. 2.

Psal. 133

Ibidem.

Ex Eccl.

Agath.

inc. presbyter. c.

dolères de

cole. mis-

si.

officij committi, quod deinde eiusmodi mercenarij, non seruatim temporum interstitiis, synopando transcurrunt, interim ipsi canonici tota vita torpentibus.

¶ *Inter sacra nihil ne cogitant. quod Dei aut ecclesie oculos offendat.* CAP. VI.

Longè verò abominabile est, quòd quidam tum, cù diuina aguntur, inter sese de rebus prophanis tractant, mutationes, colloquia, risus & cachinnos itermiscēt. Quidam aut in aliquem chori angulum se recipientes, de nugis, ne quid grauius dicamus, commentantur, aut foris per templum magno cum populi offendiculo deambulantes, oculos pariter & aures ad vanitatem conuertunt atque sacra loca fœdant, positi i lapidem offensionis & petram scandali. Hac lege nullum excipimus, siue claris sit natalibus prognatus, siue plebeus: Quin potius, qui genere præstant, meminerint se illic canonicos agere, & conuersari non in aulis, sed in scholis virtutum ac ecclesiasticæ disciplinæ.

¶ *Decani templi summi potestas in præuicacores.* CAP. VII.

Facitus quoque Decano ecclesiæ nostræ potestate personas ecclesiasticas ex aliis collegiatis ecclesiis, steridum magis curiositate rerù nouarù, quàm deuotionis causa ad templum summum se recipientes, ac inibi, præter omne decorù, sæpe etiam ecclesiastico habitu non amictas, inter laicos sursum ac deorsum inambulantes, pœna canonica nimirù suspensionis temporariæ, aut maiori etiã pro ratione culpæ coërcèdi.

¶ *Quem oporteat esse vestitum ministrantium in hisce ecclesiis.* CAP. VIII.

DE vestitu clericorum ante diximus, qui in his tanto debet esse decentior, quòd sunt altiori loco, perindè quæ in speculo quodam constituti. Sit ergo chorù ingrediētibus vestis talaris, sint pilei (quæ bireta vocamus) sint camisia, sint denique calcei pariter & caligæ tales, i quibus nò fastus, iactantia, elationis vitium, vel mentis leuitas, sed clericalis ordinis honestas & modestia deprehendatur. Siquidè ita semper visum est maioribus nostris, exter num habitum quid intus crepet, designare adeò vt & leges ciuiles iniuriam matronæ, habitu meretricio vtenti, illatam, nò vindicent, ac canones clericum non alligatum coniugio, habitum ac tósurâ clericales deferēt, post tertiam monitionē: clericum verò coniugatum, statim priuilegio exuât clericali: adeò vt sic

in ma-

in maleficiis deprehensi animaduersionem ciuiliù magistratum nò euadât. Ne autem posthac quispiam excusationem non factæ aut præuigilantiæ monitionis prætexat, hac nostra synodali cõstitutione omnes (quotquot sunt in nostris diocesis constituti) clericos qui habitu minus decenti vtuntur, monemus, vt intra tres menses, quorù singulos pro singulis dilationibus, tertiam vero vt peremptorium terminum præfigimus, habitum qui clericos deceat, reassumât: Alioqui ipso factò nulla posthac alia monitione expectanda, in centurias ac pœnas cõstitutionum canonicarum incursum.

¶ *Decani vni: quaque aduigilabunt.* CAP. IX.

Quo ergo hæc quæ diximus repurgentur, ac debitè simul cù omnibus aliis ad diuini officij prosecutionē ac chorù disciplinã spectantibus obseruetur. Decanus diligenter inuigilabit, hinc & hinc circûspiciēs, ne quid fordatè fiat.

¶ *Ante omnia vero vt canonici sacris adsint.* CAP. X.

Cvi ante omnia curę erit, ne quis canonicorù sacris absit, sed vt qui emolumētum ferre volent, officium quoque suum, propter quod beneficiù datur, in ecclesia gerant. Aurelianen. Concilio cauetur, clericos qui officio adesse cõtemnunt, ecclesiasticam disciplinam arbitrio Episcopi recepturos. Sed facile castigabitur hic lapsus, si negligentes subtractione prouentuum seu distributionù mulcentur. Quare qui ab epistole lectiōe, exiēde toti missæ, & à primo psalmo, singulis horis canonicis itegris ac minime interpellatù nisi forsan necessitate auocante, petitaque ac obtenta licentia non interfuerit, iustum est, vt hic illius horæ aut officij stipendio in totum careat.

¶ *Vicarij vt diuinis laudibus decantandis intersint, adigendi.* CAP. XI.

Qvi Vicarij dicuntur, in quibusdã collegiis se in libertatē quandã potius carnis quàm spiritus vindicare contendunt, nolentes choro, decantandisque simul cum canonicis diuinis laudibus ac sacris esse addicti: sed hi respiciant, ac incipiāt intelligere cur Vicarij dicantur. Superpelliceis quoque vtantur. Cuius enim vi ces gerent, nisi canonicis adiutores accedat? Horum nimirum vice, qui vel aduersa valetudine detenti, vel negotiis necessariis auocati, interesse non possunt. Cur tandè superpelliceis ventur, qui chori sacris se micipatos nò agnoscunt? In ordinem ergo disciplinæ redigã-

Agatē.
20.

¶ *Ho. 3. ex par-
tr. de pri-
uil. &
exces. pri-
uile.*

Aut. 23

tur, suspensionisque poena, etiam à fructibus, nedum quotidianis illis quæ distribuuntur, sed à grossis etiam pro culpæ modo animi advertendum in non parentes.

Ad personalem residentiam cogendi, quibus hæc per fundationis beneficiorum est imposita. CAP. XII.

Quorum fundaciones personale residentiam requirunt, illi aut ipsi resideant, aut à puentium perceptione suspendantur. & fructus illi in alios pios usus covertantur, nisi qui republicæ causa ex autoritate nostra abfuerint.

Lucri tantum causa fueris adesse non oportere. CAP. XIII.

Vtinam optando à Deo. Opt. Max. consequi possimus, ne quisquam lucri causa diuinis interficiat, alioqui non accessurus sacra, veluti quem nummi magis, quam dei amor in templum trahit, quantum pietatem esse putans: qui, non dubium, ex numero eorum est, de quibus Esaias dixit: Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Nec multum is abest (vix plerique doctissimis viris placuit) abhorrèdo criminæ

Esa. 1.

4. Re. 5.

Psal. 118.

Psal. 53.

1. Cor. 9.

1. Tim. 5.

Mat. 6.

Giezi, qui existimauit diuinum munus pecunia redimendum. Quare viderit clerici nostri, vt eorum mens & intentio tota in Deum referatur, vt cum David constentur Deo in directione cordis, ac in labiis suis pronuntiantes omnia iudicia oris eius. In via eius testimoniorum dñi delectentur sicut in omnibus diuitiis. Optandum, vt I salmus ille ceteris decimasolentibus, qui toties non sine causa in ecclesiis replicatur, ore simul & correspondere singulis verbis mente decatur. Et cum eodem Psalte ex animo dicatur: Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum est. Non adimit Christus, sed decernit operanti suam mercè: Dignus est enim operarius mercede sua. Et Qui altario deseruit, de altario & viuet. Sed interim cogitare debet clericus se viuere non vt edat, sed edere vt Christo viuat, habereque semper menti reconditum Christi verbum: Primum querite regnum Dei, & hæc omnia adiciuntur vobis.

Capitula disciplina qualiter observanda CAP. XIII.

Capitula vero disciplina (quæ vocant) multo maiori diligentia obseruentur atque hætenus. Sed ita fiet, si non tam prophana quam res sacræ in his tractentur. Si de moribus inquiritur, si vita expendatur singulorum: & quod olim sancti patres fecisse dignoscuntur, extemporali oratione interdum commonerentur fratres. Et in primis ad sacras literas capeffendas

insti-

instigarentur, atque vt in his optimas horas collocarent, incitaretur, quod hic reperiatur fons vitæ scaturiens, ex quo qui haurit, non sitit in æternum. Hic thesaurus euangelicus (propter quem oportet vendere vniuersa) reconditus sit, ex quo prudens ille paterfamilias profert noua & vetera.

Officium Decani in rebelles. CAP. XV.

Si quos Decanus rebelles cernat, si diuini cultus atque sui officij negligentiores, si rixosos, si litigiosos, si percussores, si aleatores, si scorta fouentes, aut aliis publicis criminibus irretitos, atque hi fraternam correptionem audire recusauerint, agat in his capitalis quod iubet Paulus: Peccantes, coram omnibus corrige: Tum si respicere nolint, arceat à sacris, prohibeat participare fructus, donec ad meliorem vitæ frugem reuertantur, sic tamè, vt hic seruetur regula apostolica: Corripe inquietos, consolamini pusillanimes, patientes estote ad omnes, & neque ira, neque odium, neque rancor vllas sibi partes vendicat. Nam illa præpositorum sollicitudo est utilis, illa cautela est laudibus, in qua totum ratio agit, & furor nihil sibi vendicat. Ira enim sæpe etiam innocentes ad crimen inducit. Dum enim iusto amplius irascimur, & volumus aliena coercere peccata grauiora committimus. Per hæc tamen nostris ac ecclesiarum prouinciæ nostræ priuilegiis ac legitimis consuetudinibus, & præsertim mori, ac consuetudini qui in aliquibus ecclesiis est (nempe vt cautè discipulinq per Diaconos diiudicentur) nihil præiudicantur, modo tamè Diaconi ad requisitionem Decani suo officio grauiter, ac strenuè incumbant ac satisfaciant. Quod si Decanus & Capitulum negligent, aut eisdem criminibus irretiti fuerint, ad iuris communi depositionem redire, necesse erit.

Contentiosi ad pacem & concordiam per Decanum & Capitulum reuocandi. CAP. XVI.

Inuidia detractionisque vitium longè omnium pestilentissimum, in collegiis non est nouum, quod humani generis hostis inter fratres serere semper conatus est, quem admodum de Abel & Cain, de Ioseph & fratribus eius legimus. Quin parum aberat ab omnium sanctissimo illo collegio, nempe apostolico nisi pacificator Christus Iesus intercessisset, ac Satanam repente eiecisset. Hinc sæpe numero in clericali iurgia, & iniuriæ nascuntur. Hinc multæ falsæ criminationes, emulationes, obrectationes & delationes oriuntur.

Ioan. 4. Matt. 13.

Ex conc. Agat. c. 2.

1. Tim. 5.

1. Thess. 9. Innoc. pap. 2.

Greg. ad Mau.

Im. c. illa

II 9. 3.

Gene. 4.

Gene. 37.

Ioan. 13.

Et fit lingua ordinata in laudem Dei, inquietum malum, plena veneno mortifero. Fit denique et in ea qua benedicimus Deum & Patrem, in ipsa maledicatur homines, qui ad imaginem & similitudinem Dei facti sunt. Atque ex eodē ore pro cedit benedictio & maledictio. Nō oportet (inquit diuus Iacobus.) fratres mei hæc ita fieri, sed qui sapientes & disciplina ri inter vos, ostendant ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Nam si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari & mēdaces esse aduersus veritatē. Non enim est ista sapientia de sursum descendens à patre luminum, sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & cōtentio est, ibi inconstātia & omne opus prauū. Que autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. Fructus enim iustitiæ in pace seminatur, faciētibz pacem. Proinde si quis putat se religio sum esse, non refrenās linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Hæc ille.

¶ *Pana aduersus contentiosos pertinaces.* CAP. XVII.

Ex eccl. Agath. 13. **A** Gatheni Concilio constitutum est, vt quicumque odio aut lōginqua inter se lite dissenferint, & ad pacem reuocari nequaerint, primum arguantur. Qui si inimicitias depone re perniciosa intentione noluerint, de ecclesiæ cōtra iustissima ex cōmunicatiōne pellantur. Decanus ergo, vbi viderit intercedere inter fratres dissentiois materiā, quæ fraternam dirimat charitatem, huius Canonis autoritate vtatur, ac pro pace sarcinenda conseruandāque, Capituli sui consilium atque auxilium imploret, quod inuicem libenter præstabit, cuiuscunque odio vel amore longe postposito.

¶ *Quo tempore Capitulorum quotidianorum conuentus obseruandi.* CAP. XVIII.

Quotidiani Capitulorum conuentus, aut maturius sub sūmam Missam, aut statim post illam seruandi sunt, ne ob illos diuinum officium vel suspendatur, vel præcipiter, vel denique ab ipsis canonicis negligatur. Debet enim Dei causa omnibus altis anteponi.

¶ *Volumina statutorum reuidentia.* CAP. XIX.

Habent ferè quotquot sunt cathedrales ac collegiatæ ecclesiæ suū volumen peculiariū statutorum, quæ interdū pro

pro affectu priuato cuiuslibet augētur ac crescunt. Inter hæc reperias quāmplura, quæ quæstum magis quā pietatem respiciant, & ad inæqualitatē potius, quā æqualitatem faciāt: vnde discordia inter fratres (vti fieri solet) frequenter alitur, concordia verò scinditur, laceraturque. Et quantumuis ple-raque inter hæc iniqua reperias, adiungunt tamen omnes qui rectes admittuntur, vt ad eiusmodi statutorum obseruatiōnem (etiam penitus ignari, quid contineant illa citra vllum delectum) iureiurando sese alligant, quum tamen iuramentū non debeat esse iniquitatis vinculum, nec ad ignorata exten di. Operæpretium itaque nobis videtur, huiuscemodi statutorum volumina inter visitandum excutere, & quæ Euange licæ puritati, atque fraternæ charitati, denique disciplinæ ecclesiasticæ minus consentanea reperta fuerint, rescare, caue- réque, ne posthac vlla noua statuta in eiusmodi ecclesiis (nisi tamen noster accesserit calculus) edantur.

¶ *In Capitulis à iuramentorum facili exactione temperandum.* CAP. XX.

ET quum Christus tanto serio iurandi facilitatem prohi- buerit, vt nisi necessitate veritatis, alioqui periclitandæ cogamur, omnino nō iurare debeamus, cōercenda est illa im- moderata in Capitulis iuramentorum exactio, per quam necesse est, vt multi in ancipitia periuria corruant, quorum non tantū illa qui peierant, sed & qui causam periurij temerè exi- gendo præstant, rei sint. Nam Christi verbum est: Sit verbum vestrum, est, est, non, non: quod amplius est, à malo est. Et in Ecclesiastico legimus: Vir multum iurans, replebitur iniqui- tate, & non discedet à domo eius plaga. Si nos ipsos iudicare- mus, non vtique diiudicaremur.

¶ *Inter visitandum de moderandis annis (qui expectantia appellantur) videndum.* CAP. XXI.

NVM annos (qui expectantia appellantur) moderari pos- simus, videbimus inter visitandum, quādo nobis vel id maxime curæ erit, vt qui recens accesserūt Canonici, aliquot annis de cōsensu Capitulorum suorum, bonarum, ac potissi- mum sacrarum literarū studiis in Academia aliqua publica & bene Christiana incumbant, vtque tum sequātur illos in- terim redditus præbendarum suarum quotidianis distributio- nibus tantum exceptis, aut portio eiusmodi personis, iuxta ecclesiarum statuta & cōsuetudines afsignata. Multum enim

Cap. 1. de iureiur. in 6.

Matt. 5.

Cap. 8. s. Christus. de iureiur.

Eccle. 32.

Hono. 3. c. super spe. ul. de magistra. refert viros doctos esse in ecclesia Dei, qui veluti splendor firmamenti fulgeant, & tanquam stellæ in perpetuas æternitates mansuri, ad iustitiam plurimum valeant erudire. Indignum ergo studio tam frugifero intentos, ac in vinea domini operantes, diurno denario fraudari, modo tamen testimonium exhibeant magistrorum, quod totos illos annos rectis operam dederint disciplinis. Per hæc tamen Canonis inducias (quæ se latius porrigunt) nolimus coarctare.

Non oportere à Canonico recens admisso pecuniam statuariam duplicatam ob antecessorem exigi. CAP. XXII.

c non de bet. de re. iud. in 6. Nec ferendus nobis diutius videtur mos ille irrationabilis, quo ad unam præbendam receptus, ob suos in eadem præbenda antecessores non receptos (à quibus ius non habet, sed potius à cõferente vel instituente) pecuniam statuariam, sæpius exolvere compellitur. Nec ignoramus quosdam Deber. de re. iud. in 6. canos & capitula in eo esse, ut hæc pecuniaria onera (qua recepti, contra sacrorum Canonum dispositionem grauiora, ac tandem importabilia efficiant: quod penitus improbamus.

Communi necessitati ecclesia, communi contributione consulendum. CAP. XXIII.

Matt. 7. Quod si fabricæ aut alia necessitas ecclesiæ imminet, satius est, ut quod in communem vertetur utilitatè, ex cõmunibus redditibus desumatur, quam ut quis priuatim grauetur. Euãgelicum præceptum est, in quo vniuersa lex consistit & Prophætæ: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Et Quæcũque vultis ut faciat vobis homines, hæc & vos facite illis. Ad hanc regulam, veluti ad Lydium quandam lapidem, omnes actiones suas, quum omnes Christianos, tum viros ecclesiasticos redigere, æquum est pariter, ac necessarium.

Tribunalia extra templa colloquenda. CAP. XXIII.

Ex cõci. Lugdu. c. decet. de imm. eccl. les. li. 6. Vm in quibusdam nostris templis iurisdictionis ecclesiasticæ officiales pro tribunali sedent, ad quod interdum multo cum tumultu cõcurritur deligaturque: visum nobis est, ut hæc tribunalia, foris, intra tamen ecclesiarum pomeria, collocentur. Cordi siquidem nobis est, ut quæcunque diuinum officium perturbare possunt, aut diuinæ maiestatis oculos offendere, è templis eliminentur: ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi.

Optat.

Optandum, ut deambulationes in hisce ecclesiis prohiberi possint. CAP. XXV.

Atque utinam cõmodè deambulationes etiam illas laicorũ (qui ad cathedrales ac collegiatas ecclesias sola rerum nouarũ curiositate ducti cõfluunt, ibidemque nihil minus quàm de rebus sacris, quæ inspectatibus illis agunt, cogitant) submouere possimus. Grande equidè putamus piaculũ, tã venerãda mysteria, quibus astat Deus, & inter quæ Christi corpus & sanguis cõficitur, tam irreuerter haberi: tacemus quòd domus Dei cõtemnitur, de qua Christi eiecit ementes & videntes, & non sinebat, ut quis trãferret vas per templũ, & dicebat, docens: Nonne scriptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autè fecistis illam speluncam latronum. Duplici cura hic videbitur opus tum vt prædicatores verbi Dei ex suggestis populũ ab istis deambulationibus ex scripturis deterreat, tum vt magistratus ciuiles huic rei corrigendæ officium accõmodent, cum quibus hæc de re agemus.

Mar. II.

Theatrales ludos non inferendos templis. CAP. XXVI.

Inno. 3. c. cõ decorè. de vit. & hon. cler. Olim theatrales quoque ludi & laruarũ ludibria inferebantur tẽplis pelsimo quidè exemplo, adeò vt pro visione canonica (qua his teterrimò abusus aboleretur) opus fuerit què ex nostris diocesis, iam vt speramus, eiectum gaudemus.

Cuiusdam abusus abrogatio. CAP. XXVII.

In quibusdã collegiatis ecclesiis ad summũ altare, non ordinarij, sed mercenarij clerici presbytero sacra peragenti ministrari adiunguntur, qui tamè officio suo satisfaciunt minus, quàm ab altari ad subsellia, ex quibus succinit, à subsellis rursus ad altare multũ in cõpositè lubine discurrunt: quod fieri nõ oportuit, maximè in ecclesiis illis, quæ ordinariis psonis abundant, & quorũ ministri copiosis redditibus ditari, Nã ois occasio cõteptus & scãdali pmissuo vulgo adimeda est.

Processionum Collegiatarum ecclesiarum, quæ ad maiorem sunt moderatio. CAP. XXVIII.

Processiones ecclesiarum collegiatarum ad summum tẽplum, quæ diebus maximè celebribus ac festis fiunt, proculdubio instituta sunt causa cõueniendi illuc ad Missas episcopales, desiderioque recipiendi cõmunionem, vel benedictionem episcopalem: iam quum isti cõuentus speciem quidam antiquitatis, & nihil præterea repræsentent, imò perniciosæ euagationis materiã & crapulæ occasionè diebus illis

Agathè. c. 63. 64.

sacratissimis præstet, illas nobis eatenus abrogare visum est, vt Collegia in ciuitate nostra Colonië. in quatuor illis summis anni festis ac diebus celebribus sequentibus, quæq; in suis ecclesiis diuinum officium statis horis reuerter solemniterque cõcelebrent ac peragunt: neque his diebus, nisi quum nos in summo tẽplo nostro presentes erimus, collegialiter accedat. Nam quantula sit deuotio collegiorum quæ tum accedunt, quis Dei cultus ac veneratio, satis in aperto est. Tacemus, q̃ interim apud ipsas collegiatas ecclesias hisce diebus, maxime insignibus, sole nne officium prætermittitur: aut si quod dicitur, verius præcipitur ac truncatur, quam celebratur.

De processionibus non abrogatis. CAP. XXIX.

Reliquas autẽ processiones more antiquo obseruari volumus: iubemus tamen vt clerus ciuitatis nostræ abusus, qui hæctenus irrepserunt, matura consultatione præuia, tollere peragat.

Quomodo ad anniuersaria Episcoporum in maiori ecclesia conueniendum sit. CAP. XXX.

Dum vigiliæ in anniuersariis Episcoporum, in summo nostro templo, conuenientibus illuc collegiis, persoluuntur, inconcinnius atq; adeo specie ipsa nõ satis pius ac deuotus, cãtus editur. Quare nobis visum est expedientius, vt collegia singula in suis templis vigiliis hæc deuotẽ absoluant, dein ecclesiam nostram maiorem ad sacrũ tantum accedant, illicitantisper facturi moram, donec id compleatur, singulis interim animum ad Deum, ac pias precatones conuersuris, quemadmodum superiori articulo diximus.

Minora ministeria idem committenda, ac decenter peragenda. CAP. XXXI.

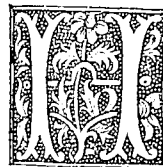
Antiquissimis Canonibus in plerisque etiã Cociliis sancitum est, ne laici secus altare inter clericos ministrẽt, nõne in sacratu ministri licentiam habeant ingrediendi in sacrarium, quod Græci diaconium appellat, nõne vasa dominica contingant. Præterea ne reliquiæ Sanctorum & vestimẽta ecclesiastica (quæ honesta esse decet) nisi tantũ a sacratu ministris attrectentur, adeo vt ne sacratu quidẽ Deo fœminis ac monachabus aut lectoribus etiam sacra vasa vel sacratas pallas contingere, vel in cẽsum circa altare præferre licuerit, verum id solis Diaconis permillum sit: expressim autem laicis vetitum, ne pallas, ecclesiæ vela, ac altaris ornãmẽta abluant.

Neque

Neque patres hic scripturis destituuntur. Iam verò eò vctum est, vt quatuor illi minores ordines, nõne officiarij, exor cistæ, psalmistæ, ac lectores (non temerẽ ab ecclesia instituti ac recepti) præter non. E nihil in ecclesia retinuerint, illorumque loco tenues aliquot homines laici, qui per ecclesiæ prælatos minoris compendij gratia subrogantur, illorum officijs sese ingerat, idque indecore: quippe nullo penitus clericali habitu amicti, inter quos sunt, quos appellamus capanarios, quos ad minimum (cõcens accõdendis, aliisque in choro ministratiõibus intentos) deceret superpelliceis indui. Ne interim prætereamus ablutionem pallarum, vestimentorumque altarium: breuiter, sacrorum custodiam talibus per custodes, seu thesaurarios nostri temporis committi, quos hæc contingẽtes antiquitas nefarij criminis simul cum surrogatibus damnasset: quare cautius post hæc agẽdum, ne ob talem præsumptionem Dominus iratus, plagam populo, qua simul innocẽs cum nocente inuoluatur, immittat.

DE PAROCHIS AC EORVM

Vicariis, aliisque verbi ministris. CAP. I.

Ministeria cum generalis sit, in plerisque alios scinditur. Primum enim videndũ est, qui ad verbi ministeriũ & regimen ecclesiarũ admittendi sint, deinde de vita ac moribus eorũ. Post, de officio, quod in duobus potissimum sitũ est, disseminatione verbi, administratione sacramentorũ. Postremo, de ipsorũ victu, de quibus speciatim dispiciemus. Ante omnia, tamẽ lectorẽ admonitũ esse volumus, hos esse locos quos ecclesiarũ iubar, diuus Paulus in epistolis ad Timotheũ ac Titũ accuratissimẽ tractat. Nã huc illæ potissimũ spectat, vt sciant Timotheus, ac Titus, quomodo oporteat eos in domo Dei cõuersari, q̃ est ecclesia Dei viuẽtis, nisi q̃ articulus administrationis sacramentorũ, & qui de victu est, alibi fusius explicant. Porro, cũ hæc Paulinæ epistolæ merẽ aureæ sint, & nulli nõ parocho cognitu i primis necessariæ: idcirco ad verbũ ediscẽde, memoriẽ mãdãde, ac opere cõplẽde erũt. Ex qb̃ aliis euãgelicis apostolicisq; scripturis ac patrũ sanctionib̃, nos qdã decerpẽ, quo dilucidius fiat, i quibus hæctenus magno cũ reipub. detrimẽto peccatũ, & quid de cõterõ parochis factõ opus sit.

Matth. 9.
Ioan. 10.

Quoniam Christus Iesus pastor ille bonus, ac pastorum princeps, qui posuit animam suam pro ouibus suis, circueit omnes ciuitates & castella, docet in synagogis eorum, & praedicans euangelium regni, & curas omnem linguam & omnem infirmitatem. Quum, inquam, is qui venit requirere & seruare quod perierat, vidisset turbas, miseratus est eis, quia erant vexati & iacentes sicut oves non habentes pastorem: dicebat discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

Marc. 6.

Luca 10.

Orandus Deus ut mittat operarios in messem suam. C A P. III.

Numquam, putamus necesse tempus esse interpellare dominum messis, ut mittat operarios, in messem, ac pastores, non quoslibet, sed secundum cor suum, nimirum ouibus miserè dissipatis ac palantibus requirendis? Quis, nisi in media luce caecus, non presentificat, nos in ea periculosis tempora incidisse, in quibus praedicationes Christi, & apostolorum scripturae, omnino atque omni ex parte compleantur?

Quis enim non videt venisse, irrupisseque numerosa admodum caterua ad nos falsos illos prophetas investimentis ouium, qui sint intrinsecus lupi rapaces, qui non introierint per ostium in ouile ouium, sed ascenderint aliunde fures ac latrones? Non enim venerunt, nisi ut furentur & mactent & perdant, quos videntes mercenarii, & qui non sunt pastores, venientes, fugiunt & dimittant oues, & lupi rapiunt & dispergunt eas. Fugit enim mercenarius, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus. Poterat direptores isti sub exuuii ouino aliquandiu delitescere, nisi Christus eos prodidisset: Ex fructibus (inquiens) eorum cognoscetis eos: quod non possit arbor bona fructus malos facere, nec arbor mala fructus bonos. Ex fructu enim suo vnaquaeque arbor cognoscitur.

Vnde dignoscere oportet Pseudoccelestes. C A P. IIII.

2. Pet. 2.

Iudae.

Ad Timoth.

Titum.

2. Tim. 3.

1. Tim. 1.

Quos qui velit penitus agnoscere, is 2. Pet. Epistolae legat, c. 2. & quae eiusdem argumenti est, Iudae Apostoli vnicam, & eas potissimum diui Pauli epistolas, quas ad Timotheum ac Titum coepiscopos suos perscripsit: in quibus illos eodem quo dominus, nomine, appellat lupos rapaces, non parcentes gregi. Ex nobis quidem suboritur, sed peruersa loquentes, ut abducant discipulos post se homines seipsos amantes, cupidos, elatos, superbos, blasphemos, sine affectione, sine pace, crimi-

eriminatores, incontinentes, proteruos, reprobos circa fidem. A sine praeepti, quae charitas est, de corde puro, & conscientia bona & fide non ficta, toto caelo aberrantes, in vaniloquio conuersos seductores, proficientes in peius, errantes, & in errorem mittentes. Magistros prurietes auribus, & in fide (quod bonam conscientiam repulerint) naufragos, verbis contedentes, sanis vero sermonibus, & ei, quae secundum pietatem est, doctrinae, neuiquam acquiescentes, superbos, languentes, circa quaestiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiae, contentiones, blasphemiae, suspitiones, malaeque conflictationes hominum mente corruptorum, ac proinde ad nihil vtiliter, nisi ad subuersionem audientium, quorum sermo ut cancer serpit. Numquid poterat Apostolus futurorum conscius, hosce pseudoeccelestes apertius, aut dilucidius designare, quos nullus profecto Apelles tam expressum suis coloribus depingere potuisset.

Soli auctoritate ordinaria comprobati, ad Verbi ministerium admittendi. C A P. V.

Adversus hos pseudocelestes & pseudopphetas, nos praemunuit Christus: Videte (inquit) ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo, & multos seducet, vt in errorem (si tamen fieri potest) ducatur, etiam electi. Nolite ergo ire post eos. Vos ergo (vti subiecit commone:) videte. Ecce praedixi vobis omnia. Christi ergo praeeptum, quantum nobis ipse concedit, sequentes, quo lupos tam pestulentes ab oculibus ac diocesis: nostris abigam, visum nobis est operis praeeptum fore, antiquos innovare canones, quibus praecipitur, ne vlli ad Verbi ministerium seu praedicationis officium, nisi i. i. auctoritateque ordinaria approbati sint admittantur. Quomodo enim (secundum Apostolum) praedicabunt, nisi mittantur?

Qui sunt legitimi parochi & illorum vicarij, modo tamen hi examinati prius & admissi: sint. C A P. VI.

Ordinarij ergo verbi ministri, ecclesiarum parochialium legitimi rectores ac parochi sunt, quos etiam persona liter apud eandem ecclesiam, secundum canonicas sanctiones perpetuo residere volumus, nisi tamen eos magna ratio, veluti quod vel maioris ac publicae utilitatis causa, absint: quae & nostro calculo approbari debet, vel quod soli ob parochiae amplitudinem gubernationi tantae non sufficiant, excusauerit. Tum enim qui per illos delegabuntur vicarij seu vicecurati (modo tamen hi etiam examinati, & tam quod ad vitam inte-

1. Tim. 3.
4.

2. Tim. 2

Mat. 24

Luca 23.

Marc. 14.

Rom. 10.

c. licet.
is etiã, de
ele. lib. 6.

gritatem, quàm Christianæ eruditionis puritatem & zelum attinet, idonei reperti fuerint) nostro permiffu eodem officio perfungentur. Qui verò deinceps in vice curatos affumētur, Vicarij noſtri in pontificalibus ac Theologorum ei per nos adiungendorum: in diocēſibus verò ſuffraganeorum noſtro rudi illorum, quibus hoc muneri committēdum duxerint, cenſuram (num videlicet obeundo muneri apti ſeu idonei ſint, vel minus) expectabunt.

¶ Fratres mendicantes quatenus admittendi. CAP. VII.

Ex conc. Viennē. de dudū de ſepul.
Aliquot retro ſeculis in eccleſiā recepti ſunt quatuor mēdicatū fratrum ordines, quo parochorū in verbi miniſterio cooperarij forēt. Quos abſit vt repellamus, ſi tamē intra Concilij Viennē. ſub Clemēte quinto celebrati, aliarumq; canonicarū cōſtitutionū cācellos ſe cōtinuerint. Nec antea ceſſerit. quàm per ipſorū prelatos, vt viri inculpatę vitę diſcreti pariter ac modeſti, ac verbi diuini probē gnari, iudicentur, atq; ad hoc munus deligātur: Deinde etiā vicariis noſtris in pōtifficalibus præſentati, tales inuenti fuerint ac permiffi.
¶ Quam modeſtiam fratres mendicantes in Verbi prædicatione ſeruare oportet.

CAP. VIII.

Qui tamē quū in ſubſidiū tantum vocati ſint ordinariis eccleſiarū rectoribus moleſti eſſe deſinent, ita videlicet, ne eoſdem (quū ſuo munere fungi ipſimet velint) præoccupēt, nève quos in excolēda vinea domini iuuare debēt in cōcionibus, virulēta ac detractoria lingua carpāt, vt non nulli huius generis ſolent, qui inſtati ac in cōpoſiti populū auriſ demulcendis ſtudent, ſuam, non Chriſti gloriā ambiētes. Tā ignari omnis eccleſiaſticae diſciplinæ, vt ignorēt parochos, ſi fortē ceciderint, ſuos habere iudices, non ipſos fratres cenſores, multo minus promiſcuam plebem, quam exploratū eſt mutuis eccleſiaſticorū virorū amarulētis detractoribus adeò non emēdari, vt ſcandalizetur multo magis. Nec audiēdi ſunt iſti, ſi ſeruus Dei accusare ſe dicāt, vt meliores ſiāt, quum potius inuidiæ ſtimulus adulationiſque, quàm charitatis ſtudio agitari conuincantur. Idipſum vel propria eorum conſciētia atteſtante, quòd ſciant nullum vel in ſeculo, ne dicamus in corū monaſteriis inueniri, qui veliſ ſuū ſeruum ab alio q̄ a ſe iudicari: adeò vt ſi quis ſecus facere præſumpſerit, hūc & multa ſequatur indignatio & vlcifcēdi cupiditas. Quin Paulum audiant dicentem, Nolite iudicare inui-

cem,

cem, ſed hoc iudicate magis, ne offendiculum detis fratri.

¶ Non ferendi qui in iuriſdictiones & poteſtates temere ad plebem inuehantur. CAP. IX.

Multo minus ferendi ſunt qui vt auram venentur populis, in iuriſdictiones epifcopales ac ordines eccleſiaſticorū pariter & ciuiliū magiſtratuū inuehētes, temerē vocatione ad populū: non intelligentes interdū neq; de quibus loquuntur, neq; de quibus affirmāt. Quo nihil aliud eſſiunt, quàm vt plebē, alioqui ſatis in clerū iritatum, irritationem reddāt, ac gliſcenti ſeditionū igni oleum ſubmiſtrēt, iuriſdictiones ac magiſtratus eſſe oportet. Quod interdū pſonarū, non ordinis ſeu magiſtratus viſio peccatur, alia prouidentia purgandū eſt, non cæco plebis, iudicio expēdēdum fraternæ correptione op̄erat, nõ accuſatione aut laceratione ex ſuggēſtis. Et vt omnia non ſtatim ad viuū vſque repurgentur, quòd fieri vix poteſt, nõ grauabuntur iſti oculati, in ſe quoque deſcendere ac ſuos erratus inſpicere, quo tādē, æquiores ſiant, diuinisq; iudiciis etiam quædā relinquāt. Si enim omnia (vt ſentē Anacleus ait) in hoc ſeculo vindicata eſſent, locum diuina iudicia non haberent. Sed de his ſatis.

I. Tim. 1.

Matt. 18

Ex canō. Anacle.

¶ Abuſus eſt, qui parochi ſuo officio interdicit. CAP. X.

Ex his quæ diximus cōſequitur, eum morem, qui alicubi irrepit, penitus irrationabilem, ne dicamus execrabilem abuſum eſſe, quo legitimi eccleſiarum parochi adiguntur iururando affirmare, ſe in ſuis eccleſiis fratres mendicantes ad verbi miniſterium (etiā ſi ipſimet pro ratione ſuſcepti ac cōcrediti muneris eo fugi velint) ppetuo admiſſuros. Quid enim hoc more aliud agitur, quàm vt parochi officium, quo ſe Chriſto & eccleſiæ obſtringit, adimatur, ac in aliū relegatur? Id vitij, vt ſpes eſt, curabimus.

¶ Fratres mendicantes his ſynodalibus conſtitutionibus erunt parentes. CAP. XI.

Aequum quoq; cēſemus, vt qui ex fratrib⁹ huic muneri accēgi velint, noſtri Vicarij in pōtifficalib⁹ ſerio promittāt, ſe hiſce ſynodalibus inſtitutis omnino obtēperaturos, quo ſermo Dei purē, ſincere, ac ſine offenſiōe decurrat.

¶ Decet quoque vt fratres eatenus ordinaria poteſtati ſubiiciantur. CAP. XII.

Qui vt ordinaria noſtræ poteſtati, quòd ad euſcēmodi functionem attinet, ſubiiciantur, & eatenus monaſti-

Ex decr. Pontia. pont.

Ex decr. Anac.

Roma. 4

et professionis regulis, obligationibusq; eximantur, nō decens tantum, sed & iustum putamus.

¶ De semel certo loco destinatis ac admissis non temere retrahendis.

CAP. XIII.

Qui vero lemel presentati & admissi fuerint, ut certo loco hoc ministerio fungatur, nō debent temere se propter nostrum assensum a suscepto munere retrahi. Nā frequentem personarū mutationē periculofam putamus, ut interim fileamus saepe minus idoneum in idonei locum surrogari.

¶ Qui nulla legitima autoritate immixti se verbi ministerio ingerunt, uti seditiosi comprimendi.

CAP. XIII.

Ex conc. Anti. c. 5. **E**xtra ordinarios parochos, illorumq; legitimos cooperarios, nemo deinceps, neq; suggestu occupet, neq; conuenticulas, vel in priuatis domibus vel vicis faciat, aut quouis tādē modo vsurpet. Quod si quis agere presumpserit, & inobediens perturbare ecclesiam Dei (quæ foris est) perferuerauerit, hunc tanquam seditiosum corripere oportet.

¶ Prohibentur omnes apostatae monachi ignoti ac peregrini spermologi.

CAP. XV.

Quōbrē phibemus oēs apostatas monachos ignotos. Itē istos ac peregrinos spermologos, quorū neque doctrina neq; vita vlli respecta est: eritq; proinde curæ ciuilibus magistratibus ac presidibus, ut de his inquirat diligēter: & quos nos proscriptimus, eos illi cū receptoribus ipsorū doli mali conscios excedere prouincia compellat. Nisi quid seuerius culpa horum præuaricatorū in ipsos statuere postulerit. Iā ut inueniatur quispiā (quod abū) qui aliter quā legitime parochiam occupauerit, hūc abiici statim oportet quantumuis plebs, quam corrupit, eum retinere contendat.

¶ Determinariis quatenus admittendi.

CAP. XVI.

Ex ordine medicantium, qui oppidatim soli cōmorantur, quos Terminarios appellamus, vitam iterum agere monachismo plurimum dissimilē cognouimus, proindeq; multis esse inuisos: hos potius, quā officio prædicationis statim illis diebus perfuncti essent, cleemosynasq; collegissent, statim ad monasteria sua regredi, ibidemq; quieti operam dare, atque obseruare ieiunia & orationes iuxta ordinis sui institutum matumus, quā vitam communem, ne dicam licentiosam, inter ciuilitates ducere. Vbi tamē monasteria ab opidis aut vicis tam lōge distita fuerint, ut vnus diei itinere

nerē repeti nō possint, nolimus Terminarios istos hac lege teneri, modō tamē viri graues & annosi, vitæ quoque ex omni parte integræ ac sanæ doctrinæ comperti fuerint: ac idē vitam visitatione potius quā constitutionibus cauebitur.

¶ Præuilegiis fratrum nihil derogatur.

CAP. XVII.

Nolumus autē per prædicta, priuilegiis, ordinibus fratrum mendicantium ritē & legitime concessis, præiudicare.

¶ Monachorum ecclesiæ per seculares (ut vocant) presbyteros gubernante.

CAP. XVIII.

Eadē ratione decēs est, ut monachi qui parochiales ecclesias, cura animarū apud ipsū monasteriū, nō personam, relicta, incorporatas (ut vocā) monasteriis suis habēt, nō per religiosos (quos ī monasteriis perpetuā vitā agere cōuenit) sed per Vicarios presbyteros seculares (modo haberi possit) ad eundē modū quem supra diximus, examinādos admittēdosq; gubernari procurent. Quibus etiā de ecclesiæ prouidentibus tantū assignare obligati erunt, vnde & iura episcopalia perioluere, & congruā sustentationē habere possint, quod ut fiat nobis curę erit. Nō tamen tam duri hic erimus, quo minus interdū viros monasti, eos, quos singulari vitæ exemplo & doctrinæ salutaris disseminacione insignes comperimus, apud ecclesias parochiales relicteri & confirmaturi sumus.

DE VITA AC MORIBVS PAROCHORUM.

CAP. I.

Quanquam de vita ac moribus Clericorum supra dixerimus, videtur tamen hic locus postulare, ut speciatim aliquid de cōsuetudine ac morib; parochorum dicam; q; horū vitā & officiū diuo Paulo præcipuē curę fuerit: adeo ut his rectē se habentibus, de reliquis non admodum magnam sollicitudinem habuisse videatur. Nec immeritō, res enim ipsa declarat, ac prisca secula meminuerunt, quā tranquilla, quā florens, quā fructificans, quā denique felix ecclesia fuerit, dum talibus esset parochis insignis, qui Euangelicis, apostolicisq; institutis, sanctorumq; patrū regulis addicti, non tantū vocabulo, sed & facto præstabat quod dicebantur. Contrā vero, in quantos æstus, tempestates, procellas, ac pericula, ob eodē sentim in diuersum mutatos ac varicantes, ecclesiæ nauicula misere cōiecta sit, nos sentimus. Ex quib; rursus emer-

gere, quum certo certius non possimus, nisi nos (quibus gregem suum Christus pasceudum commisit) vias domini rectas, à quibus variando excidimus, in ambulare pergamus. Quid tandem aliud consilij capiendum nobis, quam vt singuli, quales esse debemus, tales & sumus: atque hoc insigne Christi verbū, quod hinc discedēs, Petro ouiculas suas cōmittēs, post tertiā demum dilectionis stipulationem promissionēque, vt vltimum elogium ac memoriale, fidelissimē diligentissimēque inculcauit, & mēte & opere teneamus. quod

1o. 7. 1.

est: Pasce agnos meos. Id fecerimus, si gregem Christi post Christum vnice diligamus, atque eundem tam verbi doctrina, quam operis exemplo pascamus, diuinorumque sacramentorum dispensationem tueamur, defendamusque.

¶ *Vita vt doctrine in paracho conueniat necessarium.* CAP. I. I.

Vbi que fermē cū de parochis sermo incidit, scriptura vitam doctrinæ copulat: nimirum quod qui vitam agit doctrinæ contrariam, plus exemplo destruit, quam ædificet verbo. Oportet enim & fieri sermonem, non tantum di ci: alioquin cōpetet in parochum quod Seneca Platoni obiectum fuisse refert: Aliter loqueris, aliter viuis. Et quod Christus Pharisæis

Mat. 23.

imputat: Dicūt enim & nō faciunt: Alligant onera importabilia in humeros vestros, digito autem suo nolūt ea mouere.

Gen. 27.

Apponatur ergo man^o ori necesse est, ne sit vox quidē, vox la-

1. Pet. 2.

cob, manus autem Esau. Porro vox operū fortius sonat quam

Acto. 1.

verborū. Intuēd^o nobis pastorū princeps est, cui^o tota vita sua

Lucæ. 24

doctrina est: qui cōepit primum facere, post docere. Siquidem

Mat. 11.

potens opere & sermone, qui discipulos Ioannis de aduentu

Ioan. 10

Melsiæ rogantes, ad opera remisit, dicens: Ite, dicite Ioanni

Matth. 5

quæ vidistis & audistis. Qui deniq; nō solum vocat oves: suas

nominatim, sed & vadit ante eas. Et cū tantum qui sic docuerit & fecerit, magnum in regno cælorum fore pollicetur.

¶ *Pastorem gregis exemplum esse oportere.* CAP. III.

1. Ti. 2.

¶ **Q**uare beatissimus Paulus ecclesiæ ministrum instituitur:

Ad Ti. 2

Exemplum (inquit) esto fidelium, in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. Idem ad Titum.

2. In omnibus te ipsum præbe exemplū bonorū operū in doctrina, in integritate, in grauitate, verbū sanū, irreprehensibile, vt is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habēs malum dicere de nobis. Sal enim terræ & lux mūdi prædicator Euangelij dicitur, & lucerna super candelabrum posita, vt luceat

Matt. 5.

omnibus

omnibus qui in domo sunt: Sic, vt videant homines opera illius bona, & glorificēt patrē, qui in cælis est. Quod si sal infauatum fuerit, in quo salietur: ad nihilum enim valet vitra, nisi vt proiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Apostolus itaque hoc præceptum commendat Timotheo, vt militet bonam militiam, habens non tantum fidem, sed & bonam conscientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus tum erant Hymenæus & Alexander, quos tradidit Satanæ, vt discant non blasphemare. Interea vero ex eodem numero omnes hæretici fuere.

1. Tim. 1.

¶ *Vitanda paracho in primis auaritia.* CAP. IIII.

Am quæ clericis vitanda erunt, suprā diximus. Ea ipsa potissimū Paulus quam longissimē à parochis esse vult & quæ illis opposita sunt, in ipsis quam maximē elucere. Primum scilicet vt abstineat ab omni auaritia. Hospitales enim erūt, non turpis lucri cupidi, non opes, sed animas venantes non auri, sed hominū piscatores: alioqui ex pastoribus fient mercenarij, & vertēt in lupos, audientque dominum per Ezechielem exprobrantem: Lac comedebatis, & lanis operiebamini: quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meū nō pascebatis, quod infirmū fuit non cōsolidastis, & quod egrotū erat non sanastis, quod contractū est nō alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat nō quaesistis, sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia, & cætera quæ sequuntur. Qui enim volunt diuites fieri, incidunt in tērationē & in laqueū dyabolī, & desideria multa inutilia & nocua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix quippe omnium malorum, est cupiditas: quam quidā appetentes, errauerunt à fide, & inferuerūt se doloribus multatis. Tu vero o homo Dei, hæc fuge: sectare vero iustitiā, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, & mansuetudinem.

Eze. 34.

1. Tim. 6.

¶ *Parochi familiam irreprehensibilem esse debere.* CAP. V.

Interim erit domui suæ bene præpositus, vt nō tātū ipse, sed & sua familia irreprehensibilem vitā agat. Qui enim domui suæ præse nescit, quomōdo ecclesie dei diligentia habebit? Oportet autē illū & testimoniuū habere ab his qui foris sunt, vt non in opprobriū incidat & ī laqueū dyabolī. r. ad Timotheū. 3.

1. Tim. 3.

¶ *Paracho luxus omnino cauendus.* CAP. VI.

Deinde procul absint parochi ab omni luxu. Sobrium enim vult parochum esse Paulus, nec multo vno dedi-

Ibidem.

tum, ac vino potius ad necessitatem quam ad voluptatem vitentem, quem admodum ipse Timotheo præcipit, ne aquam ad huc bibat, sed modico vino utatur propter stomachum suum, & frequentes infirmitates. Nesciat ergo parochi domus commestrationes crapulosas, excurretur comotationes illas ad aequales haustus obligatorias. Sit procul à symbolorum (ut vocant) dationibus. Turpissimum putet, nisi causa necessitatis, intrare tabernam, quasi domum non habeat ad edendum & bibendum. Breuiter, vitet omnia quæ pastoralis auctoritatem aut dedecorant aut imminuunt.

¶ *Pudicitia seruanda paracho.* CAP. VII.

Detrectur quoque omnem libidinem. Nam oportet parochum esse pudicum. 1. Timoth. 3. & se præbere exemplum in castitate. 1. Timoth. 4. ne in eum verè dicatur: Qui alium doces, teipsum non docens. Qui prædicas nõ furadũ, furaris. Qui dicis nõ mœchandũ, mœcharis. Qui in lege gloriaris, per prauaricationem legis Deũ in honoras: per quod blasphematur nomen Dei inter gẽtes. Quo enim vultu fornicarios cœlo excludet cum Paulo, qui huic volutabro cœni ipse immersus est? An existimas (inquit ipse Paulus) nõ homo omnis qui iudicas eos qui talia agũt, & facis ea, quia tu effugies iudiciũ Dei? In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quæ iudicas. Scimus quippe, quia iudiciũ Dei est secundum veritatem in eos qui talia agũt.

¶ *Que fugiendi & que seruanda paracho.* CAP. VIII.

Demque Paulus ad Timotheũ: Iuuenilia (inquit) desideria fuge, sectare verò iustitiã, fidem, spẽ, & charitatem, & pacem cũ his qui inuocant Dominum de corde puro. Labora sicut bonus miles Christi. Nemo enim militans Deo, implicat se negotiis secularibus, & quæ sequitur. In summa, sollicita cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis. 2. Timoth. 2.

DE DISSEMINATIONE VERBI.

CAPVT I.

Hoc ministerium sanctissimum Apostolus cæteris omnibus longè præfert. Vnde & Corinthiis scribens, ait: Non misit me Christus baptizare, sed Euangelizare: cui & cæteri Apostoli astipulantur, quum inquirunt: Non est æquum nos relinquere verbum, & ministrare mensis. Quinimo & Christus aliis anteponit. Eun-

tes (inquiens) in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ, ac docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruire omnia quæcunque mandauit vobis. Quam obrem Paulus Timotheum suum excitans, ait: Attende lectioni, attende exhortationi & doctrinæ, noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyteri. Hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi & doctrinæ, insta in illis, hoc enim facies, & teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt. Et iterum: Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, prædica verbum, insta opportunè, importunè, ministerium tuum imple.

¶ *Quid paracho meditandum.* CAP. II.

Meditabitur parochus quid ipsi dominus per Ezechielum cap. 3. 33. ac 34. præceperit, parabolique speculatoris mentis insigenda est. Speculatorem (inquit) dedi te, domui Israël. Quod si speculator viderit gladium venientem, & non infonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animã, ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinẽ autem eius de manu speculatoris requiram. Parochi siquidem sunt, quibus potissimum dictum est: Fratres, si quis ex vobis errauerit à veritate, & cõuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui cõuertit fecerit peccatorem. Ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte. Dura est nimis illa propheta: lamentatio: Paruuli petierunt panem, & nemo dabat eis, Pasce ergo fame morientem: si nõ paueris, occidisti. At homo ex duabus partibus cõstat, ex carne scilicet, & spiritu. Duplici ergo cibo opus est. Nam ut scriptura ait: Nõ in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Cibus exterior, carnem tantum mortalem reficit, & intrans per os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur. Panis autem spiritus, tã per verbum prædicationis, quam sacramentaliter in veritate corporis & sanguinis dominici, in viua fide comestus, viuificat, reficit, ac vegetat animam, qui non perit, sed permanet in vitam æternam, & hunc qui ederit, non morietur in æternum. Id quod omnes pij sciunt ac sentiunt. Viuus enim sermo Dei est, & efficax, & penetratior quouis gladio incipiti, ac per tingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagumque, & medullarum.

Rom. 2.

1. Cor. 6.

Ephes. 5.

Galat. 5.

Rom. 2.

2. Ti. 2.

1. Cor. 3.

¶ *Fidelis in primis in parcho, requiritur.* CAP. III.

1. Cor. 4.

Hic iam inter huius cœlestis panis dispensatores quæritur, vt fidelis quis inueniatur. Fidelis, inquam, seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis escam in tempore. Beatus ille seruus, quæ, quum venerit Dominus eius, inuenerit sic facientem. Sin secus, veniet Dominus serui illius, in die quo non sperat, & hora quæ ignorat, & diuidet eum partemque eius ponet cum hypocritis, vbi erit fletus & stridor dentium.

Mat. 24

¶ *Quis sit fidelis verbi dispensator.* CAP. IIII.

Is autem fidelis est dispensator (attestante diuinissimo Iohanne) cuius scopus vnicus ille Christus est, & cuius spiritus cõsitetur Christum in carne venisse: id est, vt diuus Paulus interpretatur qui docet apparuisse gratiã Dei & Saluatoris nostri omnibus hominibus ad erudiendũ nos, vt abnegates omnẽ impietate & secularia desideria, sobriẽ, iustẽ, & prẽ viuam in hoc seculo, expectantes beatã spem, & aduentũ glorię magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. Qui, inquam, docet eundem Christum Iesum dñm nostrũ hominem factum, vt daret semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorũ operum. Quibus verbis sanctus Paulus duas in Christo naturas, verbi scilicet & carnis, indissolubili vinculo coherentes, & vtriusque naturæ rationẽ cõplectitur. Verbi, quatenus erudit nos, docēs quæ sit voluntas patris, quã faciētib; denũtiat prẽmiũ, pręuari cantibus verõ pœnã æternam. Carnis verõ, quatenus datus & immolatus est pro nobis in ara crucis.

1. Ioã. 4.

Ad Tit.

2.

Agnus immaculatus, & victima tollens peccata mundi, nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, & eadẽ cogitatione armemur, quia qui passus est in carne, desit a peccatis, vt iam nõ desideris hominum, sed voluntate Dei, quod reliquum est in carne temporis viuamus. Omnis autem spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis: quoniam venit, & iam in mundo est.

Ioan. 1.

1. Pet. 2.

1. Pet. 4.

1. Ioã. 4.

¶ *Omnis scriptura ad geminam charitatem exigenda.* CAP. V.

Is irem fidus est minister verbi, qui omne in scripturam ad Christianã exigit charitatẽ. Charitas enim Christianismũ consummat, quemadmodum apud diuum Paulum legimus: Finis præcepti est charitas de corde puro, conscientia bona, & fide nõ ficta. Et est potissimum illud indicium: quo Christiani

1. Tim. 1.

stiani esse cõprobamur. In hoc (ait Christus) cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionẽ habueritis inuicem. 15.

Vnde beatus Augustinus in libris de doctrina Christiana breuissimã methodum ad peruestigendas, intelligendãque scripturas commonstrare volens: Quisquis (inquit) scripturas diuinas vel quamlibet earũ partem intellexisse sibi videtur, ita vt in illo intellectu nõ ædificet geminã charitatẽ Dei & proximi, is nondũ intellexit, quæ legis ac scripturarũ summa finis ac plenitudo, sit dilectio, quæ duobus mädatis cõprehendit: nepe, Diliges Dominũ Deũ tuũ ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente, ex tota virtute tua, & diliges proximũ tuũ sicut teipsum. Et quemadmodũ vultis vt faciat vobis homines, ita & vos facite illis. In his duobus mandatis vnuerſa lex p̄det & Prophetæ. Quicumque ergo ad hæc amussim doctrinã suam attemperat, is nõquam potest perniciosẽ errare.

Ioan. 13.

Aug. de doctri. Christi.

li. 1. c. 36.

Roma. 13

Mat. 22.

Mat. 7.

Summa Evangelicę predicationis. CAP. VI.

Ezechiel verõ Propheta summã suã predicationis dominũ enarrantẽ facit, hisce penẽ verbis: Viuo ego, dicit Dominus: Nolo mortẽ peccatoris, sed vt conuertatur impius, & viuat. Iustitia iusti nõ liberabit eũ, in quacũque die cõuersus fuerit ab impietate sua. Quare qui egerit pœnitentiã a peccato suo, feceritque iudicium & iustitiam, & in mädatis vite ambulauerit, nec fecerit quicquã iniustum, vita viuet & nõ morietur, quod Christus breuius cõplexus est: Pœnitentiã (inquit) agite appropinquabit enim regnum cœlorũ. Sed de his alias locupletius. Suffecerit hic vt cunq; indicasse scopum.

Exe. 18.

Mat. 3.

Parcho castissima sollicitudine in predicatione verbi vtendum. CAP. VII.

Quo autem sollicitus parochus prouinciã, cui ad motus est, gubernare satagat, haud existimabit se alicui leui muneri, sed omnium grauissimo ac difficillimo præfecto, tantæ nimirũ difficultatis, vt verbi prædicatorem vnde quaque absolūtũ, vix vnũ eẽ milibus reperias. Non idem est ouium palatum magna in pascendis varietas: quod vnã ouiculã nutrit, alterã macerat, aut mactat. Culpauerit aliquis auarus, prodigus hinc argumentum prodigalitatũ suã colliget. Culpauerit prodigus, auarus inde tenacitatũ suã exultationẽ arripet. Ea est hominum malitia, vt nedum alia, sed & sanctissimi mundi Dei verbum pro suis quisque affectibus ac ad sua desi-

Psal. 140 deria confouenda potius quam eradicanda trahat. Videmus, prohdolor, quemadmodum hac tempestate plerique sacras literas in parabolas ac proverbia vertant, atque ad excusandas excusationes in peccatis summa vi atque impudentia torqueant, adulterantes verbum Dei. Quare parochus cautissima sollicitudine agere debet, per gladium Dei secantem à dextris & sinistris, vt medium iter pateat ad incedendum per viam regiam mandatorum Dei.

Quemadmodum sermo temperandus. CAP. VIII.

Mat. 10. **A**temperandus sermo quoad eius fieri potest pro auditoru captu. Alij siquidem acri ingenio ac iudicio sunt, alij hebetes animo ac rudi Minerua præditi, quidem attenti, quidem verò desides: hi rectè ac sincère instituti, illi seducti ac decepti. Discretionem ergo maxima opus est. Breuiter nemo erit concionator absolutus, cui præter vitam exemplarem non adsint omnia quæ sequuntur: nempe, cognitio scripturarum vtriusque testamenti, ingenium velox, solers atque versatilis, eloquentia vehemens, suadibilis & suavis, neque interim minus temperata, quam copiosa, prudentia rerum ac personarum docendarum, experientia multiplex, immobilis constantia. Denique spiritus, qui si deerit, reliquis donis parum profecerit. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. *1. Cor.* II. *Tacob.* I. Quomodo enim ad æternarum rerum desideria alios accendet, qui ipse totus languet ac friget? nondum spiritu cõcepto, qui ex Deo est, quem & ipse Deus dat bonum petentibus se. En quam arduum est concionandi munus. Nec tamen propterea diffidentia (quæ plerunque multos auertit) deserendum. Ad euangelizandum missi sunt parochi. Væ ergo illis, si non euangelizauerint. Si quis autem eorum sapientia indiget, scrutetur scripturas, & postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.

Quid cauendum inter concionandum. CAP. IX.

Ex epist. *Iuda.* *2. Tim.* I. **C**auabit autem modis omnibus, ne lubricus in docendo sit, huc illucque effluens. Et in primis, ne vento doctrinarum ab ecclesia catholica non receptorum, veluti nubes sine aqua circumferatur, sed formam habeat sanorum verborum ab ecclesiâ (quæ columna veritatis est) instituto nihil discrepantium. Tu (inquit Paulus ad Titum) loquere, quæ decet sanam doctrinam, verbum sanum, & irreprehensibile.

Nihil

Nihil aut fabulosum aut suspectum adferendum. CAP. X. **I**neptas autè & aniles fabulas deuitabit, qualia nuper erant *1. Ti.* 1. 4. quæ ex nullis pbatis authoribus, sed potius suspectissimis *2. Tim.* 2. obscurorù hominum cõmentis adferebatur exempla. Olim *Titum* 3. verò genealogiæ interminatæ, quòd ad pietatem illa nihil fecerit. Exercebit autem seipsum ad pietatem, quòd corporalis exercitatio ad modicum vtilis sit: Pietas autem ad omnia *1. Tim.* 4. vtilis, promissionem habens vitæ, quæ nunc est & futuræ.

Loquacitas vitanda. CAP. XI.

Nequè minus euitabit prophana & vaniloquia, hoc est futilem & inanem loquacitatem, qua nonnulli ratiocinationibus humanis falsam scientiæ opinionem sibi venantur. Sic enim suum compellat Timotheum Paulus: O Timothee, depositum serua, deuitans prophanas vocum nouitates & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. *1. Tim.* 6.

Quemadmodum parochum aduersus hereticos pugnare oporteat. CAP. XII.

Paratos nos esse vult Apostolus Petrus ad satisfactionem omnium *1. Pet.* 3. ni posceti nos rationem de ea quæ in nobis est spe & fide, sed cùm modestia & timore. Neque ergo doceat, neque intèdat his parochus, quæ quæstiones magis præstant quam edificationem, quæ est ex charitate. *1. Timoth.* I. Et iterù. *2. Timo.* 2. & 3. Paulus ait: Stultas & sine disciplina quæstiones & pugnas legis respue, sciens quia generat lites. Seruum autem domini nõ oportet litigare. Proindeq; vbi cum hæreticis res est, corripiet quidem eos cum modestia qui resistit veritati, ne quòd Deus det pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & respiciant à diaboli laqueis, à quo tenetur captiui ad ipsius voluntatem. Quòd si nõ profecerit, hæreticum hominem post vnam & secūdã correptionem deuitet, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est & delinquit, quum sit proprio iudicio condemnatus. Nequaquam autem ad populum verbis cõtendat, ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium, memor apostolici sermonis, quo reiciuntur omnes, qui scisuram quærunt. Si quis enim vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei.

A scommatis & conuitiis abstinendum. CAP. XIII.

Inter concionandum ergo à scommatis maledictis, ac conuitiis omnino abstinendum est. Prædicetur purè ac sincere *2. Tim.* 2. *1. Cor.* 5. *Ad Ti.* 3.

d ij

Dei verbum, iuxta ecclesiasticam traditionem, & patrum ab ecclesia catholica approbatorum interpretationum. Quae vero in contentionem vel disceptationem reuocari possunt, penitus sileantur, quemadmodum quoque pragmatica Augustin. sanctione cautum est.

Prag. Augustin.

In contentiosis dogmatibus, quomodo docendus populus sapere.

CAP. XIII.

IN controuersis autem & contentiosis, obscurisque dogmatibus, quae sacris voluminibus vel vniuersali ecclesiae consensu expressim decisa non sunt, populus priuatim (maximè cum exomologesi se purgat, modo grauata conscientia in hoc habeat) ita docendus est sapere, atque hac cautione profiteri de his se credere, sicut credit ecclesia. Hoc enim tutius, quam assuerare, de quo dubites, aut quod non intelligas.

Qualem oporteat esse parochum in reprehendis criminibus.

CAP. XV.

ERit quoque parochus in reprehendis criminibus vehementer atque acer. Constitutus est enim ut annunciet populo scelera eorum, sic tamen, ut in suggesto vitia tantum reprehendat, non personas nominatim perstringat. Argue (inquit Apostolus) increpa, obsecra in omni patientia & doctrina. Vbi persona arguenda, denunciatione euangelica utendum. Si peccauerit in te frater tuus (inquit Christus) vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Quod si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum vel trium testimonium stet omne verbum. Quod si eos non audierit, dic ecclesiae, quod si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Sic Paulus Corinthium respiscere nolentem excommunicauit. Et hic iterum Christi doctrina & exemplum sequendum, ut beneuolentia seueritatem vincat, ut paratus sit parochus dimittere peccati non modo septies, sed & septuagies septies. Et cum Christo parator sit ad absolendum adulteram, ad frugem melioris vitae reuertentem, quam ad condemnandum. Quemadmodum Paulus quoque in gratiam recepit Corinthium illum penitentem.

Manifesta reprehensio vtriusque potestatis vitanda.

CAP. XVI.

Vitanda quoque manifesta reprehensio vtriusque potestatis, tam ecclesiasticae quam civilis. Neque inuicendum in ordinem aliquem aut aliquod ab ecclesia receptum viuendum genus

genus. Omnis enim potestas à Deo est, & propterea eatenus honoranda, non incedenda. Sequenda praecursoris dominici doctrina & exemplum, qui ne milites quidem à se repulit, aut vilita contumelia affecit, sed magis viam rectè viuendi ostendit. Per eiusmodi enim incautam reprehensionem plebs ad seditionem magis ac rebellionem incitatur. Hanc murmur, odium, impatientia, contumacia, proteruitia, & detractionis libido committatur: quin potius docendus populus est obedire magistratibus, parere praepositis suis, etiam disculis, ac interim admodum nendus est, ut sint magistratus interdum vitiosi, id euenire, quod dominus regnare faciat malos & hypocritas propter peccata populi. Omnem animam potestatis sublimioribus subditam esse. Quodque omnis potestas à Deo sit: quod denique, qui potestati resistit, Dei ordinationi, resistat, nisi tamè potestas expressim praecipiat, quod est contra mandatum Dei: tum enim oportet plus obedire Deo quam hominibus.

Quomodo corripiendi magistratus.

CAP. XVII.

In corripiendis vero magistratibus, correctioni quoque fraternae locus est, quemadmodum Ioannes reprehendit Herodem. Sic enim legimus: Dicebat enim Ioannes Herodi, non populo: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Quae si nihil promoueas postulanda & expectanda praeiatorum ac maiorum magistratuum est: qui si dissimulent etiam consultum magis, ut vltio remittatur ad Deum, quam ut tantum scandalum inde deterius subsequatur.

Admonendus populus, ut oret pro magistratibus. St autem populus frequenter in concionibus, post conciones vero semper diligentissimè commonendus, ut Deum Opt. Max. pro potestatibus deprecetur. Volo (inquit gregium magister Paulus) ut fiant omnium primum obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

Notantur qui secus docent.

CAP. XIX.

Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei quae secundum pietatem est doctrinae, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quaestiones. & pu-

gnas verborū, ex quibus oriūtur inuidiā, cōtētionē, blasphemiam, suspiciones malæ, cōfūctationē hominū corruptorū, & qui a veritate priuati sunt, existimantiū quæstū esse pietatē.

*Summa doctrinæ Christianæ in Enchiridion con-
trahenda.* CAP. XX.

*Ex cōci.
Aphri.
Pragma.
Augustana.* Porro cū secundum euangelicam atque apostolicam doctrinam (quibus decreta patrum ac Conciliorum, denique pragmatica sanctio Augustana merito accedunt) in ecclesia Dei sola canonica scriptura ac diuina eloquia secundum ecclesiasticam interpretationem sanctorum patrum ac doctorum, & recitari & prædicari debeat, non abs re videbitur parochis summā Bibliorū paucissimis præscribere, ne alicubi, dum scripturæ metas nesciunt, impingant.

Enchiridion quæ docebit. CAP. XXI.

Hebr. 2. ET cū præcipue ipsis incumbat, vt plebem erudiant in præceptis decalogi, articulis fidei, qui symbolo apostolico recensentur, ac ecclesiæ sacramētis simul cum explicacione orationis dominicæ: (Hic est enim inchoationis Christi sermo quo iacitur fundamētum, ab operibus mortuis & fidei in Deum) ideir cō vt imperitiōribus consulatur, quoddā Enchiridion dabimus, in quo breuissimè hæc omnia secundū sanam & ecclesiasticam doctrinā exponētur, simul & loci quidam cōmunes ad omnes omnium hominum ætates ac ordines cōmonitorij inserētur. Veneratio quoque sanctorum ac reliquiarū. Deniq; quatenus imaginibus ac picturis vtēdum docebitur. Nec interim quid sibi ecclesiasticæ cæremoniæ præsertim illæ piæ ac antiquissimæ velint, & quō conducant in eodem libello declarare omittemus, idq; succinctissimè.

Ordo concionandi quem simpliciores sequentur. CAP. XXII.

*Aug. de doctrina
Christia.
li. 4. c. 10* SImpliciores ac minus eruditi cōcionatores, festis quibusq; diebus cōcione in nomine sanctissimæ Trinitatis cū imprecatione gratiæ Dei (nēpē vt dominus suum spiritū verbo addere dignetur) cæpta initio ambas lectiones, quæ Epistola ac Euāgelii Missæ eius diei appellātur, ad verbū denarrabūt, Deinde post imploratā diuini numinis clementiā, regrediantur ad vtriusq; lectionis breuem dilucidationē, locos aliquot cōmunes ex vtraque deligētes, quibus populus ad vitæ pietatē charitatēque Dei ac proximi inflāmetur. Denuntiabunt quoque, quid ecclesia Dei eo die potissimū Deū oret ac precetur, quod in precationibus seu collectis, quæ post canticum

Kyrie

Kyrie eleison, aut Gloria in excelsis, dicuntur, continetur: ac hortabuntur populum, vt idem pariter interea dū sacra aguntur, Deum oret, si non verbotenus, mente tamen.

Sanctorum historia quatenus attingenda. CAP. XXIII.

SANCTORUM historiis ne nimis diu immoretur: quin potior pars (vt iam diximus) Euangelio detur & Epistolæ explicandis. Quod si fabulosa videbitur historia, ne attingat quidem: si verisimilis, leuiter, eaq; decerpatur quæ imitanda videantur. Miracula quoque ne impudentius iactentur, nisi quæ scripturis prodita, aut à nō leuibus scriptoribus summa cum historiæ fide tradita fuerint.

Allegoria quomodo explicanda. CAP. XXIII.

SI quis allegoria aut sensus scripturæ recōditiores, spirituales huiusmodi spiritualibus conferentes adferre veliūt, has ex receptis ecclesiæ doctoribus, veluti Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Chrysostomo, ac similibus comprobatis authoribus desument.

Quomodo finiendū concio. CAP. XXV.

VBI ad calcem concionis deuentum erit, breui epilogo, quo argumentum ac capita totius cōcionis renarret, vtatur. Id enim ad captum ac fulciendam memoriā auditorum plurimum fecerit.

Quid recitandum finita concione. CAP. XXVI.

DEbet quoq; finita cōcione, decalogus, ac symbolū fidei, & succinctè & exerte recitari, illa quoq; exomologesis ac publica peccatorū cōfessio cū imploratione misericordiæ Dei, purè ac distinctè pronuntiari, ac moneri populus, vt eisdē verbis sacerdotē pronūtiante subsequatur: ac deinde recesseri cōsolatoria imprecatio remissionis peccatorū, vt populus deiecto, cōtrito, humiliato aīo ac toto corde, cū presbytero accingat ad mysteriū redēptionis suæ (quod in altari tractatur) contēplādum, fructumq; dominicæ passionis, quæ in altaris mysterio cōmemoratur, representaturq; participādū.

Psal. 50

Quomodo finita concione populus excitandus ad orandum pro defunctis. CAP. XXVII.

CVM multum plerūque temporis, paruo cum fructu teratur in recensendis singulatim defunctorum nominibus, vbi viritim pro quolibet exigitur vna oratio dominica, idque interdum non citra suspicionem vel quæstus vel ambitionis fiat: nobis potius videbitur, vt populus ad commu-

d iij

nem pro defunctis orationem piè ac deuotè dicendam accen-
datur, & hæc genealogiæ intermittantur. Super qua re tamen
quod ad morem ciuitatis nostræ Colonien. attinet, & cum pa-
rochis & cum fenatu latius agere non omitemus.

DE ADMINISTRATIONE

Sacramentorum.

CAP. I.

CCLESIAE catholice vsq̃ septē mysteria (que
sacramēta appellātur) obseruat, veluti septē q̃-
dā parata remedia, p̃ que Deo visū est peccatis
nr̃is mederi, ac nobis gratiæ suæ salutaris me-
dicinā (diuersā tñ ratioe) in fundere: quæ sunt,
baptis̃m̃, cōfirmatio, eucharistia, pœnitētia, extrema, vñctio,
ordo, & matrimoniu. Quæ cur à Christo & ecclesia instituta
sint, & à veterib⁹ sacramēta peculiariter appellata, deide quæ
illorū sit, ô gratia Dei effiçacia & virtus, nūc nō est dicēdi lo-
cus. Tantum admonēbimus in præsentia parochum, quæ il-
lum circa dispensationem singulorum obseruare conueniat

*Instruendus populus, quid agatur in cuiuslibet sacra-
menti exhibitione.*

CAP. II.

*Augu. 7
li. de doc.
Christ.*

Via igitur in sacramentis aliud videtur atq; aliud agitur,
instruēdus est populus in cuiuslibet exhibitione, quid
in eiusmodi religioso arcano, (id enim sacramentū sonat)
agatur. Cū enim in sacramētis istis per signa quædā sensibilia
in fundatur insensibilis gratia, cōgruēs externis signis excitā-
da est fidelium fides & deuotio in Deū, vt credentes ac diuini
mysterium intelligētēs, ad Dei ac saluatoris nostri Iesu
Christi participandam gratiam accedant. Quod fiet, cum pa-
rochus sub administrationem cuiuslibet sacramēti, sacra cō-
cione populum breuiter admonuerit, quid in ea re agatur.

Quid agatur in baptisimo.

CAP. III.

Galat. 5

Tit. 3.

Roma. 6,

ET vt de sacro baptisimo exordium capiamus, docendus
est populus, quod illic aboleatur vetus homo, remisso om-
ni peccato, atq; nouus exoriatur ab omni labe purgatus p̃
fidem in Christum, quod illic qui baptizatur, lauetur lauacro
regenerationis & renouationis Spiritus sancti in sanguine
Christi pro nobis effuso, quod illic veterem Adam exuimus,
ac vicissim Christum induimus, consepulti cum illo per bap-
tismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mor-
tuis per gloriā patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus,
quem

quemadmodum hæc Enchiridion latius edocebit.

Qui sunt alimonendi susceptores infantis. CAP. IIII.
SUSCEPTORES infantis (patrini qui dicuntur) merito admo-
nentur, quod ipsi sint, qui ecclesiæ nomine, & in ecclesiæ
fide Christo paruulos offerant per baptisimū, ac se propemo-
dum pro paruulis fideiuliores constituunt, nomine paruuli
respondentes: quam etiam postquam adoleuerit, symbolum
simul & orationem dominicam edocere, atque vitā Christo
ac professione in baptisimo facta dignam perpetuo agere, sal-
tem vbi id necessitas postcere videbitur, cohortari non omit-
tēt: prouidēque malumus illos deligere prouectæ ætatis, quam
impuberis ne videatur in fans in fantem offerre, ac sponsorē
se Deo pro alio constituere, qui quod promittit, non intelli-
gat: ideoque multo minus quod non intelligit, docere queat.

Populus docendus, quid velint externa signa. CAP. V.

PRÆTEREA docebūt populum, quid sit, quod catechizetur
baptizandus, quid reliqua solennia, quæ ecclesia adhibe-
ri vult signent: videlicet, Cur insuffletur in facie baptizan-
di, cur signum crucis & in pectore & in fronte fiat, cur sal in
os detur, cur aures & nares spūto attingantur, liniaturque, cur
inunctio in pectore & scapulis fiat, & cur post baptismum tin-
ctionē in vertice. Denique, quid significet amictus alb⁹, quo
infans sub alius baptizatus superinduitur, quæ omnia sunt
mysteriorū plena, quemadmodum Enchiridion declarabit.

Quomodo accedendum ab baptisimo. CAP. VI.

QUVM beatissimus Apostolus in ecclesia omnia honeste,
atq; secūdū ordinē fieri iubeat. debet baptismus sum-
ma mentis in Deum, & in sacratissima que agatur mysteria,
intentione & dari & accipi. Quare qui quid hinc susceptores
seu alios astantes auocat, procul tollendū est. Accedatur ita-
que deposito omni fastu, humili spiritū, ac recta in Deum si-
ducia, quemadmodum accesserūt qui Iesu paruulos obtulerūt,
vt manus eis imponeret. Nam hic renunciatur Satang, omni-
bus operibus atq; omnibus pōpis eius, cōueniaturq; antē in-
ter patronos de noīe infantis, vt potius in baptisimo ipso cogi-
tetur de lucrāda anima Christo, quā de retinēdo nomine.

Baptismus in facie ecclesiæ peragendus. CAP. VII.

MAGNA certe ratione ecclesiasticis patribus visum est, vt
baptismus in conspectu ecclesiæ in loco sacro recipia-
tur, nisi tamē iminēs necessitas fieri aliud suaserit. Quāobrem

1. Co. 14.

Matt. 19

displicet nobis quòd quidam fastuosi templum domini despicientes, ambiūt magis suos s̄ntes in domibus priuatim baptizari. Quòd deinceps, nisi necessitas id ipsum exegerit, & causæ cognitio præcesserit, indulgeri nolumus.

In confirmationis exhibitione quid docendum. CAP. VIII.

Acto. 8. Idem dum sacramentum confirmationis cõfertur, debeant Vicarij nostri in pontificalibus, quid agatur, docere. Quòd ille ambiatur gratia spiritus sancti, qua confirmatur tyro aduersus Satañæ tẽtationes, roboraturque, vt quod corde credit ad iustitiam, ore quoque palàm cõfiteatur ad salutem. Quamobrem eo cõmuniri solet etas tenera, quæ ad nequitiam procliuior est quàm ad pietatem, vt ea procliuas minuitur, docilitasque ad pietatẽ augeatur. Omnes fideles (inquit Urbanus pontifex Romanus) per manus impositionẽ episcopo rum, Spiritum sanctũ post baptismũ accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur: quia cõ spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & cõstantiam roboratur. De Spiritu sancto accepimus, vt efficiamur spirituales, quia animalis homo nõ percipit ea quæ sunt spiritus Dei. De spiritu sancto accepimus, vt sapiamus inter bonũ malitq; discernere, iusta diligere, iniusta respuere, vt malitiæ ac superbiæ repugnẽ, vt luxuriæ & diuersis illecebris ac scædis indignisquẽ cupiditatibus resistamus. De spiritu sancto accepimus, vt amore vitæ & gloriæ a labore succensũ, erigere à terrenis mentẽ ad superna & diuina valeamus. Sed de hoc alibi latius.

Quomodo ad sacramentũ cõfirmatiõis accedendũ sit. CAP. IX.

An expedit imitari consuetudinem, qua obseruatur, vt necdum adultis, sed & infantibus detur cõfirmatio, idq; pransis, hic non diffinimus: quãquã quod Aurelianen. Concilio sanctũ est, nobis magis placuerit, videlicet vt ieiuni ad confirmationem veniãt perfectæ ætatis, vt moueantur confessiõnem sacramentalem facere priusquam accesserint, quo mundi, donum spiritus sancti mereãtur accipere. Cum enim hoc sacramentum non sit necessitatis absolutæ, cõueniẽtius & vtilius dabitur, si addatur ad monitiuncula. At antequã infans supra septimũ ætatis annum progressus fuerit, parũ aut nihil horum quæ aguntur intelliget, ne dicamus, meminert.

Cuius sint admonendi susceptores cõfirmati. CAP. X.

Quemadmodũ in baptisimo susceptores sunt, ita hic qui cõfirmandũ præsentant ac eorum Episcopo sũt, idque

idque non admodum diuersa ratione, nisi quòd quidã etiam dicunt, deccens esse, vt qui nondum aduersus carnis, mundi, ac Satañæ tentationes roborati sint, per confirmatos iam dudũ atque exercitatos sensus habentes (quib; fides cõfirmãdi cognita atque explorata sit) Episcopo presententur. Quãobrem quoque admonendi sunt isti officij sui, curãdumque, vt tanti sacramenti perceptio dignè ac reuerenter peragatur, quemadmodum in primitiua ecclesia obseruatum legimus.

De moderandis donariis, quæ susceptores infantibus donent. CAP. XI.

Quibusdã in locis, ambitionis magis, quàm pietatis causa, dum vtrunque, tam baptisimũ quàm cõfirmationis sacramentum peragitur, hi qui patrini dicuntur, certat, vt alter alterum denariorũ pretio (quo suscepti ac presentari pueri donantur) vincant. Præterea itur statim, maximè post baptismũ, ad comessationes, cum tũ maximè comessationibus esset abstinẽdũ. Quæ de re admonitio est populis, vt quæ digna sunt his sacramentis tantũ curent. Cætera aut moderentur, aut penitus tollant. Nam non offenderimus Deum, grauius quàm cum illius sanctissima mysteria indignè tractamus.

Docendus populus de signis externis. CAP. XII.

Docebit præterea parochus populum, quid signet chrisma, & cur ex oleo oliuæ ac ballamo conficiatur, quemadmodum docebit Enchiridion.

De sacrosancta Eucharistia. CAP. XIII.

Eucharistia, vnicum illud piarũ mentiu solatium ac delictium, hac deploratissima tempestate execranda insaniam ac abominabili prophanatione hæreticorũ de retãta quodlibet comminiscientium plerisque quodammodo in nauseam vertitur, adeo vt (quod dolentes referimus) multi nunc sint, qui non tantum hunc panem vitæ, qui de cælo descendit, accipere non desideret, sed & auersentur, homines solo nomine Christiani, re ipsa vero Capernaitis ipsis deteriores, etiã quos post acceptam notitiam veritatis, voluntariè in filium Dei peccãtes, ac corpori dominico & sanguinĩ cõtumeliam inferentes, terribilis quædã expectatio iudicij, & ignis emulatio (quæ consumptura est aduersarios) manet.

Quid docendũ populũ in huius sacramenti ministratiõne. CAP. XIII.

Docendus est itaque populus Christianus certissima fide credere quod in hoc sacramẽto sit verum corpus & verus

Gerson.

Ioan. 6.

Heb. 10.

De cõse. dist. 5. c. nouis. Rom. 10.

Ex can. Urbani.

1. Cor. 2.

Ex cõci. Aureli. c. vt ieiun. ne con. se. dist. 5.

Mat. 26
Mar. 14.
Luc. 22.

fanguis Christi Iesu. Neq; enim veritas mentitur, quæ apud Mattheum, Marcum, & Lucam hoc sacramentum instituens ac porrigens, simplicissimè dixit: Accipite & comedite: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est sanguis meus novi testamèti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem. Sic docet Paulus Apostolus: Calix benedictionis cui benedicimus, nonne comunicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Unde consequitur in Eucharistia totum esse Christum, quam ibi sit sub ratione cibi & porus. Qui enim tradidit verum corpus & sanguinem, haud dubiè tradidit viuum. Quare si credimus in sepulchro diuinam naturam non fuisse separatam ab examini corpore, quanto magis credemus eam à viuo corpore non esse separatam in sacramento?

¶ Quibus persuasum est vtrunque speciem laicum participare oportere, quomodo docendi.

CAP. XV.

Ex cõcil. Constans.

Vbi sunt, quibus cõtra ecclesiæ consuetudinem persuasum est, oportere laicos participare corpus & sanguinem domini sub vtraque specie, ibi docebit parochus hos, qui grauatam habent conscientiam, corpus & sanguinem domini in altera tantum specie perfectè consistere, adeo vt laicus, qui sub specie & panis communicat, non tantum corpus, sed & sanguinem domini non minus recipiat, quam qui capit sub vtraque specie & panis & vini. Ecclesiam quoque laicis tantum tantum speciem dare, quod pro reuerentia ipsius sacramenti & salute fidelium ecclesiæ (cui dispensatio sacramentorum Dei commissæ est) sic viderit expedire, Nam quum nullatenus ambigendum sit, sub specie panis non tantum carnem, nec sub specie vini sanguinem tantum, sed sub qualibet specie totum Christum contineri, cur se laicus iudicio ecclesiæ, quam dominus audiri voluit, non submittere: quæ non temerè, sed multis rationibus permota, decreuit salubrius esse, vt non tantum populus, sed & sacerdotes non sacrificantes, Christum sub vna tantum specie, quam sub duabus perciperent. Quid enim panis viniq; species aliud sunt post cõsecrationem, quam species sacramentales & accidentia sine subiecto: vt non habeat laicus, cur queratur sibi alteram subtrahi speciem, vbi totum quod sub vtraque specie continetur, integrè accipiat. De qua re alibi latius dicitur.

Ambr. de sacra. c. reuera. de conse. dist. 2.

¶ De reuerentia sacrosanctæ Eucharistiæ. CAP. XVI.

Hono. 3. c. sane. de cele. missa. Ex cõcil. Mogunt. c. presb. de conf. dist. 2.

Et quoniã in hoc sacramento Christus cõtinetur, cohortandus est populus, vt ad hæc mysteria contremiscens, quum in celebratione missarum eleuatur hostia salutaris, se reuerenter inclinet, corporeq; humi fuso, mète adoret crucifixum, facturus idem, quum presbyter defert ad infirmum Eucharistiam, quam ob id paratam semper habere debet, vt quantum quis infirmatus fuerit, statim eum comunicet, ne sine cõmunionem decedat. Quod faciens decenti habitu indutus, hæc salutarem hostiam palam ac honorificè ante pectus cum omni reuerentia & timore ferat & referat lumine semper præcedente, vt signo populus intelligat, illic eum esse præsentem, qui est candor lucis æternæ. Hæc denique sacrosancta hostia reponatur semper in loco singulari, mundo & signato, honorificè colloca, deuorè ac fideliter conferuetur.

¶ Quomodo tantum miraculum in hoc sacramento fiat populus docendus.

CAP. XVII.

Docendus item est populus, quod tantum miraculum in hoc sacramento virtute Christi fiat, non ex merito sacerdotis, quod & in ceteris sacramentis obtinet. Nã intra sanctam ecclesiam catholicam in mysterio corporis Christi, nihil à bono maius, nihil à malo minus, perficitur sacerdote: quia non in merito cõsecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritus sancti. Si enĩ in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nũc autem sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum hæc sua efficit carnem, & transit vinum in sanguinem. Sed hoc tantum interest, quod malus sacerdos sibi tantum nocet, indignè tanta mysteria tractas. Nam quod ad veritatẽ corporis dominici attinet, ita percipit hic, cui dicit Apostolus. Qui manducat indignè, iudicium sibi manducat, sicut is, cui dicitur: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.

1. Cor. 11. Ioan. 6.

¶ Quomodo admonenda plebs, ad sumendam Eucharistiam accedens.

CAP. XVIII.

Præterea instituenda plebs est, quomodo Eucharistia sumenda sit. Et in primis admonenda, quam graue crimen sit, ad tanti sacramenti participationem indignè accedere. Nã Apostolus ait: Quicumque manducauerit panem hunc, & biberit calicem domini indignè, reus erit corporis & sanguinis. Et iterum hanc horrendam sententiã cõgeminans: Qui (inquit)

māducac & bibit indignè,iudiciū sibi māducac & bibit, non diiudicans corpus domini. Ideoque (vti subiicit) multi inter vos infirmi, & imbecilles sunt, & dormiunt multi. Quod si nos ipsos diiudicaremus, non vti que iudicaremur.

¶ Qui ad hoc sacramentum participandū admittēdi. C. A. P. X. I.

PRoinde nemo admittehdus est, nisi cuius cōscientia parochi sit, aut cui potestas super hac re legitimè facta est, per exomologesim explorata, & qui pœnitenti ac contrito corde corpus domini diiudicans accesserit, quod iubet Apostolus, quum ait: Probet autem semetipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat: nec cum Iuda, qui cœnæ dominicæ ad iudicium interfuit, locum dyabolo præbeat. Mens ergo ab omni affectu peccandi longè absit. Nam si adhuc habet voluntatem peccandi, grauat̄ magis Eucharistiæ perceptione, quàm purificatur. At contrā, quanuis quis peccato mordeatur, si tamen pœniteat, & de cætero peccandi voluntatem nullam habeat, confidens de domini misericordie, accedat ad Eucharistiam intrepidus & securus.

¶ Quatenus alteri quàm suo parochio confessus, ad Eucharistiam admittendus. C. A. P. X. X.

Qui alteri quàm suo parochio confessus est, is si nō factæ confessionis suspectus habeatur, testimonium adferet se cōfessum esse, cuius etiam conscientiam verus ipse parochus in principalibus Christianismi articulis excutere non omittet. Ac generatim singuli parochiani rudiores, anno saltem semel quum adibunt mensam dominicam, examinandi prius in præceptis domini, articulis fidei, oratione dominica, ac ecclesiæ sacramentis, maximè baptismi & Eucharistiæ.

¶ Intra annum saltem semel communicandum. C. A. P. X. X. I.

ET vt cohortādus est populus, quo sæpenumero cōmunicet, quemadmodum olim singulis diebus dominicis fieri consuevit (quod quidē nūc quo minus fiat per laicos stat, qui bus non debet celestis ille cibus inuitis aut naueantibus obruditi) ita ad minimū populus ipse in disciplina ecclesiastica retinēdus est, vt saltē toto anno semel ab omnibus qui ad discretionis annos peruenissent, cōfessis & contritis, Eucharistia summa cum reuerentia suscipiatur. Olim qui nō communicassent in anno saltē ter, in Paschali, videlicet Pêtheco-Et liber. ste, & natali Domini, inter fideles catholicos non connumera-
bantur: sed quum sensim omnis penē refrixerit charitas, in hoc

hoc quoque ecclesiastica disciplina cœpit esse remissior.

¶ Quorum admoneri populus hoc sacramentum participaturus maximè debeat. C. A. P. X. X. I.

Omnium autem maximè instruēdus est populus, vt recta fide accedat, sermone domini firmiter credens, quo nos edocet Christus dicens: Hoc est corpus meū quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meā cōmemorationē. Quibus verbis & veritatem sui corporis astruit, & credētibus, dignèque suscipientibus, remissionem peccatorū promittit, iubēs vt hoc faciamus Isum commemoracionem. Porrō anima quæ fidē habet, & eiusmodi Christi verbis credit in memoria Christi sacramētum edit, quum secum recogitat, quemadmodum vnigenitus filius Dei, ob perditum hominē Deo patri recōcilandum, & delendū quod contra nos scriptum erat, chirographū, de celo descēderit, semetipsum exinanierit ac humiliauerit, factus obediens patri vsque ad mortem, mortem autem crucis. In quo maxima erga nos Dei charitas commēdatur, qui vnico filio suo nō pepercit, sed pro omnib⁹ nobis à peccati & satanæ vinculis redimendis tradidit illum. Talē ergo fidem & affectum Deo suggerente præparare debet in animo suo is, qui Eucharistiam percipit.

¶ Docendus quoque, cur hoc sacramentum sub specie panis & vini institutum sit. C. A. P. X. X. I. I.

NEquè interim negligendum, sed perpetuo inculcandum erit, hoc sacramētū corporis & sanguinis dominici, sub specie panis & vini institutū esse, vt præter veritatē corporis & sanguinis (quæ in eo continetur & recipitur) quoddā etiā eximium signum mutæ dilectionis & charitatis excitādæ in nobis foret, quemadmodū cūiuus Paulus inquit: Quoniā vnus panis & vnū corp⁹ multi sum⁹, qui de vno pane & de vno calice participam⁹. Quamobrē ad huius cōiuij spiritali participatione lōge absunt, qui inuidiæ vel odij veneno infecti, aut iracundiæ furore repleti fuerint. Monendi itaque sunt qui cōmunicare desiderant, vt deposita omni similitate, diligant alterutrū, vt vnus corporis membra, vt nō sit schisma in corpore, sed in idipsum pro inuicem sollicita sint membra.

¶ Quomodo singulis dominicis plebs ad audiendā Missam se præparabit. C. A. P. X. X. I. I. I.

Docendus quoque populus, vt qui iuxta antiquum ecclesiæ ritum singulis dominicis diebus ad cōmunicandū

dist. 2. omnis homo.

Aug. 6. timorem. de conse. dist. 2. Mat. 26

Colos. 2. Philip. 2. Ephe. 2.

Ioan. 3.

Aug. in serm. de dedicatio ne ecclie.

I. Co. 10.

I. Cor. II. Ioan. 13.

Aug. e. quoti. de conse. dist. 2.

corpori & sanguini dominico non se preparat, Missæ saltem parochiali hisce, aliisq; festis diebus interfuit, vt tamen inter sacrificantē & assistantes non sit (more illo antiquo) tam frequens sacramentalis cōmuniō: sit saltem sacræ doctrinæ, pietatis exhortationis, precationis, laudis, & gratiarum actionis cōmunio. Antiquissimus ergo Canon populo rememorandus est, qui sic habet: Omnes fideles qui in solennitatibus sacris ad ecclesiam conueniunt, & scripturas Apostolorum & Euangelium audiant. Qui autem non perseuerant in oratione, & que dum Missa peragitur, nec sanctam cōmunionem percipiunt (quam nos, vt non exigimus, quotidie sacramentalem, saltem spiritualemente à populo requiramus.) velat inquietudines ecclesie commouentes conuenit cōmuniōne priuari.

Docētis populus generatim, quid agatur in Missa. CAP. XXV.

Docētis populus generatim, quid agatur in Missa, & quibus partibus consistat. Cōstat siquidem psalmodia, quem vocamus introitū, inuocatione, & gloriosa celebratione sanctissimæ Trinitatis, quæ in canticis kyrie eleison, & Gloria in excelsis Deo, peragitur, precatione seu collecta: recitatione verborū propheticoꝝ aut apostolicoꝝ, quam vocamus Epistolam: sacris Canticis, quæ vocamus Gradualia & Alleluia & quæ sequitur, lectioe Euangelica, symboli recitatione, seu professione fidei catholicæ, cæterico quod non sine mysterio Offertorium appellatum est: Gratiarū actione, quæ dicta est Præfatio, religiosa commemoratione mortis, cōsecrationeque corporis & sanguinis dominici, quæ fit in Canone. Rursus, precationibus, inter quas est precatio dominica: sequitur osculum pacis symbolum Christianæ charitatis, mox Communio. Rursus sacrū canticū, quod cōmune appellatur, & precatio. Postremo loco sacerdos totum populū velut in suam tutelam receptum. Deo benedictione tradit, atque cōmendat, vt perseueret in affectu pietatis, mutuæque charitatis: quorū quum admonetur populus, incipiet nedū credere, sed & sentire, quod in Missa nihil non sit pium ac venerandum.

Corrumpendus abusus eorum, qui ante finitam Missam irreuerenter discedunt. CAP. XXVI.

Ex cōcl. Agathæ c. Missa. de conse. dist. 5. & sequen.
Corrumpendus verò abusus est, quod quidam post aspersam aquam, & ante Missæ introitum exitum faciunt: quidam post auditum & non intellectū Euangelium abeunt aliisque dist. 5. & posteaquam sacerdos dixit, Sursum corda, & Gratias agamus. Atqui tum præcipue populi partes erant, quando submissius legente

legente tacente sacerdote, quisque cum Deo loquitur. Denique alij statim post eleuationē corporis & sanguinis dominici non expectantes præcipuam Missæ partem, quæ est cōmuniō. Antiquissimus ergo Canon populo rememorandus est, qui sic habet: Omnes fideles qui in solennitatibus sacris ad ecclesiam conueniunt, & scripturas Apostolorum & Euangelium audiant. Qui autem non perseuerant in oratione, & que dum Missa peragitur, nec sanctam cōmunionem percipiunt (quam nos, vt non exigimus, quotidie sacramentalem, saltem spiritualemente à populo requiramus.) velat inquietudines ecclesie commouentes conuenit cōmuniōne priuari.

Docētis populus quale sit Missæ sacrificium. CAP. XXVII.

Docētis item est populus, quale sit missæ sacrificium, nempe representatiuum. Semel quidem Christus mortuus est, cuius pro iniustis: semel in manifestatione sui corporis in distinctōne suorum membrorū omnium. Verus Deus & verus homo semel tantum in cruce pepedit, offerens patri seipsum hostiam viuam, & passibilem, immortalem, viuorum & mortuorū redēptionis efficacem. Et scimus quia Christus resurgens à mortuis, iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur. Et tamen quotidie immolatur in sacramento, nõ quod toties Christus occidatur, sed quod illud vnicū sacrificium mysticis ritibus quotidie renouetur, quotidianæque recordatione mortis dominici (qua liberati sumus) in edendo & potando carnem & sanguinē, quæ pro nobis oblata sunt, hoc ipsum repræsentetur, quod olim factum est, factique oblatio ista sacramentalis mouet nos, tanquam videamus præsentē Dominū in cruce: Elicientes subinde nobis ex illo fonte inexhausto gratiam salutarem, immolamisque hostiā pro viuis & defunctis, dum pro illius partem per filij mortē deprecamur.

Exequiæ ac Missæ pro defunctis, quando & cum qua admonitione celebrande. CAP. XXVIII.

Exequias ac Missas quæ pro defunctis peculiariter dicuntur, malum in alium diem transferri, quàm die dominico celebrari, nisi tamen plebs diei translatione grauetur. In quibus etiā ad populū fiat admonitio, declaraturque quibus potissimum modis Dei misericordia pro animabus ambiēda sit, vt interim admonēatur hi, qui funebres pōpæ ac Missas gloriæ tantū aucupandæ causa instituunt, perdere mercedem suā. Debet quoque plebs doceri, pium esse, quemadmodū

Capit. nō

estima. c. ab Apostolorum temporibus, ecclesia (quæ columna & firmamentum veritatis est) & docuit & observavit, pro defunctis *rēpm. 23.* Dominum exorare, & elemosynas in sinus pauperum elargiri, atque hæc eis prodesse, qui in communionem ecclesiæ & signo pacis decesserūt, & qui cum viuerent, hæc sibi ut postea *quæst. 2.* possent prodesse, cooperando meruerunt.

¶ *Qui ad Exequias euocandi.* C. A. P. XXIX.

AD Exequias, quæ extra ciuitatem nostram Colonia celebrantur, non euocandi monachi, nec ista cohors leuium ac indignorum sacerdotum. Aut si euocentur, videndum ipsis ne lasciuiant. Quanquam nobis magis probetur, ut qui uolet, pietate ductus, multiplicari pro defuncto preces, is monachos in suis monasteriis, ac clericos singulos in suis templis permanere sinat, ibidemque preces ac Missas peragere. Quoniam enim spectat cõcurus iste, interdum quam pars est immodestior, quam ad captandam auram popularem: Cauenda uerò summopere post exequias delicata conuiuia, crapulæ ac comestationes, ne Deus placandus, magis irriteretur.

¶ *De pœnitentiæ partibus.* C. A. P. XXX.

IN sacramento pœnitentiæ explicando ac rectè ministrando, maturitate multa ac diligentia opus est. Veteres orthodoxi pœnitentiæ partes tres nobis tradiderunt, contritionem, confessionem ac satisfactionem, seu fructum pœnitentiæ dignum. Quanquam pœnitentiæ quatenus sacramentum dicitur, porisimum in absolutione presbyteri cõsistat, qua ille ex virtute uerbi & clauium sibi à Christo traditarū, peccatorem pœnitentem, & in misericordia Dei sperantem, à peccatis suis absoluit, de quibus paulo latius in Enchiridio dicemus.

¶ *Prima pœnitentiæ pars, contritio, in suggesto semper pertractanda.* C. A. P. XXXI.

Prima pœnitentiæ pars, quum omnis Euangelicæ prædicationis exordium sit, nunquam non est in suggesto pertractanda. Hac enim confugitur ab ira Dei ad misericordiã, hac conuertimur ab operibus mortuis ad Deū uiuētem, hac subducimur à peccati ac diaboli laqueis, ac cõcorporamur Christo. Vnde à pœnitentiæ præcursor Ioannes, deinde Christus ipse, ac princeps Apostolorum Petrus prædicationis Euangelicæ doctrinam sunt exorsii. Pœnitentiã autem tum rectè prædicatur, quum arguuntur scelera ac flagitia per uerbum Dei, & incutitur populo timor iræ, indignationisq; ac iusti iudicij Dei

ejus Dei, certo certius manentis eos, qui malè agunt ac malè agendo perseuerant. Subinde uerò uino oleum miscendum est, ut ex animo uerè que territis ac cõuersis promittitur gratia ac misericordia. Ad eum modum Paulus ad Ephesios scribens: Hoc (inquit) scitote, quòd omnis fornicator aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo uos seducat inanibus uerbis: propter hæc enim uenit ira Dei in filios diffidentia. Nolite ergo effici participes eorum. Et iterum ad Galatas: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, rixæ, iræ, dissensiones, secta, inuidia, homicidia, ebrietates, comestationes, & his similia quæ prædico uobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

¶ *Neminem non ad pœnitentiã inuitari.* C. A. P. XXXII.

Iam, quanquam nemo cõuertatur ad dominum, nisi tractus per patrem, attamen nemo hic excusatione prætextat, quòd nõ trahatur, quòd ille semper stet ante ostium pulsans, nimirum per internū & externum uerbum, cõmonens ut cõuertatur à uia nostra pessima, & in clamans quoniam ira, indignatio, tribulatio & angustia in omnem animã hominis operantis malum. Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum. Hic concusis conscientis cõmonstrandus est. Samaritanus ille, qui infundit uinū & oleum, qui sanat omnes contritos, & alligat omnes contritiones eorum. Filioli mei (inquit diuinitus Ioannes) hæc scribo uobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccauerit, ad uocatū habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi. Hæc est doctrina, quæ docet mori mundo & uiuere Christo.

¶ *Presbyter qui a cõfessionibus est, qualis esse debeat.* C. A. P. XXXIII.

De confessione, & quotuplex sit alibi dicemus. Tantum quod ad eam quæ sacerdoti priuatim fit, attinet, de paucis admonebimus. Primū magnopere necessariū iudicamus, ut sacerdos, qui a confessionibus est, sit integer, eruditus, ac silentij tenax: alioqui si ad quæstum intentus sit, si ad malum sollicitet, si curiosior explorator sit, si pertinacibus bladiatur, si intricatã conscientiam extricare nesciat, si denique uel ebrius, uel iracundus, uel leuis, uel secreti minime tenax, dissi-

pandis magis quam pascendis ouibus videbitur idoneus.

Quid cōfētē docebit presbyter cōfessarius C A P. XXXIII.

IN primis autem qui huic muneri intentus est, docebit cōfitentem, ne ambiguis ac perplexis sermonibus se remoretur, & percontando cogatur velut explicari crimina (quod fœpenumero periculosum est) sed simpliciter, tanquã coram Deo aperiat lethalia crimina, & quæ conscientiam onerãt ac lædunt, quòd ea quæ contra cōscientiam aguntur, ædificent ad gehennam. Atque ibi maxime opus est sacerdote iudice, discernente inter lepram & non lepram.

Rom. 14.

Remedium pro ratione morbi adhibendum. C A P. XXXV.

1. Thef. 5.

QUOD omnibus Christianis præcepit Paulus, dicens: Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Hoc eum qui à confessionibus est, maxime cōuenit obsequare, nimirum ut consolando erigat pusillanimes per immensam Dei misericordiam: præfractos autem obiuget, ut mendumque Dei iudicium ante oculos ponat. Denique uti prudentissimus medicus, pro morbi qualitate tēperabit medicinam, obfuturus magis quam profuturus, si putauerit vno collyrio omnium mederi morbis. Monendi ergo qui confitentur, linguã secundum ordinem, statum ac ætatem, atque id per locos quosdam communes ex scriptura depromptos, quos in numerato habere debet parochus.

Nimis anxij quomodo tranquillandi. C A P. XXXVI.

Vix nimis anxij sunt in repetenda confessione vel iteranda apud alium sacerdotem, vel etiam in enumerandis circumstantiis, quales sunt quidam, qui quantumuis confitendo, conscientiam tamen vix tranquillare possunt, docēdi erunt, Deum (cui omnia parent) sinceritatem tantum cordis à nobis requirere, nec tam seuerum esse exactorem, qui conscientiam ob vnam, vel ob aliam delicti circumstantiam, inter cōfiteendum non dedita opera neglectam, perpetuo turbatã esse velit. Nam quis omnes erratus suos enumerauerit? quemadmodum David ait: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me domine.

Psal. 18.

Moderatio in casibus reseruat. C A P. XXXVII.

IN occultis delictis ex reseruatione casuum compertum habemus, non nihil mali interdum accidere: vel quòd peccator non habes in promptu sacerdotem qui illum absoluat, confitei

fiteri vel differt vel contemnit, vel quòd qui minores ætate sunt vel mulieres, difficile adducatur, ut ex suis parochis nõ sine leui suspitione ad nos seu commissarios nostros proficiantur. Quare ut cõsulamus & verecundiæ & famæ, visum nobis est, hanc potestatem nostram absoluedi à peccatis & casibus nostræ absolutioni reseruatis (occultis tamen) omnibus parochis per dioccesim nostram constitutis, ritè vocatis, delegare, modò tamen Vicariorum nostrorum in pontificabilibus consilium requirant ac adhibeant, nostris tamen Suffraganeis potestatem facientis, realiter in diocesis suis, ut consultus videbitur, super hac re ordinandi.

Publica pœnitentiæ usus in ecclesiam reuocanda

C A P. XXXVIII.

IN publicis verò criminibus, quemadmodum necesse est, iubemus ad canones antiquos publicæ pœnitentiæ regredi, atque ad eò ad Christi & sui discipuli Pauli institutum **1. Cor. 5.** reuerti, qui ad Corinthios exemplo ostēdit, quomodo oporteat ecclesiam in publicè peccantem animaduertere, donec ipsi publicè peracta pœnitentia satisfecerit. De quo fufus di cemus sub titulo de iurisdictione ecclesiastica contentiosa.

Recitata confessione, quid agendum per parochum.

C A P. XXXIX.

PERACTA confessione, sub absolutionem sacerdos monebit confitentem, ut quod admissum est, detestetur, ut sic deinceps vitam instituat, ne in vllum lethale crimen post hac incidat, quemadmodum Christus ad mulierem dixit: **Iaan. 8.** Vade, & nõ amplius peccare. Utque eum affectum habens, credat per Dei misericordiam in virtute sanguinis Christi per absolutionem impartiri iam in verbo eius sibi remissum iri peccata. Iniungat etiam illi fructum dignum pœnitentiæ facere, ac tum denique imponat manum, ac absoluat confitentem.

In matrimony sacramento quid agatur. C A P. XL.

DVM matrimonio iungunt parochi virum ac mulierem, docebunt matrimonium institutum esse à Deo, confirmatum per Christum, vt Geneleos 2. & Matthæi 19. legimus. **Gene. 2. Mar. 19.** Quod sacramentum si quis, sicut decet, acceperit, accedente sacerdotali precatone, confertur donum spiritus, quo vir di ligat vxorem amore casto, sicut Christus dilexit ecclesiam. Mulier vicissim, ppter Christum amet, reuereturque virum suum uti dominum. Vterque liberos (si dentur) summa cura in-

Eph. 5. stituant ad Christianam pietatem. Copiosam monendi materiam Paulus ad *Eph. 5.* subministrat.

¶ *Quemadmodum monendi sunt, qui matrimonium contrahere affectant.* CAP. XLII.

Gene. 2. **Q** Vum matrimonium ante lapsum Adæ, propter procreandos liberos institutum, ac benedictione Dei firmatū sit, qua dixit ille: Crescite & multiplicamini, & replete terrā. Peculiariter autē homini. Erunt duo in carne vna. Propterea relinquet homo patrē & matrē suā, & adhærebit uxori suæ. Nec ratio coniunctionis, seu benedictio post lapsum defecit, sed tantū quod sanis potuit esse officium, id ægrotis factū etiam sit remedium: dum vtriusque sexus infirmitas propendens in ruinā turpitudinis, rectē excipitur honestate nuptiarū, quemadmodū diuus Paulus ait: Vnusquisque uxorem suam habeat propter fornicationē, nimirum vitandā. Mone di sunt qui matrimonium contrahere affectant, ne alius affectus ipsos huc rapiat, vt sit honorabile coniugium ac cubile impolutū. Nā si neque ob prolem suscitandā, neque ob fornicationē vitandā, sed potius diuiciarū aut opum nanciscendarū, aut alterius rei gratia matrimonium contrahatur, perperam agitur ac grauiter in sacramentū peccatur. Hic, quę *Tobie 6. 7. & 8.* scribuntur, enarrari, proponi, ac doceri conueniet. Vbi locus pulcherrimus est, exemplo cōmonstrans, quemadmodū bona vxor donū Dei sit, debitum timentī dominum, quomodo in timore Dei apparentibus, non luxurię causa, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen Dei in secula pœtēda. Quo pacto coniugij conscriptione facta, tradenda, quēadmodū etiam cōiuium nuptiale cum laude & benedictione Dei agendum. Denique quomodo precandus sit Deus per coniuges, vt benedictionem suā in ipsos, quos coniunxit, impleat. Hęc enim decent sanctorum filios, qui non debēt ita coniungi sicut gentes quę ignorant Deum. Eritque horrendum illud exemplum de septem Saræ viris à dæmonio occisis replicandum. His nanque (vt *Raphaël angelus apud Tobiam* ait) qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se & sua mente excludant, & suæ libidini ita vacēt, sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus, dæmonium malum dominatur. Quamobrem vehementer comprobamus illum morē, quo matrimonio iungendi, ante ecclesiasticam coniunctionem ieiunio se præparant, & sacram. Eucharistiam sumunt.

Matri-

¶ *Matrimonium tria complecti.* CAP. XLIII.

D Ocendi itaque breuiter, matrimonium tria complecti, fidē, prole, & sacramentū. In fide attēditur, ne præter vinculum coniugale, cum altera vel altero concubatur, In prole, vt amiter suscipiatur, benignē nutriatur, religiosē educetur. In sacramento autem, ne coniugium separetur, neve dimissus aut dimissa etiam prolis causa, alteri coniungatur.

¶ *Piū votū & inclandestinē contrahentes cōsura.* CAP. XLIII.

O ptandum, vt Canon Euaristi pontificis Concilio generali renouetur, tollanturq; illa clandestina matrimonia, quę inuitis parentibus ac propinquis, Veneris potius quā Dei causa contrahuntur. Nam quanta ex his clandestinis matrimonii mala suboriatur, in aperto est Interea vero donec ecclesia de hoc prospiciat, si nō irrita, prohibita saltem sint, & pœnę canonicę, hoc est excommunicationis, cōtrahentes, & qui his ope aut consilio adfuerint, subiaceāt, quā nec tā facile, nisi ecclesię satisfiat, tolli admodū expedire nobis videtur. Quantū fieri potest, cauebit parochus, ne liberos citra parentū autoritatē coniugat. Quod si parēs negligētes fuerint, aut in admittēdo matrimonio iā cōtracto, rigidiores ne gators admonebit eos, vt liberos maturę etatis elocēt, neve vinculo iā per ecclesiā indissolubili pertinacius oblectetur.

¶ *Coniunctio coniugum in facie ecclesię peragenda.*

CAP. XLIIII.

C oniuñtionem per sacerdotem cum benedictione sacerdotali ac precibus inter missarum solēnia in templo secundū antiquos canones & ecclesiasticum ritum fieri decernimus. Superbia ac fastu tumidis (qui in priuatis domiciliis malunt quā in templo, vbi ecclesia conuenit, ac coniugendis bene precatur) copulari, quis nō inepte opposuerit illud Paulinum: Num ecclesiam Dei contēnitis? Nec sacerdos antē quoslibet cōiugio iungat, nisi edictis, aut proclamationibus tribus publicē & suggesto ad populum factis præcedentibus, ob multas ac varias fraudes euitandas. Contra hęc haud facile, sed tantum vbi ratio admodum necessaria, hoc ipsum fieri postulauerit, idq; non, nisi causa cognita, dispensabitur.

¶ *Peregrinos & ignotos sine legitimo testimonio non coniungendos.* CAP. XLV.

P eregrini & ignoti non coniungantur, nisi legitimis testimoniis doceant se vbi antē versati fuerint, nullis matri-

c iij

Aug. de Genesi ad literā libr. 9. c. 7. num. 3

Ex canō. Euaristi.

1. Cor. 13.

monij vinculis astringi, ipsisque per suum parochum licere per alium parochum copulari.

In gradibus consanguinitatis ac affinitatis, Concilium generale observandum. CAP. XLVI.

Ex cœci. genera. c. nō debet de cōsan. & affic.

Quod ad gradus consanguinitatis ac affinitatis attinet, qui matrimonium contrahendum, ac contractū dirimūt, decretum Concilij generalis observabitur. Hic si parochi in dinumeratione graduum ad dubitauerint, peritiores consulent. Vbi Romanus pontifex dispensatorio diplomate matrimonij secus contractum, approbandū iusserit, examinentur causæ diligentiuss, quæ dispensationē extorserunt. Quæ si cōperiantur aliter, quàm narratum est, se habere, non dubium est dispensationem nullius roboris esse.

Ludicra tollenda. CAP. XLVII.

Ludicra illa, quæ in tēplis post conjunctionem sacerdotale fieri cōlueuerunt, veluti in pulsando spōso, atque alia eiusdem generis, penitus tollātur. Nam res seria, quam Deus ipse instituit, benedixit, inuiolabilemque decreuit agitur,

De sacro ordine dictum esse prius. CAP. XLVIII.

De sacro ordine, & quæ salutaris gratia hoc sacramento conferatur: quæ denique in eodem sacramento conferendo observari oporteat, titulo primo, qui de munere episcopali est, abundè diximus.

Cur adhibeatur extrema vnctio. CAP. XLIX.

Restat extrema vnctio, quæ (quoniā in morte extrema iusta est) adhibetur, vt vel cōualescat ægrotus, si Deo ita visum, vel cum fide bona quæ spe obdormiat in domino.

Quomodo impendenda vnctio extrema. CAP. L.

Zaco. vii.

Est autem vnctio impendēda cum expositione vnctiois, & mandati apostolici, quod sic habet. Infirmatur aliquis in vobis, indicat presbyteros ecclesie, vt orent super eū, vngētes eū oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum dominus: & si in peccatis sit, remittetur ei. Postremo loco adhibebit parochus admonitionem præparationis ad mortē, quemadmodū Enchiridon docebit.

Aspultura nemo in comunione discendens repellendus. CAP. LI.

Gene. 23. 25.

Quod ad sepulturam attinet, quis poterit negare, rem longe piissimā esse, & in veteri & in noua lege accurrate obseruatam, vt Christianorum (qui spem resurrectionis habent)

ben) corpora, nō pecudum more disticiantur, sed in cœmeterij sinum recondantur, quod etiā alto mysterio non caret. Ab hac ergo sepultura, nemo Christianus, qui in comunione decessit ecclesie, arceatur, etsi casu mortuus fuerit. Quū enim communicebatur viuenti, & mortuo communicandum est. Soli vero hæretici, ex cōmunicati, publici latrones, & hi qui sibi mortem criminis conscientia adacti, conscuerūt, & quos in peccato lethali: nullis pœnitentiæ signis præcedentibus, decessisse constiterit, prohibeantur.

c. ex parte de sepult.

Quam admonitionem in sepulturis & exequiis fieri oporteat. CAP. LII.

In sepulturis autem & exequiis mortalitatis atque huius calamitosa vitæ admonitio diligens fiat, atque excitandi inter alia præsentēs, vt recogitēt tibi eodem modo hinc excedendum esse, sese in hac terra peregrino, agere aliā autē inquirere ad quam semper oporteat suspirare. Nam quo pacto ad exorandam pro defunctis Dei misericordiā commonendi sint, supra diximus.

Hebr. II.

DE VICTV PAROCHORVM.

CAP. I.

VPEREST vt de victu parochorū dispiciamus. *Ex cœcil. Toletan.*

S Hic in primis, quod Christus docuit, & sacri canones maximo serio p̄ceperūt, præmittēdū duxim⁹: *II. cap. 8.*

nēpe vt sacramēta ecclesiastica gratis ministrētur, dicēte domino: Gratis accepistis, gratis date, Quāobrem neq; pro baptizandis, consignandisq; fidelibus, neq; pro collatione chrismanis, vel pro motionibus graduū, neq; aliis sacramētis distribuendis pretia quælibet vel præmia, nisi quid volūtariè offeratur, recipienda sunt. Neminem quoque ad quæstuosas exequias cogi, aut pro sepultura munus aut pretium exigi voluimus. secundū canonicas sanctiones. Custodi interim ac vespilloni, de sua mercede nihil detrahentes. *Mat. 10. Ex cœci. Tribur. ac Varē. c. in ecclie siastico. c. p. cipi endū. 13.*

Parochis victus necessarius suppeditandus. CAP. II.

At quum lex diuina præcipiat, non alligandum os boui triturati, quod vtriq; non boum causa, sed p̄pter nos disti, Christus in Euāgelio explicat: Dignus (inquis) est mercedarius mercede sua. Ac Paulus toto capite 9. primæ ad Corinthios confirmat: Quis enim militat suis stipendiis unquā? Quis plantat vineā, & de fructu eius nō edit? Quis pascit gregē, & de lacte gregis non māducat? Neque enim magnū est si qui *Deut. 25. Marc. 10. 1. Tim. 5. 1. Cor. 9.*

spiritualia semināt, carnalia etiā metāt: Quāobrem dispiciendū est, vt parochis Euāgelij prædicatoribus certa ac competens subministratio victus & vestitus fiat, idque ad eum modum, ne in administrandis sacramentis quippiam exigendo, oneri sint parochianis, aut cibum vicatim discurrēdo emēdicare cogantur, quo nihil turpius aut sordidius.

Vicecuratos quos vocant, ex prouentibus ecclesie congruam substantiationem recepturos. CAP. III.

IN primis igitē, qui per vicarios seu Vicecuratos ecclesie parochiales regēdi potestātē à nobis acceperunt, iisdē vicariis tantā ex prouentibus ecclesie partem assignabūt, quā vitam congruē sustentare possint, Quod nos inter visitandū pro ratione locorum ac parochiarum vt fiat ordinabimus.

Qui ecclesis vnitas habent, Vicariis perpetuis portionem congruam assignare oportere. CAP. IIII.

e. suscep. de prob. & dign. lib. 6. **E**cclesie cathedrales ac collegiate, itidē monachi seu religioſi, qui ecclesias parochiales aut suis ecclesiis vel monasteriis vnitas habēt, aut regendas aliis cōmittunt, aut præsentando committi procurant, ad eō interdum omnē prouētum emungūt, vt residui redditus, qui rectoribus ecclesiarum permittūtur, nimis tenues sint & exiles. Quāobrem nostræ curæ erit, vt tāta portio rectorib⁹ istis assignetur, vnde iura episcopalia soluere, & congruā sustentationem habere possint.

Vbi redditus non suffecerint, quid agendum. CAP. V.

Ex Viē. nē. conc. clemen. si vna. **V**bi vero redditus ecclesiarum non suffecerint, iuris consilium sequendū putamus: nempe vt duæ vniantur, aut si id graue videbit, saltē vna, aut plures etiā vicariæ, quæ ad altaria in eiusmodi ecclesiis fūdātæ sunt, ipsi ecclesie parochiali (vt vocāt) incorporētur: sic tamē, vt quo ad fieri potest, per parochū officium, ob quod vicariæ illæ fundatæ sunt, minime negligatur. Porro decimas potissimū parochis ac ecclesie ministris deberi nō dubiū est. Nūc quū illæ passim à laicis magna ex parte vsurpentur, neque facile ex eorū manibus diuelli possint, videndū num diligētī cohortatiōe, aut alia via iuri consentanea, parochi, cui ecclesie redditus ad victum nō sufficiunt, hinc aliquid emendicari possit.

Denarius consuetus sed duplicatus pendendus. CAP. VI.

Postremo loco iustum ac decens putamus, vt singuli parochiani denarium illū consuetū, sed duplicatum, saltem in anno quater, videlicet in festis illis maiorib. veluti in Natali domi-

dominico, Paschate, Pēthecoste, Assumptio nēq; virginis gloriosæ. i. singulis festis duos denarios parochi pendāt. Neque enim tantillum offerre vlli onerosum esse aut videri potest. Quis enim tā sordidus est, qui non æquū putet, modicū quid caduci ac tēporalis subministrare illi, à quo spiritualia ac æterna vicissim repetit: Certē omnes scire debēt, eos qui in sacratio operātur, quæ de sacratio sunt, edere: & qui altario deseruiunt, cū altario participare. Nā & dominus ordinauit, his qui Euangelium annuntiant, de Euāgelio viuere. Qui se vnica solutione (quæ vno albo rotato fiet) liberare volet, id ipsi liberū esto. Ne vero parochus aut in cōtēctionē aut suspiciōnē trahatur, poti⁹ hæc pecunia p ecclesie æconomos aut alios probatæ fidei viros colligetur, ac ipsi parochi numerabitur.

Laudabilem consuetudinem Agrippinæ Colonia per hæc non abrogari. CAP. VII.

Laudabilem tamen cōsuetudinem in ciuitate nostra Coloniens. erga sanctam ecclesiam, pia deuotione fidelium introductam per has nostras synodales constitutiones nolumus immutare, donec ipsis parochis intra eandem ciuitatem de sufficientiori victu fuerit prouisum.

DE CONSTITUTIONIBVS ac consuetudinibus ecclesiasticis. CAP. VT. I.

E constitutionib. humanis ac ecclesiasticis consuetudinibus, magna in præsentiarum in ecclesia Dei cōcertatio est, quæ ecclesie turbatores, vt ecclesie authoritatem euerterent, ad nihilumque redigerēt, inuexerunt. At populus hic docendus est, sanctorū patrū regulā sequi, qui diligenter admonēt traditiones ecclesiasticas, præsertim quæ fidei nō efficiunt, ita obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt. Sunt autem illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, nō vnus generis, quemadmodū diuus Augustinus tradit. Alia enim toto terrarū orbe obseruantur à patribus, nobis quasi per manus tradita: Quæ quidem putāda sunt, vel ab ipsis Apostolis, vel ex plenariis cōciliis (quorum est in ecclesia saluberrima authoritas) cōmendata, atque statuta retineri, veluti quōd passio & resurrectio & ascensio in cælum, aduentus Spiritus sancti, & quadagesima annua solennitate celebrantur: quōd die Veneris à carnibus abstinetur. Atque alia multa, quæ ab vniuersis merito obseruantur. Alia verō

I Cor. 9.

Aug. ad Iannuarium c. illa autē. 12. dist.

quæ per loca terrarû, religionêsq; variantur, sicut est, quòd alij ieiunât diem Mercurij, alij non, alij quotidie cõmunicat corpori & sanguine domini, alij certis diebus accipiunt. Et si qui aliud huiusmodi animaduerti potest, totum hoc genus rerum l. beras habet obseruationes. Quod enim neque cõtra fidem catholicam, neque contra bonos mores esse conuincitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos uiuitur, societate seruãdum. Sic diuus Ambrosius Augustinum docuit de hoc altero genere interrogantem: Tu (inquit) ad quancũque fortè ecclesiã (nimirũ n. vnitate catholice ecclesiæ permanentem) ueneris, eius morè serua, si cuiquã nõ vis esse scãdaluũ, nec quẽquam tibi. Sed de his, ac quatenus ecclesiasticæ istæ constitutiones obligent, alibi latius dicemus.

Ieiunia ab ecclesia indicta, reuerenter obseruanda. C. A. P. I. I.

Ieiunia ergo ab ecclesia indicta reuerenter obseruari uolimus admonẽduſque populus cur sint instituta, nẽpe ut corpus per interperantiã cibi ac potus luxuriã castigetur, in seruitutemq; redigatur, quo anim⁹ vegetior ac liberior laudib⁹ diuinis insilat, diuinãq; uoluntati sese attẽperet. Magnũ certè & generale Ieiuniũ est, abstinere ab omnibus iniquitatib⁹ & ab illicitis uoluptatib⁹ seculi. Ad hoc perfectionis qui nõdum peruenit, is ecclesiæ indictũ huc uocãs, haud contemnat.

Irrisores ecclesiasticorum ieiuniorũ reselluntur. C. A. P. I. I. I.

Qui ecclesiæ ordinationẽ irrident, illiquẽ diuum Paulũ opponunt, quasi is ieiuniis ecclesiasticis cõtradicat, grauiſſimam vtrique contumeliam (Apostoli doctrinam dedita opera adulterantes) inferunt. Non enim ecclesia aliquod cibi genus perpetuò interdixit, aut Iudæicam ciborum delectũ cõtra apostolicam doctrinã inuexit, quinimo cũ Paulo semper docuit, doctrinã esse dæmoniorum, cibũ aliquem immũdum iudicare, & prohibere, quem Deus creauit ad percipiẽdum cum gratiarũ actione fidelibus, & his qui cognouerunt ueritatẽ, quòd scilicet omnis creatura Dei bona sit, & nihil reiiciendum quod cum gratiarũ actione percipitur. Sed potius ecclesia veteris legis ac apostolicorum uirorum exẽpla sequuta, ieiunia quedã publica certis diebus indixit, iubẽtũ a carnibus abstinere, & cibis aridioribus uti, nõ quòd carnes immundæ sint, sed ut luxui tẽperetur. Qua de re in Gangrensi Concilio (quod non multo post apostolorum temporã obseruatum est) pari censura damnati sunt, tum hi qui

nonnullos cibos carniũ illicitos reputarunt, tum illi qui prater necessitatem corporalem superbiebant, ieiunia communia totius ecclesiæ putauerint contemnenda, perfectam in sua scientia rationẽ vindicantes, quos anathema esse, Concilium illud decreuit. Atque alia multa (quæ nunc in cõtentionem rursus uocantur) ut succidẽt admodum, ita Christianissimè apostolico spiritu diffiniuit.

Ecclesiæ constitutionem charitati cedere. C. A. P. I. I. I. I.

Cum uerò criminentur hostes ecclesiæ eius institutum, nõ uidemus, quom ipſa nulli iniiciat laqueũ, quod hæc cõstitutionem adedò ligare nõ uelit, ut uel charitati uel necessitati minime cedere debeat. Quinimo liberum facit, quolibet tempore quibuslibet uicib⁹, modo id uel charitas uel necessitas suadeat, adhibito tamen utriusque medici (si præſtio ieiun. sint) aut saltem alterius, nimirum animæ, consilio.

Quid in ieiuniis potissimum spectandum. C. A. P. V.

Am quum in ieiuniis ratio potius indictionis quàm abſtinentia ista à carnibus spectetur, admonendus est populus quum ieiunandum erit, non minus sumptuosa & prolixa illa piscium ferula quàm carniũ uitanda: bellaria item illa, magis quàm carnes inflammantia.

Redarguuntur qui Quadragesima obseruationem contemnunt. C. A. P. VI.

Quadragesimæ institutio antiquissimã est, à temporibus Apostolorũ ad nos usque deducta, cui⁹ uoluptates plerimè redarguuntur, religionique contrarie monstratũ. Atque adedò omnes quotquot sine inuitabili necessitate seu fragilitate, euidẽtique lægore, seu etiã impossibilitate gratis, diebus Quadragesimæ eium carniũ attẽtare præsumperint, alieni obliti sint, disciplinã ac Quadragesimæ dies (quæ anni totius decimæ putatur, quæ & in oblatione ieiunij Dño cõsecratur) de Quatemerariè prophanauerint. Quos uerò aut atas incuruat, aut læguor extenuat, aut necessitas arctat, nõ antè prohibita uoluntate præsumant, quàm à sacerdote permissum est, percipiant.

Letania & rogationes cur instituta, & quomodo populus admonendus sit. C. A. P. VI. I.

Letanias, id est supplicationes, seu rogationes, in dicto tri-duano ieiunio ante Domini ascensionẽ patrib⁹ placuit

Aug. in Io cateiunium autem magnum de consue. dist. 5. Colof. 2. 1. Tim. 4.

Ex cõci. Gãgrẽ.

Cap. cõn. fil. um. de obser.

Orig. super Le-risq; generalibus Cõciliis præsertim Toletano octauo, acceruit.

Hieron. aduersus Monia.

Ambr. in sermo.

de Quadragesima 36.

Ex cõci. Tolet. 8. Ex cõci.

Aurelian. c. 23.

celebrari: quibus omnes interesse iubentur, vt quemadmodum omnes peccauerunt, sic & omnes pro venia supplicent, omnesque ad Deum corda cum manibus eleuent. Quamquam potissimum Letanix ista: principio instituta sunt, vt tum populus diuina institutione admonitus, clemenciam Dei exoret, quò pestes, elades, calamitates, fames, bella, & id generis aduecti, quæ nobis iustissimus Dei iudicio ob peccata nostra infliguntur, ac sub id anni tempus, nempe Veris (quum bella emergere atque terræ fructus, qui tum in flore atque teneri adhuc sunt, facile corrumpi solent) potissimum imminet, auertat & tollat. Vt autem ecclesia fiduciam erga Deum (quam orantes ac petentes habere necesse est) tum nobis adaugeat, Heliam proponit hominem nobis similem & passibilem, qui oratione orauit, vt non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex. Et rursus orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. Quod si solus Helias petentis exauditus est, num Christus ecclesiarum suarum preces auerſabitur? Hic interim populus docendus est, quòd non solum quæ animi, sed & quæ corporis & externa bona sunt, à Deo omnium auctore postulare oporteat. Et redarguendi illi, haud ita multo quam gentes, meliores, qui vel fortunam, vel suæ industriæ, bona temporaria accepta ferunt.

¶ *Processiones intra septa ecclesiarum peragende.* C. A. P. VIII.

Quòd processiones per agros & campos peraguntur, rationem quidem habet, nempe quòd populus oret, vt segetes ac fruges terræ à Domino conferuentur. Verum vt alia plurima, ita & hic mos hominum malitia deprauatus est, quòd per occasionem talis deambulationis (quæ Deo placando erat instituta) pleraque scelera committantur. Quam obrem nobis satius videtur, vt hæc, aliaque supplicationes ac processiones de cætero intra septa ecclesiarum religiose fiant, ac vt in templo, loco precatationibus peculiariter dedicato, oretur Deus, habeaturque tum pius rei ac temporis cõueniens ad populum commonitorius sermo. Nostri tamen Suffraganeis liberum relinquimus, in ipsi in suis diocœsibus de hac re, vt mores regionis patientur, dispiciant.

¶ *Admonendus populus, cur ferie instituta.* C. A. P. IX.

Diligenter quoque populus admonendus est, cur ferie, & potissimum dies dominicus (qui à temporibus Apostolorum in ecclesia Dei semper celebris fuit) instituta sint.

Nempe,

Nempe, vt tum in vnum omnes pariter conuenirent ad audiendum verbum Domini, ad audiendum quoque sacrum, & communicandum. Breuiter, ad vacandum Deo soli, vt dies illa tantum orationibus, hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus transigatur. Hoc enim vt sanctificare sabbatum. *Exo. 20. Deut. 5.*

¶ *In feriis soli Deo vacandum.* C. A. P. X.

Quamobrem cupimus, hisce diebus prohiberi nūdinas, claudicauponas, vitari comestiones, ebrietates, sumptus, lites, iulus improbos, choreas plenas insanis, colloquia praua, cãtilenas turpes. Breuiter, omnem luxum. Nam hisce (& quæ hæc ferè semper cõsequuntur) blasphemis ac periuriis nomẽ Domini pphantatur, ac sabbatum (quod nos admonet, vt quiescamus peruersè agere, & benefacere discamus) cõtaminatur. *Esaiæ.*

¶ *Dies dedicationis templis extra Coloniam, vno die vbique celebrandus, & quomodo sit admonendus populus.* C. A. P. XI.

Et quum in diebus festis (quæ dedicationi ecclesiarum peculiariter dicati sunt) plerunque indigna committantur adeò vt videatur populus tum potissimum comestationis causa conuenire, visum nobis est, vt per diocœses nostras vno certo die anni quo eiuscemodi festum dedicationis in metropolitana nostra colitur, in reliquis quoque ecclesiis omnibus extra ciuitatem nostram Coloniam Agrippinã constitutis obseruetur. Nam intra Coloniam summo nostro templo suus honos cõstare debet, quod & in aliis oppidis insignioribus, vbi vna cæteris ecclesiis præeminet, obtinere placuerit, videlicet vt ibi minores ecclesie pridie eius diei, qui dedicationi ecclesie summæ eius loci consecratus est, aut die dominico proximo præcedere suas singulæ prædicationes celebrèt, obseruetur. Docendus autem est populus, dedicatione templi significari dedicationem Ecclesie catholice ac ciuiumlibet hominis Christiani, qua copulatur Deo. Nam vt diuus Augustinus ait: *Angu.* Quotiescunque templi festiuitatem colimus, si fideliter ac diligenter attendimus, & sanctè & iuste viuimus, quicquid in templis manufactis agit, totum in nobis spirituali edificatione completur. Non enim est mentitus ille, qui dixit: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Et iterum: Nescitis quia corpora vestra templum est spiritus sancti? *1. Cor. 3.*

¶ *Cur templa & altaria consecrentur.* C. A. P. XII.

Ex vetustissima institutione & more receptum est, templa & altaria, & pleraque alia, quibus in templis ad exercitandum non alii, c.

*missarū
solennia.
c. eccle-
sias. de
consec.
distin. 1.*

fidelium, animos, & diuinum cultum explendum vtimur, cōsecrari, solennibusque precibus, ac benedictionibus dedicati Deo, quod in veteri quidem testamento præceptum etiā diuinum habuit. Quemadmodum Exodi 31. & 2. Paralip. 22. legitur. Vngitur præterea secundum ecclesiasticam consuetudinem, quā cōsecratur altare, quā dedicatur templum, quum benedicitur calix, idque non solum ex mādato veteris legis, verum etiam exemplo beati Syluestri, qui quum consecraret altare, illud christinate perungebat. Verūm vñctiōis sacramētum, aliud quidem efficit & figurat, tam in nouo quā in veteri Testamento. Vnde non iudicatur Ecclesia, quum vñctiōnis celebrat sacramentum, sicut aliqui mentiūtur, qui neque scripturas neque Dei noui re virtutem.

*c. 1. & fi-
de sacr.
vñct.*

¶ *Populus docendus, quid agatur & significetur in cōsecratio-
ne templorum & altarium.* CAP. XIII.

2. Re. 6.

Quamobrem populus docendus est, hic aliud agi atque aliud significari quum cōsecratur templū. Funduntur preces Domino, vt hunc locum sibi peculiariter dedicatum esse velit, vt diabolus & eius potestatem inde pœnitens expellat, vt omnes qui huc deprecari conueniunt, ex quacūq; tribulatione consolationis diuine beneficia consequatur, vt ab omnibus pariter cōuenientibus, Deo laudes soluantur, diuinū verbū audiatur, ac ecclesiastica sacramēta ministrētur. Peculiariter altare cōsecratur, vt illic oblatio munda Deo offeratur, hoc est sacramentum corporis & sanguinis Christi, quod in memoria passiois dominicæ immolamus. Quod verō præter preces, aspersio etiam atque vñctiōnis aliarumque rerum solēnia adhibentur, mysterij secretioris plenum est, non quod inanimata ista gratiæ diuinæ susceptiua sint, sed quum hæc visibiliter fiūt, admonetur Christianus, Deū omnia hæc per inuisibilem virtutem in anima operari, quæ est domus dedicanda, vbi fides fundamentum facit spēs erigit, & charitas cōsummat. Signat ergo templi dedicatio tam fidelis animæ quā ecclesiæ cum Christo desponsationē. Ipsa enim ecclesia catholica ex multis viuis lapidibus adunata, verū Dei templum est. Quod si Dei templum sumus, altare intus habemus. Altare quidem nostrū, cor nostrum est. In hoc altari fit sacrificium laudis. Sacrificium enim deo, spiritus tribulationis, & cor contritū. In hoc altari fit cōmemoratio corporis & sanguinis Christi. Hunc preces ad cœlum ascendit: ad

*2. Cor. 3.
6.*

Psal. 50,

cor enim

tor enim respicit Deus. Quamobrem nisi omnia quæ in huiuscemodi consecratione exterius agūtur, in nobis spiritually impleantur, parum hinc fructus nobis accesserit. Quid enim exterior ablutio vel inunctio sine interiori prodest.

¶ *Cur benedicantur campanæ.* CAP. XIII.

Benedicūtur quoque campanæ, vt sint tubæ ecclesiæ militantis, quibus vocetur populus ad cōueniendum in templum, & audiendum verbū Dei: clerus verō ad annuntiandū manē misericordiā Dei & veritatē eius per noctem, vt per illarū sonitum fideles inuitentur ad preces, & vt crescat in his deuotio fidei: quāuis etiam patres aliō respexerint, videlicet vt dæmones tinnitu cāpanarū Christianos ad preces cōcitantium, quin potius precibus ipsis territi, abscedant, illisq; submotis, fruges, mētes & corpora creditiū seruetur, vt procul pellantur hostiles exercitus & omnes insidiæ inimici, fragor grandinū, procella turbinū, impetus tempestatū & fulgurum tēperentur, in festa tonitrua & ventorū flamma suspendatur, spiritus procellarum & aëreæ potestates prosternantur. Breuiter, vt audientes cōfugiant ad sanctæ matris ecclesiæ gremiū, ac ante sanctæ crucis vexillum, cui flectitur omne genu, quæ admodum hæc in solenni benedictione campanæ reperies.

Philip. 2

¶ *Docendus populus, vt signatus potius quāmsignis
inhereat.* CAP. XV.

Docendus est ergo populus ab exterioribus istis, vt signatus potius quāmsignis inhereat ac intendat. Quod & in omnibus aliis obtinet cæremoniis, alioqui parū ad pietatem profuturis. Nam qui in exterioribus istis consistit ac non potius illis admonetur, vt ad Deum respiciat, cōfugiat, ac totam suam fiduciam in illum colloct, huic citius exterius ista in subuersionem quā in ædificationem erunt.

¶ *Quicquid in cæremoniis ad abusum spectat, cautē ac diligenter cauendum.* CAP. XVI.

Quamobrem quicquid in eiusmodi rebus ad abusum & superstitionem spectat, & quo populus à Deo ad collocandum in externis istis aliquā fiduciam abduci possit, prohibemus. Quale inter aliā est, quod sanctorum imagines cum indulgentiis & impositione incertarum reliquiarū dedicantur: quod quidā aqua, sale, cereis, ac herbis benedictis, in medicandis pecoribus supersticiosus abutūtur. Omnis quidem creatura per verbum Dei, & orationem sanctificatur, quem-

*c. Placuit
de consec.
dist. 1.*

admodum diuus Pavius testatur. Ergo quanto res sacratiores, tanto abusus eius damnabilior.

Cur reconcilietur templum aut cœmeterium. CAP. XVII.

Recõciliatur ecclesia aut cœmeterium ob feminis emissionem peccandi libidine factam. Idem ob enormem sanguinis effusionem, dedita opera violenter & iniuriose commissam, ac aliis quibusdam de causis, qui mos ex Leuiti. 14. & 15. suam originem trahit. Fit autem hæc reconciliatio, non quod templum reuera polluiatur. Ecclesia enim quum sancta sit, conquinari non potest, imò ipsius loci sanctitas infamiam loci abolet. Sed quum templum locus sit, ubi delictorum venia postulatur, ubi salutaris hostia, pro peccatis immolatur, ubi Deo laudes exoluuntur, ubi tutela refugij esse debet, fit, ut scidulum, horror, atque abominatio turpitudinis & peccati ibi commisi, propositum quoque & voluntas lethaliter delinquentis in causa sint, ut facter locus reconcilietur, idque ad exemplum & terrorem, ut videntes locum sacrum seu inanimatum templum nullo peccato obnoxium lauari & purificari delicti horrore, concurantur & recogitent quantum pro expiatione delictorum viuo Dei templo sit elaborandum. Sic Christus ementes & vendentes e templo eiecit, flagello facto de funiculis, ipsos acerrime corripiens, ac dicens: Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum. Aliud quidem agens, aliud verò innuens.

Mat. 21.
Ioan. 2.

Que pollutio reconciliationem requirat. CAP. XVIII.

Non tamè omnis pollutio hæc reconciliationem requirit, sed tantum publica, vel per rei euidentiam vel saltem per famam. Quod si occulta sit contaminatio, quæ etiã baptismi ac penitentiæ sacramenta non remouatur, solennitas non exigitur, quod ratio reconciliationis in occultis non habeat locum.

Quorum sumptus & expensis reconciliatio facienda. CAP. XIX.

Reconciliationem autem eiusmodi gratis fieri, ac tantum itineris sumptus Vicariis nostris in pontificalibus suppeditari volumus. Qui quidem sumptus ex bonis delinquentis desumuntur, modò tamen tantæ illius facultates sint: si necus, parochiani non grauabuntur vel tantillos sumptus itineris suppeditare, ne populus præter culpam suam grauetur. Ne verò diutius ob talem pollutionem diuinum suspèdatur officium, aut ecclesiastica intermittatur sepultura, Vicarius noster in pontificalibus statim ut vocatus fuerit à populo, (modo grauioribus

nioribus rebus id temporis non fuerit implicitus) vltro ibit, officium suum expleturus.

Immunitatem ecclesiasticam in duobus potissimum sitam esse. CAP. XX.

Immunitas ecclesiastica vetustissima res est, iure pariter diuino ac humano introducta, quæ in duobus potissimum Lateranensis sita est. Primum, ut clerici, illorumque possessiones & bona à non minoribus vectigalibus & tributis, aliisque muneribus laicis libera sint. Nam (ut de libertate Leuitarum sileamus) non temere refert Ex scriptura, Pharaonem totam terram Aegypti sibi tributariam rati. c. ad fecisse, præter terram sacerdotum & possessiones quæ à rege versus de tradite fuerant eis, quas vendere non sunt compulsi, quin potius ipsi etiam statura cibaria ex horreis publicis præbebant. Ex cõc. tur, ut legimus Gen. 47. Deinde, ne rei criminis ad ecclesias Tolet 3. confugientes, inde violenter extrahantur, exceptis publicis c. ecclesiast. latronibus, qui per industriam proximum occiderint, ac non rursus seruos. Gen. 47. sturnis depopulaturibus agrorum, qui itinera obsidit aggressi sunt in sedibus. Denique his qui sub immunitatis spe in ecclesiis ac cœmeteriis delinquant. Quod si à confugientibus ad cap. inter ecclesias paria his commissa sint crimina, quæ reipublicæ referant puniri, tãtis per saltem debet secularis potestas à manu immunitatis iniectione abstinere, donec nostros consulat Officiales, ne de immunitate deuenire necesse sit ad cessationes à diuinis, & iterdicta, quæ nunc, ecclesiasticam visum est antecessoribus nostris ob violationem eiusdemmodi promulgare. grem. c. 56.

Quemadmodum fraternitates reformande sint. CAP. XXI. quis per

Fraternitates (quæ vocantur) & in honorem aliquorum sanctorum in ecclesiis sunt, speciem quidem pietatis habent: sed quales hac tẽpestate seruantur, nempe in quibus tam clerici quàm laici potissimum comestationibus & ebrietatibus vacant, interdum etiam variis conspirationibus aduersus potestates intenti sunt, si non omnino sublatas, saltem correctas ac reformatas volumus: omnino sublatas malimus, ac reditus seu sensus earundem vel in vsus pauperum, vel parochiarum expendi nobis magis placuerit. At quum hæc sodalitates forsitan præter publicum officium ac pauperum qui ab eis elemosynas ex institutione accipiunt præiudicium commode tolli non possunt, videbimus inter visitandum, ut saltem tollantur abusus, ut prima seruetur institutio, & examinentur formulæ earum & statuta, ut ratio ac calculus singulis

annis per Prouisores (vt vocant) earundem fraternitatum co-
ram parochis ecclesiarum reddatur, vt super extares fructus ac
reditus in pauperum seu ecclesie vsum ac vtilitate conuertan-
tur, aut etiam inde aliquid parocho ad victum decidatur.

DE VITA AC CONVERSA-

tione monastica.

C A P. I.

Philo.

VITA monastica non multo post Apostolorum tem-
pora cepit, quamquam multis persuasum sit, aliam tamen
fuisse quam nunc est, monachismi rationem. Nemo

August. tamen negauit, hoc vitæ genus ad perfectionem euangelicam
maximè accomodum, modò secundum sanctissimam institutio-
nem purè immaculatèque obseruetur. Quia verò res est
quam maximè ardua in carne viuere, & carnis stimulis nullum
locum dare, diabolique mille fraudibus (quibus præsertim so-
litaris aggregitur) feliciter semper resistere: idcirco in hoc
vitæ genio nemo vel inuitus intrudendus, vel pellicendus,
vel temerè suscipiendus, sed summa cura adhibita, post dili-
gentissimam demum examinationem monachi ac monachæ re-
cipiantur. Quibus sæpe inculcandum est prius Christi verbum
de Eunuchis qui se. castrat. propter regnum cælorum, quum

Mat. 19. inquit: qui potest capere, capiat. Proponenda Sapientis senten-
Eccle. 3. tia, quæ habet in hæc verba: Altiora te ne quaesieris, &c. Re-
memorandum quoque diligentissimè, quod Deo stulta & infidelis
promissio admodum displiceat. Breuiter, admonendus est omnis
ad hanc vitam aspirans, vt primò se totum excutiat, ne provin-
Luca 14. cia suscipiat, cui non suffecerit, alioqui parabola euangelica
disterio notandus, quod cœperit ædificare & non potuerit
consummare. Maxima autem cautio adhibenda est in puellis
propter sexus fragilitatem: ne vel ob artem desit voluntas,
vel metus adita vt alius affectus minimè Christianus.

Neminè monachismi professione temere alligandū. C A P. II.

Ca. pucl-
la 12. q.
2. ca. præ-
sens. 12.
q. 2.
Psal. 118.
Certe sancti patres admodum fuerant solliciti, vt non nisi
voluntario ac spontaneo iudicio virginittatis propofitū
atque habitus susciperetur quod coacta seruitia domino in-
grata esse dignoscatur: siquidè voluntariè domino sacrifican-
dum est. & voluntaria oris sui beneplacita fieri in conspectu do-
mini Psalmographus obsecrat. Quod enim quis non eligit, nec
optat: quod non optat, nec diligit: quod non diligit, facile con-
temnit. Vnde cōsequitur, Nullum esse bonum, nisi voluntarium:

ad cō,

ad cō, vt qui alio affectu quam bonæ voluntatis monachismo
se alligat, magis peccent quam mereantur. Ambigi enim non potest crimen magnū admitti, vbi & propositum deseritur, & regula.
cōsecratio violatur. Nā si humana facta non possint impunè
calcarī, quis de eis manebit qui corruerint fœdera diuini sa-
cramenti? De adolescentioribus viduis Paulus pronuntiauit, *1. Tim. 5.*
quod quum fuerint luxuriatæ in Christo, nubere volunt, ha-
bentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

Admonendi parentes, ne liberos inuitos in monasterium detrudant. C A P. III.

Admonendi quoque erunt parentes, ne liberos in monasterium
inuitos detrudant, quod illos vix longè grauius maneat quam
Pharisæos, qui circumibant mare & aridam, vt facerent vnum
profelytum, & quum esset factus fiebat filius gehennæ duplo
magis quam ipsi.

Quo affectu monastica vita amplectenda. C A P. IIII.

Quo vi monasterium ingreditur alio affectu quam simplici
amoris Dei ductus, veluti vel spem vel promissionem
Abbatiam cōsequendi habens, vel in otio viuere affectus, vel
lucris temporalibus inhiat, vel honores ab hominibus appetes:
quisquis talis est, non Dei filius aut monachus, sed planè mer-
cenarius est, quæ admodum superius nos de clericis etiā dixisse
memimus. Cui verendum est, vt quum volet ingredi nuptias
euangelicas, obiiiciatur illud: Amice, quomodo hac intraisti, non
habes vestem nuptialem: Quodque ipso obmutescete, rex sit pre-
cepturus ministris, vt ligatis manibus & pedibus, ipsum in te-
nebras exteriores mittant, vbi erit fletus & stridor dentium.

In monasteriis habendus qui doceat legem domini. C A P. V.

Ab edus in virorum monasteriis vir pius ac doctus, qui
doceat monachos, ab adolescentia meditari in lege do-
mini die ac nocte. ad quod munus in monasteriis monialium,
sanctimonialis carteris vita & doctrina præstantior deliga-
tur. Debet autem qui monasterio præest, summa discretione
vti, maximè erga eos, quos conopererit diuinis literis inten-
tos aut contemplationi deditos, vt scilicet tales à sordidioribus
officiis finat esse immunes.

Verbi prædicatorem in monasteriis esse oportere. C A P. VI.

In monasteriis quoque verbi prædicator erit pius quidem
Iac eruditus: nā nulla armatura fortior ad resistendum dia-
bolicis iniuriis ac iaculis, quam gladius ille spiritus, quod est

f iij

verbum Dei, quo Christus in deserto solitarius ieiuniis & orationibus vacans, & nihilo fecius tentationibus diabolicis expositus, retudit omnem dæmonis fraudem ac nequitiam. Nihil quoque potentius illo ad deiiciendos ac vicissim consolandos animos nostros, nihil efficacius ad concitandū mentem in amore Dei, contemptum mundi, ac omnium que in mundo pulchra ac speciosa apparent.

¶ *Monachi bona indolis ad Academiæ mittendi.* CAP. V. II.

Nequè nobis displicerit, ut aliquot ex monachis bonæ indolis ad Vniuersitates publicas & bene Christianas, aliquot annos theologicis studiis operā nauaturi mitterentur: illic tamē nō alibi quā in monasteriis seu gymnasiis sub cura & oculis præceptorū cōmoraturi, ne bonis ac relictis studiis destinati, mores minimè monasticos imbibāt ac contrahant.

¶ *Moniales non esse alligandas, ut nulli quā suo (ut vocant) patri aut præposito constituantur.* CAP. VII.

Sunt præterea in monasteriis virginum, præsertim præter Abbates aut Præpositos, alij conscientiarum examinatores, ac à cōfessionibus. Aut saltem virginibus liberum sit, his aut ter in anno aliis (quos elegerint) p̄bis ac doctis viris, de suorū superiorum (ut vocant) consentū, (quem hi interpellati, rationabili causa intellecta, nequaquā negabunt) conscientias suas exomologesi exponere, exonerarēq; ne scilicet adigatur monialis renitens, semper vni homini delicta cōfiteri. Debent autem hi qui eiusmodi munere in monasteriis monialium funguntur, esse homines vitæ probatissimæ ac morū quam maximè inculporū, eruditi ac singularis iudicij, obstruati ea quæ supra, vbi de penitentia sacramēto tractatum est, delibauimus. Cauebit autē is in primis, criminū non cōfessorū rememorationem, ne virgines discant quæ prius nescierunt. Cauebit præterea, nisi res omnino exegerit duritiam increpationis magis intērus ad modestissimè arguēdum & pientissimè vicissim consolandū. Cōfessiones autem monialiū nō priuatim audiet, sed in cæterarū conspectu, nō tantū vt omne malū, sed & omnis mali suspicio omnino cesset.

¶ *Mutatam esse paulatim faciem monasteriorum, ac vsurpatum hospitij ius simul cum accessu moderandum.* CAP. IX.

Monasteria olim virtutum scholæ ac pauperū hospitalia erāt: nunc, prohdolor, videmus ea quæ virorū sunt, è scholis virtutum in diuerforia militum ac raptorum: quæ

verò

verò mulierum sunt, in plerisque locis in suspectas de incontinentia domos (ne quid grauius dicamus) esse commutata. Quamobrem dispiciendū nobis est, ne tam passim à quibusvis militib' hospitij ius à monasteriis vi exigatur, & elemosinæ pauperibus deputatæ, improborum luxu deuorentur, neve ad monasteria virginū accessus toties à sacris canonicis prohibitus pateat: Et vt qui deprehensū præter hæc fuerint offendiculum aut occasionem illis labendi, siue intra siue extra monasteria dedisse, dignas pœnas ferant.

¶ *Visitatio monasteriorum necessaria.* CAP. X.

Visitatio ergo monasteriorum quam maximè oportet esse intelligimus, quam & canones nobis imponunt. In hac vero oportebit omnia ad regulā ordinis monastici exigere, nihil non ad pietatē & vitæ sanctimoniam dirigere, & quicquid mali exempli aut improbæ cōsuetudinis irrepsit, pœnitentia tollere ac eradicare. Profecerit quoque hic examinari regulas, statuta, & consuetudines, tolli superstitiosa.

¶ *Sumptuosi monialium præpositi abrogandi, & frugales æconomi constitutendi.* CAP. XI.

Habent quædā monialium monasteria sumptuosos Præpositos, sub quorum potestate quō omnis bonorū administratio sit, ipsi de rebus monasticis luxuriantur. Et qui monasticæ conuersationis exemplum esse debuerant, ad mūdī delicias reuoluuntur: fastidientes interdum similā & meliā, interim monialibus ipsi, vix milio & cibario pane rugientem ventrem saturantibus. Sunt quoque virginum monasteria, vbi non est victus & mensa cōmunis, sed mos ille (quem ad Corinthios scribens Paulus, quamuis in longe sacratori conuiuiō damnauit) quotidianus nempe quod vnaqueque suum cibum præsumit ad manducandum, & alia quidem esurit, alia verò ebria est. Quos abusus tollere necessarium putamus, videlicet vt in illorum delicaturum Præpositorum locum probi æconomi à nobis comprobandi (quorum victus sit monastico similis) surrogentur, qui etiam obligati erunt singulis annis rationem de receptis ac erogatis itegrā reddere.

¶ *In monasteriis monialium victum ac mensam communem esse oportere.* CAP. XII.

Idem vt moniales victum ac mensam communem vbi que habeant, & quæ pari sunt officio destinate, pari etiam cibo

f iiii

Cap. I. de
inu. eccl.
Ca. mona
ste. de vit.
& hone
sta. cle.

C. in sin
gu. para.
Porro di
ac. de sta
tu mona.

Hieron.

I. Cor. II.

C. Osius.
9. q. 3. c.
qui rel. lo
17. q. 2.

alantur, Quod ut quam minime onerosum sit, non debent plures in monasterium moniales recipi, quam congruè poterunt in singulis monasteriis sustentari, de quo nobis prius legitimum fidem fieri conueniet.

¶ De Præpositis solitariè commorantibus. CAP. XIII.

Displacet etiam nobis, quod quedam monasteria quosdã Præpositos habens, qui in Capellis solitariè cõmorantur, quod Lateranensi Concilio vetitum est ac cautũ, vt Ep̃ Lupus Abbates, monitione præmissa per censurã ecclesiasticam compellat, vt eiusmodi Præpositos aut priores ad claustrũ reuocent, faciãtque ecclesis ipsis seu Capellis per seculares clericos deferri, aut saltem alios monachos ipsis adiungãt.

¶ Visitanda domus fratrum Teuthonicorum, diuini Ioannis Baptiste & Antonitarum. CAP. XIII.

Visitanda quoque in primis & reformanda erunt domus hospitalium militum Teuthonicorum, præterea ordinis diuini Ioannis Baptiste, ac Antonitarum, atque initio prouidendum, vt in eisdem domibus cultus diuinus ritè ac debitè peragatur, vt hospitalitas pro pauperibus seruetur, vt vita ac cõuersatio regularis secundũ institutionem primam ac regulã (quã illi professi sunt) illic geratur, vt ab ipsis vestes ordini ac professioni dignè ac conuenientes publicè deferantur, vt comestationes, crapulæ, ac omnis luxus prohibeatur, vt præter illã bonorum mobiliũ, quæ post mortem prælatorum per primores ordinis fieri, ac in exteris regiones deferri, p̃sumo omnium exemplo consueuerunt, amodo nequaquam fiant. Sed quicquid parsimonia defuncti prælati coaceruatũ ac relictũ fuit, vel necessariis vsibus ecclesiæ, aut successorum, aut pauperum eius regionis, vbi religiosa ista domus sita est, applicetur.

¶ De vita & conuersatione monachorum. CAP. XV.

Et vt reuertamur ad monachorum vitam, haud ignorare debent, Consilio Chalcedonensi cautũ, monachos oportere quieti operam dare, ieiunia & oratiões obseruare, in his locis, in quibus se semel deo deuouerit, remanere, nullas ecclesiasticas seu seculares actiones tractare, nunquam sua monasteria relinquere, nisi forsan ob ingètes necessitates id facere à suo episcopo iubeatur, ne nomen domini blasphemetur. Quare libertas illa peregrinandi seu exeundi, prætextu inuiscendi parentes moderanda seu pœnitentia tollenda erit.

Monacho

¶ Monachorum studia atque exercitationes quales esse oporteat. CAP. XVI.

Monachus & monacha amare debent scripturã scientiam, & carnis vitia nõ amare. Psalterij librum de manu aut oculis nunquã deponere, semper orare, sensu vigilare vanis cogitationibus aditum præcludere, corpore pariter & animo in Deum tendere, iram patientia vincere. Breuiter nullis animi perturbationibus (quæ si infederint, ad delictũ maximum inducant) locum dare: semper aliquid operis facere, vt eos diabolus semper inueniat occupatos. Et vt multa sint quæ manibus operari liceat, libros tamen sacros describere ipsis maximè conueniret, vt & manus operetur cibos, & lectione animi saturaret. Porrò Aegyptiorũ monasteria hũc morè seruasse legitur, vt nullũ monachũ absq; ope & labore susciperèt, non tã propter victus necessaria, quàm propter animæ salutẽ, ne perniciosis cogitationibus vagarentur, nève instar fornicatũ israhel, omni trãseũti diuicaret pedes suos.

¶ Monachos vagos sub custodiam reuocandos. CAP. XVII.

Monachi qui peruagati fuerit vbicũq; inuenientur, tanquã fugaces nostro auxilio sub custodia reuocentur. Et si qui habitum abiecerint, vt eundem reassumãt, cogendi.

¶ Literas priuatis monacho aut monachæ, in iussu Abbatis resignare non licere. CAP. XVIII.

Vt monachi seu monachæ literas nullas vel destinare, vel recipere audeant absq; Abbatis seu Abbatisse aut eius qui ipsorum loco monasterio preest, scientia, summa ratione olim constitutum est, sed per incuriam abolitum: id præsentì constitutione innouandum censuimus.

¶ Canonissarum secularium mores reformandi. CAP. XIX.

Postremo, vitam, conuersationem ac mores Canonissarũ quæ seculares ob id appellantur, quòd perpetuè castitatis ac reliqua vota monastica non emittant, reformari omnino ducimus necessarium. Nam vitam agunt plus nimio licetiosam, ac plerisque scãdalosam. Quæ vt in ordinem & ecclesiasticam quandã disciplinã, quo ad fieri potest, reuocentur nobis quum visitationem aggrediemur, curandum est.

¶ DE HOSPITALIBUS ET ORPHANOTROPHIIS, aliisque id genus piis locis. CAP. XX.

Non solum canonicis constitutionibus, sed & Imperialibus ac regalibus institutis antiquitus piensimè sacci-

Hieron. al Ru- stic. monac.

c. nõquã de conse. distin. 9.

Hiere. 3.

Ex Late- ran. Cõc.

Ex cõcil. Chalcedon.

Codic. de Epif. & cleric. tum est, vt habeatur quam fieri potest frequentia in repub. Xenodochia, Ptochotrophia, Orphanotrophia, Gerotocomia & Brephotrophia, & id genus alia loca pietati consecrata in que recipiantur peregrini, pauperes, inualidi, senes, parētibus orbati, atq; inopes liberi, infantes expositi, furiosi, leprosi, contagiosisq; ac perpetuis morbis obſiti, atq; alie miserabiles personæ, idcirco curę nostrę imminebit, vt eiusmodi loca, vbi constituta sunt, facta tecta teneatur. Vbi verò dissipata sunt, instaurentur, reſtorenturq;. Denique vbi necdum cōstituta sunt, episcopali nostra prouidentia edificentur, construaturq;. Pauperum enim curam nobis Christus præcipuā esse voluit, & horum toties meminit diuinissimus Paulus apostolus.

Mat. 26 Mar. 14 1. Cor. 8.

In hospitalib⁹ in primis animæ curandæ, de de corp⁹. - C. A. P. I. I.

Hic ante omnia curandum nobis est, vt in domibus istis, quæ ad salutem animarum pertinent, minimè negligatur, sed ante omnia de sacramentorum administratione pauperibus debilibus & egrotis prouideatur: Ac vbi corporis firmitas medicum postulat, sibi prius animæ, deinde corporis medicus accersatur.

In hospitalia qui recipiendi. C. A. P. I. I. I.

In eiusmodi autem hospitalia, nullæ aliæ quàm eę, quas diximus miserabiles personæ, quæ aut morbo aut debilitate, aut ætate impeditæ, suis manibus laborare, victumque ac vestitum sibi comparare non possunt, recipiantur: quas ad ecclesiasticam disciplinam canones pertinere, ac nostris, aliorumque piorum hominū largitionibus vilitare voluerunt.

In hospitalia pauperes eius loci vbi constituta sunt potissimū recipiendos. maximè contagiosus morbis implicitis.

C. A. P. I. I. I. I.

Num. 12

In primis autē recipiantur in hæc hospitalia, personæ miserabiles ei⁹ loci, vbi hospitalia cōstituta sunt. Quod si rectè curatū fuerit, suffecerint penè (nisi tamen fallamur) iam cōstituta hospitalia, omnib⁹ verè pauperib⁹ per singula oppida ac vicus reperitis, vt amodo illis non fuerit necesse ostiati paucem emendicare, aut eos qui lepra seu alio contagioso morbo impliciti sunt, inter homines diuersari, quod lege diuina ne fiat, prohibitū legimus. Nec immeritò, quod ex tali commixtione ac conuersatione cum sanis infinita pericula subsequuntur, etiam ex solo aspectu, qui intuentibus horrorem sollet incutere. Quod si leprosis aliisq; qui similib⁹ morbis impliciti

pliciiti sunt, hospitalium, quibus addicuntur, reditus non suffecerint, satius est, vt ipsorum nomine in conuentu ecclesiæ elemosyna per aliquot viros probos ad hoc munus deputandos, colligatur, ac præstetur, atque vt trunci in templis elemosynis illis colligendis asseruandisq; erigantur, quam vt ipsi morboſi alimoniam petentæ obtinent, aut quocunque alio prætextu, consortiis hominum misceantur.

Mendicantibus validis hospitalia clausa, & mendicitatem interdiciam esse oportere. C. A. P. V.

Sint autē mendicantibus validis non solū hospitalia clausa, sed & publicè ac ostiatū mendicare penitus interdicitū. Et qui secus agere cōperti fuerit, arceatur, ac legalib⁹ nostrisq; constitutionibus comprehēsis pœnis subdatur. Vtilius enim esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quam eidem frangitur vt seductus, iniustitiæ acquiescat.

Magistrorum hospitaliū prauū adfectus dānantur. C. A. P. V. I.

Dannamus autem abusum, quo in quibusdam locis, fit vt neglectis miseris ac inopibus (quib⁹ hospitalia dedicata sunt) expriuato affectu magistrorum aut magistratuum, qui hospitalibus hisce præsunt, non modo validi, sed & quibus victus & vestitus suppetit, recipiantur, tantum quodd illic cōmodius & in otio viuatur: qui certè aliter censi nō possunt quàm pauperum deprædatores, raptoresq; de alieno viuentes, ac veluti ex sanguine pauperū saginati. Quos diuus Hieronymus grauissimè increpat. Qui (inquit) ex bonis parentū & suis opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt: sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium, iudicium sibi manducant & bibunt.

Quæ grauius peccat, qui ex pauperū victu se ditat. C. A. P. V. I. I.

Vlterint quoque hi magistri ac hospitalium præfides, ne Iudam imitentur, qui loculos (ex quibus pauperibus distribuebatur) ferebat, ac fur erat, ne sicut ille, ita & ipsi peccant. Nouerint ergo se tali muneris addictos, non vt sui, sed vt pauperum curam gerant, quos neglexisse, occidisse est: quibus quid subtraxisse, sacrilegij instar est. Et quò vigilantiores in officio sint, singulis annis, aut sæpius, magistratui eius loci præſente parocho, rationem de omnibus reddant. Non meum est (inquit Prosper) dicere, quātum peccatum est eorum qui cibos pauperum sibi vsurpant, & vnde pauper viuus erat, præsumendo suscipiunt.

Codic. de mendic. vali. lib. 12.

Hieron.

Ioan. 12.

DE SCHOLIS, TYPOGRAPHIS AC Bibliopolis. CAP. VI. I.

Ecclēsiæ reformatio à summis pariter & infirmis, à capitibus simul & paruulis ordiēda est. Paruuli enī sunt, qui succrescentes in maiorū locum, subinde decedentium in reipub. tam ecclesiasticę quàm secularis administratione succedunt, vt consequens sit, ab ipsis prauè ac nequiter institutis reipublicæ perniciem imminere. Quamobrē sumopere refert, vt purcritia, quæ seges est omniū rerū publicarū, ī timore Domini ac bonis disciplinis edoceatur. Id quod Dominus præcepit Exod. 13. & Proverbiorum sexto. Siquidē ea ætas nullis aliis vsibus accommoda, per id tēpus colligere poterit & sibi & reipublicæ luculentum fructū. In primis autē operæpretiū nobis videtur, vt clācularij illi magistelli, qui in conuenticulis vicatum docent, prohibeantur, vt quę gymnasia illa ac scholæ minores, in quibus pueri primis rudimentis imbuuntur, diligenter repurgentur, præfectis illis didascalis seu præceptoribus, nō tam eruditus, quàm sanę doctrinę, integręque ac inculpatæ vitæ viris: id quē hac potissimum tempestate, qua innumeræ pestilentes hereses totā ferē Germaniam summo cum Christianisimi ac reipublicę detrimento, iusto Dei iudicio peruadunt, ac veluti cācer serpenti: quas quum pueri semel imberint, difficile, imō impossibile erit, vt easdem penitus iterum leuant. Nam, Quo semel est imbuta recens seruiabit odorem Testa diu.

Horati

¶ *Schola inter visitandum repurganda ac instituenda.* CAP. VII.

Quemadmodū verō didascalii pueros in classes digerēt, quæ dein ipsis prælegent, tam ad eruditionem, quam ad vitam Christianam rectē instituendam pertinentia, nos inter visitandum pro ratione cuiuscunq; scholæ trademus.

¶ *Apud singulas ecclesias habendus vir eruditus, qui clericos eius ecclesię instituat.* CAP. VIII.

Olim conciliari constitutione cautum est, vt nō solum apud quemlibet cathedralem ecclesiā, sed & apud alias nimirū collegiatas, quarum sufficere poterunt facultates, constituitur magister idoneus qui clericos earundem ecclesiarū doceat & instituat. Apud metropolim autem Theologū haberi præceptū est, qui sacerdotes ac quoscunq; alios in sacris literis doceat, & in his præsertim instituat, quæ ad curam animarum pertinere dignoscuntur. Visum etiā Cōcilio fuit

e. 1. et. c. quia nullis de magistr.

vt singulis magistris vnus præbēdę prouentus tantisper quo ad in docendo perstiterint, assignentur. Cuius quidem saluberrimæ cōstitutionis vix vestigia quædam apud eiuscmodi ecclesias reliqua videmus. Nam vt scholas ipsas repereris, didascalū tamen vix vllū eruditum ac pium repereris, quōd nihil penē stipendiij (ne dicamus vnus præbendæ prouētus) illi suppeditur, quod emēdatione magna indiget. Neque enim hæc res leuis momenti est, à qua totius propemodum reipub. tum salus, tum pernities dependet.

¶ *Qui huic viro vicium suppeditabunt.* CAP. IX.

Curandum itaque vt singula Collegia ludos literarios diligenter instituant, eisquē de idoneis ludimagistris, ac sumptibus prospiciant: vbi Collegia non sunt, senatus & reipublica idem curet.

¶ *Quædammodū Academiæ instaurari ac studia ali possint.* CAP. X.

Academias seu Vniuersitates publicas per hac hæresum colluuiē miserē perire cernimus, quas instaurari maxime in votis est. Id fieri posse nobis videtur, si modus aliquis inueniatur, quo pauperib; scholasticis ex ecclesiasticis stipēdiis aliquid possit decidi. Clericos enī illos cōuenit ecclesiasticis stipēdiis sustentari, quib; parētū & ppriatorū nulla bona suffragātur. Quo insuper professoribus atque his, qui ī bonis literis, optimis quibusq; disciplinis, ac in primis Theologiæ studiis multū p̄fecissent, spes præmij fieret: nā spes alit artes.

¶ *Pium votum ad studia subleuanda.* CAP. XI.

Et quanquā hic articulus à summo pontifice potissimum Concilio Basiliens. prædere videatur, tamē quod in nobis est, cuperemus omnes ordinarios collatores, præsertim parochialiū ecclesiarū huc induci posse, vt Academiæ potestatem facerent, significandi subinde ipsis viros literatos ad regēdū ecclesias eiuscmodi idoneos, quos ipsi collatores quibuscūque aliis nō idoneis præferrent, ac parochis quū vacarent, præficere nō differrēt, modō tamē personaliter residere nō detrectarēt. Quōd si idem apud collegiatas ecclesias (qui mēse ordinario canonici & præbendas conferunt) obtineri possit, non dubiū id plerisque ad studia capeffenda calcar fore non exiguum.

¶ *Decretalem Honorij tertij, quoad eius fieri potest, renouari æquum esse.* CAP. XII.

Praterea non parum huc fecerit, si Honorij tertij decretalis seruetur, nempe vt Canonici ecclesiarum diœcesis no-

c. super

specula demagist.

strā Colonienſis dociles ad ſtudia, potiffimū theologia, per Capitula trāſmittantur, percepturi toto quinquennio beneficiorum ſuorum fructus, non obſtante aliqua contraria conſuetudine vel ſtatu, quum denario fraudari nō debeant in vinca domini operantes, de quo dictum eſt partim ſuperius. Ex his enim tandem ſpes non vana concipi poſſit, aliquando futurum, vt doctorem copia habeatur, quōd veluti ſtellæ valerent plurimos ad iuſtitia erudire, & temporis ſucceſſu eccleſiam Dei vniuerſalem in vita ac doctrina reformare.

¶ *Quid curandum in Academicis.* CAP. VIII.

Nēque ignoram quā multa ac diligenti prouifione opus eſſe in Academicis qua in primis curare neceſſe erit, vt optimi quique libri in ſingulis ꝑfeſſionibus ac diſciplinis per doctiſſimos ꝑfeſſores ſtatis diebus ac horis vigilantiſimè prelegantur, enarranturq; Deinde, vt ſcholasticis viuendi regulæ præſcribantur, nempe vt bonis diſciplinis vacent, à pomis, comellationibus, ebrietatibus, aleæ ludis, diſſentionibus ac rixis abſtineant, vt prodigi eſſe deſinant, ac quiſque ſuo modulo metiatur, vt aſtum omnem ac doctrinæ ſuperciliū deponat. Nec incipiat eſſe magiſtri priuſquam ſiāt diſcipuli. Quot enim ſunt, qui magiſtrorum ac doctorem inſigniam biunt, ac per ambitum extorquent, etiam qui nunquam eam artem quam poſt magiſterium proſequentur, vel à limine ſalutarunt: quod quā turpe ac indecorum ſit, nemo ignorat.

¶ *Nihil imprimendum aut vendendum niſi reuifum prius.* CAP. IX.

Præterea quum per abuſum artis impreſſoriæ librōrū plurimum malorū emerſerit, prohibem⁹, ne vlli Typographi aut Bibliopolæ quempiam recens editum librum aut chartā vel imprimant, vel venum exponant, vel vendant publicè vel occultè, niſi hic liber reuiſus, & charta vel ſcripturam vel picturam continens, per noſtros ad hoc deputatos commiſſarios diligenter perſpecta ſit prius. Quæ & Typographi nomen & cognomen cōplectantur, atque eam ciuitatem ſeu oppidum in quibus excuſa ſunt, nominatum deſignent. Quæ verò his caruerint, nullo pacto venū exponantur. Porro Typographi, Bibliopolæ ac reliqui librōrum inſtitores ac Geruli, qui huic ordinationi contrauerint, præter conſiſcationē librōrum, pœnis etiam legalibus ac pragmaticè conſtitutioni Auguſtanæ ſubiacebunt. Contra quos in territoris noſtris

Hieron.

Pragm. Augu.

ſtris Fiſcalis noſter acerrimè inquirere, ac ad iuſtarum pœnarum declarationem procedere non omittet.

DE IVRISDICTIONE ECCL. ASTICA contentioſa. CAP. I.

Nte annos non admodum multos, reformationē iuriſdictionis noſtræ eccleſiaſticæ edi curauimus, per quam ita temperata ac moderata omnia ſperamus, vt netro de ea iure queri poſſit.

¶ *Excommunicationis origo & præcipuus vsus.* CAP. II.

Nec autem quiſpiam excommunicationis eccleſiaſticæ originem ignoret, Primus excommunicationis in eccleſia vsus, qualis fuerit, Paulus prim⁹ ad Corinthios quinto manifeſtè oſtēdit, vbi Corinthium publicè cum nouerca fornicantem tradit ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus eius ſaluus fieret in die domini noſtri Ieſu Chriſti. Non tantum exemplo indicans, ſed & expreſſim iubens, vt qui cuiſcemodi ſunt, è medio eccleſiæ eiiciantur: Si is (inquit) qui frater nominatur, ſer vos eſt fornicator, aut avarus, aut idolis ſeruiēs, aut maledic⁹, aut ebriofus, aut rapax, cū cuiſcemodi nec cibū ſumere permitto. Quin ante diſcipulū, ille qui ſolus verè magiſter eſt Chriſtus, cuiſcemodi excommunicationis vſum Matthi. 18. docuit. Quem optamus in eccleſiam reuocari ac frequentiffimum eſſe. Nempe vt tales publicè ac enormiter peccantes, ne aliis offendiculo ſint, & notati tādē reſpiāt, extra communionem ſacramentorum ac vitæ cōmunis ponantur, donec ad cor & eccleſiæ gremium reuerſi, ſuum reatum deplorēt. Diuus ſanè Paulus grauiffimè Corinthios increpat, quōd in cæſtum illum tantisper paterentur: Omnino (inquit) auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qua lis nec inter gentes, ita vt vxorem patris ſui quæ habeat. Et vos inflati eſtis, & non magis lucum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrū, qui hoc opus fecit. Non eſt bona gloriatio ſtra. Nescitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? Expurgate ergo vetuſ fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azy mi & cætera quæ ſequuntur. Quōd ſi denuntiationem Euangelicam (qua nulla res ſalubrior eſſe poſteſt, & quæ nobis non tantum facienda ſuadet, ſed præcipitur) frequentaremus, & apoſtolica præcepta mordicus teneremus, rariores proſectō in cœtu noſtro haberemus adulte-

1. Cor. 5.

Matt. 18.

Esaie 52
Rom. 2. res, raptores, homicidas, & id genus alios publicè criminolos propter quos blasphematur nomen nostrum inter gentes, & scandalizantur multi inter nos infirmiores.

¶ *Cur passim in omnes inobedientes excommunicationis censura distringi cœperit.* CAP. III.

1. Re. 17. **I** Amdudum verò cœpit excommunicatio in omnes inobedientes distringi: quòd quasi peccatum hariolandi sit: repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere.

¶ *Visum excommunicationis in publicè criminolos in lucem revocandum.* CAP. IIII.

V Sum ergo excommunicationis, præsertim aduersus publicè criminolos, in lucem revocari conuenit: deinde post hæc in aliis causis excommunicatio tantum in manifestè contumacia feratur.

Ex cœci. Melden.

¶ *Quid cavendum in decernenda excommunicationis censura.* CAP. V.

et Al. ver. c.

Cavebit autem in primis iudex, ne hanc, aliàsve cœsuras ecclesiasticas, vel ex iniustis, vel ex lenibus causis, vel iuris ordine non servato, vel ex odij fomite proferat vnquam. Quum enim excommunicatio pœna sit, qua nulla maior est in ecclesiâ: nec sit excommunicadus quis, nisi pro peccato lethali, quòd anathema sit æternæ mortis dånatio: nec infligenda veniat, nisi his qui aliter corrigi non possunt, debet iudex nõ antè excommunicare quœpiã, quàm cognoverit id vel causę gravitatẽ, vel eius qui extra comunõnem ponendus est, apertam contumaciã præcepto iusto acquiescere nolëtis exigere.

nemo. & c. nullus sacer. II. q. 3.

Ex cœci. Lugd. c.

1. de senten. ex cœ. in. 6.

Ex cœci. Anti. carthag.

¶ *Excommunicatos vitandos.* CAP. VI.

Archa. len. Bracharacè.

Volumus autè vt hæc censura ab omnibus (iure non tantùm humano, sed & diuino id ipsum postulante) timeatur: vtq; excommunicati in familiari conuersatione vitentur, & à nemine recipiantur, quemadmodum antiquissima concilia sub grauis reatus incursum idiplum fieri præceperunt.

Cap. eum oporteat.

¶ *Non passim contra omnes delatos per Fiscales inquirendum.* CAP. VII.

ca. inquisitionem.

S. tertie dubita.

de accusatio.

Procuratores nostri Fiscales aduersus neminem inquirent, nisi quem legitima ac frequens grauat infamia, non quidè à maluolis & maledicis, sed à puidis & honestis, iustitię zelo commotis, suborta: quam si non probauerint, condemnentur ipsi, non autem inquisiti in expensis. Neque enim speciem aliquam æquitatis habet, quòd ab innocentibus abso-

luti

lolutis, quippiam expensarum nomine extorquetur: alioqui calumnia & iniusta diffamatio, mercedem (quod absit) haberent. Valeant ergo alij maleuoli delatores, depeculatores famæ, ac reipublicæ pestes. Neque enim ad petitionem eorum qui libellum infamationis porrigunt, in occulto inquirendum est super criminibus in eodem descriptis: quum inquisitio fieri tantum debeat super illis, de quibus clamores aliqui præcesserint.

¶ *Manifesti criminosi pro questu nequaquã ferèdi.* C. A. P. V. III.

Nolumus autem, vt concubinarij, aut alij manifestè criminosi vllò modo pro questu, aut pecuniæ emungendæ causâ feratür, tolerètürque: aut vt pœnæ pecuniariæ pro criminibus passim imponantur, q̃ res mali exẽpli sit, crimen pecunia redimere: sed reformationis nostræ cõstitutio, quæ de officio Sigilliferi postrema est, seruetur. Quòd si interdum vel personæ delinquentis, vel delicti qualitas pœnam pecuniariã imponi postulerit, hæc in pios tantum vsus conuertatur, ne magis auaritiæ, quàm correctionis causa exacta videatur.

¶ *Clerici grauisimorum criminum vel secundum canonicas sanctiones puniendi.* CAP. IX.

Clerici in grauisimis criminibus deprehèsi, iuxta canonicas sanctiones puniantur. Expedit enim, vt publicè delinquẽtes & ecclesiam Dei scandalizantes, publicè quoque arguantur, & puniãtur. Quamobrem tales vel à nobis deprehensi, vel extra territoria nostra per magistratus capti, ac nobis iuxta sanctiones canonicas traditi, dignã sui sceleris pœnam recipiant. Quòd si tam graue fuerit, vt degradatione dignum sit, faciemus ipsos curiæ tradi seculari, ne clericali priuilegio gaudeant, quo se per flagitia reddiderunt indignos.

¶ *De testamentis insinuandis, approbãdis ac exequiãdis.* C. A. P. X.

In concilio Moguntino sanctum est, vt hæredibus qui iusta testatorum nõ adimpleuerint, ab Episcopo loci illius omnis res quæ eis relicta est interdicator, cum fructibus & emolumentis, vt vota defunctorum adimpleantur. Quamobrem procuratores nostri Fiscales in diocesi nostra Colonien-aduigilabunt, vt Testamenta, maximè ecclesiasticarum personarum, priuilegiis ecclesiæ nostræ maioris saluis, intra anni spatium exequitioni mandentur: vtque intra idem tempus exco-

1. Tim. 5.

Ex cœcil. Mogunt. c.

si hæred. de test.

intra triginta dies à morte sacerdotis peti volumus atq; obtineri, nisi rationabilis causa longiorem dilationē exposcat, in præmissis. Dispiciet autem Sigillifer noster, ut si quid in quempiam stultum aut iure prohibitum usum temerè reliquum sit, in pium conuertatur.

¶ *Bona presbyteri ab intestato defunctis in piam causam conuertenda.*

CAP. XI.

Vbi sacerdos nostræ diocesis Colonien. mortuus est intestatus, bona ipsius, præter patrimonialia, quæ hæredibus cedunt, deducto ære alieno, & funeralibus, in piam causam pro defuncti animæ salute conuertantur.

¶ *Portio quæ Archiepiscopo soluitur, minime grauis.* CAP. XII.

Cap. Of-
fic. de te-
sta.

EA portio, quæ nobis uti Archiepiscopo secundum rationem bonorum (extra quæ tamen patrimonialia immobilia sunt) deducto ære alieno ex more & speciali conuentione cū clero nostro inita debetur, nemini grauis esse potest, quod maior Episcopo secundum canonicas sanctiones portio, quam ea est, quæ ex remissione nostra nobis soluitur, debeatur.

¶ *Iuramentorum facilis exactio in iudiciis refrenanda.*

CAP. XIII.

Matt. 5.

Dent. 5.

Multiplex illa & facilis iuramentorum exactio, quæ in iudiciis ecclesiasticis sit nobis probari nõ potest, Christus inter perfectionis hortameta ponit & illud, ut in totum abstineamus ab omni iurcurado. Quo colore ergo consuetudo nunc passim iuratum in omni negotio excusari possit, non videmus, nisi aut grauitate negotij, aut necessitate. Crebris iuramentis raro deest periurium, quod grauisimè punit Deus. Quamobrem monemus Causidicos, ne tam faciles sint in exigendis malitiæ ac aliis iuramentis. Compertum enim habemus, quosdam esse tam malè Christianos, qui in re tam serua iudant, ac iuramenta interdum exigant, quibus præstitis credere nolint. Ne dicamus quosdam eò vesaniæ prolabi, ut iureiurandum exigant, quod malint suspicari, præstado violatum iri, quam verè reueretèrque adhiberi. Quo laqueo quis perniciosior esse potest? Admonebit igitur Officialis noster Causidicos, atque alios iuramenta exigentes, ut ea quæ iudicarij processus solennitas necessario non requirit remittat, utque memores sint, eandem manere pœnam temerè exigentem, quæ manet frustra præstantem iuramentum.

¶ *Formula inquirendi hæreticos delineanda.* CAP. XIII.

Quum

Quam hæresum ac schismatum in præsentiarum plena sint omnia, videbimur operæpretium facturi, si communicato cum Inquisitoribus apostolicis consilio, formulã quandam inquirendi iuri consentaneam, ac tatum negotium decentem, minimeq; captiosam, præscribamus. Quamobrem ea de re nostris iurisperitis mandabimus.

DE VISITATIONE AC SYNODIS Episcopalis Archidiaconalibusque.

CAP. I.

Vum frustra sint in ciuitate leges, nisi & sint qui eas exequantur: itidem institutiones canonicas inefficaces & lægudas esse oporteat, nisi ab Episcopo & reliquis (quibus ea cura demãdata est, & quodammodo viua lex sunt, qui in Euangelio nuncupantur sal terræ) mancipentur effectui. Idcirco visitatione per nostram diocesis Colonien. opus est, quam Deo auctore per nostrum in pôtificalibus Vicarium ac ipsi adiunctis viros, iuxta pios ac doctos, quibus plenam dabimus in his spiritualibus ac ecclesiasticis rebus ordinãdi potestatem, aggrediemur, eodẽmque adiuuante Deo peragemus.

Matt. 5.

¶ *Quo ordine visitatio instituenda.* CAP. II.

EX superioribus verò liquet plus satis, quo ordine visitatio instituenda sit. Siquidem in primis ab ecclesiis nostris metropolitana ac cathedrali inchoandum. Dehinc singulæ collegiatæ simul cum monasterijs & virorum & mulierum inuisendæ. Post hæc ad parochiales ecclesias omnes in nostris ciuitatibus ac diocesis constitutas (vbi maxima cura opus erit) transeundum: ibi non solum parochi, sed alij etiam (quotquot ibidem commorantur) sacerdotes ac clerici aduocandi. Atque interim non prætermittendæ scholæ & bibliothecæ, vbi illæ reperietur: ac postremo hospitalia pauperum diligenter perlustranda erunt.

¶ *Quæ ubique corrigere oporteat.* CAP. III.

Quæ vero oporteat vbiq; sciscitari ac inuestigare quæ corrigere ac repurgare, quæ statuere ac ordinare, superiores constitutiones abundè docent.

¶ *In primis reformandos esse Decanos.* CAP. IIII.

Quod ad cathedrales & collegiatas ecclesias attinet, prima cura erit in reformandis ecclesiarum prælatis,

g ij

maximè Decanis. Qui si cæci fuerint, consequitur necessarium, ut hi quibus ducatum præstant, simul in foueam trahantur & cadant. Quod enim ab illis committitur, facillè ab aliis trahitur in exemplum.

Inquietos & pralatus rebelles corripiendos. CAP. V.

ET quoniam alcubi tanta est cleri dissolutio, ut prælati quantūvis bonis ac eruditis, neque suis honor neque auctoritas seruetur, intendunt Visitatores nostri animū, ut inquieti corripiantur. Qui corripere & obedire nolunt, censura ecclesiastica secundū culpæ modū percellantur, donec resipuerint.

In monasteriis quomodo abusus percipiendi. CAP. VI.

IN monasteriis facillè percipiuntur abusus, modò regulæ ordinis relegantur, interrogenturque qui illis præfunt, nõ illis scilicet simul cū nostris constitutionibus per omnia satisfiat.

In visitatione parochiarum quid agendum. CAP. VII.

Vbi ad parochias ibitur, debet parochi ac populo paucis antè diebus aduentus Visitorum significari, quò tum omnes expediti adsint, ac publicæ salutis intendant. Denique ea sacramenta ac munera quæ per solum Episcopum administrantur, expurgati & præparati recipiant.

Habenda concio per Visitatores. CAP. VIII.

Nec videbitur inutile, ut Vicarius noster in pontificalibus, seu alius ex Visitoribus nostris Theologus concionem ad populum habeat, eundemque de omnibus de quibus vtile videbitur, ex diuinis scripturis per Dei verbum admoneat.

Interrogandus parochus, quo titulo ministeriū gerat. CAP. IX.

Interrogandus deinde parochus, num ipse principalis rector sit, aut Vicarius mercenarius, an ordinaria autoritate admissus, necne: vbi Vicarius præest parochiæ, videndum quo priuilegio absit parochus principalis.

De vita, moribus & doctrina inquirendum. CAP. X.

Deinde inuestigandum de vita, moribus, ac de doctrina, quo pacto verbum diuinum disseminet ac sacramenta ecclesiastica administret, & num omnia calleat quæ ad officium suum spectant. Vbi vero minus fuerit instructus, erudiatur maximè in his quæ ad dispensationem ecclesiasticorum sacramentorum attinent, præsertim pœnitentiæ. Subinde inquiretur, num in his deses aut negligens interdum sit: & num illi necessarius & honestus victus suppetat, seu digna stipendia

stipendia exoluantur. Nam si competens victus defecerit, ad eum modum (vti suprâ diximus) procurandus erit, aut ad nos referendum.

De habitu, tonsura ac reliquis externis videndum. CAP. XI.

Videndum deinde de eruditione, habitu, tonsura, ac familiariter conuersatione: honestas familiæ exploranda libri quoque omnes inspiciendi, qui si nothi aut suspecti erūt, auferendi ac tollendi sunt.

Num hæresis quæspiam serpat, diligenter inuestigandum.

CAP. XII.

Insuper inuestigandū erit diligentissimè, num in tota parochia vllus hæreticus aut schismaticus delitescat: num hæresis aliquæ serpat, atque hic apponenda securis ad radicē, vt seducti per verbū Dei in viâ veritatis & ecclesiæ vnitatē reducantur. Qui contumaces fuerint, cœtu cæterorū tollantur.

Num agantur alia, quæ cum Dei & ecclesiæ institutis pugnent, dispicienda. CAP. XIII.

Pœterea, num in parochia superstitiones, sortilegia, diuinationes, atque alia id generis, quibus mœtes à Deo viuo per diaboli fraudes seducuntur, exercentur: num periuria, blasphemæ, adulteriæ, & similia crimina, ob quæ iratus Deus in nos gladium iræ suæ vibrat, publicè committantur: num ecclesiasticæ cœiuræ contemnantur: num sint qui parochi obedire floccifaciant, qui sacramenta ecclesiæ non participant: item, num festi dies & ieiunia ecclesiastica ritè obseruentur.

De puerorum institutione, & hospitalium cura quarandum. CAP. XIII.

Deinde videndum quo pacto pueri instituantur, qui præterea sint scholæ præfecti. Hospitalium quoque cura haud prætermittenda.

Vitia quibus assueverint parochiani, acriter corrigenda ac refrenanda. CAP. XV.

De vitis quibus parochiani vel maximè assueverint, inquisitione faciendâ, vt per Visitores verbo diuino ab hi populis auocetur.

De officio parochi inquirendum. CAP. XVI.

Deique episcopandum, num parochus diuinum officium in ecclesia canendo, legendoque ritè gerat: num sacramentum baptismi, itidem sacrosanctâ Eucharistiam cum christina securè ac decenter custodiat: num vestes & reliqua ornamenta

quibus in diuinis officiis utimur, mundè asseruet: num ipse aut qui ecclesie prouisores appellantur, templum sartum rectum curèt: num sacris altaribus suis honos impèdatur: num ruinis, domus parochialis occurrat: num de rebus ecclesie alienationes faciat. Atque his similia, quæ Visitatoribus nostris pro eorū circumspectiōe & prudentia facillè occurrent. Et ex constitutionibus nostris (quæ vbiq̃ue pro loci ac personarum ratione rememorari debent) suppeditabuntur.

¶ *Synodus episcopalis anno bis habenda.* CAP. XVII.

Nica. c. 3. Anti. c. 20. Constantin. c. 3. Chalcedo. c. 19. c. sicut o. li. de accusat. **E**T quoniam Visitaciones istæ generales per singulas parochias absque magno sumptu singulis quibusque annis frequentari haud possunt, saluberrimè sancitum est antiquissimis canonibus, bis per singulos annos in singulis prouinciis Concilium fieri: Vt primum ante dies Quadragesimæ habeatur, videlicet quo omnibus, si quæ sunt, similitatibus amputatis, mundum solenne Deo munus possit offerri. Secundum vero agatur, ante tempus Autumni, in quo si communi omnium consensu rationabiliter comprobato, secundum ecclesiasticam regulam, duo vel tres animolitate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorū sententia sacerdotum.

¶ *Quid agendum in synodo episcopali.* CAP. XVIII.

IN his ergo Conciliis, anno bis, de his omnibus apud metropolitanam, cathedraliū, collegiatarū, monasteriorūq; prælatos, & præsertim Archidiaconos, ac quos vocamus Decanos rurales (qui vocati sunt in partē sollicitudinis episcopalis) per Vicarium nostrum in pontificalibus ac Officialem disquisitio diligens fiat. Et quæ ex illorum iudicio & reformatione opus habere cōperientur, cōmuni cōsilio emēdentur.

¶ *De synodis Archidiaconalibus ac ruralibus.* CAP. XIX.

Denique Archidiaconi, qui Episcoporum oculi dicuntur, ac Decani isti rurales in suis deinceps synodis, quæ sancita fuerint, in prouinciā seu episcopali Concilio publicabūt. Et ad eundem modum (qui in Visitatiōe præscriptus est) vitii extirpandis ac virtutibus inferendis studeant, criminibus publicis, magis per pœnitentias canonicas, quàm pecuniæ exactione puniendū intenti.

¶ *Officiales Archidiaconorum, & Decanos rurales, viros graues esse oportere.* CAP. XX.

Quod ut rectè ac prudenter fiat, Archidiaconis nostris incumbit, ne vllōs in idoneos Officiales aut Decanos rurales

rurales deligant aut admittāt: sed ad has functiones viros tantum assumant, cum doctrina præstantes, tum vitæ innocētis, inculpatæque, qui nullius criminis labe notabiles officium suum irreprehensibiliter exequantur.

¶ *Synodi archidiaconales antiquitatem quandam præseferunt.* CAP. XXI.

EX vetustissima quadam inquirendorum criminum formula relictum est, vt Archidiaconi anno bis sextili circumueant, & peccata enormia emendent: quæ sequitur in hæc verba: In Concilio publico ab Episcopo habito premitus iurare debent de villis singulis fidelissimi quique liberi & serui tres vel quatuor, seu etiā plures, vt rei veritas omnino inquiratur. Iuramentū autē illud huiusmodi esse debet: *Quicumque in pro quid in villa in qua habitat, veraciter sciat, vel serio audierit actum contra fidem rectam & Christianitatem, Episcopū aut eius nuntium, quantum recordari possit & scientia subministrat non lateat. Post iuramentum verò Episcopus per singula numerare debet, quæ prius iuramento comprehendit, hoc est: Si vir super uxorem suam, aliquam clanculo corrupit: Si cum duobus cognatis, siue mulier cū duobus propinquis fornicata sit: Si commatrem spirituales aut filiolarum suarum stupro violauit: Si qua mulier partum suum necauit, vel cōceptum quocunq; modo excusit: Si quis cognatum suum voluntate aut casu occidit, seu morbidum fecit, & necdum ad publicam pœnitentiā venit. Si mulier maritum suum, aut maritus uxorem suam iniquo consilio interemit: Si quis virum aut feminam veneno, aut aliqua alia potioe occidit, & qui hoc scilicet veneno machinatur: Si sciant diuinatrices vel augures, etiam illos, qui per incredulitatē illas inquirant: Si sciant meretrices, quia meretrix appellatur, si vno contempto, cum aliis fornicatur, licet nupta non sit: Si illos etiam sciant, qui cum excommunicatis communionem habent: Si illos sciant qui conuicti sunt periurium perpetrasse: Si & illos nouerūt, qui loca Deo non dicata, contra fidem ecclesiasticam colūt, & ad Christi ecclesias venire contēnunt: Illos etiā, si sciant, qui indictum ieiunium negligunt. Hæc omnia dum Episcopus habet recitata, iuratores per iuramentum cōmoneat, ceteros verò omnes nobiles & ignobiles, per bannū Christianitatis constringat, vt supradictas res minimè celent, ac si in die iudicii ante tribunal domini nostri Iesu Christi rei cog*

cultatione præfatarum rerum nefandarum inueniatur. Hoc enim indiget & per bannum cõtestetur, vt nemo per illius timorem aut fauorem vel etiã amicitiam, præfata reticeat, veraciter scita. Neque per odium, neque per inimicitiam vllam quicquã alicui irroget, quod veraciter nõ possit probare. Horum aliqua si antea in præsentia Episcopi allata esset, eiusq; iudicio terminata, & postea iterata, compta fuerint, veluti in initio referantur, & episcopali decreto constituantur.

Abusus in synodorum Archidiaconalium ac ruralium obseruatione.

CAP. XXII.

Præscripta quidẽ formula, quam antiquitatis causa retulimus, successu tẽporis in abusum, quod negare non possumus, deducta est, quod non fidelissimi quique, sed leues delatores, non qui veraciter sciant, aut scio audierint, idque à probatis: neque vno tatum, sed pluribus, hisque fide dignis, minimeque maleolis, sed frequentius absque omni delectu vel leues ac futiles vel inuidi ac rapaces, calumniatores delationi comperiantur asciti. Quodque pro manifestis criminibus non canonicè pœnitentia, sed pecuniariæ potissimum multæ: à delinquentibus fuerint exactæ, permisis interim delinquentibus, haud præter graue populi offendiculum, in publica scelerum infamia perseverare.

Inter visitandum abusus corrigendi.

CAP. XXIII.

Quæ omnia magna correctione indigent, quam, volente ac adiuuante Deo, inter visitandum adhibebimus, nimirum curaturi, vt viris exploratæ virtutis tantum hoc officij delegetur.

Procuracionem suo officio recte fungentibus pendi, æquum esse.

CAP. XXIIII.

His autem qui synodo præficiendi sunt, sumptus necessarios (quam procuracionem canones vocant) per parochianos suppeditare iustum atque æquum est.

Cætera, quæ præsentis Concilij Decretis cõprehensa nõ sunt, (sunt autẽ pleraque nõ minore quàm ea que corrigimus, castigacionẽ postulantia) eas eadum sacrorũ canonũ censurã, partim in visitatione, partim in futuris synodis episcopalis, Deo dante emendare diligenter adnitentur.

CANONVM CONCILII PROVIN-

CIALIS COLONIENSIS.

F I N I S.

53
REFORMATIO CLERI GER-
MANIÆ AD CORRECTIONEM
vitæ & morum, ac ad remouendos abusus.

LAVRENTIVS MISERATIONE DIVINA TITV-
li S. Anastasie sancte Romane ecclesie presbyter. Cardinalis.
per vniuersam Germaniam ac Hungaria & Bohemiae Poloniaeque regna. & quaecumque alia loca, que nos declinare contigerit domini nostri Pape, & Apostolicæ sedis Legatus ad perpetuam rei memoriam.

S Legationis officio à sede apostolica nobis cõmisso obligamur, vt circa statũ personarum ecclesiasticarũ sub sinibus nostræ legationis cõsistentiũ in melius reducendũ, p̃p̃tius cogitemus, vt quæ in eis sanctorũ patrũ decretis & ordinatione deuiare perpẽdimus, ad debitã reformationis normã dirigẽtes, eis opem & operã adhibeam⁹ efficacẽ. Nuper siquidem cum sanctissimus dñs noster Clemes Papa vij. cum pro pastorali suo officio, tũ pro ea affectione, qua in clytã nationem Germanicã paternè profequitur, intellectis ei⁹ fluctuationibus, hæreticorũq; impietate indies crescẽte, nos ad vniuersam Germaniam suam & apostolicæ sedis Legatũ de latere miserit, nõ aliam ob causam, quàm vt tranquillitati prouinciæ, & salutis animarum, quæ periclitantur ob dictam nuper natam impurissimã omnĩ hæreseos sentinã, consulat. Quod onus licet humeris nostris impar, eius tamẽ præceptis & mādatis obedire (vt tenemur) volentes, freti Christi fauore, seruatoris nostri (cuius negotium agitur) subiuiimus. Nihil hic prorsus nostris viribus tribuẽtes, aut præterea cupientes, quàm quod ad munus hoc feliciter implẽdum attingat. Cumque aliquot mensiũ experientia multa collapsa, & præter omnem opinionem difficultatibus plena perpẽderimus, cum serenissimo Ferdinãdo, Hispaniarum principe, archiduce Austriae, Imperiali locum tenẽte generali, & communicatis consiliis, concordia sententia particularem conuentũ in ciuitate Ratisponæ cõuocare decreuimus, In quo vnã nobiscum interfuerũt præfatus serenissimus princeps & archidux, Reueren. Matthæus S. Romanæ ecclesie tituli sancti Angeli presbyter Cardinalis, archiepiscopus Saltzburgen. ac illu-

friffimi VVilhelmus & Ludouicus Palatini Rheni duces in
 superiori & inferiori Bauaria fratres germani, venerabiles
 in Christo patres Bernardus Episcopus Tridentin. Ioannes
 administrator ecclesiæ Ratisponen. Palatinus Rheni dux
 Bauariæ, ac nuntij siue Oratores omnes, cum pleno man-
 dato venerabilium in Christo patrum & illustrissimorum
 principum Vigãdi Episcopi Bambergens. Georgij Episcopi
 Spirens. Palatini. VVilhelmi Episcopi Argentinen. Christo-
 phori Episcopi Augusten. Hugonis Episcopi Constantien.
 Christophori Episcopi Basiliens. Philippi Episcopi Frisingen.
 Palatini: Rheni ducis Bauariæ: Eruesti administratoris
 ecclesiæ Patauien. ac Palatini Rheni ducis superioris &
 inferioris Bauariæ, & Sebastiani Episcopi Brixien. cum quibus
 pluribus hinc inde in discussione allatis, & præcipue
 quibus consiliis quibusque modis præfata nationi Germanicæ
 periclitanti consuleretur, paribus sententiis receptum
 fuit, hanc perditissimam hæresim rudi populo plausibilem,
 ob libertatem illi falsò persuasam prætextu Evangelicæ
 libertatis non paruum habuisse occasionem, partim à perditis
 moribus & vita clericorum, partim ob non diutius
 dissimulandum sacrarum sanctionum ecclesiasticarumque
 constitutionum abusum, & perinde non parum momenti
 fore extirpandæ hæreticorum, & eorum sequacium sectæ,
 vt clerici ad honestatem vitæ moresque suos illos quos
 D. Paulus exigit & præscribit debita censura reducti
 abususque laicos male offendentes sublati fuerint. Itaque
 hæbitis maturis deliberationibus, & piis consiliis præfatorum
 Ferdinandi principis, Cardinalis, ac Ducum & Episcoporum
 atque nuntiorum suorum, infra scriptos salutare aliquot tam
 necessariæ reformationis sacerdotum, presbyterorum, religiosorum
 & clericorum modos præscribere, statuere, sancire, atque
 edere necessarium duximus. Quocirca auctoritate apostolica
 qua fungimur in hac parte statuta & ordinationes per nos
 (vt præfertur) edita ab omnibus & singulis Archiepiscopis,
 Episcopis, abbatibus, prepositis, decanis, archidiaconis, &
 aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, ac parochialium
 ecclesiarum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum
 rectoribus, presbiteris, religiosis. & clericis in vniuersa
 Germania residentibus, prout eos & eorum quamlibet respu-
 sionem tangit aut tangere poterit in futurum perpetuis futu-
 ris tem-

ristemporibus inuolabiliter obseruari volumus. Decernentes
 irritum & inane, si secus super his à quoquam quavis au-
 thoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Et ni-
 hilominus vniuersis & singulis Archiepiscopis, Episcopis, ab-
 batibus & aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis,
 necnon metropolitanis & aliarum cathedralium ecclesiarum
 canonicis, ipsorumque Archiepiscoporum & episcoporum
 Officialibus & vicariis generalibus per præsentem committimus
 & mandamus, quatenus ipsi & eorum quilibet, si & post
 quam pro parte illorum, quorum interest, aut in futurum in-
 teresse poterit, fuerint requisiti, statuta & ordinationes hu-
 iusmodi, & horum singula inuolabiliter obseruari faciant,
 Contradictores per censuras ecclesiasticas & alia iuris reme-
 dia capescendo, inuocato si opus fuerit, auxilio brachij secula-
 ris, non obstante constitutione felicitis recordationis Boni-
 facij papæ. 8. qua cauetur, ne quiuis extra suam ciuitatem &
 dioccesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis vltra vnam
 diætam à sine suæ dioccesis ad iudicium euocetur, seu ne iudices
 à sede apostolica vel eius auctoritate deputati, extra ciuitatem
 & dioccesim in quibus deputati fuerint, contra quoscumque
 procedere, aut alij vel alijs vices suas committere præsumant,
 & in concilio generali de duabus diæti, & personis vltra
 certum numerum ad iudicium non vocandis, & aliis constitutionibus
 & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque.
 Verum quia difficile foret, præsentem literas ad singula loca, ad quæ
 expediens fuerit, deferri, volumus, & auctoritate apostolica
 decernimus, quòd transumptis præsentium literarum manu
 notarij publici subscriptis & sigillo alicuius personæ in
 ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, ea fides adhibeatur,
 quæ eisdem originalibus sit essent exhibitæ vel ostensæ,
 adhiberetur. Et vt huiusmodi statuta & ordinationes
 ad singulorum notitiam deducantur, vniuersis locorum ordinariis
 auctoritate apostolica præfata in virtute sanctæ obedientiæ
 mandamus, quatenus statuta & ordinationes huiusmodi, per se
 vel alium seu alios in eorum ecclesiis vel ciuitatibus publicè
 faciat, seu publicari faciat quæ post publicationem ipsam,
 eisdem quorum interest, aut interesse poterit, deinde ardeant,
 ac si eis personaliter intimatæ essent aut intimarentur.
 Tenor vero statutorum & ordinationum prædictarum sequitur, & est talis.

¶ *Quod nemini predicare liceat, nisi per episcopum admissis, cuius est verbo dei seminando eos adhibere, quos probauerit esse doctos modestos & pios viros.* CAP. I.

Cum potissimum anima verbo quod ex ore Dei procedit viuatur, id autem nec passim nec ab omnibus expediat predicari, admonente Apostolo, qui inquit: Quomodo enim predicabunt, nisi mittantur? Ideo statuimus & ordinamus, ut non liceat cuiquam, etiam religionem professio, & quomodolibet exempto, euangelium docere, nisi ab Ordinario vel eius vicario tam moribus, quam doctrina probatus fuerit, facta fide per patentem literas. quæ præter notarij mercedem gratis prorsus concedatur. Missi itaque atque probati euangelicum negotium tractabunt rectè, sobriè, & pure, loca quæque recondita magis & abstrusa, intellectuque difficilia, non ad nouum & adulterinum sensum, sed iuxta sanctorum patrum, & ab ecclesia præceptorum doctorum, præcipue Cypriani, Chrylostomi, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, & Gregorij exponant & interpretentur. Omni etiam ope studeat, ne pro veris somnia & aniles fabellas, pro dertis dubia, pro receptis apocrypha, & iam dudum explosa damnataque ab orthodoxa ecclesia tradit vel depromant, idque omni modestia, ne vnquam eos ad conuitia iniuriarumque delabi contingat, locusque ille cum populi offendiculo dehonestetur. Itaque Ordinarius aliquot excellenti doctrina præditos constituat, qui per diocesium inquirant, qui sint ad Euangelicam doctrinam idonei disseminandam, quique ad impias nouitates & perfidiam aliquam non deficiant, ut remedia adhibeantur, quo populus rectè instituat in Christiana lege, & ab ea deficiens, ne secum alios trahat, debite coercatur, cultus diurnus obseruetur, peragaturque his modis & ritibus qui per manus sanctorum patrum nobis traditus, & per maiores nostros obseruatus est in sacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis horis, cæterisque diuinis laudibus atque cæremoniis.

Quod clerici morum integritatem, clericali quoque habitu ac tonsura ornare debeant. CAP. II.

Hinc hortamur atque monemus omnes & singulos qui sacris initiati sunt, ut viuant vitam, quam professio exigit, & Christus requirit, inquit: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est, cum vestitu honesto incedant, quem

quem Paulus alibi prescripsit. Quapropter singulari cura intendat quisque preslatus, ne hi quibus præest in sacris ordinibus constituti vestes varij coloris velut virgatas & fimbriatas deferant, sed longis atque talaribus vtantur: nulla arma induant, nisi itinerantes: barbam & comam non nutriant, coronam & tonsuram deferentes, tum summo opere curantes, ne quem laicorum indecentia vestitus offendant, ut sacris canonicis cautum est.

¶ *Vitanda clericis taberna, scæne, ludis, omnisque leuitas.*

CAP. III.

In super tabernas publicas eurent, nisi eas peregrè proficiscentes ingredi oporteat, & tam in ibi quam domi & alibi à crapula, ebrietatibus, omni que ludo à iure prohibito, blasphemis, rixis ac aliis quibuscunque excessibus & offensionibus penitus abstineant, choreas, spectaculorum & conuiuia publica vitent, ne ob luxum, petulantiamque eorum nomen ecclesiasticum male audiat.

¶ *Interdicitur clericis canponaria ac mercatio.* CAP. IIII.

Cumque secundum Apostolum, nemo militans Deo, sese negotiis secularibus implicare debeat. Nemini liceat contra prouincialia statuta & synodalia domi suæ tabernam computandique locum aperire laicis, quoniam non raro sequi solent ebrietatem, rixas, cædes, & multa hoc genus scelera, quæ sacerdotalem polluant dignitatem. Præterea negotiationibus mercimoniisque more mercatorum abstineant.

¶ *Ut parochi oblationibus ac iuribus suis contenti, subditis nihil superflui oneris imponant.* CAP. V.

Sacerdotes autem curati, qui que vicem eorum referunt, subditos in remediis & aliis parochialibus ultra ea quæ sibi de iure debentur, non grauent, vltraque depositionem, eos ad peractiones Septimi, Tricesimi, vel Anniuersarij peragi faciendas non cogant tum præter oblationes festis solennibus fieri solitas, cum illa pro arbitrio fieri debeant, aliàs inuitis non exigant.

¶ *Ut parochi pro necessaria sacramentorum administratione, quod de consuetudine voluntarie offertur recipiant, nihil vero extorqueant.* CAP. VI.

De sepultura quoque ac administratione sacramentorum, aliisque spiritualibus pacifici, aut aliud ab inuito exigere nemo possit aut debeat, & propter cuiusmodi à parochia-

nis neglecta cuiquam non liceat aliquot sacramentorum de legare, neque propter debita quæpiam ab ecclesiastica sepultura prohiberi, parochialia tum iura quæ usus recepit & debetur altari seruientia, per prædicta non abrogamus.

¶ *Consuetudo per quam plus in isto onerantur subditi, auctoritate episcoporum vel magistratus moderanda.* CAP. VII.

Cum autem in diocæsiibus non sit eadem consuetudo & inter subditos & pastores multa & varia emergant diuersa, pastoribus quibusdam plura exigere propensis. Subditis vero ob penuriam & egestatem reclamantibus & reculantibus, ordinamus quòd quilibet Ordinarius infra sex menses post presentium publicationem omnibus perpensis, benèque & sufficienter examinatis super prædictis certam legem ordinationemquæ vnà cum principum, aut dominorum secularium consilio, quos ista negotia tangunt, constituat, ne viduæ pupilli, & alij pauperes nimium ultra vires iniuste grauetur, quod nos si neglectum fuerit, si in prouincia adfuerimus, vel successor noster habita plena de his in formatione, facturos pollicemur, aut rem ipsam sanctissimo domino nostro relaturi sumus, qui huic rei prospicienda iudices deputabit.

¶ *Quod oporteat clericos esse temperantes, & non miscere cum laicis conuiuia, ne funerals quidem aut fraternitatum.* CAP. VIII.

Conuiuia presbyterorum, quæ in exequiis & fraternitatibus publicè in tabernis hucusque exhibita sunt, prorsus abrogamus, quod plerunque laicis sint scandalo. Si autem conuiuium vel consuetudo vel locorum distantia exiget, fiat illud in domo sacerdotis, honestèque, non ad luxum, sed ad necessitatem instruatur. Si quid est neque comestationi, neque computationi vacandum esse sacerdotibus, quem quod non audiant, quorum Deus venter est, tum quòd officij eorum esse & sobriè & castè pro peccatis Deo dona sacrificiaquæ offerre.

¶ *Parochis datur potestas occultos peccatores gratis absoluedi, præter hereticos, homicidas, & excommunicatos qui cum publicis peccatoribus remittendi sunt ad eos quibus absolutio reservata est.* CAP. IX.

Porro ne & ipsi videantur pecuniæ aucupium magis quam salutis animarum studium amplexi, dum laicos grauiora delicta confessos hinc inde remittunt, non sine famè redim-

que dispèdio, Constituimus & ordinamus, vt deinceps quilibet confessor absoluere possit laicos contritos & confessos, à quibuscuq; peccatis occultis, quantumcunque grauibus & enormibus, quæ Ordinarij suæ auctoritatis referuauerant, exceptis duntaxat homicidis hereticis, & excommunicatis ac episcopum vel eius vicariū mittèdis. Quo autem ad clericos, nihil quo ad hoc statutum intelligatur innouatum Pro condonatione autem & remissione peccatorum, quam absolutionem vocant, nihil omnino ab inuito exigant.

¶ *Ne prelati animarum curam indigni & sub vili stipendio locent.* CAP. X.

Sancimus quoque iuxta Apostoli sententiam, quæ dicit, Nemini citò esse manum imponendā, ne cui temerè cura animarum committatur. Itaque probetur prius per episcopum vel eius Officialem, etiam religionem professus, nec liceant vlli vicarium ecclesiæ & plebis suæ sufficere, illamve locare, siue emolumentum quod absentia nomine recipiet, constituit, sine auctoritate episcopi aut vicarij. Nam cum os boui trituranti non sit alligandum, Episcopi vel officialis arbitrio eiusmodi emolumenta locationum & absentiarum moderanda censemus.

¶ *Gaudere non debent clerici de ecclesiasticis beneficiis, quorum prædia & domos non restaurant.* CAP. XI.

Domos quoque fundosquæ dotales beneficiorum collapsos instaurent possessores quantum necessitas postulauerit, reparataquæ in debita structura conferuent, & per Archidiaconos & Decanos rurales, ac alios, ad quos de iure vel consuetudine spectat, vbi negligentes fuerint per subtraktionem prouentuum auctoritate nostra arctius compellantur.

¶ *Non debent animarum curæ præfici religiosi, si ad regulam (quæ professi sunt) obseruantiam compelli.* CAP. XII.

Expresse cauentes ne cura ecclesiarum, beneficiorumquæ concedatur religionem quamcunque professis, etiam exemptis quòd si aliqui hætenus admissi vel recepti essent, nisi de voluntate fauorèque superioris sui, legitimisque causis consistiterit, extra sua monasteria degere nequaquam sibi integrum fore putent, quando illos sic vagos per Ordinarios vel vicarios ad superiores suos, per victus denegationem, aut alia iuris remedia remittendos esse iubemus.

¶ *Licebit pauperi conuentui cuiuslibet sue ecclesiæ diuiti tantum coherenti præficere religiosum probatum prius & admissum per episcopum sed ne ad sacros quidem ordines, alii quàm tales promoueri debent.* CAP. XIII.

Monasteriorum prælati vnitæ ecclesiis habentes, prædictos vicarios perpetuos, vel ad nutum amouendos in eisdem ecclesiis in posterum non constituent, nisi prius per Ordinarios aut eorum vicarios vt idonei & apti fuerint admissi ecclesiæ tamē suis monasteriis vnitæ, vsque adeò propinque quòd religiosi earundē curam habituri sub religione, in monasterio, sub debitq; obedientia stare possent, modo sint habiles & idonei, per huiusmodi religiosos prouideri possint: id quoque permittit de monasterio quod tã tenuè est, vt de bitam sustentationem habere nequeat, volētes religiosos & qualitercunq; exemptos curata beneficia habentes Ordinario loci esse subiectos. Cumq; in ecclesiâ Dei magis præstet paucos bonos & doctos quàm plures indoctos & imperitos habere ministros, id quod ratio nostrorū temporum exigere videtur. Idcirco deinceps non initiētur sacris ordinibus, nisi viri morum, vitæ candore, & doctrina præ cæteris spectati probatique per testimonium examinis ritè seruandi.

¶ *Extra diœcesim ordinati, sine Ordinarii autoritate ac literis testimonialibus ad diuina non admittantur.* CAP. XIII.

Quod attinet ad Ordinarios in vrbe vel in alia quacunque aliena diœcesi, sancimus, vt & illi suarum ordinariorum literas & titulos ostendant. Et simili modo ad diuina peragenda prius non admittantur, quàm ab episcopo vel vicario seu Officiali fuerint ritè admissi.

¶ *Sacerdotes in libidine effusos, & nephario concubinato pollutos pœnis ac censu in ecclesiasticis coercendos.* CAP. XV.

Praterea cum nihil æque conueniat omnibus numeris, ac eos esse mundos, qui vasa Domini portant, & in sacrario operantur, quales sacerdotes constituit ipse Dominus: qui quotidie sacrosancta tractant, & in illis versantur. Igitur volumus, atque iuxta sanctiones canonicas feliciter à diuis patribus institutas sancimus, vt castè, continentèrque viuant. Sacerdotes concubinarij, incontinentèrque vitam agentes. Canonum pœnis in ordinem redigantur, nulla consuetudine eis, nulla conniuentia, imò damnosa prælatorum negligētia patrocinate.

Statio

¶ *Stationarios qui elemosynam pacti sunt, prohibendos, qui vero integra fide colligunt, non admittendos nisi sub testimonio ordinarij.* CAP. XVI.

Quo verò ad quæstores, qui vulgò Stationarij appellantur, statuimus, ne quis quauis autoritate & literarum occasione, vel ad prædicandum, vel subsidia elemosynarū colligēdas se ingerat, vt cunq; se iactet indulgētis abundare, nisi prius literæ admissionis & approbationis Ordinariorū vel vicariorum ab eo prolata fuerint, adstringentes ipsos ordinarios vt tales admittat, qui probatæ vitæ testimonium habeat. Et de prædicatione sua dum opus erit rationem reddere possint, elemosynis, piorūmq; oblationibus non abuturi per luxum proprium, religione iulurandi affirmaturi, se nec quo tam nec totam colligēdi facultatem certa summa pecuniarum pactos esse. Fratribus tamen medicantibus integras, saluāque concessiones à sede apostolica factas relinquimus.

¶ *Vagos sacerdotes non tolerandos vltra mensē, nisi cum testimonio ordinarij vnde discesserunt, eisque cuius diœcesim intrarunt admisione.* CAP. XVII.

Et vt pastor agnoscat vocem ouis & illa vicissim vocem pastoris audiat, tollatūque omnis vagandi occasio, Ordinarium, quòd presbyteri peregrini & ignoti ad Missarum sacrificium non admittantur, nec vltra mensis spatium in consortio presbyterorū tolerantur, nisi exhibeant literas admissionis alterius: ex Archiepiscopis vel episcopis, in cuius diœcesim se transfulerint, ac documenta & literas testimoniales sui ordinarij à cuius diœcesim proximè discesserunt, quibus de eorum ordinibus & honestate constet, ne aliquis incorrigibilis post perpetratos excessus impune ad alienam diœcesim transeundo euadat.

¶ *Seruandas in exarvio templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent, nisi accedente ad voluntatem præfectorum exarvij, Rectoris quoque consensu.* CAP. XVIII.

Vt autem Christi fidelium elemosynæ in vsum pro quo erogantur vertantur, non liceat procuratoribus seu vitricis fabricarū in singulis ecclesiis quicquam de pecuniis ad fabricam proueniētibus distribuere, aut in ædificiorum vel alterius rei vsum dispensare, sine rectoris scitu: sed ad armaria fabricæ reponantur, vt haftenus seruatum est: duabus vel tribus clauibus pro loci consuetudine tenendis, quorum vna

h

ipſi rectori ſeruāda tradatur, obſeruato uſu in clauib⁹ & ratio-
nab⁹ reddēdis à principib⁹ & ſuperioribus haſtenus recepto.
¶ *Episcopi debent ſuis vicariis, & qui ipſi episcopi ſunt, ita pro-
uidere, ne cogantur contra episcopalem dignitatem queſui
ſeruire.*

CAP. XIX.

STatuimus quoq; & ordinamus, ne Episcoporum in pōſtifica-
libus vicarij in conſecrādis eccleſiis & altariſus, quod ſa-
cri iubent Canones, quicquam omnino exigāt, excepta pro-
curatione. Conuenit nanque vt pro qualitate ſtatus ipſorum
epiſcopi proſpiciant, præſtādo præcipuè pōſſione ſuper fru-
ctibus menſæ episcopalis à ſede Apoſtolica cōſtitutas, ne ali-
quid attentare habeant in dedecus episcopalis dignitatis.

¶ *Rediguntur dies feſti in numerum, ceteri ita abrogantur, vt
nihilominus per agantur diuina.*

CAP. XX.

NEc ab re, imò iuſtis de cauſis adducti, feſtorum multitu-
dinem conſtringendam eſſe duximus. Statuentes & or-
dinantes, vt de cætero Dominica dies, quæ in gloriam domi-
nicæ reſurrectionis ad nos uſq; à primitiua eccleſia maximè
celebris ſemper habita eſt: dies quoque Natiuitatis Chriſti,
ſancti Stephani, Ioannis & Innocentium, Circūciſionis, Epi-
phaniorum, Paſchæ, cum feria ſecunda & tertia duntaxat, A-
ſcenſionis, Georgij, Pentecoſtes, cum feria ſecunda & tertia
duntaxat, Corporis Chriſti, & præſertim quatuor beatæ Vir-
ginis, Purificationis, Annunciationis, Aſſumptionis & Nati-
uitatis, Natalitia apoſtolorum, Ioannis Baptiſtæ, Magdalenz,
Laurētij, dedicationis, Michaëlis, Omnium ſanctorum, Mar-
tini, Nicolai, & Catherinæ celebres quoque & feſti habeantur.
In cæteris autem feſtiuitatibus, quacunq; ratione uel
inſtitutis, uel receptis, & quæ ſub præcepto celebrari debeat,
permittimus, liberūque cuiq; facimus, vt Miſſa audita, ad
operas ſuas, quibus ſuam ſuorumque alimoniam quærere cogit-
ur, redire poſſit. Feſtis tamen dedicationum, patronorum
& principalium nihil derogātes, quo ad eorū celebrationem
in cathedrali ſede, ciuitatēque ac loco etiam Episcopalis reſi-
dentia duntaxat.

¶ *Quibus diebus interdicta ſit nuptiarum celebritas, & quatenus
ieiunium plebi ſit imponendum.*

CAP. XXI.

Cvmq; in certis locis & diœceſibus inter paſtores & gre-
gem propter nuptiarū celebratam, quam alij introni-
zationem, alij ſolemnizatio nem uocare ſolēt, multa & iurgia
& ſcan-

& ſcādala eueniant, declaramus & ſtatimus, quòd matrimo-
nia in conſpectu eccleſiæ poſſint ſolemnizari, nullo ab Ordī-
nario ad hoc cōſenſu petito, aut quapiam re pro eo expoſita.
Exceptis tamen tota Quadrageſima, uſq; ſextima hebdomada Ad-
uentus feſtis Paſchæ, Pentecoſtes, & Natiuitatis dominicæ, cū
oſtauis, ac diebus Rogationum. Ieiunia quoque ab eccleſia
inſtituta ſub debito obediētia ſanctæ Eccleſiæ catholicæ in
poſterum iudici debent, omiſſo excōmunicationis uerbo, ne
infirmorū conſcientiæ offendātur, cum his temporibus pie-
tas penè omnis iaceat, ſacerdotibusque parum deferatur.

¶ *Quod cades clerici authores tantum diuinis excludere
debeat.*

CAP. XXII.

VT igitur & extinctus cultus exciteur, populūque non
ſiat in dies negligētior, ſtatimus, vt propter eadē cle-
ricorū, perſona tantū, non autem locus interdicēdus ueniat,
niſi cōtu concuſūq; populari facinus parratum eſſet.

¶ *Quod episcopi non debeant clericorum bonis inhia-
re, qui legitimos heredes aut ſucceſſores relin-
quunt.*

CAP. XXIII.

Inhibemus inſuper, ne in poſterū Episcopis clericis legiti-
mis ab inteſtato decedētibus, in patrimonialib⁹ bonis, aut
industria propria acquiſitis, ſuccedere poſſint aut debeant.

¶ *Quod ſecularis poteſtas capere poſſit a poſtatis, debet tamen or-
dinario tradere, cuius erit in ipſos animaduertere. Quod-
que non liceat episcopiſ penſionum aut abſentiarum dē-
cimas extorquere.*

CAP. XXIII.

CVmque quotidie ob nouas, imò iam olim dānatas hæ-
ceſes apoſtatarū numerus tam religioſorū quàm ſacer-
dotū in immenſum creſcat, quamplurimos eorum uxores du-
centibus. Vt ergo ſcſirilegia hæc impunita non remaneant,
concedimus quibuſcunq; principibus, ſtatibusque poteſta-
tis ſecularis, eorumque Officialibus facultatem, vt eiufmodi
apoſtatas & ſacrilegos capere poſſint, modò reos ipſos Ordī-
nariis infra tempus debitū tradant & aſignēt abſq; aliqua in
eos tortura & animaduerſione debitè puniēdos: quibus enixè
mandamus, vt omni poſita mora fauorēque diligētius quàm
haſtenus factum fuit, iuxta ſacras ſanctiones, omnino puniāt
factoroſos, aded quòd criminis enormitate, expoſtulantē,
poſſit episcopus ſeruata forma capituli primi de hereticis in
ſexto, reum curiæ ſeculari relinquere, uel ad perpetui carce-
h ij

ris ærumnam damnare. Negligentia autem ordinariorum ad Apostolicam sedem deducta, iudices ecclesiastici ab ea deputantur, qui confitit de ordinariorum negligentia ad preces principum aliorumque secularium reos maxime hæreses meritis pœnis afficiunt. Quod iam episcoporum quidam, vt accepimus, de beneficiorum pensionibus atque absentis decimas exigant, cum sit id cõtrarium iuri, longèque præstet malè inductos vsus delere quàm iniustitiam quid admittere. Ideirco decimas eiusmodi vltèrius exigi, soluique interdicimus, vsúmque talem quolitercunque receptum castantes, cassatúmque esse censentes.

¶ *Quod non liceat episcopis beneficiorum fructus immodicè ac auare clericis surripere.* CAP. XXV.

Item improbamus, & vt absõnũ prorsus reiciimus ab episcopis medios exigi fructus de beneficiis quæ vnus sustentationi vix sufficiunt, vt sunt quæ non excedunt valorem triginta duorum Rhenensium, de quibus in Romana curia medijs fructus non exiguntur. Quod etiam ab ordinariis obseruandum esse præcipimus, nisi concordatis aliter cautum esset, vel honesta ratione aliquid, sine tamen reprehensibili grauamine, accipiant.

¶ *Archiepiscopi debent prouincialem synodum omne triennio conuocare.* CAP. XXVI.

Cæterum quo maior fiat cõiunctio, firmãq; magis inter prouinciales totius prouinciæ stabilietur cõcordia, antiquum morem synodorum innocuè statuimus, vt singulo triennio post Pascha prouinciale Concilium celebretur.

¶ *Qui recusat altari seruire, non debet de altari viuere.* CAP. XXVII.

Ad hæc cum beneficia propter officia iuxta patrum sanctiones dari consueuerint, fieriq; vix possit, vt in tâta præbendorum caterua non reperiatur, qui officij oblitus, horas negligat canonicas. Hinc statuente volumus & ordinamus, vt locorum Ordinarij per Archidiaconos & Decanos de huiusmodi sacerdotibus negligentibus sese diligenter edoceant, & secundũ vnus cuiusque negligentiam atque desidã, fructus perceptos vel in vtilitatem ecclesiæ, vel in vsum pauperum vertant. Quod si post legitimas monitiones, & simul primam correctionem in eandem negligentiam (quæ dissoluta prorsus mentis indicium est) quis relabatur, tum beneficio

ficio etiam ecclesiastico priuetur, collatoriq; vel patrono de alio idoneo prouidendi aut præsentandi sit potestas.

¶ *Qui sacramentorum communionem in totum neglexerint, sepultura debent asinorum sepeliri.* CAP. XXVIII.

Sanctionem patrum qua ecclesiastica sepultura priuatur quisquis nõ confessus, nec Eucharistiæ Paschali tempore communionem sumpserit, inuiolabiliter obseruandam esse statuimus, ac vbi quem contigerit inopinata morte obire inconfessum sepultura præfata illum carere non volumus, modo ipsius Curato constet vel doceatur ipsum secundum iam dictam sanctionem cõfessum esse & simul communicatum, aliudque non obstat canonicum impedimentum.

¶ *Non committendum vt relinquantur impunita blasphemia.* CAP. XXIX.

Ad tollendam execrabilem blasphemiam diuini nominis atque duorũ quos temere fas non est: Statuimus & ordinamus vt quicũque clericus vel sacerdos Deo palam male dixerit, conuictis, contumelijsque atque aded obsecris verbis incesserit Deum & dominum nostrum Iesum Christum, aut nunquam satis laudatam matrè eius gloriosam Virginem pari blasphemia lingua impetuerit, aliõsque sanctos blasphemauerit, fructuum vel bonorum priuatione, seu alijs pœnis, pro qualitate blasphemix & delicti plectatur.

¶ *Seruanda que aduersus simoniacos sacri canones ducernunt.*

CAP. XXX.

Contra simoniæ labè non discedimus à patrũ sanctionibus, iubentes eas sub pœnis in illis cõtentiis obseruari.

¶ *Diuinatores hereticos & fidei dilaceratores non modo vitandos, ac rescindendos, sed seuera quoque animaduersione plectendos.* CAP. XXXI.

In sortilegos, diuinaculos, incantatoresque clericos, quos tam sacræ leges quàm patrũ decreta exerceantur, statuimus & ordinamus, vt arbitrio superiorum infamia notentur: si qui moniti non destiterint ordine amoueantur, inque monasterium ad tempus arbitrio superioris relegantur, beneficijs officijsq; suis ecclesiasticis priuati. Cæteri autè pseudo-christiani de fide parum probè sentientes citrà delectũ personarum: Hæretici quoque vel Iudaismum referentes, à sancta Christianorum congregatione procul arceantur, contraque eos diligenti inquisitione procedatur per ordinarios vel

eorundem vicarios, aut hæreticæ prauitatis inquisitores, vel per iudices à sede apostolica vel per nos deputandos, vt non resipiscentes pœnis puniantur debitis.

¶ Vt sacerdotes oportet sacras literas assidue discere, ita laicorum est non temerè de illis disceptare ac iudicare. C A P. XXII.

Prohibemus etiam tã clericis quàm laicis de sacrosancta fide temerè, præcipuè inter pocula atque conuiuia, disceptare, iniungentes sacerdotibus vt omni modestia vtantur, & peculiariter operam impèdant. Nouo Veterique testamento legendò vt par est, ne per otia in vitia voluptatèiq; labentur.

¶ Decet episcopos in suos vicarios esse liberales prælatoque omnes elemosynarios. C A P. XXXIII.

Statuimus & ordinamus, vt quilibet episcopus diligenter prouideat atque in primis id curet, vt vicarij sine perpetui siue pro nutu positi competentem viuendi portionem assequantur, ne detur eis ansa suos subditos ob rei familiaris penuriam grauandi. Porro, quod proximè accedit ad Apostolorum institutionem morèmq; primitiuæ ecclesiæ, hortamur tum prælatos, tum reliquos sacerdotes, vt meminerint pauperum & elemosynis studeant alter alterum vincere.

¶ Vterum decreta sanctionesque pulchrum est obseruare. C A P. XXXIII.

Sunt item pleraque alia à summis pontificibus sacris Concilijs prouincialibusque & synodalibus constitutionibus prodita, quæ mirè decent & adornant candorem vitæ clericalis, nec minus obuiat offendiculis, quæ Christus passim cauenda præcepit, quæ velut sancta teneri & obseruari mādamus, transgressores secundū canones ipsos prædictasque constitutiones puniri volentes.

¶ Episcopi in synodo quomodo de more veterum singulis annis oportet celebrare, debent hæc constitutiones publicare, & subditos ad earum obseruantiam compellere. C A P. XXXV.

Inhibètes propterea omnibus & singulis vicariis & officialibus, necnon & archidiaconis & decanis ruralibus alijsq; ad quos criminum denuntiatio correctiõque quomodolibet spectat, aut quibus id per ordinarios committeret, ne ad excessus transgressionesque alicuius dictarum constitutionum, statutorum & ordinationum nostrarum ob pecuniam etiam vltro oblatam, aut alterius rei gratia conuiueant, sed potius ad pœnas de iure vel cõsuetudine debitas contra delinquentes, pro

tes, pro delicti qualitate & officij sui debitè procedant, atque vt ita fiat (quoniam nihil proderit leges cõdere, nisi sint qui conditis viuant, mentemque earum exequantur) vt que res floreat catholica fides ecclesiasticaq; dignitas, hæresibus radicitus extirpatis, suum locum recuperet, idque vix alio modo aptius atque commodius fieri possit quàm synodis. Itaque prisicum synodorum morem renouare cupientes, statuimus & ordinamus vt singulo anno saltè synodus diœcesana opportuno tẽpore à singulis episcopis celebretur cum potioribus prælatis decanis ruralibus virisq; dignis, in quibus per quartæ designètur iudices, per diligenter intèdant si statuta prædicta, ac alia per synodos de scitu episcopi statuta obseruetur, inuocato ab hoc si opus fuerit brachio seculari. Mandãtes propterea, vt huius nostræ cõstitutionis ordinatio nisque series i præfatis synodis tã prouincialibus quàm diœcesanis, in earu'dẽ principio diligenter legatur, ne quis in futurũ ignorantia prætexere possit. Datũ Ratissponæ, Anno à Natiuitate domini, Milleesimo quingentesimo vigesimoquarto, Nonas Iulij, Pontificatus præfati domini nostri Papæ anno primo.

Visa. Iul. Flo. Montinus.

D. de paternina.

G. Prego.

STATUTA SYNODALIA

REVERENDI IN CHRISTO

patris, domini Valentini, Episcopi Hildesemensis.

NOMINE Patris & filij & Spiritus sancti Amen, Valentinus Dei & Apostolicæ sedis gratia episcopus Hildesemensis, vniuersis seculariũ & regularium ecclesiarum prælatis, capitulis, conuentibus, rectoribus, plebanis, viceplebanis, canonicis, capellanis, presbyteris, clericis, & laicis p̄ ciuitatè & diœcesim nostras vbilibet constitutis presentibus & futuris, salu tem in domino sempiternam. Christus ille optimus maximus gubernator & rector omnium cœlestiũ & terrenorum, æquo tramite cuncta disponens, voluit & in terris cum spiritalium, tum & secularium negotiorum, legum quandã esse seriè, qua in humanis degentes, ducti natia in solentia, quæ p̄perpetuo ad malũ flexa est postposita, à vitijs tãto magis de-

tèrrentur: alter ab altero dirigeretur ad amareturq; ita vt iustitia matre & duce, omnia iusto ducerentur tramite. Pacata & in tuto omnia consisterent, cohibereturq; appetit^o & libido lædendi proximi. Cuius consideratione moti, cumq; ecclesiã & diocesis nostras Hildesemen. pluribus anni grauissimis bellorum ac tumultuum fluctibus & procellis miserè vexatam & afflictam Episcopo ac Pastore sponso suo viuatam atque orbatam, & ab optimo quoque flore, præcipuè legù ordine pessum iisse ac cecidisse, legibus diocelânis bonisq; & salubribus statutis carere, & (in summa quod aiunt) omnia susque versa, sacræque prophanis mista esse reperissemus: Ad honorem Dei omnipotētis gloriosissimæ virginis Mariæ matris eius, beatorum Apostolorū Petri & Pauli, Godehardi, Epiphaniij, Bervvardi, & aliorum patronorum nostrorum, ac sanctorum omnium præ communi cleri, ciuitatis & diocesis nostrarum vtilitate, proque expurgandis fordidibus quibus ecclesia & diocesis nostra polluta est. Vtq; singula suo ordine gerantur, & cuique quibus porro sibi viuendum sit legibus & ordine constet, has synodales nostras constitutiones ex iure, & patrum Decretis sumptas, præter æquum & honestum nihil spirantes, sed ad vnius Dei & suorum cultum, proximique dilectionem deseruientes, hic congestimus. Quare ne hic labor & studium nostrum, integerq; animus noster in vos frustraneus sit & illudatur, autoritate nostra ordinaria, vobis omnibus & singulis, nostris curæ & gubernationi commissis ac subiectis, mandamus, volētes vt has nostras quas videtis sanctiones synodales studiose & inuolabiler obseruetis, & iisdem pro statutis synodalibus ab hinc in futurum vtamini, hoc addito, vt quiuis archipresbyter nobis subiectus casdē habeat & apud se custodiat, perque se seu suo nomine in capitulo rurali cōfratribus suis, & omnibus quorum interest annuo & singulis annis ad minus bis prælegat, publicet & publicari faciat & procuret. Contrā facientibus ecclesiasticis & aliis iuris remedijs & censuris obuiaturi. Interim non ab re generalem cleri Germaniæ reuerendissimi domini Cardinalis Campegij reformationem Ratisponæ euulgatam, præmissam fuisse putantes.

De summa trinitate & fide catholica.

CAP. I.

In

IN primis igitur omnia & singula quæ propter sui exequi sitam & probatissimam perfectionem ac clarissimã & cãdidissimam veritatem adiectione vel declaratione vlla non indigent, & ad quæ vtpote ad principium, medium & finem salutis omnium corda nostra, manus & oculos cleuamus deuoti, & quod sancta catholica & apostolica Romanãq; credit, tenet, & docet, ecclesia sanctissima, piissima, & prudentissima mater nostra. Et nihil aliud credendum, tenendum, ac docendum, statuumus & ordinamus, atque præcipimus.

Cæterum, ea quæ per reuerendissimum in Christo patrem & dominum dominum Laurentium. S. R. E. Sabinen. episcopum Cardinalem, de latere ad Germaniam sanctæ & apostolicæ sedis olim legatum (tam circa reformationem vitæ ac morum cleri Germaniæ, quàm antiquandos abolendosq; abusos: quæ hinc præinfern curauimus) Ratisponæ edita, ordinata & statuta sunt, reuerenter & obedienter acceptamus atque suscepimus, illaque ab omnibus subditis nostris obseruari mandamus.

¶ *Ex concilio provinciali Aschaffemburgensis. D. Petri archiepiscopi Moguntini.*

Itē statuimus & ordinamus, vt si aliquis clericus vel laicus vtriusque sexus, cuiuscūque dignitatis, vel religionis, vel stat^o existat, ausus sit præsumptione & pertinacia damnabili publice prædicare, vel occultè docere, credere, vel tenere, quod sacerdos in mortali peccato existēs nō possit cōficere corp^o Christi, seu sic ligatus non possit ligare vel soluere suos subditos à peccatis, pro hæretico & incredulo habeatur, & errorem huiusmodi sacri Concilij approbatione cōdemnamus, anathematizamus, & pœnit^o reprobamus, cum sacræ scripturæ dicar autoritas quod siue bonus, siue malus sit minister, per vtrunque Deus effectum gratiæ suæ confert. Non enim quæ sancta sunt, coinquinari possunt, nec ipsa sacramenta potest hominum malitia prophanare: vnde sacerdos quantumcunq; pollutus existat, diuina non potest polluere sacramenta, quæ purgatoria cunctarum cogitationum existunt, Licet ergo à quocunq; sacerdote ab ecclesia tolerato, diuina mysteria audiantur, & alia recipiantur ecclesiastica sacramenta.

¶ *Ad idem de blasphematoribus & sortilegijs.*

Quanis sacris canonibus & sanctoribus patrū traditionibus contra manifestos sanctorum blasphemos, ac dā

natum & abhominabile scelus idolatriæ, videlicet incantationes, superstitiones & sortilegia pythorum & pythoniifarum in locis diuersis sufficienter cautum & prouisum existat: Quia tamē (quod mētis amaritudine referimus) adhuc vitia talia in multis locis nobis subiectis existant in vſu, quæ propter erroribus & periculis exinde in dies cōſurgentibus quantum in nobis eſt obuiare cupiētes, diſtrictē ſtatuto præſenti perpetuo duraturo præcipim⁹, vt cōtra tales ſtatuta canonica deſuper edita ſumma cum diligenſia ab vniuerſis nobis ſubiectis practicentur, & in cōfeſſionibus de peccatis huiusmodi ſolers fiat inquiſitio, & tam mares quàm mulieres talia exercentes, à communionē ſacramentorum excludantur, ac pro abſolutione ad nos vel vicarium noſtrum remittantur. Et nihilominus ſi qui publici blaſphemi reperti fuerint, vel de huiusmodi incantationibus vel ſuperſtitionibus ab eccleſia reprobatis ſe intromiſerint, vel eiſdem fidē adhibuerint, vt ab his infra breue tempus eis ſtatuumendum deſiſtant, volumus moneri ſub pœna ſuſpenſionis à diuinis & eccleſiaſtica ſepultura, à quo non niſi per nos vel vicariū noſtrum aut noſtros ſuperiores valeant liberari & abſolui. Hoc etiam ſtatutum noſtrum ſalutiſerum, ne quis illius ignorantiam prætere dere poſſit, volumus per rectores eccleſiarum, ac curam animarum habentes, in cancellis eccleſiarum, ſi & quoties expe dire viſum fuerit, ſolenniter publicari.

¶ De officio archipreſbyteri.

C A P. I I.

Indemnitatibus eccleſiarum & beneficiorum quæ frequēter propter eorum longam vacationem grādia in ſpiritalibus & temporalibus diſpendia patiuntur, occurrere volentes: Statuimus, vt quilibet archipreſbyter ſeu eius locum tenēs ſingulis annis ad minus bis, ſcilicet in quibuſlibet ſex mēſibus, ſemel in præſentia confratrum ſuorum in loco capitulari cōgregatorum de omnibus beneficiis infra archipreſbyteratū ſuum vacantibus, curatis, & nō curatis, quæ vltra tempus collatoribus & patronis eorū à iure ſtatutum vacauerint necnō de ipſis collatoribus & patronis, ac eorum nominib⁹ diligentius inquirat, nobis ſeu vicario noſtro i ſpiritalibus illa cum ſuorum patronorū & collatorum nominibus, quorum primum commodè poſſit (ſic tamē quod iſtud iſtudiarum menſium ſpatium non differatur) poſt inquiſitionē huiusmodi in ſcriptis notiſciet: quod ſi faceret obmiſerit, pœnā ſuſpenſionis

ſionis ob officio diuinorum dictorum (duorum menſū ſpatio lapſo) incurrat, quum etiam pœnam quilibet cōfratrum, qui ſuper præmiſſis requiſitus, ea archipreſbytero ſciēter celauerit, incidat ſimili modo. Verum quia nonnulli prætextu literarum apoſtolicarū quas ſe impetrallē mentiuntur, eccleſiaſtica beneficia vacātia propria temeritate in periculū ſuarum animarum occupare pœſumunt, Ordinamus vt de cetero quilibet archipreſbyter ſeu eius locum tenens tā eorum, qui infra ſuum archipreſbyteratū eccleſiaſtica beneficia vigore literarū apoſtolicarum aſſequuntur, quàm etiam beneficiorum & patronorum eorundem nomina infra mēſis ſpatium à tempore aſſecutionis huiusmodi cōputandum nobis vel vicario noſtro reſcribat ſeu notiſciet. Alioquin ſimilem pœnam vt præfertur diſto menſe lapſo incurrant. Tēpus autem à iure datum pro conferendis, beneficiis patronis eccleſiaſticis ſex menſes, laicis verō quatuor intelligatur.

Ad idem.

Præterea ſtatuumus & ordinamus, vt quilibet archipreſbyter ſeu locū eius tenens infra proximos tres menſes à publicatione præſentium, omnes ſuos confratrū ceteroſq; preſbyteros ſeculares & religioſos infra ſuum archipreſbyteratum beneficia eccleſiaſtica obtinētes, ſeu officiātes, de quorum titulis, inueſturis, ſeu inſtitutionibus, ac prouiſionibus ſibi non conſtat, ad oſtendendū ſibi inueſturas titulos, aut inſtitutiones ſeu prouiſiones beneficiorum ſuorum auctoritate noſtra in ſcriptis cum inſertione pœnæ ſuſpenſionis requirat, & de cetero nullū infra ſuum archipreſbyteratū ad officium aliquot beneficij eccleſiaſticū, niſi prius oſtenderit ſibi titulum, inueſturam, aut inſtitutionē & prouiſionē ſigillatas, ſciēter toleret vel admittat. Quod ſi archipreſbyter quempiā talium literas ſuas vt præfertur ſibi nō oſtendēt, in regimine & officiatione eccleſiaſticis beneficiis cōtra præmiſſa tolerare præſumpſerit, ipſum vt ſupra mādatur nō ſuſpendendo extūc aliis quindecim diebus elapſis archipreſbyter ipſe ſuſpenſionis ſententiā propter huiusmodi negligentiam incurrat ipſo factō. Sit etiā forma ſuſpenſionis, quam in ſcriptis archipreſbyteri ferat: Quia tu monitus vt titulū vel prouiſionem tui beneficij oſtenderes, infra quindecim dierū ſpatij huiusmodi mandato nō paruiſti, nec titulū oſtendiſti, idcirco auctoritate mihi conceſſa, te in his ſcriptis à diuinis

ſupſendo, ac ſuſpenſum denütio, quã formam etiã in aliis cẽſuris inſigẽdis, iuxta cauſarũ exigentiã volumus obſeruari.

Ad idem.

Cõſiderantes quòd archipreſbyteri rurales pro eo conſtituantur, vt clericorum honeſtatem & cõfratrum vtilitatem procurẽt, exceſſus eorum referant, Mandata noſtri vicarij & Officialium noſtrorum debitẽ exequantur, & ſingula quæ à ſuperioribus mandantur ad notitiã confratrũ ſuorum deducant, quæ tamen ab archipreſbyteratib⁹ ſuis abſentes nequeãt adimplere Statuimus & ordinamus, vt quilibet archipreſbyter diœceſis noſtræ Hildeſemen. teneatur infra ſuum archipreſbyteratum facere reſidentiam perſonãlẽ, decernẽ. vt abſentes à ſuis archipreſbyteratibus archipreſbyteri, niſi infra menſem proximũ à publicatione præſentium ad reſidentiã, ſe cum effectu receperint, & etiã illi qui de cætero à ſuis archipreſbyteratibus ſe abſentauerũt. Et animo alibi reſidendi ſeu domicilium extra archipreſbyteratum ſuum cõſtituẽdi & fouendi in abſentia huiusmodi per vnum meſem mãſerint, ſuis archipreſbyteratibus lapſo meſis ſpatio prædicto, ſint eo ipſo priuati. Moxquẽ camerarius teneatur confratres capitulares, pro electione alterius archipreſbyteri cõuocare, & aliũ archipreſbyterum eidem eligere. Quòd ſi camerarius infra quindecim dies poſt lapſum dicti menſis facere neglexerit, ſit eo ipſo ab officio diuinarum ſuſpenſus.

Ad idem.

Hac in ſuper conſtitutione, vniuerſis & ſingulis archipreſbyteris præcipimus, vt notorios exceſſus & præfertim illos in quibus eccleſia ſcandalizatur, quorumcunq;e infra ſuum archipreſbyteratum beneficiatorũ ſeu aliorum clericorum in fra duos meſes à tempore notitiæ ſuæ computandum nobis ſeu vicario noſtro notificent & conſcribant. Quòd ſi quis facere neglexerit, & huiusmodi ſtatutum executum non fuerit cum effectu, præter omnipotentis Dei indignationem quam incurrat, pœna condigna per nos vel noſtrum vicarium puniatur, & inſectetur. Sunt autem ſcandalofus exceſſus, furtum manifeſtum, preſbyteri homicidiũ, fornicatio ſcandalofa cleri, & adẽdõ notoria, quòd nulla tergiverſatione celari poteſt, ſi clericus literariẽ publice, & in forma eccleſiæ ex cõmunicatus celebraret, legendo euangelium, ſeu epistolã. Si clericus vſuram manifeſte exerceret. Si clericus cuiuſcũque gra
dus

• dus poſt monitionẽ archipreſbyteri ſe tabernis, lupanaribus, & actib⁹ illicitis, & litigioſis notoriẽ immiſceat, & hiſ ſimiles qui p^o loci, tẽporis, & perſonę ratione ſcãdalofus dici poſſunt.

Ad idem.

¶ In ſuper ordinamus, vt nullus archipreſbyterũ ruralem noſtræ diœceſis electus aut eligendus nondum confirmatus, officium archipreſbyteri ante cõfirmationem ſuam à nobis vel vicario noſtro obtinendam, exercere, aut ſearchipreſbyterũ nominare, vel ſcribere, vel pro tali gerere quomodolibet præſumat. Formam autem iuramenti per archipreſbyterum quemlibet in ſua confirmatione præſtandi talẽ eſſe volumus, vt ſequitur: Primo videlicet, iurabit quòd mãdata noſtra ac vicarij, & Officialis noſtrorum pro tempore exiſtentiuũ reuerẽter exequatur, ac nobis & eidem fidelis erit, quòd quẽ officium ad quòd electus eſt, fideliter exercebit abſque dolo & fraude. Item, quòd penes ſe habeat ſtatuta ſynodalia, & illa quater, vel euidenti occurrente impedimẽto, bis in anno confratribus ſuis ad intellectũ publicabit, ea quoque inuiolabiliter obſeruabit, & in aliis, quantum in ſe eſt, obſeruari faciat, dolo & fraude ſemotis quòd in ſuper exceſſus cõfratrum ſuorum prout ad ſe ſpectat corrigere, incorrigibiles vero pro eorum exceſſibus pro quibus deferẽdi ſunt, nobis vel vicario aut Officiali noſtris deferre non tardabit.

¶ De renuntiationibus beneficiorum. CAP. III.

Vniuerſis noſtris episcopopatibus eccleſiaſticis perſonis beneficiatis diſtrictius prohibemus, ne audeant aliter quàm in manus noſtras ſeu vicarij noſtri in ſpiritualibus, & Officialibus vel ſuperioris ad hoc poteſtatem habentis, beneficia ſua dimittere, & reſignare, aut illa aliàs (nulla ſuper hoc à nobis, ſeu vicario noſtro, vel ab alio ſuperiore poteſtatem habente obtenta licentia) relinquere: quòd ſi ſecus factum fuerit, ad huiusmodi reſignata & dimiſſa beneficia, per nos vel vicariũ noſtrum, niſi fortẽ ex cauſa rationabili tales reſignationes auctoritate noſtra approbarentur ſeu ratificarentur, quicquã nullatenus inſtituatur.

¶ De temporibus ordinationum. CAP. IIII.

¶ Acce contigit, quòd nonnulli clerici ciuitatis & diœceſis noſtrorum vinculo excommunicationis aſtricti, aut apoſtate ſeu irregulares vel idiotæ vel aliàs ſuſceptione ſacro-
rum ordinũ indigni, in remotis partibus per alienos episco-

pos, quandoque furtiuè, & aliquando per saltum, & interdum extra statuta tempora & aliàs indebitè se faciunt cõtra statuta factorum canonum promoueri. Et deinde se à Rom. pontifice, vel aliàs debite promotos fore, mentientes, in sacris ordinibus præsumunt ministrare. Volentes igitur his pro executione iuris communis iuxta posse prouidere, statuimus, vt nullus ciuitatis & diocesis Hildesemensis clericus absque licentia nostra seu vicarij nostri ad sacros ordines promotus in ordinibus huiusmodi in ciuitate & diocesi nostris ministrare præsumat, seu ad executionem ordinum taliter susceptorum per aliquem admittatur, imò ipsum & quemlibet ipsorum sic furtiuè promotum, ab ingressu ecclesiæ suspendimus, donec & quousque de ordinibus suis coram nobis aut vicario nostro in spiritualibus legitimè docuerit, & quod admitti debeat, nostris seu vicarij nostri patentibus literis ostendat. Si quis autem hanc constitutionem transgredi & contra illam in susceptis ordinibus non admissus (vt prædicitur) ministrare præsumperit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrat, quam etiam extunc per archipresbyterum & alios cõfratres apud quos moram fecerint, & ipsos incurrisse denunciari volumus & publicari.

¶ *De filiis presbyterorum.* CAP. V.

Sacris disponentibus ordinationibus, filiis sacerdotum in ecclesiis patrum ministrare, aut ea seu alia in eisdem beneficiis ecclesiastica quomodolibet obtinere & ipsi & alij illegitimè nati, seu ex illegitimo coitu procreati sine dispensatione sedis apostolicæ vnum beneficium curatū obtinere prohibentur. Et si ex dispensatione huiusmodi vnum curatū, deinde tacito defectu natalium quem patiuntur, à sede præfata, vt duo vel plura beneficia similem curam habentia, recipere possint & retinere valeant, & si eis canonice conferantur, obtineant talis dispensatio tanquam per surreptionem obuenta, nullus penitus sit momenti. Quapropter censens parum fore iura cõdere, nisi executione demandetur: Volumus & statuimus vt deinceps sacerdotum filij in suorum patrum ecclesiis & nostris ciuitate & diocesi ministrare, aut eas seu alia beneficia in eisdem quomodolibet obtinere non præsumant, illaque extunc in antea per ipsos taliter cõtra iuris dispositionem occupata vacare decernimus, & eorum collatoribus licentiã talia idoneis conferendi presentibus assignamus, nisi cum ipsis per sedem apostolicam

apostolicam desuper sit dispensatum, eisdem presbyterorum filiis & aliis illegitimè natis beneficiis nostrarum ciuitatis & diocesis presentibus iniungentes, vt infra vnus mensis spatium à publicatione presentium, de suis dispensationibus tam super eo quod in ecclesiis patrum ministrare, succedere, & in eis beneficia obtinere valeant, quàm super defectibus suis, & per obtinendis vno vel pluribus beneficiis à sede prædicta obtentis, coram nobis vel vicario nostro doceant, vt animarum periculis obuietur, & ecclesiasticis beneficiis debite prouideatur: quòd si fecus fecerint, contra ipsos secundum ordinationes prædictas, prout de iure poterimus, procedemus.

¶ *De clericis peregrinis.*

CAP. VI.

Scimus quòd in ciuitate & diocesi nostris Hildesemensis plures clerici peregrini, de quorum promotione non constat, in sacris ordinibus publicè ministrent, & curam regant animarum, licet literas commendatitias & dimissoriales suorum Episcoporum, vel examen nunquã ostenderint. Volentes igitur in his prouideri, statuimus vt deinceps nullus clericus peregrinus, siue secularis, aut religiosus existat, ad executionem sacrorum ordinum infra ciuitatem & diocesim nostras in publico admittatur, nisi per literas nostras, aut vicarij nostri se admittendum fore prius ostendat. Si quis autem contra hoc statutum per nos vel Vicarium nostrum nõ admissus sciẽter ministrare, & de cura animarum se intromittere præsumperit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrat. Quam etiam sententiam taliter deliquentes incurrisse volumus denunciari, certificando quoslibet coram taliter excommunicatis post huiusmodi denuntiationem celebrantes suspensionis sententiam à iure in tales promulgatam incurrere, & exinde notam contrahere irregularitatis.

¶ *De maiestate & obedientia.*

CAP. VII.

Statuimus vt vnusquisque archipresbyter, rector, plebanus, viceplebanus, siue curatus nobis subiectus literas nostras ac Vicarij & Officialis nostrorum nostrasque & eorum mandata reuerẽter vbique infra limites suæ parochiæ recipiat, & sine dolo & fraude proxima dominica die sequenti diligenter exequatur, nuntiosque literarum nullo modo prædat, sed per viribus defendat. Secus autem faciens & confitito de eo puniatur. Volumus etiam & statuimus vt in executione quorumcunque mandatorum, literarum, & processuum à nobis vel

vicario seu Officiali nostris emissorum, dies, menses, annus, nomen exequentis, & locus executionis per rectores, plebanos & vice plebanos apponantur, vt sic, videlicet executor, scribar à tergo mandatū eiusdem propria sua manu. Executum est hoc mandatum per me N. plebanum ecclesiæ in N. nomen & cognomen suum, ac ecclesiæ suæ nomē exprimēdo. Anno infra scripto, die tali, mēsis talis, &c. vt de huiusmodi executione legitima fides per hoc habeatur: alioquin si fecus factum fuerit, per Officiales grauius puniatur.

Inhibemus quoque ne quispiam clericorū nobis subiectorum cuiusque congregationi, capitulo aut conuenticulo, in quo quicquā in præiudiciū status & honoris nostri & successorum nostrorum episcoporū Hildesemē. seu iurium episcoporum tractatur interesse, dando consilium, auxilium vel fauorem, scienter & dolose præsumat, secus autem faciens, nostram incurrat vltra pœnam iuris, indignationem.

Et præterea considerantes, quod tunc ecclesiasticus ordo confunditur, cum vnicuique honor debitus non obseruatur: Statuimus & ordinamus quod in ecclesiis collegiatis conuentualibus seu capitularibus antiquæ honestates & cōsuetudines approbatæ debitè obseruentur, & prælatis earūdem in assurgēdo, & aliis prærogatiuis, debita reuerentia & obediētia, cum sint columnæ ecclesiarum earūdem exhibeantur, tam à canonicis, quā alii simplicibus presbyteris ecclesiarū huiusmodi. Quod si quis huius statuti transgressor repertus fuerit, in fructibus præbendæ suæ taliter puniatur, vt discat superioribus honorē & reuerentiā cōdignam impedere & exhibere.

¶ *De iudiciis.* CAP. VIII.

Quia causæ matrimoniales cū dependentibus & connexis per eos qui potestatem iudicandi habent, & canonū statuta non ignorant, tractari & diffiniri debent: Statuimus, & in virtute sanctæ obediētiæ mādamus, vt deinceps vnusquisque presbyter habens curam animarum, ac subditos, quorū cohabitatio seu discohabitatio, seu matrimonia publica in veritate vel errore fuerint, ita quod de his, an iure subsistere possint saltem probabile dubium extiterit, tales postquam hoc sciunt, specificè moueant, & super his infra duos menses proximos pro declaratione decisionis recipienda, ad nos vel Officialem nostrum remittant, vt & sententiam iudicium suum per his petant, & ab inde causam huiusmodi vsque ad finem quantum

quantum in eis est, prosequantur, alioquin taliter moniti, si hoc infra eosdem duos menses facere contempserint, ecclesiastica sacramenta eis in vita denegentur, & morientes peccata sua non confessi, careant ecclesiastica sepultura. Presbyter autem curatus, qui taliter mouendo non processerit, per nos, vel vicarium nostrū grauius & condignè puniatur. Volentes vt quilibet plebanorum, huiusmodi nostram constitutionem singulis annis semel aut bis in ecclesiis eorundem publicet & publicari faciat.

Inhibemus quoque omnibus & singulis subditis nostris clericis & laicis cuiuscūque status aut conditionis existāt, ne de examinatione, cognitione, vel decisione iudiciali, quarūcunque causarū matrimonialium aliter quā per modum salubris cōsiliij se intromittāt, aut aliarū quarumlibet de iure vel cōsuetudine ad forū ecclesiasticū spectantium. Secus autē facientes, decernimus excommunicationis sententiā eo ipso subiacere: per hoc autem non prohibemus, quo minus in causis vbi trāsactiones locū habent, in arbitratore & viro cōmunes cōpromitti possit, per quā discordiarū materiæ & quæstiones celerius valeant terminari: dūmodo talia in fraudē nō fiant.

¶ *De foro competenti.* CAP. IX.

Attendendum quod laici de ecclesiasticis negotiis intromittere se non debeant. Omnibus & singulis ecclesiasticis personis per ciuitatem & diocēsim nostras vbilibet cōstitutis interdiximus, ne quispiam laicorum ad iudicia laicalia seu secularia dolose trahat, aut clerici se trahi ad talia consentiāt, vel huiusmodi vetita iudicia subeant, seu ibidem aliquatenus respondeant, sub causarum suarum sic moratarum, etiam si in huiusmodi vetitis iudiciis pro ipsis iudicaretur, perditione seu amissione, feudaliibus tamen causis exceptis, quas prout de iure volumus tractari.

¶ *Ad idem, de foro competenti. serui: r. capitulum libri secundū Decretalium, cuius tenor de verbo ad verbum sequitur.*

Si diligētē: & infra, Asseruisti te vsque ad hæc tempora tenuisse quod si licitum clerico renuntiare saltem in temporalibus causis iuri suo, & sibi laicum iudicem cōstituire, presertim vbi aduersarij volūtas accesserit, ac tenere iuramentum super hoc interpositum respondiisti, immemor cōstitutionis, qua cauetur, pacto priuatorum iuri publico minimè derogari. Quum igitur ius hoc in Mleuitanē. & Carthaginen. con-

cillis specialiter promulgatum sit, ne clerici clericos, relicto suo pontifice, ad iudicia publica pertrahant. Alioqui causam perdāt, & à communionē habeantur extranei, & tam Episcopi quàm diaconi seu quilibet clericus in criminali vel ciuili negotio si derelicto iudicio ecclesiastico, publicis iudiciis se purgare voluerint, etiā si pro eis lata sit sentētia, locum suum amittant, & hoc in criminali actione: in ciuili verò perdant quod euerint, si locum suum maluerint obtinere: manifestè patet, quòd non solum inuiti, sed etiam voluntarij pacisci nō possunt, vt secularia iudicia subeant, cum non sit beneficium hoc personale cui renuntari valeat. Sed potius toti collegio ecclesiastico publicè sit indultum, cui priuatorū pactio derogare non potest, nec iuramentum licitè seruari potuit, quòd contra canonica statuta illicitis pactioibus informatur.

Præterea in hibemus, ne de cætero quæcunque ecclesiastica persona ciuitatis & diocesis Hildesemen. nobis subiecta, secularē auxilium vel subsidium laicorum contra nos siue iurisdictionem nostram, sibi qualitercunque assumat aut inuocet, vel sibi procuret: cōtrarium autem facientes, eo ipso excommunicationis sententiæ subiacent.

¶ *De alienatione iudicy mutandi causa facta & cessionibus.* C A P. X.

CUm aliàs sancta sedes Moguntinē. inter alia statuta prouincialia ediderit prouinciale statutum, cuius tenor sequitur, & est talis:

Quia plurium cessiones actionum in fraudem aliquando nō purè & simpliciter ex causa seu causis legitimis fiant. Statuimus vt cessiones actionū ex iustis causis procedāt in præsentia episcoporum, iudicum, vel Officialium suorum, & de licentia eorundem, si subsunt causæ legitimæ, etiam iurēt cedentes quòd non simulatè, sed verè cedant: & si cessiones secus factæ fuerint, decernimus non tenere. Et tenore præsentium inter alia mandamus, statuta prouincialia dictæ sedis Moguntinæ (quorum etiam aliqua præsentibus nostris statutis synodalibus & episcopalibus ex certis nos ad hoc mouētibus causis inseruimus) in ciuitate & diocesi nostris Hildesemen. seruari, & præsertim statutum cessionis præinsertum, attento quòd per simulatas cessiones priuilegia in fauorem cleri data & concessa, sæpe per abusum eorundem prout experientia docet ad noxam tēdunt. Et propterea singulis subditis

ditis nostris statuendo cōmittimus, & in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis necnon quinquaginta aureorum Rhenen. pro vna Fisco nostro, pro altera medietatibus partibus pro tempore læsis, seu propterea lædēdis applicandorum pœnis. Mandamus & præcipimus quatenus præinsertum statutum irrefragabiliter & firmiter teneāt & obseruent, in hibentes eisdem sub similibus pœnis, ne deinceps cessionibus præter & contra præinsertum & per nos modo innouatum statutum factis & celebratis in iudiciis seu extra vtantur: quòd si secus fuerit, cōtra negligentes contradictores & rebelles addictæ excommunicationis sententiæ declarationem ac prædictæ pœnæ extorsionem seruatis seruandis procedemus, seu curiæ nostræ causarum Officialis generalis irremissibiliter procedet.

¶ *De probationibus.*

C A P. XI.

Quia sicut didicimus, sæpe propter defectus probationū cognationum spiritualium, pericula confurgunt animarum, eo quòd adinuicem matrimonij sacramento constrictis interdum cognationū spiritualium obstant impedimenta, quæ difficulter vel aliquādo vix vel non probari possunt. huiusmodi periculis cupiētes quo ad nobis subiectos obuiare, decernimus & hoc statuto perpetuo seruari præcipimus, vt ecclesiarum per ciuitatem & diocesim nostras, rectores plebani, viceplebani, & singuli curati in baptizando pueros subditorum suorum leuantium & baptizati nomina in registro communi quod in sua ecclesia habeant, conscribant, & testes quamplures assumantur: similiter subditos suos inducant & informent, vt deinceps, vt deinceps in confirmatione suorum pueros corā episcopo testes requirant discretos & intelligentes qui de confirmatione & tentione coram episcopo ac nomine tenentis dum opus fuerit testimonium valeant dare, vt facilius impedimenta huiusmodi, & minoribus laboribus & expensis valeant opportuno tempore comprobāri.

¶ *De fide instrumentorum ac Notariis.*

C A P. XII.

Statuimus pariter & ordinamus, vt nulli tabellionatus siue Notariatus officium iuxta sacrorum canonum ac legum, & præcipuè nouissimæ imperialis reformationis & ordinationis Coloniae factæ, cōmitti debeāt, aut exercere liceat, nisi competentis literaturæ honestæque cōuersationis & vitæ & laudabilis testimonij sit, & vigesimum tertium ætatis annu-

peregerit: vnde præter præmissam ordinationem, plerunque minus idonei ad officium huiusmodi assumuntur, qui sub vmbra ignorantia, & temeritatis audacia, grauitè in dicto officio delinquant, sibi ipsi infamia parant, alijsq; graue præiudicium & inestimabile periculum inferunt. Ne igitur huiusmodi detestabilis morbus in hac nostra diœcesi amodo vt in antea serpat atque progressum habeat, volumus & præcipimus, mādamus, q̄ nullus huiusmodi officium Tabellionatus siue Notariatus amplius in nostra diœcesi exercere præsumat, nisi prius per nos aut Officialem nostrum ad id repertus fuerit idoneus atque sufficiens, vt sit legitime & tanquam legalis admissus. Contrarius verò facientes præter excommunicationis pœnas tanquam mandatorum nostrorum transgressores vtique puniemus, eorūque instrumenta tanquam inuulnida nullūque roboris aut momenti decernimus reiicienda, neque in iudicio vel extra quoquo modo admittenda.

¶ *De sententia & re iudicata.* CAP. XIII.

Intelleximus quōd interdū ecclesiarū ciuitatis diœcesis nostrarū Hildesemen. rectores seu plebani cum suis subditis in causis matrimonialibus tā simplicibus quā impedimentorum in curiam nostrā Hildesemen. vbi expediri debeant, adueniant, & latis sententiis diffinitiuis præcedentes sufficere quōd lectio sententiæ intererāt, partes iubent sine lites & sententiis recedere: sæpius etiam cōtingit, quod latis huiusmodi sententiis, partes coram suis plebanis & aliis afferunt eas aliter latis esse, quā sunt, & deinde secundo curiā nostram visitantes variant depositiones & contrarias reportant sententias, & quā aliquādo propter temporis diuturnitatem de sententiā constare non poterit, ex quo non modica pericula eueniunt animarum, vt experientia sumus edocti. Volentes igitur periculum huiusmodi obuiare, præsentī edicto districtius inhihemus, ne de cætero aliqui ecclesiarum rector seu plebanus præmissa quomodolibet faciat, decernens partibus asserentibus sententias pro matrimonio vel cōtra matrimonium latis, absque sententiariū literis debite sigillatis, credi nullo modo debere, & nihilominus easdem asserentes à sacramento communione excludimus, saluo mortis articulo, donec & quousque sententias huiusmodi scriptas & debite sigillatas obtineant. Rectores autē & plebanos ecclesiarum si deinde præmissa perpetraverint, aut etiam quam-

cunque sententiam huiusmodi antequam illam scriptam viderint, publicare præsumperint, per integrum mēsem ab ingressu ecclesiæ suspendimus fructus ecclesiarum suarum per idem tempus cedentes officiantibus eisdem, & subditis providentibus, referuantes.

¶ *De vita & honestate clericorum.* CAP. XIII.

Præsentī inuiolabiliter duraturo prohibemus edicto, ne de cætero aliquis clericus in sacris ordinibus constitutus aut beneficiatus infra ciuitatem & diœcesim nostras cereuisiam sub mensura publicè vendere, ministrādo fercula, lectisternia & hospitium ad modum publici hospitii aut mercatoris & laicorum exercere, puta res venales pro lucro captandis remissius emere vt carius vëdat, seu aliā illicitè mercari per se vel interpositam personam quomodolibet præsumat. Si quis autem talia facere præsumperit, & ab huiusmodi negotiationibus non destiterit, lucrum exinde captatum Fisco nostro applicandum atque eundem aliā etiam grauius puniendam iuxta excessus qualitatem decernimus.

Cæterum sub pœnas excommunicationis canonica monitione præmissa, mandamus quatenus clerici nostri, & præsertim illi qui curam animarum gerunt, ab actibus scurrilibus & illicitis crapulis in Calendis & exequalibus cōuiuibus per eos fieri solitis abstineant atque desistant, quōdque scorta & mulieres suspectas ad huiusmodi cōuiuia minimè adducant, sed honestè in Calendarum solennitatibus & exequis huiusmodi se habere studeant, alioqui contra non obseruantes & delinquentes rigidè procedemus.

Ad idem.

Resus cōstitutione præsentī, prout etiam in prouinciali concilio quondam domini Conradi archiepiscopi Moguntinen. sancitū dignoscitur, volumus, præcipimus & ordinamus, vt clerici nostrarum ciuitatis & diœcesis, in ciuitatibus & oppidis, præsertim in ecclesiis, vestes longas staturū clericali decentes, & non subductas de vario aut serico (nisi graduatus aut canonicus maioris ecclesiæ Hildesemen. vel nobilis existant) deferant, non feritias, ab extra non variatas, aut diuisas, nec desuper ab extra cum plicaturis foderatis, sed manicis strictis & aliā decentibus vtantur, nō deferant calceos seu sotulares inhonestos aut indecentes. Itinerantibus autem ex causa breuioribus vestibus vt liceat: Coronā verò

& tonsurā suo statui, ordini aut dignitati conuenientē iuxta canonū sanctiones deferant, nec armari incedant, neque gladios seu cultellos longos portent. Et nisi fortē extra ciuitatē vel loca sua eos pergere contingat, vel de licentia superioris pro personarum ecclesiā & rerum suarum defensione id faciant. Districcius insuper inhibentes, ne mantellos ab ante apertos & scissos, & circa collum cum magna zona cōstrictos, sed vestibus honestati clericali congruentibus vtatur, prout canonicam & nostram grauem vltionem voluerint euitare. Huius autem statuti transgressores ad vnus mensis spatium, a fructibus beneficiorum suorum nouerint se suspensos. Quorum fructuum dispensationē arbitrio nostro referuamus per præmissa. Cæterum Clemenſinæ de vita & honestate clericorum generalis Concilij ordinationi & aliis iuribus quæ de indecentia vestium tractant, non intendimus derogare.

Item vt clericorum maximè beneficiatorum vita sit exemplaris & accepta vniuersis clericis beneficiatis in sacris & nostra diocesi constitutis, cōstitutione præsentī districtius inhibemus, ne ludis taxillorum aut aliis leuitatibus ac choreis, hastiludiis, torneamentis, & aliis spectaculis publicis & prohibitis intersint, aut talia exerceant, prout pœnas condignas in contrafaciens facti exigente qualitate, autoritate nostra infligendas voluerint euitare.

Insuper districtius inhibemus clericis pro sacris ordinibus suscipiendis itinerantibus, ne in hospitibus, ludis taxillorum, aut aliis enormibus, & turpibus actibus insistant, sed honestè & clericaliter viuant: secus verò facientes, volumus esse à susceptione ordinis pro qualibet vice ipso facto suspensos, quòdquē comas non nutriant, sed crines capitis antè & retro non nimis longos deferant, prout canonum & statutorum prædictorum pœnas & nostram ac canonicam vltionem voluerint euitare. Simili modo præcipimus & mādamus vt clerici beneficiati nostrarum ciuitatis & diocesis, temporibus diuinorum, ecclesiis in & sub quibus beneficiati existant, absque superpellicibus non accedant vel subintrent: contrariū facientes, vice qualibet trium dierum spatio stipendiis suis præbendalibus careant, in vsus fabricæ conuertendis, in quos etiā decanis rectoribus plebanis, & aliis in ecclesiis superioribus reuerentiam debitam impendere volumus, sed nostra graui indignatione & pœna superior expressa.

De co-

De cohabitatione clericorum & mulierum. CAP. XV.

Sancta generalis synodus Basiliensis, reformationi status clericalis intendens inter alia cōstitutionem salubrem, cōtra clericos concubinaris edidit per locorum ordinarios publicandam & exequendam, cuius quidem cōstitutionis ignorantiam, ne quis prætereundum valeat de clero nostro, illā præsentibus inferi, & cum statutis aliis nostris publicari, & districtius volumus obseruari, cuius tenor sequitur, & est talis.

Sacro sancta generalis synodus Basiliens. in Spiritu sancto legitime congregata, vniuersalē ecclesiā repræsentās, ad perpetuā rei memoriam, Qui cunq; clericus, cuiuscunq; status, conditionis, religionis, dignitatis, etiā si pontificalis vel alterius præminentia existat, qui post huius cōstitutionis notitiam quam habere præsumatur, post duos menses post publicationē eiusdē in ecclesiis cathedralibus quam ipsi diocesi sani omnino facere teneantur, postquam eadem cōstitutio ad eorum notitiam peruenierit, fuerit publicus concubinari⁹, à perceptione fructuū omniū suorū beneficiorum, trium mensum spatio sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam vel aliā euidentem ecclesiarum vtilitatem, ex quib⁹ hi fructus percipiuntur, conuertat. Necnon huiusmodi, publicum concubinarū cum primum talem esse innotuerit, mox suus superior monere teneatur, vt infra breuissimū terminū concubinam dimittat, quā si non dimiserit, vel dimissam aut aliā publicè reassumpserit, vult hæc sancta synodus, vt ipsum oibus beneficiis suis oīno priuet. Et nihilominus hi publici concubinarij vsquequo cum eis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamq; vitæ emendationem fuerit dispensatum, ad susceptionem quorūcunq; bonorum, dignitatum, beneficiorum vel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationē recidit vniūo ad huiusmodi publicum concubinarum redierint sine spe alterius dispensationis, ad prædicta prorsus inhabiles existant. Quòd si hi ad quos talium correctio pertinet, eos (vt prædictum est) punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglectu quam in illos de cōcubinatū modis omnibus digna punitione animaduertant. In conciliis etiā prouincialibus & synodalibus aduersus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem & priuationem collationum beneficiorum vel aliam condignā pœ-

nam feueriter procedatur. Et si hi quorum destitutio ad summum pontificem spectat, per concilia provincialia, aut suos superiores propter publicum concubinatum reperiantur priuatione digni, statim cum processu inquisitionis, ipsi summo pontifici deferantur, eadem diligentia & inquisitio in quibus cunque capitulis generalibus & provincialibus quo ad suos seruetur, pœnis aliis contra prædictos & alios non publicos concubinarios statutis in suo robore permanfuris. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in iure factam, seu per rei euidentiã quæ nulla potest tergiversatione celari, notorius est: sed qui mulierem de incōtinentia suspectã & infamatã tenet, & per suum superiorem admonitus ipsam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli iurisdictionem ecclesiasticam habentes pecuniarios quæstus à concubinaris percipere non erubescunt, patietes eos in sua fœditate fordescere, sub pœna maledictionis æternæ præcipit, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alicuius quæstus, talia quouis modo tolerant aut dissimulent, alioqui ultra præmissam negligentiam pœnam, duplum eius quod propterea acciperint restituere ad pios vsus omnino teneantur, & compellantur. Ipsas autem concubinas seu mulieres suspectas, prælati modis omnibus curent à suis subditis, etiam per brachij secularis auxilium, si opus fuerit, pœnitus arceri, quarum concubinarum res, quæ de bonis præsumatur habere ecclesiæ, in fabricam vel in aliam ipsius ecclesiæ utilitatem per ipsos prælatos conuertantur. Qui etiam ex tali concubinato procuratos filios apud patres suos cohabitare non patiantur. Tubet insuper hæc sancta synodus, vt etiam in prædictis synodis & capitulis hæc constitutio publicetur, & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter, iniungit præterea omnibus secularibus viris, etiã si regali præfulgeant dignitate, ne vllum qualecunque inferant impedimentum, quocunque quæsto colore, prælatis, qui ratione sui officij aduersus suos subditos pro huiusmodi concubinato procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege diuina prohibetum sit, & sub pœna peccati mortalis euitandum, monet omnes laicos tam vxoratos quam solutos, vt similiter à concubinato abstineant: nimis enim reprehensibilis est, qui vxorem habet & ad alienam mulierem accedit: qui vero solutus

si conti-

si continere noluerit, iuxta Apostoli consilium, vxorem ducat. Pro huiusmodi autem diuini obseruatione præcepti, hi ad quos pertinet, tam salutaribus monitis quam aliis canonicis remediis omni studio laborent.

¶ De clericis non residentibus.

CAP. XVI.

Cum autem ad hoc sint ecclesiastica beneficia deputata, vt in eis ad seruiendum Altissimo tales assumantur, qui se ipsos volunt & possunt eorum curam exercere, statuimus vt quilibet infra ciuitatem & diocesim nostras beneficiatus cui iuscumque status, ordinis vel conditionis extiterit, cuius beneficium residentiam personalem, vel certum ordinem de iure statuto vel consuetudine requirit in illo infra proximum mensem personaliter residere incipiat, & ab inde quandiu beneficium huiusmodi obtinuerit, talem residentiam faciat, seque ad ordinem, quem onus beneficij sui requirit, iuxta tempora obtineat, promoueri. Transgressores vero huius statuti nostri per suos superiores seruatō iuris ordine priuentur, nisi expressam super hoc à nobis vel vicario nostro licentiã obtinere meruerint,

¶ De præbendis.

CAP. XVII.

Itē statuimus, vt quilibet religiosus infra diocesim nostrã Hildesemen. curam gerens animarum, titulum huiusmodi beneficij sui in proximo capitulo post illius assequeutionem archiepiscopo bytero vel eius locum tenenti in præsentia fratrum ostendat, et si alium quam à nobis seu vicario nostro impetratum ostenderit, titulo huiusmodi nulla fides adhibeatur, nisi forte Romanus pōtiffex illum sibi concessisset, & hoc nostris vel vicarij nostri literis appareret declaratum. Si quis verò contra præmissa venire præsumpserit, ultra pœnam iuris communis tam diu à diuinis suspensionibus remaneat, quousque huiusmodi statuto nostro studuerit cum effectu parere & obedire.

¶ De portione congrua seu competenti.

CAP. XVIII.

Cum non debeat ligari ob suos tritutaris, sacris iubetibus canonibus, vniuersos & singulos prælatos ciuitatis & diocesis nostrarum, in Domino exhortamur, vt ecclesiarum ipsius & eorum mensis vnitatum & incorporatarum, nostræ diocesis vicariis, de præbendis congruis vnde decenter sustentari, iura episcopalia & archidiaconalia soluere, hospitalitate tenere, & alia incumbencia onera supportare valeant, prout de iure tenentur, prouideant: alioquin prout de iure constringuntur.

tur, eis negligētibus, ad præbendarum huiusmodi deputati-
nem seruatis seruandis procedere non obmittemus.

¶ *De institutionibus.*

CAP. XIX.

Cum in cūctis sacris ministeriis sint etatis maturitas, gra-
uitas morum, & literarum scientia requirenda, præsen-
ti perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis sacerdos
secularis vel religiosus infra ciuitatem & diœcesim nostras,
quodcunque ecclesiasticum beneficium cū cura vel sine cu-
ra absque institutione seu inuestitura aut induciis, seu licen-
tiâ nobis vel vicario nostro aut aliâs legitime, ac per literas si-
gillatas obtentis & prius Archipresbytero vel eius locum te-
nētī ostēsis, regere, aut quomodolibet officiare suo vel aliquo
nomine p̄sumat, nisi ipsius beneficii rector seu Vicarius vel
Capellanus personaliter in eo resideat, cuius nomine & con-
sensu aliquis vt socius in diuinis inibi inofficiet, secus autem
facientem quum non suos fructus faciat, ipso iure ad respon-
dendum Fisco nostro de fructibus sic per eum leuatis, con-
demnamus, & Fisco eidem decernimus applicandos, cōcedi-
mus tum vt beneficio postquam primo vacare cœperit, pos-
sit loci Archipresbyter per se vel alium quem duxerit eligē-
dus per primum proximum mensem & nō vtrâ in diuinis
providere, seruato tamen moderamine superius de officio
Archipresbyteri expresso.

Cum ad extirpandū quorundam detestandam cupiditatem
in sacro Lateranen Cōcilio prohibitam, vt null⁹ diuersas ec-
clesiasticas dignitates aut parochiales ecclesias recipiat, & cō-
sequenter statutum, quod recipiens beneficium habens cu-
ram animarum annexam, si prius tale habeat, is eo sit ipso iu-
re priuatus, & si fortē illud retinere contenderit, etiam alio
spolietur, imō si vltra mensem teneat ambobus est priuatus,
apostolicæ tamen sedis dispensatione in his salua, & alibi can-
on. vitium cupiditatis huiusmodi redarguēs, tales in cura-
tis beneficiis plurales, eo quia sic retēta ad ipsos non spectāt,
de iure, rem asserit attrēctare alienā, & sic furtum committe-
rent quodammodo & rapinam, nō sine suorum & subditorū
animarum periculo: eapropter, vt huiusmodi canones & sa-
cerorum Conciliorum generalium sancita debitæ executioni
demādentur, locorum Ordinarij per felicis recordationē
Gregorij, decimi, decretū, in sacro generali Cōcilio est præ-
ceptum, vt subditos suos plures dignitates vel ecclesias, qui-
bus ani-

bus animarū cur imminet obtinen. seu personarū aut digni-
tatem cum alio beneficio cui similis cura est annexa, ad ex-
hibendum dispensationem autoritate, cuius ecclesias perso-
natus, aut dignitates canonicē se tenere asserunt, infra tēpus
arbitrio ordinariorum statuendū districtē compellant. Nos
itaq; animarum periculis obuiare, & vt ecclesiastica benefi-
cia canonicē possideantur, per executionum præmissorū cu-
piēs providere: Hoc præseni statuto decernimus, vt deinceps
à publicatione præsentii, sic vt præfertur plura curata
obtinentes beneficia ac plures dignitates & personatus seu
personatum & dignitatem cū alio beneficio curato, de suis
dispensationibus, quarū autoritate illa tenere prætendunt,
necnon titulis suis ad eadem, infra duorum mensium spatiū
coram nobis vel Vicario nostro in spūalibus legitime & sub
pōnis iuris doceant, ne deficientes in titulis & dispensationi-
bus huiusmodi canonicis, occupādo iniuste ipsa beneficia
contractent rem alienam & per consequens furtum cōmitant,
& animæ exinde periclitentur, ipsorumque sanguis de
nostris manibus exigatur, alioquin ad executionē præmissa-
rum sacrarum constitutionū, contra ipsos dictis lapsis men-
sibus effectualiter procedemus,

¶ *De rebus ecclesie non alienandis.*

CAP. XX.

Itemādāmus sub excōmunicatiōis pœna canonica moni-
tione præmissa vniuersis & singulis Abbatib⁹, Præpositis,
Decanis Prioribus, Priorisissis monasteriorum & ecclesiarum
nostrarū ciuitatis & diœcesis, ne de cætero aliqua bona im-
mobilia seu redditus & proventus monasteriorū seu ecclesia-
rum suarum vendāt aut obligent quouis modo absq; licen-
tia nostra speciali. Et si qui contra huiusmodi inhibitionem
& mādātum nostrum, bona vel redditus suorum monasterio-
rum seu ecclesiarū alienauerint seu obligauerint, huiusmo-
di contractus decernimus irritos ac inanes: Decernentes vt
in mutuo contrahendo, necnon obligatione mobilium vel
immobilium sacri canones obseruentur.

Statuimus etiā quod ornatus & libri ecclesiæ, altariumq;
seu vicariarū fundatiōes, & literæ capitales celsū ac prouen-
tuum eorundem, bis vel ad minus semel in anno inspiciātur
à Decano & capitulo diligenter, & sub sigillis prælatorū
& capituli ponātur sigillatim in scriniis, vt sic cognoscatur in
posterum, si de ipsis augmentatum sit aliquid vel subtractū.

Et quoniam pauci sunt in singulis ecclesiis, qui prædia & redditus ecclesiæ plenè cognoscant, & nonnulli redditus & bonapropter negligentiam officiatorum, & ifelicè statû horum turbatissimorum temporum sunt fortè perditâ vel destructa statuimus, quòd prædia & redditus ecclesiarum communes, & specialiter dignitatum & officiorum, & quæ, ac quales rationes cuiuslibet officij fieri debeant, sub sigillis prælatorum & capituli plenè immè conscribantur.

¶ *De testamentis & ultimis voluntatibus ex prouinciali Concilio Fritzlarien.* CAP. XXI.

Clericus de prouerb^o anni gratiæ, vel aliàs de rebus ecclesiæ acquisitis, concubinæ suæ, vel filius ex fornicatione genitus quicumque penit^o non reliquit: quod si fecerit, legatû non teneat, & quod taliter est relictum, ecclesiæ applicetur.

¶ *Ex eodem Concilio.*

Ad abolendam prauam consuetudinem vel potius corruptelam seu temeritatem clericorum qui signum pudicitia^e deberent ostendere laicis quibus sunt, positi in exemplû in argumentum suæ finalis impenitentia^e fructus præbendarum suarum concubinis vel spuris suis legant in vltima voluntate, rigor ecclesiasticus debet exerceri. Quare sub anathematis vinculo prohibemus, ne de cætero clerici annis gratiæ abutentes, de rebus ecclesiæ fructus beneficiorum ecclesiasticorum spuris & concubinis dimittendo aliquo modo disponant. Qui verò contra inhibitionem huiusmodi venire præsumpserit, in signum suæ perditionis ecclesiastica sepultura, & quibus taliter fructus legantur eis careant ipso iure. Qui autem testamentum tale post mortem defuncti manu tenerè voluerint, & per quorum manus talibus personis f. u. x. præbendarum & beneficiorum ecclesiasticorum fuerint ministrati, ecclesia ipsa sit supposita interdicto.

¶ *Ex prouinciali Concilio Moguntino.*

Sunt nonnulli qui anno gratiæ pro releuatione debitorum in fructibus beneficiorum defunctis clericis concessio damnablem abutuntur, f. usus anni ipsius gratiæ consanguineis suis vel aliis, quibus voluerint, relinquentes, ex quo prouenit duplex iniuria, ecclesiæ scilicet & personæ: fraudatur enim ecclesia per dictû anni spatium seruitore, priuatur etiam successor in percipiendis fructibus suo iure: quod de cætero fieri prohibentes, sacra approbatione Concilij statuimus, & nisi

nisi pro releuatione debitorum quæ cum aliunde solui non possunt, anno gratiæ clerici nõ vtantur, nisi ipsius anni fructus pro aliqua pia causa, ipsi relinquunt ecclesiæ, à qua idem beneficium habuisse noscuntur.

Ad idem.

Quoniam in quibusdam locis nostrarum ciuitatis & diocesis, vti accepimus, consuetudo siue corruptela detestabilis obseruatur, videlicet quòd tam clericus quàm laicus in lecto ægritudinis constitutus vltra certam, limitatâ & expressam summam, nec piis locis, nec personis ecclesiasticis, animæ suæ remedio & salute aliqua possit ordinare legata considerantes prædictam consuetudinem, sacris canonibus & secularibus legibus obuiare, quum omnia iura clament, quòd vltima voluntas hominis & vltimum testamentum immobiler perseueret, & nihil sit quod hominibus magis debeat, quàm vt supremæ voluntatis liber stylus existat, eandem consuetudinem Deo odibilem, animabus & bonis moribus inimicam autoritate huius salutaris sanctionis penitus reprobamus, firmiter statuen. vt illis quos iura à testamentorû non prohibent factio, etiam in sanitate vel in lecto ægritudinis constitutus legandi, disponendi & ordinandi de bonis sibi à Deo collatis ad pia loca & personas ecclesiasticas, dum modo contra legitimas constitutiones non venerint, libera sit facultas: Volentes & præcipientes districtè, vt vniuersi clerici & laici impediens defunctorum legata seu voluntates, per excommunicationis in personas, & interdicti in loca sententia^e (monitione canonica præmissa) ferendas, ab huiusmodi impedimentis desistere compellantur.

Ad idem.

Dolèter audiuimus, quòd fidelium tam clericorû quàm laicorum testamenta & vltimæ voluntates maximè præ animarû salute, & ad pios vsus legata & testata in suis debitis executionibus ac ordinationibus, interdum perueris machinationibus hominum, & quandoque negligentijs interuenientibus & obstantibus, in nostris ciuitate & diocesi in locis pluribus multipliciter impediuntur & retardentur. Cum itaque vltima voluntas, seu vltimum hominis testamentum præ lege seruari debeat, & supremæ hominis rationabilis voluntatis liber stylus existat, & nostro incumbat pastorali officio talibus prouidere, & testamenta vtroque iure suadent

defendere, vniuersis nostræ iurisdictioni subiectis ecclesiasticis & secularibus subinterminatione diuini iudicij & excommunicationis sententia, quam i contra facientes sex dierum monitione præuia i his scriptis ferimus, ne testamenta, & vltimas fidelium ecclesiasticarum vel secularium personarum, quas iura à testamentorum factione non prohibent, voluntates, maximè ad vsus pios & animarum salutem, se extendere earumque executionem debitas impediant, negligant vel retardent, nec de testamentorum & causarum earundem ac ipsorum occasione pro tempore notarum cognitioni se iromittant, sed ad nos & Officiales nostros ordinariam iurisdictionem causarum huiusmodi habentes, remittant, districtius ihibemus atque mandamus.

Mandamus præterea testamenta ac vltimas voluntates per testamentarios & executores ad hoc per defunctos testatores deputatos, nominatos ac designatos, iuxta iuris communis ordinationem ac dispositionem infra anni spatium à morte eorundem testatorum computandum, etiam absque aliqua præuia monitione (cuius vicem hoc præsens statutum nostrum habere volumus) debitas executioni demandentur, & ritè exequantur: alioquin elapso anno eorundem executionem, ipso iure ad nos vti episcopum diocesanum & loci ordinarij deuolutam esse decernimus.

¶ *De parochiis & parochianis.* CAP. XXII.

Grauis ad nos querela perduxit, quod nonnulli suis iuribus & finibus non contenti, parochianos alterius presumant recipere temerè ad diuina, contra canonicas sanctiones, & cum dictorum parochianorum iudices non existant, negligendi vel soluendi i eos receperit potestatem, se tamen iudices faciendo i foro penitentiali periculosè absoluunt & ligant, pro libito suæ voluntatis, sicque ipsis qui proprios spernunt sacerdotes minimè absolutis, illud salutiferum nostræ peregrinationis: viaticum quod non proficit, nisi prius à crimine labem mundatis, & i animarum suarum & eorum qui id non diiudicantes indiscretè recipiunt, periculum conferre non verentur, sicque dicti eorum sacerdotes, qui curam recipiendo suam pro ipsis animam obligarunt, dum sibi taliter subtrahuntur, statum ignorant ipsorum ægrotantium, non possunt quod i eis est sanare, nec consolidare ifirmum, nec alligare contrafactum: & sic dum curationis necessaria non adhibentur remedia, inualecentibus morbis usque ad interemptionem læsio

sio dilatatur, vnde sacerdotes nullam possunt de sic pereuntibus animabus summo iudici dare rationem. Nostrorum pariter, qui ecclesie sanctæ Dei & personis ecclesiasticis terminos, quos non licet transgredi, posuerunt, statuta considerantes, vniuersis sacerdotibus, tam religiosis quam secularibus, cuiuscunque ordinis, conditionis, siue status existant, i ciuitate & diocesi nostris degentibus, sub debito iuramento quid i receptione suorum ordinum præstiterunt, & sub interminatione diuini iudicij firmiter ihibemus, ne quis alienum parochianum, cuius cura per episcopum vel loci Archidiaconum vel eius vicarium, alij est commissa præsumat (excepta necesse sitatis causa, quæ legem non habet) ad confessionem recipere, vel ad porrigendum ei ecclesiasticum sacramentum, nisi petita desuper & obtenta licentia proprii sacerdotis accedere, cum certi & idubitati iuris existat, talem à tali presbytero absolui non posse aliquatenus vel ligari, & ex hoc ordinem ecclesie per maiores & sanctos patres diuina prouidentia iustitutum confundi, quod per vniuersos plebanos singulis diebus dominicis & festiuis coram suis plebibus præcipimur publicari.

Ad idem.

In super veridica relatione intelleximus, populum vulgarem i plerisque locis nobis subiectis diebus dominicis & festiuis raro interesse diuino officio, Missæ & prædicationi verbi Dei, licet iuxta ordinationem & statutum sanctæ matris Ecclesie, eisdem diebus interesse debeant, vt ibidem de diuinis præceptis & euangelicis doctrinis i formentur. Nos volentes huic morbo obuiare, ac animarum salutem consulere, præfenti volumus & ordinamus statuto, districtè vniuersis presbyteris curatis nostræ diocesis, mandantes & exhortantes, quatenus plebes & parochianos suos, qui ad annos peruenerit discretionis, hortentur & admoneant sub pœna excommunicationis, quatenus deinceps singulis dominicis & festiuis diebus officio Missæ i ecclesiis suis interesse studeant, & prædicationem verbi Dei diligenter audiant, nisi legitimo impedimento ex causa rationabili quis excusetur, nec ab officio huiusmodi ante benedictionem sacerdotis, donec cõpletur, recedat, vel aliis i honestè discurrant, faciendo obreuerentiam diuinissimi sacramenti genuflexiones. Interim dum hostia sacræ per presbyterum eleuatur, cum deuotione cordis Deum exorent pro peccatis. Si quis verò rebellis & negligens i his

fuerit, hunc in confessione seuerè volum⁹ emēdari, & nihilo minus talis qui tempore prædicationis verbi Dei extra ecclesiam, & in cœmeterio stare cōtra prohibitionē huiusmodi præsumpserit, ad auctoritatem nostram episcopālē remittatur. Cōtemptores etiam huius saluberrimi præcepti per excommunicationis infictionem coercantur. Insuper presbyteri curati in sermonibus populum eis commissum ad hoc inducere curent, vt processionibus & aliis actibus & cæremoniis ecclesiasticis interfint deuote, laudēque omnipotenti Deo cum attentione cordis & morum grauitate persoluant.

¶ *De fructibus defunctorum plebanorum seu rectorum ecclesiarum parochialium, vicariorum, altariarum, & aliarum personarum ecclesiasticarum ciuitatis & diocesis Hildesemen. Et qualiter inter defunctum & successorem diuidi debeant.*

CAP. XXIII.

Volumus, vt in orientium plebanorum vicariorum, altariarum, & aliarum personarum ecclesiasticarum fructibus, subsequens definitio seu decisio, iuri communi & æquitati conformis in omnibus obseruetur.

¶ *De bladis seu frumentis.* CAP. XXIII.

Annus ad seruendū blada, incipit in festo beate Margarete, vnde declaramus, qd si aliquis decesserit quacunque parte anni, fructus bladorum liberè cedentium debentur defuncto à festo beate Margarete vsque in finē tricesimi diei obitus sui proportionabiliter secundum ratam temporis, reliqua portio huiusmodi bladōrū debetur successori defuncti. Si aut defunctus haberet vel habuisset blada per ipsum elaborata, & fecisset omniē laborē agrorū vsque ad messem exclusiue, tunc duæ tertiæ cremientorum debentur defuncto: de reliqua tertia, defunctus recipiat partem à festo Margarete vsque ad finem tricesimi diei obitus sui, secundum ratam temporis, residuū verò habebit successor suus. Itidē si defunctus dictos agros coluisset vsque ad sparsionē seminis exclusiue, ex tunc successor satisfaciat defuncto per ipsum ad culturam agrorū expositis vsque in diē obitus sui, & colat vltorius bonā ipsa, recipiatq; omnes fructus ipsorum bonorū. Etsi fortassis successor recularet labores huiusmodi facere, ex tunc testamētarij ac manifeste defuncti, vel pro inuis si defunctus deceisset intestatus, vicarius noster in spiritualibus seu officialis vel alius quicunque per vicarium seu officialem nostrum ad hoc deputatus

deputatus seu deputandus, colat vel colant bona ipsa vsque ad consummationem, colligantque fructus omnes dictorum bonorum pro defuncto, tertia tamen parte dictarum si uigam seruata pro defuncti successore.

¶ *De fano.* CAP. XXV.

Annus ad deseruendū fœnum incipit in die beati Urbani papæ, de quo fœno iudicabitur sicut de blado liberè cedente proportionabiliter secundum ratam temporis. vsque ad diem tricesimum obitus defuncti.

¶ *De fructibus arborum.* CAP. XXVI.

Annus ad deseruendū fructus arborum incipit in die Assumptionis gloriose virginis Mariæ, de quibus idem iudicium erit sicut de blado liberè cedente proportionabiliter vsque in diem tricesimum obitus defuncti.

¶ *De censibus & aliis prouentibus.* CAP. XXVII.

Annus ad deseruendū censes, redditus ac prouētus pecuniales, anseres, pullos, capones, & alia quæ intra census cōputantur, incipit à festo beati Martini episcopi. Hæc omnia veniūt defuncto pro rata tēporis vsque in diem tricesimū obitus sui proportionabiliter diuidēda. Reliqua autē portio debetur successori pro sua rata. Idem etiā iudiciū erit in omnibus altariarū fructibus, sicut de prouentibus ecclesiarū, quo ad assignationē ratæ tēporis pro defuncto & eius successore.

¶ *De rata solutionis impositionum.* CAP. XXVIII.

Volumus etiam, quod si aliqua subsidia siue procurationes imponerentur clero, anno illo in quo aliquis beneficiatus naturæ debitum persoluisset, quod in resolutione talium impositionum, quilibet partim tam defunctus quam successor soluat ipsas impositiones proportionabiliter, secundum quod recepit de fructibus ipsius anni vnde soluuntur huiusmodi subsidia seu impositiones.

¶ *De regularibus.* CAP. XXIX.

Quoniam nonnulli religiosi contra Deum & suam conscientiam multipliciter excedunt, eorūque prælati desides & negligentes in obseruatione regularis disciplinæ & correctione excessuum existunt, eos per viscera misericordie Domini nostri Iesu Christi requirimus & hortamur, vt personas regulares sibi subiectas ad obseruatiam regularum suarum & statutorum regularium diligentius inducant, moueant & alliciant, & si opus est, strictius compellant, vt de of-

ficio, sibi commisso dignam Deo possint reddere rationem: quod si vltra præuaricatores ordinis sui fuerint aut contemptores seu negligentes vel remissi, pro certo se nouerint non solum ab officio deponendos, sed aliàs secundum regulam suam castigandos, cum offensa non solum propria, verum etiã aliena; ac sanguis subditorum suorum de suis manibus requiratur. Nos etiam eorundem prælatorum negligentiam, fauente Domino, supplebimus, iuxta canonicas sanctiones.

Ad idem.

Periculosum nimium fore considerantes & scandalosum, quod persone regulares vtriusque sexus extra monasteria sua vagantes, in seculo moram trahant, nonnullæ etiã ex ipsiis religionis habitu dimisso apostatate non formidant excommunicationis sententiam, vt sic incurrendo, & suis superioribus rebellando. Cum itaque periculosum sit talibus sic vagantibus excommunicationis & apostatis in diuinis participare, volumus & vniuersis nobis subiectis ecclesiasticis personis mandamus, vt omnes & singulos sic in seculo suis sub districtibus vagantes & comorantes cuiuscunque ordinis vel cõditionis fuerint, moneant & requirant, vt infra mensis spatium à die publicationis & requisitionis huiusmodi ad sua monasteria redeant, & vt vota sua Deo reddant, suis superioribus iuxta ordinem & regulam institutionem obediendo, vel saltẽ infra eundem terminum corã nobis vel nostro vicario de indultis si quæ de cõtrario habeant, legitimè doceant, alioquin cõtra ipsos per ecclesiasticam censure, pœnas, & prout iustum fuerit, procedemus.

¶ Ad idem de regularibus.

Quanuis contra monachos & moniales de suis claustris propter aliquos enormes excessus, aut animi leuitate temerè fugientes, & in seculo per tempora vagantes & conuersantes, & tandem pœnitentia ducti ad claustra sua humiliter redire volentes, certæ & variæ pœnæ iuxta qualitatem & quantitatem excederunt à sanctis patribus sint statutæ: quidam tamen abbates & magistratus pœnis in sacris canonibus & regula sui ordinis contra tales profugos expressis non contenti, grauiores & quasi importabiles pœnas ipsis in sui reuersione imponere non verentur, vel quod deterius est, easdem personas, quantumcunque humiliter postulantes, ad sua claustra de quibus exiuerunt admittere, inhumaniter contradicunt. Cum itaque de iure pœnæ ampliandæ non sint, sed leniendæ,

niendæ, & longè sit securius de misericordia quàm de crudelitate reddere rationem: cum etiam dominus per os prophetæ sit pollicitus, sic dicentis: Peccator quacunq; hora conuersus fuerit, & ingemuerit, iniquitatum suarum amplius non recordabor. Nos aduertentes, quod vbi pater familias largus dispensator existit, non decet familiam esse tenacem, vt peccandi materia & occasio talibus præcludatur, prouida deliberatione statuimus & præsentis statuto decernimus & ordinamus, vt monasteriorum abbates & prælati, abbatissæ, præpositi, priores, & magistratus cuiuscunque ordinis nobis subiecti, fratribus & sororibus modo præmissis à suis monasteriis profugientibus aut in apostasiam ex quacunq; causa lapsis, desiderantibus & quærentibus cum humilitate ac deuotione regressum, gremium misericordie (quem mater ecclesia claudere nulli petenti consuevit more pij patrisfamilias qui filium primum prodigum, & postea pœnitentem paternè suscepit) studeant liberaliter aperire, & tales redire volentes, quantumcunque eorum excessus graues fuerint vel enormes, iuxta cuiuslibet ordinis disciplinam siue regulam & consuetudinem obseruatam, sine contradictione recipiant & admittant, ita tamè quod propter eorum excessus, nec victus nec vestitus eis subtrahatur; sed aliàs regulariter puniantur, vt præfertur, prout ipsi prælati, abbates, abbatissæ, præpositi, priores, & magistratus sententiam suspensionis à diuinis, quam in contrascentes, sex dierum canonica monitione præmissa in his scriptis ferimus, voluerint euitare.

¶ Idem de monialibus.

CAP. XXX.

Sacras apostolicas cõstitutiones debetæ executioni demandantes, hoc nostro statuto inhibemus, vt sanctimoniales cuiuscunque sint religionis vel ordinis nostrarum ciuitatis & diocesis, quæ in suis monasteriis sub perpetua clausura manere iubentur in cõstitutionibus apostolicis antedictis, ita quod nulla earum religionem tacitè vel expresse professæ quacunque ratione vel causa, nisi fortè tali morbo euidentè aliquam earum laborare cõstaret, quod non posset eum aliis absq; grandi periculo vel scandalo comorari monasteria ipsa egrediendi sit facultas, deinceps absque licentia superiorum suorum quantum nisi ex causa expressa vel ineuertibili exigente necessitate concedi volumus, monasteria sua non exeant, prout dictarum cõstitutionum pœnas & ultionem canonicam voluerit eui-

tare: Quòdque; vt ipsa sanctimonialia à publicis & mundanis aspectibus separata, Deo liberius seruire, & lasciuendi opportunitàe sublatâ, corda sua & corpora in animi sanctimonia diligētius custodire valeant, vniuersis & singulis ecclesiasticis & regularibus personis nostræ iurisdictioni subiectis interdiciamus & prohibemus, ne absque rationabili & manifesta causa, & sine superioris, ad quæ pertinet, licentia speciali, ipsa monasteria sanctimonialium subintrēt, sub pœnis suspensionis in ecclesiasticas, & excommunicationis in seculares personas, prout de iure poterimus, contra ipsos procedemus.

Ad idem.

Item præcipimus, & sub pœna excommunicationis mandamus, ne etiã ipsi prælati, prouisoires, aut præpositi monasteriorũ monialium, nostrarũ ciuitatũ & diocesis, ipsa monasteria seu claustra quouis modo introeant, nisi magna & euidẽ necessitas id exposcat. Quæ si talis fuerit, nequaquam tamen huiusmodi ingressum sine religione & socio sibi comite facere præsumant, pœna sub præmissa: & si ex iusta & honesta causa cuiquã personarũ sui monasterij loqui voluerint, hoc in ecclesia sub bono testimonio faciã manifestẽ, ne sinistra contra ipsos suspicio oriatur, alioquin graui subiaccant vltioni.

Ad idem.

Item mandamus sub pœna excommunicationis similiter, ne capellani aut scholares monasteriorum monialium seu illi qui conuersi dicuntur, absque licentia præpositorũ prouisorũ eorũdem monasteriorũ claustra vel claustras monialium, personis mūdanicis prohibitas, aut cum monialibus per fenestras colloquium habeant. Contrarium facientes & præpositis seu prouisoribus monasteriorum inobediẽtes & rebelles, in hac parte prout eorũ rebellio vel pertinacia exegerit, nobis aut cõmissario nostro in hac parte fideliter studeant intimare.

¶ De magistris scholasticis. CAP. XXXI.

Quia nonnullis propter inopiam & legẽdũ studium oportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateranen. cõcilio pia fuit institutione prouisum, vt per vnamquamque cathedralem ecclesiã magistro qui clericos eiusdẽ ecclesiã, aliõsque scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competẽs beneficium præberetur, quo & doctentis releuaretur necessitas, & via pateret discipulis ad doctriam. Verũ quoniã in multis ecclesiis id minimẽ obseruatur, nos prædictũ roborantes statu-

statutum, adiicimus, vt non solum in qualibet cathedrali ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterũt facultates, constituatur magister idoneus, à prælato cum Capitulo, seu maiori ac saniori parte Capituli eligẽdus, qui clericos ecclesiarum ipsarum & aliarum gratis in grammatices facultate & aliis instruat iuxta posse. Volumus etiam, vt prælati & Capitula tam Cathedralium quàm collegiatarum ecclesiarum, qui magistrõs huiusmodi assumendi, recipiendi, ac constituendi habẽ facultatem modernis peruersarum dogmatum & perniciosarum nouitatum temporibus, nemi oem in magistrum recipiant seu assumant, nisi de cuius vitæ integritate, scientia, moribus, ac conuersatione, plenam & perfectam habeant notitiam, & qui peruersarum dogmatum fermento conspersus infestusque non sit, ne tenera iuuentus cum lacte venenum imbibat, & ea discat quæ postea nõ sine magno salutis discrimine ac ingenti labore dediscere vix aut nullatenus possit. Cæterum, magistrõs qui tales reperti fuerint, mox destituentos, amouendosque districtissimẽ mandamus.

¶ De custodia Eucharistia & reuerentia sacramentorum. CAP. XXXII.

NE propter irreuerentiam sacramentorum ira Dei sæuiat in ministros, statuimus vt Eucharistia, chrisma, & oleũ sanctum sub diligenti custodia seruentur. Cũ autem sacerdos Eucharistiam vel oleum infirmorũ ad decumbentem deportauerit, videat, quòd superpellicio, stola seu orario sit indutus, supposito mũdo velamine, manifestẽ & honestẽ, lumine ac etiam cãpanella, Eucharistia præcedentibus sacramentum. Hæc facienti ac omnibus etiam verẽ penitentibus & confessis, qui sacerdotem Eucharistiam vel oleum infirmorum, vt sic deferẽtem eundo vel redeundo affociauerint, vel sequuti fuerint, & hoc de die faciunt, decem: vii vero de nocte cum lumine proprio vel alieno, viginti dierum de iniunctis sibi penitentis, præter indulgentias ab aliis & auctoritate apostolica concessas, auctoritate nostra ordinaria misericorditer in domino relaxamus. Similiter in ministracione sacramenti baptismatis, vt sacerdos superpellicio ac stola vtatur, volumus atque mandamus.

¶ Ad idem de custodia Eucharistia.

Considerantes quã grauius gloriosus Deus propter sacramentorũ irreuerentiam offendatur: ideo quanquam

circa sacramentorum custodiam & reuerentiam sufficienter sancitū dignoscatur, quia tamen vt quotidiana edocemus experientia, sacerdotes cū diuinissima Eucharistia & extrema vñtionis sacramēta ad infirmos deportant, incautē cum calopedibus & scādaloſe ac turpiter capite nudo aut vix bireto superposito, nō ornatis capillis in mūdi conspectū procedant, districte presenti statuto inuiolabiliter duraturo, sancimus, vt cōstitutio proximē præinserta firmiter obseruetur, ac quilibet presbyter sic ifirmos Eucharistia & extrema vñtionis sacramentis accedens, absq; calopedibus, & capite almutio (si saltem tali in loco almutia solita sint) portari tecto alioquin caputo clericali per collū tracto, vt sola facies nuda appareat, deuotē ac religioſe præcedētibus lumine & cāpanella, iuxta eiusdem cōstitutionis tenorem incedat, indulgentias inibi expressas Christi fidelibus in domino elargientes. Si qui vero cōstitutionem nostram seruare contempserint, se vltionem nostram grauem non euasuros agnoscant.

¶ *De baptismo, ex Concilio provinciali Fritzlarien.*

CAP. XXXIII.

Baptismus cum summa reuerētia celebretur, maximē in distinctione & prolatione verborum, in quibus sacramenti virtus cōsistit, his scilicet verbis: Ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sancti, amen. Doceant etiam sacerdotes, tam mares quā scēminas in necessitate paruulos baptizare, eadē forma in suo idiomate, & quōd patres & matres proprios infantes, si summa necēssitas exigat, poterunt baptizare: & si sacerdotes super hoc diligentius requirētes, debitā formam seruātam in baptismate inuenerint, quod factum est approbent, suppletes circa baptismatum quo ad vñtionem olei in pectore & in scapulis, & chrisimatis in vertice, quod à laicis est omissum: si autem in baptismate debitam formam non inuenerint obseruatam, non differant pueros iterum baptizare.

¶ *De ecclesiarum procuratoribus.* CAP. XXXIIII.

Quorundam fidedignorum didicimus relatione, quod plurimarum ecclesiarum nostræ diœcesis procuratores laici duntaxat constituantur, qui ad eorum nutum cum pecuniis & rebus earundem ecclesiarum absque plebanorum scitu & consensu propria commoda quarant, ac meroationes & contractus interdum vitiosos cum illis exercent, &

cas

cas ad alios priuatos vsus conuertere non formident, nec de per eos perceptis, collectis, imburseis & gestis in præsentia plebanorum, quorum tanquam procuratorum principalium interest rationem reddere studeant, fabricas ecclesiarum huiusmodi & eorum animas miserabiliter defraudando, quod profecto periculosum fore arbitramur. Quamobrē ecclesiarum indemnitati & subiectorum saluti prouidere cupiētes, præsentī cōstitutione ordinamus, vt deinceps cuiuslibet ecclesie nostræ diœcesis rector siue plebanus tanquam principalis officia, citra eorum priuata cōmoda fideliter cum scitu & cōsensu plebani exercent, ac vtilitatē ecclesie promoueāt, rationem de singulis per eos leuatis, collectis, distributis, actis & factis, in præsentia ipsius rectoris siue plebani, tanquā principalis procuratoris, coram his qui ad hoc sunt deputati, temporibus consuetis faciēdo, prout de hoc in extremo iudicio respondere velint. Qui autem huiusmodi nostri statuti rebelles fuerint reperti, per eorum plebanos & pastores monitione præuia excommunicati possint & debeāt, ad quod eisdem plebanis præsentis statuti vigore liberam damus facultatē.

¶ *De celebratione Missarum & horarum Canoniarum per solutione, & de concionatoribus, ex Concilio provinciali*

Moguntino.

CAP. XXXV.

Prædecessorum nostrorum vestigiis in hæredes statuimus, inhihentes sub excommunicationis pœna, quam in omnes transgressores huius sacri approbatione Concilij decernimus ferendam, vt nullus sacerdotum nouitiorum, illa die qua celebrare intendit primam Missam, in exordium publicationis sui sacratissimi officij, oblaturus Deo primitias gratiæ ac salutis sibi collatæ, aliquos ad conuiuium inuitare aut inuitatos habere aut procurare per se vel per alium quoquo modo præsumat, sed ad solum Deum cuius militiæ est ascriptus, dirigat aciem sui cordis, maximē die illa deuotus, & curis ac sollicitudinibus temporalium, quibus mentes hominū distrahantur exutus, remotus à vanitatibus, histrionum curibus, tumultibus & insolentiis reproborum, qui etiam sæpe venire solent non vocati. Si qui autē post vel ante (octo dierum spatio seu plurium intermedio) amicorum honestam conuocationem habere velint, absque histrionum curibus fieri non vetamus.

k iij

Quomodo diuinū officium sit celebrandū. CAP. XXXVI.

Sancta generalis synodus Basiliens. reformationi status clericalis intēdens, etiā inter alia de celebrando diuino officio, & horis canonicis ritē persoluendis, ac nōnullis aliis circa cultū diuinum necessariis certas ordinationes fecit tenoris infrascripti: Si quis principē seculi rogaturus habitu honesto, gestu decenti, prolatione non præcipiti, sed distincta, atēta quoque mente seipsum ac verba studet cōponere, quanto diligentius in sacro loco omnipotentē oraturus Deū, hæc omnino facere, curare debet? Statuit igit sancta synodus, vt in cūctis cathedralibus ac collegiatis ecclesiis horis debitis, signis cōgrua pulsatione præmissis, laudes diuinæ per singulas horas nō cursim ac festinanter, sed tractim & cum pausa decētī, præsertim in medio cuiuslibet versiculi psalmorū debitam faciendo inter solēne ac feriale officium differētiam, reuerenter ab omnibus persoluantur. Horas canonicas dicturi, cum tunica talari ac superpellicis mundis, vltra medias tibias longis, vel cappis, iuxta temporū ac regionum diuersitatē, ecclesias ingrediātur, nō caputia, sed almutias vel birreta tenētes in capite. Qui cum in choro fuerint, grauitatem feruent, quā & locus & officii exigunt, nō in simul aut cum aliis confabulātes seu colloquētes, aut literas seu scripturas alias legentes. Et cum psallendi gratia ibidem cōueniant, muta ac clausa labia tenere nō debēt, sed omnes præsertim qui maiori funguntur honore, in psalmis, hymnis & canticis Deo alacriter modulentur. Cum dicitur: Gloria patri & filio, & Spiritui sancto, Sicut erat in principio, &c. omnes confurgant. Cum nominatur gloriosum illud nomen Iesus, in quo omne genu flectitur, cœlestiū, terrestriū & infernorū, omnes caput inclinent. Nemo ibidem dum horæ in cōmuni publicē cantātur, legat vel dicat priuatum officium. Nam non solum obsequium quo obnoxius est officio, subtrahit, sed alios psallentes perturbat. Super his debite obseruandis aliisque ad diuini officij prosecutionem ac chori disciplinā spectantib⁹, Decanus vel cui onus incumbit, diligētē inuigilet, hinc inde ne quid inordinate fiat, circūspiciens. Horum autē transgressores, illius horæ in qua circa prædicta excesserint, vel alia maiori, prout transgressionis grauitas exigit, plectētur pœna, laudabilibus tamen cōsuetudinibus, statutis ac obseruantis specialibus ecclesiarum singularum saluis.

Quo

Quo tempore quisque debeat esse in choro. CAP. XXXVII.

Qui in Matutinis ante finē psalmi, Venite exultemus: in aliis horis ante finem primi psalmi: in Missa ante vltimum Kyrie eleison, vsque in finem, diuino officio nō interfuerit, nisi fortē necessitate cogēte, ac petita & obtēta a presidente chori licētia discedere oporteat, pro illa hora absens censetur, saluis ecclesiarum cōsuetudinibus, si quæ fortē circa hoc arctiores existāt. Idem in his obseruetur, qui a principio vsque in finē processionibus non permanserint, pro cuius executione deputetur aliquis onus habens notādi personas singulas statuto tempore non conuenientes iuramento astrictus agere fideliter & nulli parcere. Iubet etiam hæc sancta synodus, quod in illis ecclesijs, in quib⁹ singulis horis certæ distributiones statuta non sunt, omnino etiam de grossis fructibus (si opus sit) deputentur, vt iuxta mensuram laboris plus minusve quisque capiat emolumētī, tollens prorsus absum illum, quo in vna duntaxat hora præsens, totius diei distributiones vsurpat, & illum quo Præpositi vel Decani, aut alii officiales ex hoc solum quod officiales sunt, licet actualiter pro vtilitate ecclesie non absint, quotidianas distributiones percipiunt.

Qualiter horæ canonica extra chorū dicēda sint. CAP. XXXVIII.

Quosunque etiā alibi beneficiatos seu in sacris constitutos, cū ad horas canonicas teneātur, admonet hæc sancta synodus, si orationes suas Deo acceptas fore cupiunt, vt non in gutture, vel inter dentes seu deglutendo, aut synopando dictiones, nec colloquia vel risus intermiscēdo, sed siue soli, siue associati, diurnum nocturnumque officium reuerenter, verbisque distinctis peragant, ac tali in loco, vnde à deuotione non retrahantur, ad quā se disponere & præparare debent, iuxta id quod scriptum est. Ante orationem præpara animam tuam, ne sis quasi qui tentat Deum.

De his qui tēpore diuinorū rugātur per ecclesiā. CAP. XXXIX.

Quicūq; in ecclesia beneficiatus, præsertim de maiorib⁹ diuinorū tēpore per ecclesiā, vel foris circa ipsam deū bulando aut cū aliis colloquendo, vagari visus fuerit non solum illius horæ, sed totius diei presentia ipso facto amittat. Qui si semel correctus, nō desisterit, per mēsem distributionibus careat vel grauiori (si pertinacia exegerit) pœne subiaccat, ita vt tādē desistere cogatur. Prohibeatur etiā ne diuina

officia tumultuosi quorūcunq; per ecclesiam discursus impediāt aut perturbēt. Regulares, qui ī cōuēntialib⁹ ecclesiis circa p̄dicta exceſſerit grauitur ſuperioris arbitrio caſtigentur

¶ *De tabula pendente in choro.* CAP. XI.

VT cuncta in domo Dei ordinatē procedant, & quilibet ſciat, quid ſibi agendū imminet, ſtatuatur tabella aliqua continuē pendēs in choro, in qua quid per vnumquēque ex canonicis vel aliis beneficiatis in ſingulis horis per hebdomadam, aut maius tempus legendum, cārāndū ve ſit, ſcribatur, **Qui** autem ſecundum quod ibi deſcriptus fuerit, facere per ſe vel alium neglexerit, pro qualibet hora diſtributionis vnius diei admittat.

¶ *De tenentibus capitula tempore miſſe.* CAP. XII.

Prohibet hæc ſancta ſynodus vt tēpore Miſſæ maioris, præſertim ſolēnibus diebus, capitula ſeu actus capitularum, aut alij tractatus per Canonicos nō celebrentur niſi forte virens & euidens ingrueret neceſſitas. **Qui** vero ad talē horam capitulum indixerit, à diſtributionis quotidianis per hebdomadam ſit ſuſpenſus, neque ipſi Canonici pro illa hora diſtributione ipſas lucentur.

Experientia docti nouimus, quōd quidam verbum Dei in eccleſiis noſtrarū ciuitatis & diœceſis ſeminātes, religioſi, & ſeculares præſbyteri, interdum rancore moti cōtra ſe inuicē prædicare non verentur, in populi ſcandalum & exemplum pernicioſum. Nos conſiderantes, quōd ſicut ex indilcretio ſilētio ſæpius error poſt ſe relinquitur, ita & incauta loquutio ſæpius errorē inducit. Idcirco præſenti ſtatuto inhihemus, ne quis prædicantium in monaſteriis & eccleſiis noſtrarum ciuitatis & diœceſis, ſiue ſecularis exiſtat, de cætero contra alium quicquam in cācellis prædicet, ſed ſi errorem, hæreſim, vel quid aliud aliquis ex ipſis prædicauerit: id nobis vel noſtro vicario in ſpiritualibus referatur, ne ex huiusmodi contentione publica ſcandala in populo & pericula conſurgant animarum, ſecus facientes pœnam grauem & condignam non euadent.

¶ *De ſponſalibus & matrimoniis.* CAP. XIII.

Quanis in generali Cōcilio Innocentius papa tertius ſufficiēter ſtatuert, ne quis ſacerdos clandestinis matrimoniis interſit, inhibens nihilominus ne talia clandestina matrimonia contrahantur, cū tamē, quod dolēter referimus, prædicta

prædicta clandestina matrimonia ſæpius contrahantur, per que grandia ſcandala, & animarum pericula non modica iſurgunt, prohibemus de cætero clandestina matrimonia cōtrahi iuxta cōſtitionem in Concilio generali editam, quæ habetur in c. ſin. De clandestina deſpōſitione, iſra ſcriptam, quam in omnibus parochialibus eccleſiis præcipimus ſingulis annis per plebanum & curam animarum habentem quater publicari. Ne autem conſtitutio prædicta cuiquam ſit in cognita, eam etiam de verbo ad verbum hic inferi volumus cuius tenor ſequitur & eſt talis.

Cum inhihitio copulæ coniugalis ſit in vltimis tribus gradibus reuocata, eā in aliis volumus diſtrictē obſeruari: vnde prædeceſſorum noſtrorum veſtigii in hærendo, clandestina matrimonia penitus inhihemus: Prohibentes etiam ne quis ſacerdos talibus intereſſe præſumat. **Quare ſpecialē** quorundam locorum conſuetudinem ad alia generaliter prorogando ſtatuiamus, vt cū matrimonia fuerint contrahenda in eccleſiis per præſbyteros publicē proponantur, competēti termino præſinito, vt infra illū qui voluerit aut valuerit legitimum impedimentum opponat, ipſi præſbyteri nihilominus inueſtigent, vtrū quod aliquod impedimentum obſiſtat. Cū autem apparuerit probabilis cōiectura contra copulam cōtrahendam, cōtractus interdicitur expreſſe, donec quid fieri debeat ſuper eo manifeſtis cōſtiterit documentis. Si quis vero huiusmodi clandestina vel interdicta cōiugia inire præſumpſerit in gradu prohibito etiam ignorantes, ſoboles de tali coniunctione ſuſcepta prorsus illegitima cenſeatur, de partem ignorantia nullum habitura ſubſidium, cū illi taliter contrahendo non expertos ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantia videātur. Pari modo proles illegitima cenſeatur: ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdicitum, etiam in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerunt. Sane, ſi parochialis ſacerdos tales coniunctiones prohibere contempſerit, aut quilibet etiam regularis qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur, grauius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulauerit. Sed & his qui taliter copulari præſumpſerint etiam in gradu conſeſſo, pœnitentia condigna iniungatur. Si quis autem ad impediendam legitimum copulam malitioſe impedimentū obiccerit, canonicam non effugiet vltionem.

Hac constitutione prohibemus, ne quis plebanorum seu curatorum ciuitatis & diocesis Hildesemen. de cetero clāde stinis matrimoniis intersit: quōd si secus fecerit, vltra pœnas canonis prædictas condignè mulctetur. Si autem aliqui ex subditis matrimonium clandestinè contraxerint, mox postquam hoc sciuerint, eos moneat, vt matrimonium per eos contractum in facie ecclesiæ infra proximum mensem solēnizent, qui etiam infra tempus & spatium mēis eis præfigēdum matrimonium huiusmodi in facie ecclesiæ solēnizare legitimo cessante impedimento teneantur. Et si id facere cōtempserint, seu eorum Curatus, vt præfertur, ipsos monere non curauerit, tam curatus quàm contrahentes, iuxta dictam constitutionem & alias, canonicè puniantur.

¶ *De Iudæis.* CAP. XLIII.

NE Iudæi de cetero in ciuitate & diocesi nostris nutrices seu seruitentes habeant Christianas, districtius inhibemus, quia indignum est quōd filij liberi filiis famulentur ancillæ, omnibus ipsorum seruitentibus ac nutricibus præcipientes, vt à seruitiis earum infra proximum mensem, à publicatione præsentium recedant, quos etiam Iudæi liberè dimittere teneantur, & transgressores huius statuti condigna animaduersione puniantur.

Ad idem.

Quoniam dudū id generalibus Conciliis, & in sacra prouinciali synodo Mogūtinē nouissimè celebrata inter cetera de Iudæis & crucis Christi inimicis, sub cessatione diuinorū & pœna subtractionis, communionis, statutum & mandatum reperitur, quōd etiam nuper in conuentu Imperiali Augusten. per piissimum & inuictissimum dominum Carolum quintum Romanorum Imperatorem in reformatione sua Imperiali ibidem facta similiter repetitū, ac de nouo est ordinatum & dispositum, quōd Iudæi signa de ferre debeant, per quæ à Christianis distingui & discerni videantur, declarando & adiiciendo tale signum esse debere, circū videlicet de filiis croceis in veste extrinseca ante petus, quo ad mares ac masculos: & duas rigas blauci coloris in peplis mulierū quo ad fœminas. Cum autem parum proficit statuta condere & eorum exequutionem negligere, idcirco cōstitutione præfensi præcipimus districtè vniuersis Iudæis per ciuitatē & diocesium nostras habitātibus, sub pœna quin

quaginta

quaginta florenorum Rhenen. mandantes, quatenus huiusmodi signa extrinseca iuxta declarationem Cæsareæ & catholica maiestatis prædictam deferant cōformiter, & ad hoc per potestatem secularem & officiales & regentes compellatur: alioquin contra secus facientes officiales & regentes, ad subtractionem sacramenti Eucharistie, & nihilominus etiam contra Iudæos ad exclusionem communionis fidelium & alias pœnas, prout de iure procedatur.

¶ *De adulteris.* CAP. XLIIII.

Quædam personæ relicto legitimo thoro, non verentur vna domo in adulterinis amplexibus manifestè cohabitare, in scandalum plurimorū, quorum saluti prouidere volentes omnibus rectoribus, plebanis & curatis, nostrarum ciuitatis & diocesis in virtute sanctæ obediētiae districtè præcipiendo mādamus, quatenus omnes & singulos, qui in adulterinis amplexibus in simul residere nō verētur, admoneant, requirant, & exhortentur, vt infra quindecim dies ab iuicem discedēt, & si mandato huiusmodi obedire contempserint, & post dictos quindecim dies (quod absit) in simul cohabitauerint, tales in eorum vita ab ecclesiasticis excludantur sacramentis & post mortem nisi pœnitentiā egerint de cōmissis ecclesiastica careāt sepultura, & nihilominus ad nos vel vicarium nostrū pro absolutionis beneficio consequendo remittantur. Ipsi verò rectores, plebani, & curati qui eos monere obmiserint à nobis, vel vicario nostro, canonicam expectare se non dubitent vltionem: quibus etiam sub simili comminatione districtius inungimus, vt eorundem rebellium nomina, infra alios quindecim dies nobis vel vicario nostro denūtiēt, vt contra eosdem ad vltiora procedere valeamus.

¶ *De raptoribus.* CAP. XLV.

Spoliatores stratarum ac raptores alios, qui transcētes per vias & stratas publicas, viduas, pupillos & personas alias, præsertim ecclesiasticas, eorum bonis spoliāt, propter eorum violentias, quæ perturbationem desiderandæ pacis inducunt, tali volumus nostro ferienti correctionis gladio pœna mulctari, vt tam ipsi quàm receptatēs eos & scienter dantes eis auxilium vel fauorem, ipso facto sint anathematis vinculo innodati. Hoc quidem statutum, volumus anno quolibet in singulis quatuor festiuitatibus principalibus si sermo eodē die fiet: alioquin die sequēti proximo dum sermo fue-

rit in quibuslibet ecclesiis ciuitatis & diœcesis nostrarum, in cancellis publicari.

¶ *De vsuris.* CAP. XLVI.

Vsurarios actus diuina & humana lege satis nouimus exprobratos: & cōtra exercētes vsuras, nouissima cōstitutio Concilij Lugdunē. pœnas statuit exquisitas, sed quia quæritio scenerādi colore, nonnulli sub titulo venditionis exercēt vsuras, qui pecunias mutuāt datis iudicis vt statuto die recipiāt fruges fortē ī duplo valore, quas deī e ampliori pecunia vēdant, Quidam etiam emendo rem pro certa quantitate venditori dimissam, statuto termino pro aduēcto numero vsurarium quantitate reuendunt: His fraudibus obuiando prohibemus, ne quis vsurarium absoluat publicum, vel ad ecclesiasticam recipiat sepulturā, nisi cautione præstita de vniuersis restituēdis iuxta cōstitutionē apostolicam ī Cōcilio Lugdunen. factam, quæ habetur de vsuris libro sexto, quæ incipit: *Quaquā*, & c. quam ī omnibus parochialibus ecclesiis præcipimus singulis annis per regentē curam animarū semel videlicet ī dominica *Quadragesimæ*, qua canitur *Iudica*, & c. solenniter publicari. Ne autem cōstitutio prædicta cuiquam sit icognita, illam volumus hic de verbo ad verbum inseri:

Quaquā vsurarij manifesti de vsuris quas receperant satisfieri expressa quantitate vel idistinctē in vltima voluntate mandauerint: nihilominus tamen eis ecclesiastica denegetur sepultura, nisi de vsuris ipsis fuerit, prout patiūtur facultates eorum, plenariē satisfactum: vel illis quibus est faciēda restitutio, si præsto sint ipsi, aut alijs qui possint eis acquirere, vel eis absentibus loci ordinario, aut eius vices gerenti, siue rectori parochiæ, in qua testator habitat, corā aliquibus fide dignis de ipsa parochia, quibus quidē ordinario vicario aut rectori prædicto modo, cautionē huiusmodi eorum nomine liceat præsentis constitutionis autoritate recipere: ita, quōd illis perinde actio acquiratur, ac si seruo publico de ipsius ordinarij mandato idoneē de restitutione faciēda sit cautum. Ceterū si receptorum vsurarum sit quantitas manifesta, illā semper in cautione prædicta exprimi volumus: alioquin aliā recipiens cautionem huiusmodi arbitrio moderandā, ipse tamē sciēter non minorē, quā verisimiliter creditur, moderetur: & si secus fecerit, ad satisfactionē residui teneatur. Omnes autem religiofos & alios qui manifestos vsurarios contra præsen-

præsentis sanctionis formam ad ecclesiasticā ausi fuerint admittere sepulturam, pœnæ lauerant. Cōcilij cōtra vsurarios promulgatæ statuimus subiacere. Nullus manifestorū vsuriorū testamentis iter sit, aut eos ad confessionē admittat, siue ipsos absoluat: nisi de vsuris satisfecerint, vel de satisfaciēdo pro suarum viribus facultatū præstēt (vt præmittitur) idoneam cautionem. Testamenta quoque manifestorum vsuriorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso iure.

¶ *De pœnis occasione interdicti.* CAP. XLVII.

Acrici prouincialis Cōcilij ordinationi inhærendo hac constitutione perpetuo valitura, ordinatione reuerēdissimi domini cardinalis Cāpegij legati in sua reformatione præinserta, posita pro præsentis rerū statu salua sancimus, vt si in antea aliqua ecclesiastica vel secularis persona cuiuscunque dignitatis status vel cōditionis existat, insigante diabolo infra ciuitatem & diœcesim nostras, clericū, aut pro clerico se gerentem interfecerit, aut mutilauerit, aut sine licentiā superioris ipsius clerici captiuauerit, aut detinuerit, eo ipso in terris, ecclesijs, parochijs totius archipresbyteratus ī quo huiusmodi delictum commissum, aut clericus huiusmodi captus fuerit, non solum ī illo archipresbyteratu, sed etiam ī quibuscūque alijs archipresbyteratibus in quibus quempiam talium detineri constiterit, & in omnibus locis, in quibus iterfecto seu mutilato, aut captor, seu eius complices, & ipsi consiliū, auxilium, & iuuamen præstantes, domicilium, aut dominium obtinentes, & siue de facto, siue de iure iurisdictionem, exercuerint, aut obtinuerint, vel moram traxerint, & ad quæ deuenierint, & quandiu in eisdem fuerint, & post cuiuslibet ipsorū abinde recessum ad tres dies cōtinuos ipsos facto cesserit ad diuinas, & seruetur strictissimē ecclesiasticū interdictum tam diu, & quousque læso nobis & ecclesiæ fuerit de tātō flagitio satisfactum, aut interdictū huiusmodi alijs fuerit legitime relaxatū: tales etiam iniuriatores tanquā ex cōmunicati eo ipso, à singulis archiepis euertentur, donec absolutionis beneficium meruerint legitime obtinere. Ne autem hi iuxta promissa interdictum seruare debentes, se valeant per ignorantiam quomodolibet excusare, præcipimus, vt rectores seu plebani ecclesiarum parochialium, in quorum parochijs faciēda prædicta cōmissa fuerint, statim, & infra vni⁹ diei spatium archipresbytero si præsens in archipresbyteratu fuerit,

alioquin Camerario, & si Camerarius etiam abesset, viciniori presbytero curato illius archipresbyteratus presenti tem gestam referant. Qui archipresbyter, seu Camerarius, aut vicinior confrater Curatus omnibus ceteris confratribus archipresbyteratus huiusmodi, & etiam religiosi in eo commorantibus, infra biduum proximum hoc idem facinus manifestet, ac interdictum per eos, & in toto archipresbyteratu seruandum fore notificet, quibus super his fidem plenam, sicut nostris literis volumus, adhiberi. Si quis verò rectorum seu plebanorum ecclesiarum parochialium, aut archipresbyterorum, vel Camerariorum hoc nostrum præceptum adimplere contempserit excommunicationis sententiam eo ipso incurrat, à qua non possit, nisi congrua satisfactione prauia liberari per præmissa constitutionibus legalibus & prouincialibus contra sacrilegos prædictos editis, & aliis quæ de ipsorum penis tractant non interdictum derogare, sed potius eas in suo robore volumus permanere.

¶ *Ex eadem generali synodo Basiliensi.*

Insuper eadem sacrosancta synodus Basiliensis ad vitandū scandala & multa pericula, subueniendūque conscientis timoratis, statuit quod nemo deinceps à communione alicuius in sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscunque in iudiciis, vel extra cuiuscunque sententiæ, aut censure ecclesiasticæ, aut suspensionis, vel prohibitionis ab homine, vel ab iure generaliter promulgatæ occasione, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut ecclesiasticū interdictum obseruare, nisi sententiæ, prohibitio, suspensio, vel censura ecclesiastica huiusmodi fuerit, vel contra personam, collegiū, vniuersitatem, ecclesiā, aut locū certū, aut certam à iudice publicata vel denuntiata specialiter & expresse, aut si aliquem ita notariæ excommunicationis sententiā cōstititit fecidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo iuris suffragio excusari. Nam à communione illius abstinere vult iuxta canonicas sanctiones, per hoc tamē huiusmodi excommunicatos suspensos & interdictos seu prohibitos, non interdit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet suffragari.

¶ *Ad idem ex eadem generali synodo.*

Quoniam ex indiscreta interdictorū promulgatione multa consueuerunt scandala euenire, Statuit hæc sancta synodus, quòd nulla ciuitas, oppidum, castrū, villā, aut locus, ecclesiastico

stico possit supponit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum, locorum ipsorum, aut domini, seu rectoris, vel Officialium. Propter culpam verò seu causam alterius cuiuscunque priuatæ personæ huiusmodi loca interdicti nequaquam possint autoritate quacunque ordinaria vel delegata, nisi talis persona fuerit prius excommunicata, aut denunciata, siue in ecclesia publicata, ac domini, seu rectores, vel Officiales autoritate iudicis requisiti huiusmodi personam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non eiecerint, aut ad satisfaciendum cōpulerint, qua etiam post biduum eiecta recedente vel satisfaciente, mox diuina refumi possint, quod etiam in pendente locum ipsa synodus vult habere: per hanc tamen cōstitutionem, non volumus esse sublatā constitutionem nostrā præmissam, quæ incipit, Sacri prouincialis.

¶ *De pœnitentiis & remissionibus. CAP. XLVIII.*

Tametū iuxta ordinationem & constitutionē sanctæ matris Ecclesiæ in concilio Lateranen. sub Innocētio tertio celebrato editā & factam, quæ habetur sub titulo De pœnitentiis & remissionibus in antiquis, quilibet doli capax teneatur saltē semel in anno confiteri proprio sacerdoti, vel de eius licentia alteri, & Eucharistiæ sacramentum ad minus in pascha recipere. Certificati tamen sumus (quòd certē dolēter referimus) quòd nonnulli ciuitatis & diocesis nostrarū in cole & in habitatores his turpissimis perniciosarum dogmarum & nouitarū temporibus, etiam pluribus annis non sint cōfessi, nec sacrū Eucharistiæ receperint sacramentū. Itaque pro pastoralis officij nostri debito, vt tales circa propriam salutem desideris, ad meliorem vitā omni studio & solertia reducatur, districte præcipimus & mandamus, dictā Lateranen. Concilij constitutionē in omnibus parochialibus ecclesiis annis singulis per ecclesiarū parochialium rectores & curam animarū habētes, bis in Quadragesima, semel in dominica Inuocauit: & iterū in dominica qua canitur Lactare, publicè & solēniter publicari. Et ne cōstitutio huiusmodi cuiquam sit incognita, illam præsentibus verbo ad verbum inferendam curauimus:

Omnis vtriusque sexus fidelis, postquā ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata saltē semel in anno fideliter cōfiteatur proprio sacerdoti, & iniunctā sibi pœnitentiā propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reuerenter ad minus in pascha Eucharistiæ sacramentū, nisi forte de pro-

prij sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad-
 tepus ab huiusmodi perceptione duxerit abstinēdū, alioquin
 & viuens ab ingressu ecclesiæ ardeatur, & moriens Christiana
 careat sepultura. Vnde hoc salutare statutū frequēter in eccle-
 sis publicetur, ne quisque ignoratię cæcitate velamen excu-
 sationis assumat. Si quis autē alieno sacerdoti voluerit iuxta
 de causa sua confiteri peccata, licentiā prius postulet & obti-
 neat à proprio sacerdote, cū aliter ipse illū possit absoluerē &
 ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, vt more periti
 medici superinfundat vinū & oleum vulneribus fauciat, dili-
 genter inquirēs & peccatoris circumstātiās & peccati, quibus
 prudēter intelligat, quale debeat ei præbere cōsiliū, & cu-
 iusmodi remediū adhibere diuersis experimētis vtēdo ad sal-
 uandū ægrotum. Caueat autem omnino verbo aut signo aut
 alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem, sed si pru-
 detiori cōsilio indiguerit, illud absq; vlla expressione perso-
 nę cautē requirat. Quoniā qui peccatū in pœnitentiā iudicio
 sibi detectū præsumpserit reuelare, non solū à sacerdotali
 officio deponendū decernimus, verum etiam ad agendū per-
 petuam pœnitentiā in arcem monasterium detrudendum.

Quia nonnulli religiosi terminis suis nō contenti in perdi-
 tionē animarū in calibus sedi apostolicæ & nobis reseruatīs,
 in ciuitate & diœcesi nostris subditos nostros absoluerē præ-
 sumūt, licet de hoc nullā receperint potestātē, præsentī decre-
 to inhihemus, ne deinceps nudo verbo ipsorū religiosorum
 asserētū se talē habere potestātē, nisi aliās de potestātē huius-
 modi fecerint fidē legitimis documētis, credatur, declarantes
 absolutiones eorū in casibus prædictis factas, nullas esse, nisi
 hoc specificè à sede apostolica, seu à nobis eis sit concessum.

Ad idem.

Insuper omnibus presbyteris curatis & nō curatis nostram
 ciuitatis & diœcesis inhihemus, ne de casibus episcopa-
 libus nobis reseruatīs, quos duximus inferius annectendos,
 nisi quatenus iuxta tenorem præinsertæ reformationis reuen-
 ren. domini Cardinalis Campegij de latere legati hoc ipsis
 conceditur seu permittitur, se intromittere audeant: sed ad
 nos seu Vicarium nostrum, omnes infra scripti remittantur,
 decernentes absolutionem per eos absque speciali cōcessio-
 ne nostra seu Vicarij nostri in casibus huiusmodi, præterquā
 in mortis articulo factam viribus penitus carere.

De sen-

¶ De sententia excommunicationis. C A P . X L I X .

Quoniam excommunicati absolutos se esse nonnunquam
 mētuntur, ex quorum cōmuniōne pericula eueniunt
 animarum, præsentī constitutiōne inhihemus, ne de cætero
 quisque sacerdos curatus nobis subiectus quamcunque perso-
 nam eius parochiæ, quam semel per nostras, seu vicarij vel
 Officialis nostri literas excommunicatorias sigillatas excomu-
 nicatam denuntiavit, aut cōtra quam tales literas vidit & rece-
 pit, vltra ad diuina sua scienter admittat, vel coram eo ce-
 lebret, aut absolutum credat vel teneat, nisi absolutionem suā
 literatoriē & sigillatam illius sigillo qui eum excommuni-
 cavit sibi prius ostendat. Transgressores autem vltra pœnam
 iuris quam incurrant, pœnam condignam non euadent.

Quis contra absentes ad synodū vocatos ad pœnas iuris
 procedere id eorū cōtumacia exigēte possemus, ex causis ta-
 men certis nos monentibus mitius agētes, sub spe quōd in fu-
 turū nostra benignitate atēra reddātur obedientes, pœnarū
 huiusmodi effectū duximus suspendendū, & suspendimus per
 præsentēs. Præterea, ne clerus noster cēsuris, & sentētiis ec-
 clesiasticis authoritatē ordinaria propter statutorū transgres-
 sionē, & nō obseruationē à nobis & prædecessoribus nostris
 litas, dummodo à iure latæ nō sint, inuoluatur, illas tollimus
 in his scriptis, easdē in arbitrarías pœnas per nostrū Vicariū
 in transgressores in ligendas committentes, citra tamen pœ-
 narum iuris sublationē, quibus per hoc nolumus derogare.

¶ Casus episcopis specialiter reseruari sunt infra scripti. C A P . L .

R E b a p t i z a t u s , R e c o n f i r m a t u s , v e l r e o r d i n a t u s .

Item : Qui matrimonium post sponsalia iurata cum a-
 lia quā sponsa contraxerint.

Item : Mulier quæ antequam certificaretur de morte mariti,
 secundo contraxerit.

Item : Ille qui virginem deslorauerit, oppresserit, & rapuerit.

Item : Opprimens propriam prolem.

Item : In se sterilitatē vel abortum quomodolibet procurans.

Item : Homicidium, factō, præcepto, consilio, consensu, autho-
 ritate propria, aut auctoritatiua exhortatione, vel quouis
 alio modo committens.

Item : Incestum in tertio, aut proximiori gradu consanguini-
 tatis, aut affinitatis committens.

Item : Voti transgressores.

- Item: Simoniacus. Item: Vſurarius.
 Item: Raptor. Item: Sacrilegus.
 Item: Incendarius. Item: Latro.
 Itē: Eccleſiā cōſecratā ſanguinis vel ſeminis effuſiōe pollūēs.
 Item: Quilibet eccleſiæ, vel cōtemerij, aut emunitatis, vel libertatis eccleſiaſticæ violator.
 Item: Quilibet ex communicatus à canone vel cōſtitutione.
 Item: Sacerdos proditor confeſſionis.
 Itē: Celebrans in eccleſia interdicta, vel altari non cōſecrato, aut mobili, ſine licētia, vel ſine indumētis, aut nō ieiunus.
 Item: Non ordinatus celebrās vel miniſtrans in ordine quem non habet.
 Item: Sacerdos, cuius negligentia, vel culpa aliquid inhonestum, vel aliquod ſcandalum circa ſacramenta euenit.
 Item: Quilibet deierans, ſeu veniens cōtra ſuum iuramētum.
 Item: Fallarius literarum & monetæ.
 Itē: Quilibet manus violētās iniiciēs in patrē & matrē ſuam.
 Item: Quilibet coniugatus cōtrahens matrimonium, viuente vxore, cum ſecunda, vel intrans religionem, vel recipiēs ſacrum ordinem coniuge inuita, & contra.
 Item: Coniunx qui & quæ in mortem cōiugis effectualiter machinatus vel machinata fuerit.
 Item: Scienter coiens cum infideli.
 Item: Promotus per alium, quàm per proprium epiſcopum ſine licentia.
 Item: Furtiuè ſeu per ſaltū vel extra ſtatuta tēpora promotus.
 Itē: Excommunicatus, vel ſuſpēſus, aut interdictus in ordine ſuo miniſtrans, vel qui taliter ligatus aliquem ordinē ſuſcepit.
 Item: Scienter ſepeliens corpus excommunicati in cōtemerio, vel etiam non excommunicati tempore interdicti.
 Item: Abutens quomodolibet ſacramentis Eccleſiæ, vrputa Hoſtia, Chriſtmat, vel alia re ſacra.
 Item: Omnis adulter & adultera ſaltem publicus & publica.
 Itē: Quilibet ſcienter extra caſum neceſſitatis baptizās propriā prolem, vel illā tenens in baptiſmo aut cōfirmatione.
 Item: Omnis hæreticus, aut fautor, participatorve hæreticæ prauitatis.
 Itē: Cōmittens Sodomiticū crimen, aut cū brutis cōmiſſum.
 Item: Quilibet cum ſanctimonialibus coiens.
 Item: Omnes clandeſtinè contrahentes ſponſalia, niſi infra tempus

tempus ſtatuti ſuprapoſiti illa ſolemnizauerint.

Poſtremo, ad ſiniſtræ ſuſpicionis tollendū ambiguum, inhi bemus, ne quis ſacerdos, vel religioſus, de cætero cōfeſſione, mulierū audiat alibi quàm in loco publico vbi videri poſſit.

Leſta & publicata fuerunt hæc ſtatuta ſynodalia Rucruendiffimi patris & domini, D. Valētini epiſcopi Hildeſemen, in ſynodo epiſcopali per ipſum perſonaliter in ciuitate & eccleſia Hildeſemē. celebrata, die lunæ poſt dominicā Lætare, quæ fuit xv i. menſis Martij. Anno à natiuitate domini 1539.

FORMVLA VIVENDI CANONICORUM, Vicariorū & aliorum Presbyterorū ſecularium.

1 c Pfalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi, vt reddam vota mea de die in diem. Scribitur Pfalm. 60. Super hoc verbo dicit gloſ. Auguſt. Si vis in æternum plallere, redde vota in iſto die, id eſt quod promiſiſti nunc ſolue, donec venias ad illum diem in quo perenniter cū omnibus ſanctis Deum laudes. De omnibus enim bonis quæ in præſenti facimus, Deum in futuro perenniter laudabimus. Quod igitur illic acturi ſumus, hic inchoare debemus. Ecce venerabilis domine, quàm breue verbum, ſed fecundum & omni ſuauitate plenum, veſtroque deſiderio aptiſſimum. Scribitis nanque & reſcribitis pro aliqua exhortatione & informatione vobis tranſmittēda, ſuper qualitate ſtatus veſtri, quaſi non habeatis ad manum ſanctorum regulas & formulas, iuxta quas ſecurè vos regulare poſſitis. Si non humilitas veſtra pariter & bona vita vos excuſarent, decidendi nos occaſionem potius quàm exhortationem aut informationē expetere timeremus. Coacti igitur (Deus ſcit) facere tentamus quod neſcimus, & niſi ipſe calamum dirigat, inutilis erit labor iſte, ſed vtinā non pernicioſus. Nunquam enim ſermo exilis doctum quemlibet aut exaſperat aut impedit. Et cum ego veſtræ perſonæ notiā non habeam, niſi tantillum quod (ſicut dictum eſt) mihi preſbyter eſtis, & cuiuſdam cathedralis eccleſiæ canonicus, idcirco ſecurè conſulere non valco.

¶ De quinque horribilibus exemplis cōtra eos qui vitā ſuā emendare volētes ſtatim cum cōpunctiōnis ſpiritum ſentiunt, ſe perfectos eſſe arbitrātur, & in modo viuendi eligēdo ſanis conſiliis non vtuntur, ſed iuxta motum capitis ſuis ambulāt. c A P. I.

Dicit beatus Gregorius in Pastoralis suo: Nō vna cadē- que cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par- morū qualitas astringit. Quod vni prodest, alteri nōnunquā obest. Dicā rem hanc breuiter sub quintuplici exemplo quæ vos in admirationē & cautela magnā adducere debet. Non lōgē ante hos annos presbyter quidā fuit admodū bonæ vi- tæ, quem hoc ordine diabolus decepit. Consultuit nāq; sibi, vt se interficeret, vt martyr fieret, asserens hoc domino plurimū placere. Tandem miser arrepto pugione proprium perfodit ventrem, sperans in hoc obsecrari se præstare Deo: sed cum plagam sensisset, illi co exclamauit, dicens: Heu heu deceptus sum. Accur entibus autem vicinis & causam sciscitantibus, cuncta narravit, mōxque miserabiliter vitam finiuit.

Alius quidā valde timoræ vitæ, cū iformari noller, ī erro- neā cōsciētā lapsus, dixit se desperare de venia ppter seueri- tatē iudiciorū Dei, qui similiter laqueo se suspendēs, interiiit.

Tertio, quidam presbyter castissimæ vitæ fuit, ita vt nec probatæ vitæ fœminis loqui auderet, verum cum ad beatam Mariam in eremo peregrinari disponderet, virgo quædā san- cti propositi eidem se lociauit, vt hac occasione diu cōceptā deuotionē sibi colloquendo reuelaret. Sed, proh dolor, post longa tandem colloquia in carnis vitium sunt collapsi.

Altera etiam quædā virgo per omnia probissima mihi no- ta, cum non poneret modum deuotioni suæ, eo quod iugiter orare & contemplari vellet, in frenesim perpetuam cecidit.

Quædam etiam virgo cū maritari noller ex magna deu- otione à seculari cōuersatione abstinere disposuit. Hanc ini- micus in tantam auaritiæ facem depulit, vt de eius quoque sa- lute plurimum timeretur. Hæc, venerabilis domine, breuiter dixerim, vt è vicino ostenderem quantū etiam periculum in sacris exhortationibus cōringere potest, si non debitè appli- cantur. Ecce, ponamus ante nostros oculos quinque hos quos præfati sumus. Si primo dixerimus, quod fortiter in via Dei ambulare debuerit, ecce inde occasione propriæ necis acce- pit. Si secundo dicamus vt Deū timeat, ecce, inde in despera- tionem corrui. Si tertio dixerimus, proximū tuū ama sicut teipsum, ecce propter hoc in luxuriā cecidit. Si quarto dixe- rimus, contēplationi insiste, ecce hac occasione in amentiam peruenit. Si quinto dixerimus, vt prudētē se gerat in omni- bus, ecce propterea penē in auaritiā irremediabiliter lapsa est.

est. Omnes hæ doctrine quàm sanctę quàm deuotæ sint, sed his personis sic dispositis quàm sint perniciosæ, dat idē bea- tus Gregorius exēplum de pane qui vitam fortiorum robo- rat & paruulorum necat. Si militer medicina, quæ nonnun- quam vni morbum minuit, & alteri vires aufert: sic sacra scri- ptura est quibusdam odor vitæ in vitā, quibusdam odor mor- tis in mortem. Neque hoc ideo venit quasi sacra exhortatio mala sit, sed propter insufficientiam audientium, quæ cōmun- iter ex superbia pullulare solet. Nā sunt plerique qui quàm citō spiritum compunctionis sentiunt, statim se perfectos ar- bitrantur, neque vllius magisterij moderamini se subdere vo- lunt, dicentes: Ego sum bonę voluntatis, totum quicquid di- co aut facio, cordialiter noto &c. quasi hoc sufficiat cōtra tot antiqui hostis versutias: & quia nunquam discipuli veritatis fuerunt, ideo facile à spiritu erroris seducuntur. Nulla enim ars haberi præsumitur, nisi prius intenta meditatione disca- tur. Dicit quidam venerabilis doctōr, quod bonæ voluntati nihil est periculosius, si non recta ratione reguletur. Hoc est notabile & formidolosum verbum, & dat rationem, quia de natura volūtatis est, quod sit cæca, & de natura boni est quod sit sui diffusiuum. Quæ igitur semper cæca est & vbiq; discurre- re voluerit, quid illi restat, nisi casus: continuus? Vnde Cy- rillus de hoc dicit: Certe nil prius nocet, quàm aliorū spretio- cōsilio, vt propria præcipit voluntas ambulare: qui suæ tan- tum voluntati credit in cunctis quæ facit, sinem odibilem ad- inueniet. Exempla de hoc sunt infinita. Igitur qui securè am- bulare desiderat, non sibi confidat: neque Deum tentare de- bet, quasi ipse sibi desuper sciētiam infundere merito teneat, quia ipsum amoroso corde quærit, hoc nanq; & ipse de- dit. Sed neque de hoc sibi blādiri quisquam poterit quod bo- næ volūtatis est, quasi hoc a se habeat, sed sollicitè pensare de- bet, quomodo talentum sibi diuinitus datum dignæ expen- ditæ gratiæ, dignè cooperando, sciens quod nō omnia charis- mata simul donātur in sua plenitudine, sicut nec impetu vno virgultum exerefcit in arborem robustum. sed omnia tēpus suum habēt, & per determinatas moras regulatissimè vnum- quodque tendit ad sui cōsumationem. Est igitur cōsiliū omnium sanctorum patrum, qui de moribus scripserūt, quod homo bonæ voluntatis quærere debet virum aliquem disci- plinarum & in sacra pagina bene doctum, cui totū cor suū &

propositum plenè reuelat, à quo mandata viuendi accipiat, quæ etiam tam diu diligenter obseruet, donec ipso licentiã: aut certè Spiritu sancto reuelante ad altiora se transferat, Hic nãque vir heroicus siue spiritualis omnia diiudicat, naturam cõsiderat, propositum explorat, & iuxta hoc quod videtur expedire, singula moderatur. Cuius etiam consilia tanquam diuinis est obtemperãdum, quia in eo habitat Spiritus sanctus. Qui de his dubitat, legat regulam beati Hieronymi ad Eustochium, & Epistolam ad Demetriadem, & alia eius opuscula: similiter Augustini, Benedicti, Bernardi, & c. & si aliter inuenierit, quod non puto, mēdacijs me arguat. Verùm ut per quotidiana exēpla id probè, ad oculū ista videntur in scholis virtutum, id est approbatis religionib⁹, vbi de his omnibus diligenter inquiritur, nec quisquam in feruore nouitio permittitur ambulare, iuxta motum capitis sui, quasi securus sit de omnibus, eo quòd habuerit bonam voluntatem, sed secundum regulas sanctorum patrum: instituitur in omnibus. Et qui sic proceat, securè procedit & proficiet, nõ tamen sine grandi labore & tentatione quotidiana. Quia tentatio est vita hominis super terram. Et Adæ dictum est: In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Specialiter autè virtutis exercitiū est circa difficilia: quare merito ad hoc idoneus magister, scilicet, qui scientiam & experientiam eius habuerit, quia teste S. Gregorio. Ars artium est regimen animarum. Dicitur notanter idoneus magister, quia multi reperiuntur consultores fallaces, inflati spiritu arrogantia, aut auaritia, & multos seducunt. Heu quot homines simplices & bonæ voluntatis perierunt per tales simulatores, Dicam breuiter rem quæ mihi accidit. Cum aliquando in adolescentia mea visitalem quendam solitarium laicum, qui iungi clausura sedebat in quodam conclaui: seorsum, & ab eo verbum ædificationis interrogassem, inter multa consilia quæ dixit, hæc, aut similia verba adiunxit: Qui vult esse perfectus Christianus, debet vendere omnia quæ habet, & dare pauperibus, & ostiatim medicare sicut Christus fecit: & nihil amplius curare de scripturis, quia scripturæ confusæ sunt propter multipliciter glossarum, & bonum esset quòd vniuersæ glossæ comburerentur, Hęc & similia miser ille verbositate dogmatizauit. Cumque diligentius cogitassem de his, quia adhuc ignarus erã huius astutia: quidam presbyter dixit mihi. Ne cures de phantasias illis:

Nuper

Nuper quendam fabrum, similiter docuit, qui cū omnib⁹ distractis mendicare cœpisset, vniuersi maledixerūt ei, dicentes: Cur medicare vis cū fortia membra habeas ad operandū, redi ad officiū tuum. Quid plura: Tandē cū nil sibi à quoquã daretur, nec quid māduicaret, inueniret, desperatione tactus in flumen se præcipitans submersus est. Similia plura de talibus leguntur. Ecce venerabilis domine, quãta est astutia antiqui hostis, etiã contra homines bonæ voluntatis, Quare summo opere vobis præcauēdū est, ne in laqueū eius incidatis. Placeat reuerentię vestrę hoc aduertere, quod cõmuniter dicitur, religiosi possunt se facilius iuuare cõtra tentationē inimicorum, ppter multa, & c. Hęc est etiã sententia beati Bernardi & Hieronymi. Ratio est, quia semper alieno arbitrio diriguntur, nec quicquã de voluntario habent. Peccatum autem est ad eòd voluntarium, quod si non esset volũtarium nõ esset peccatum.

¶ De mala libertate canonicorum secularium. CAP. II.

Hinc concluditur, quòd verus obediens vix potest peccare, ex quo vltius per oppositum concluditur, quòd qui non vult obedire, vix potest benefacere. Iam, quæso, reflectite hæc super statum vestrum. Quid est quòd quidam ita vitare solent sicut obediẽtiam: cum venia loquor, nõnne hæc est quotidiana vox dominorum canonicorum paucis exceptis? Nos liberi sumus, nemo nobis præcipere habet: nos cum domini sum⁹, nolimus ut præcipiatur nobis, sed ipsi alijs præcipere debemus. Nunquid serui sumus? Ah malè liber est, qui diaboli seruus est. Nõne vulgariter dicitur, Quis stirps nobilior, tãto ceruix flexibilior: Quid de sua generositate tales habet gloriari, quãdo nec diuino nec humano iudicio vlla in eis ingenuitatis indicia reperiuntur? Iam dictū est, quòd nobilitas vera siue secularis siue spiritualis, cū prõptitudine obediẽdi solet agnosci. Itē vltius sequitur, quòd si verus obediens facilius potest vitare peccatū, ecõtra qui non vult obedire, difficilius potest peccato vitare, imò penitus nõ potest, quia diabolus eū ad omne malū impellit, quem nullo disciplina frẽno alligatū cernit. Prona est nãque omnis ætas ad malū: Igitur, venerabiles domini, si vultis seriosè vestram salutem procurare, caute ab hac mala libertate, caute & à falsis & imperitis magistris: per hæc duo penè totū mundū diabolus post se trahit. Tollantur de medio ista duo, scilicet pertinacia obediendi, & fallacia erroneorum magistrorū: quid vltius

periculi remanebit in orbem terrarum: Si cuncti magistri bene docerent, si cuncti discipuli bene obedirent, nonne reformatus esset mundus? hic tota difficultas, hic totius vitæ Christianæ perfectio latet. Sed absit hoc, dicit libertas mala, ut sic me aliter subdā, quod nihil mihi referuē, viuit dominus, ego pariter cōsiliabor, ego quod placet faciam, alienū non audiā, nisi forte illum qui loquitur mihi placentia. Opericulū periculorum nimis super omnes filios Adā effusum, quod utique paucissimi effugiunt, scilicet electi, perfecti in timore dei. Et ut breuiter dicatur: Via lata ad gehennam est mundialis ista libertas pro qua penē omnis homo certat vsque ad mortē, iuxta vulgatum prouerbiū: Libertas præualeat auro. Videamus exemplū familiare, Nauis in medijs fluctibus sine gubernatore, nunquid verē libera, an non? Si verē libera est, ad portū securē perueniet: sin autem, submergetur: Sic est omnis homo, qui diuinis legibus non est institutus, nunquā aliquis talis est saluatus, quia à diabolo possidetur, ad cuius voluntatem vinculis prauæ consuetudinis tenetur irretitus. O vitiam viderent singuli quod vidit beatus Martinus. Cū enim aliquādo venisset ad palatiū cuiusdam tyrāni, vidit quēdam maximum dæmonem sedere super collum eius instar equitis, qui ipsum duxit quo cunque volebat. Simile beata Brigida vidit, Cum quidam superbi prælati ascenderunt super collos ipsorum: Sic miser homo decipitur, putans quōd suam impleat volūtatem, & nescit quōd diaboli seruit impulsibus ad omne malum. Hæc sunt stipēdia malæ libertatis, quādo scilicet vnusquisque facere delectatur, quod sibi propria volūtas suadet, quam cōmuniter diabolus quodam quasi hereditario iure facile sibi seruire cogit. Ecce quod homo summē diligit & appetit, hoc summē sibi pniciosū est, propriā scilicet adimplere volūtate, ut nemo ei dicere possit, cur sic facis, aut ab illis abstinetis &c. quia hac libertate oibusq; vitis exponit.

¶ *Quid sit secundum carnem viuere.*

CAP. III.

Vnde Apostolus ait: Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Vbi sic dicit beatus Augustinus: Ille secundum carnē viuit, qui secundū seipsum viuit, id est pergit quō vult, dormit quando vult, & quando vult, loquitur qui equid vult. manducat & bibit quando vult, & quantū vult, ridet, iocatur, priatur prout vult, occupatur quando vult, & in quibus vult, quicquid

quicquid narib⁹ suauē est querit, quicquid auribus blādū, quicquid oculis delectabile, quicquid corpori suo iocūdū, exercet & psequitur. Delectatur in vestimētis cariosis, & epulis splēdidis & domibus gloriofis. Quid multa? Omnia desideria carnis suæ exquirit, & perficit sicut vult & quando vult. Qui sic viuit absque omni dubio aeterna morte morietur, vbi nūquā quicquā habebit ex his quæ vult, sicut exēplificat dominus in Euāgelio de diuite epulone, qui hic omnia ad nutū habuit prout voluit, sed postea vnā guttā aquæ obtinere nō potuit, p refrigerio linguæ suæ in tanta pœralitate cōstitutus, in qua adhuc est vsque hodie & in aeternum manebit, nec vnā guttā illa ei dabitur, sed iugiter peius habebit. Ecce venerebilibus domine, quā in insensati sunt, qui hic de mala libertate gloriātur, non volentes submittere collū suū iugo Christi, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde: Tolle iugū meū super vos, & inuenietis requiē animab⁹ vestris.

¶ *Cum quibus conuersari debet canonicus secularis.* CAP. IIII.

Igitur pensate diligenter statum cōscientiæ vestræ, quomodo vixistis, & quomodo quotidie viuatis, & quales sint cum quibus conuersamini: quia ex hoc magna depēdet portio salutis vestræ. Dicit nāque spiritus sanctus, spiritus vtique veritatis, qui neminē fallit, per os prophetæ: Cū sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris. Et cū electo electus eris, & cum peruerso peruersus eris. Vbi dicit glossa: Ex conuictis moribus formantur. Nam qui tangit picem, inquinatur ab ea. Et qui terit herbam odoriferam, percipit suauitatem ei⁹. Quia reuera vita humana, non est ludus puerorum. Ecce, ut planē loquar vobis, quia presbyter & canonicus estis, non licet nisi cum spiritualibus conuersari, quia de eleemosynis viuitis, & ideo omnino debetis vos aptare ut sitis dign⁹ & gratus mediator inter Deum & homines. Hoc enim clericus sonat quasi de hoc seculo acceptus & forti domini mancipatus. Igitur cum Deo & spiritualibus vitis erit conuersatio vestra, si rectē viuere vultis. Itē nō sufficit qualitercūque viuere, sed sicut canonicus, id est regularis. Canō enim dicitur regula: inde canonicus, id est regularis. Dicitur autē regula quia regit, & secundum quam aliquis bene regulatur ac dirigitur.

¶ *Qui non vult regi & dirigi, non est canonicus.* CAP. V.

Igitur qui nō vult regi nec etiam dirigi, ipse nō est canonicus. Si autem nō est canonicus, tūc coram Deo nō potest le-

uare fructus præbēdæ, cuius titulū falso noīe possidet. Quod si leuauerit, peccat, & ad restitutionē corā Deo tenetur. Et si restituere nō valet, tūc diuina iustitia ipsū æternæ seruituti adiudicabit, si in hac vita, dū adhuc tēpus habet cōdignā penitentiā nō egerit. Hoc omnib⁹ modis est tenendū q̄ impossibile est, q̄ vnus quadrās iniuste leuitus, apud Deū si in oblatione, sicut apertē Euangeliū dicit: Si vadas cū aduersario tuo in via, cōpone te cū illo, ne fortē tradat te iudici, & iudex exactori, & exactor mittat te in carcerē. Amen dico tibi, non exhibis inde, donec vltimū quadratē reddas. Vere hoc est formidabile verbū cunctis qui leuāt grandes reditus ecclesiariū iniuste. Aut si iuste leuāt, si tūc diligēter nō student orare, & alia debita ecclesiastica facere prout tenentur. Vos autē venerabilis domine, qui spiritu Dei tactus, nō dissolutē, sed canonicē viuere vultis, supradictū Psalmistę verbū in p̄cipio positi diligēter aduertite, scilicet, Sic psalmū dicā nomini tuo ī seculū seculi, vt reddā vota vt mea de die in diem Faciāt alij quicquid velint, vos iugiter ruminare huius versiculi efficaciam, & vtiā in tātū vobis familiaris iste versiculus fiat & dulcescat, vt quoties cāpanæ sonitum auditis, deuorē eū submurmuretis, dicēdo sic, Psalmū dicā nomini tuo. Hoc enim suauē colloquium inter Deum & animā deuotā non in vacuum trāsibit, sed magnā gratiā reportabit. Potest etiā iste versiculus, secundum quosdā expositores sic ordinari (retrograde enim legatur in cōstruēdo) videlicet, Sic reddā vota mea de die in diem: id est per singulos dies, vt psalmū dicā nomini tuo in seculum seculi, id est mereat te laudare in æternum. Et hic census est planior quā primus, vterque tamen bonus.

¶ Quilibet canonicus aut vicarius primo debet intentionem suā dirigere ad dominū Deum. CAP. VI.

PRO cuius versiculi maiori explanatione, quantum ad propositū, est aduertendū, quod duo possunt in eo considerari, quæ cuilibet canonico bonæ voluntatis, aut vicario, siue parochialis ecclesiæ rectori, imō vnicuiq; spirituali viro ac bonæ voluntatis Christiano sunt præcipue necessaria, cuilibet secundū proportionē stat⁹ sui. Primū est directio intentionis, secūdū exequutio operis. Igitur loquēdo secūdū p̄positū nostrū, dicim⁹ q̄ quilibet canonic⁹ aut vicarius primo debet intentionē suā dirigere ad dominū Deum, vt quicquid facit ad gloriā Dei ordinet, & hoc notat, cū dicitur, Psalmū dicam

nomini

nomini tuo. Plures nāque psallunt & bona opera faciūt, non ad Dei gloriā, sed ad suam, quærentes laudem ab hominibus, aut lucrū tēporale. Hi tales nō soluunt vota sua, sed furantur, quia illi cui debent, subtrahūt fallaciter, & sibiipsis referuāt, licet inutiliter, quia se quærunt, & nō Dei honorē. Sed ver⁹ Christianus psalmum dicit nomini domini, nō suo, quia considerat quod ex se nihil est, & ideo domino totum tribuit, dicens: Nō nobis domine nō nobis, sed nomini tuo da gloriā. Quicquid enim sumus, & quicquid habemus tu largiris: sine te statim in nihilū redigeremur. Tu sine intermissione aspicias nos, & nunquā obliuisceris creaturaturam. Et quia a te est totū nostrū esse & posse, & scire & quicquid habemus: ideo merito tibi à nobis debetur omnis laus, honor virtus & gloria & gratiarū actio nunc & ī seculū seculi, id est in æternum. Vbi dicit sanctus Thomas ī prima parte Summæ, quod Deus est ī creaturis nō sicut calor ī aqua, sed sicut sol ī aère, quia remota aqua ab igne, adhuc manet ad tempus aqua calida, sed remoto sole ab aère, statim aër tenebrefcit, nec quicquam luminosostratis remanet: sic Deus, si non continuo creaturam administraret, statim omnis creatura esse desineret. Et ergo meritō vniuersa creatura debet esse parata iugiter ad obediēdū suo creatori, sine quo nec ad momentū esse potest. Et hæc est p̄cipalis causa & primaria, quare Deo soli debeatur honor & gloria, quia ipse est à nullo, sed oīa ab ipso sunt.

¶ Quilibet canonicus aut vicarius debet aduertere quib⁹ & qualibus debitor sit iuxta vocationem suam, & hoc, ad quod tenetur debet opere implere. CAP. VII.

Hæc autē cōtemplatio iucūda ī libro creaturarum ī imēsum extēdi potest, nec doctore opus habet, quia quā si violētē igerit se humanis sensibus, ita vt īexcusabilis sit omnis homo Vnde dicitur ī Iob: Interroga iumenta terrę & docebunt te. Hic secundum Apostolū: Quæcunque facimus, siue comedamus, siue bibam⁹, siue aliud quodcūque faciam⁹, omnia quidē ad Dei gloriā faciamus. Hoc autē nobis est vtile, nō ei, quia nullius eget. Secūdō etiā quilibet canonicus aut vicarius debet diligēter aduertere, quib⁹ & qualibus debitor sit iuxta vocationem suā, & hoc diligēter opere adimplere ad quod tenetur, prout meli⁹ poterit, quia sibi nō sufficit generalis quædā bona voluntas, sine operis executione, sicut dicit Dominus in Euangelio: Non omnis qui dicit mihi, domine

domine, intrabit in regnū cœlorū, sed qui facit volūtatē patris mei. Et iterum: Qui custodit mādata mea & seruat ea, hic est qui diligit me. Est autem Dei mādatum, vt reddamus omnibus debita. Est autē quilibet canonicus triplex debitor, scilicet Deo, sibi & proximo, de quibus multa scripta in sanctis libris reperiuntur. Sed quantum ad præsens sufficit, arbitramur, quod omnibus legaliter satisfaciāt, si diuinum officium debitē persoluit. Si autem aliquid vltra facit, illud supererogationis est, & hoc iam quod dicimus, vocatur debitum ecclesiasticum: sed si aliunde se obligauerit ad partem, ad quod eum ecclesia non astringit, hoc vocatur debitum persona le, ad hoc etiam tenetur, si licitum fuerit & honestum.

¶ Valde multa ad hoc requiruntur, quod aliquis vite officium diuinum persoluat, & quod si aliquis dignus habeatur diuini interesse. CAP. VIII.

Igitur tota intētio debet ad hoc tēdere, vt officium ecclesiasticū ritē persoluat. Et hoc tangitur, in secunda particula prædicti versiculi, scilicet: Reddam vota mea de die ī diem. Que verba includunt, quia valde multa requiruntur ad hoc, quod aliquis ritē diuinum officium persoluat. Sicut & iam vulgari ter dicitur, quod plura necessaria sunt pauperi antequam diues fiat, etiā plura necessaria sunt vnicuique homini antequā dignus habeatur diuini interesse mysteriis, etiā beatissimis angelis pauēdis. Hoc ideo sancti cōcorditer dicūt, quia est vltra hominē diuina tractare, imō vltra omnē creaturā. Et ideo diuinū officium iniungitur ecclesiæ ministris & præcipuē episcopis & presbyteris qui ab hoc Hierarchi dicuntur, id est sacri principes diuinorū mysteriorū. Alii ministri, quia his sociantur, & ad tam etiā pauēda sacramenta subserviunt sedulē, omni sanctitate & puritate fulgere debēt, vt dicit beatus Augustinus. Cōtemplimini quid sit sancto populo Dei præesse, & considerate quale sit sacramentis diuinis insistere. Altario placere debent qui de altario viuunt. Et Episcopus instruendo ordinandos, dicit quod cū magno timore est ad sacros ordines procedendum, atque prouidendum vt cœlestis sapientia, probi mores, & diuturna iustitiæ obseruatio ad id electos cōmendet. Ecce venerabilis domine, qualia sunt vota, & qualia esse debent quæ reddere oporteret de die ī diem quemlibet ecclesiasticum. De his beatus Gregorius pulcherrimū librum scripsit, quē omnino suadeo sapius legatis, scilicet Pastorale,

in quo

in quo inuenietis vltra quā dicere valeo, cuncta salutē vestrā necessaria. Summa nanque discretione singulis iuxta quod expedit salutares largitur doctrinas.

¶ Si aliqua de antiquis obseruantis ecclesiæ sunt colapsa, potest canonicus laborare pro reformatione eorum, vel in domo propria supplere illa per alia exercitia spiritualia. CAP. IX.

DE quotidiano autem exercitio specialiter nihil scribere possum, nisi quod iuxta laudabilē vestrā ecclesiæ cōsuetudinem vos regatis in horis nocturnis pariter & diurnis. Quod si aliqua de antiquis obseruatiis collapsa sunt potestis, quantum gratia vos adiuerit, laborare pro reformatione eorum. Si audire alij noluerint, tunc quantum ad vestram personam attinet poteritis in domo propria illa supplere per alia exercitia spiritualia, iuxta consilium discreti viri.

¶ De regula canonicorum secularium, quæ in quibusdam ecclesiis habetur. CAP. X.

Habetur etiam ī quibusdā collegiis regula quædā canonicorum valde bona, olim in Concilio Aqueensi edita, & collecta ex dictis sanctorum. Sed nullum scio collegiū hodie, in quo ita seruatur sicut in ea scriptum est. Et propter hoc quidam dicūt, quod abolita sit. Fortē hoc verū est quo ad aliqua, scilicet refectorium, dormitoriū, & similia positiua, sed quo ad alia quæ sunt iuris diuini, stabilis est & manet in æuū. Ratio autem quare tam salubris regula abolita sit, supra dictum est, quia pauci sunt, qui submittere volunt ceruices suas iugo disciplinæ, sed omnes libertatem affectant.

¶ Qui hanc formulam studiose seruauerint, etiam in seculo manētēs, religiosam vitam ducere possunt. CAP. XI.

Vos autē venerabiles domini, qui per viam illam incedere vultis, quæ arcta est & ad vitam ducit, per quā pauci ambulant, diligenter eidem regulæ mores vestros cōformate, quia optima est & ex elegantissimis sanctorum doctrinis composita, & ita discretē pcedit, vt cuiuslibet bonę volūtatis viro bene sit portabilis. Et quia fortē nonnulli sunt vobiscum qui liberos istos aut nō habēt, aut propter paupertatē sibi procurare non valent: igitur ne illis charitas nostra desit, aliqua hic annotare breuiter ex eisdem & aliis deuotis libris intendimus, per quæ suam conuersionem regulare possint, vt corā Deo & hominibus in sanctitate proficiant. Quod si studiose hæc obseruauerint, absque dubio etiam in seculo manentes, reli-

giosam vitam ducere possunt. Hoc autē premittendum est, quod secundū diuersas temporū vices, diuersi modi viuēdi ī clero fuisse narratur, de quibus Gratianus ī Decretis plura collegit præcipue ī cap. 12. q. 1. & aliis locis multis. In primitiua quiddam ecclesia nullus ad clericatum aut sacros ordines admittebatur, nisi magna sanctitate ceteros antecederet omnino à cōuersatione laicali segregatus, summaque religioſitate præfulgens. Nam tāta crudelitate & sauitia pagani tūc fidē persequebantur, vt præſſe nemo velleſt valde perfectus, quia teste beato Gregorio: Quicūque erat prior ī dignitate, prior traheretur ad martyriū. Stetit autem hoc tempus annis penē trecentis, vsque ad Syluestrū & Constantinū Magnum, iquo penē nullus honor & reuerentia fidelibus deferabatur, quia tunc erat apud vulgares scādālosus esse Christianū, sed postquam Conſtantinus Magnus & alij præcipes tēpla idolorum subuerterāt & baptismum susceperunt, cœpit Christianū nomen ī gloria esse apud cōmunem populum, & prohibita fuerunt occasiones fidelū, vnde tunc fides maximē creuit. Idem autē Imperator volens ecclesiasticos ī honore esse, maximas possessiones ecclesie cōtulit, vnde clerici & pauperes sustēta rētur, quatenus cōmodius diuinis itereſſe possent, & pro cōmuni populo diligentius orarent. Similiter & alij præcipes ī diuersis locis fecerūt, & extūc ecclesiastici ab his operib' vacare cœperūt, & sedulē diuinis itistere, viuētes de elemosynis fidelium. Vidētes autem sancti patres quod gradīs cōſueret multitudo, & quod sine aliquo vtili labore & occupatione cohabitare nō possent, ecclesiasticū officium, regulas varias & diuersos viuēdi modos itituerunt, vnusquisque prout spiritus sanctus illi dabat. Nam beatus Hieronymus diuinū officium ordinauit: Ambrosius hymnos & cantū superaddidit: Pachomius, Basilisus, Augustinus, & alij regulas ediderunt. Maxima quoque tūc sanctorum eremitarum & monachorū multitudo extitit. Fuitque tūc vix aliqua differētia iter religiosos & clerū, quia nondum erat ista solemnis profesio ititutā, quæ hodie ī monasteriis frequentatur. Verum successu tēporis & charitate frigeſcēte hæc generalis sanctitas valde cœpit declinare singulis abeūtib' post concupiscentias suas, ī tantum quod cœpit diuisio apparere iter ecclesiasticos. Ita quod quidā nominabāt se canonicos, quidā monachos, prætextu cuius magna superbia & auaritia ī clero surrexit. De quibus Gregorius sæpe

mentionem facit in dictis suis, & alij. Huic autem pestiferæ abusioni sancti patres occurrere volentes, & clerū ad pristinum statum prouocare cupientes, regulam quādam canonicorū in Concilio Aqueſi tempore Ludouici Imperatoris magno cum moderamine ex antiquorū dictis collegerunt, præcipientes, vt qui in monasteriis viuere monachico more nō vellent, huius regulæ institutis omni conscientie securitate se tradere possent. Sed rursus ab hac sancta regula ita desperabiliter ecclesiastici nūc defecerūt, vt vix aut nullo modo possibile sit, quod vnquam reduci possint, impleturque hodie illud propheticum: Et erit sicut populus, sic & sacerdos.

¶ Canonicis & vicariis bonæ voluntatis malitia huius temporis obesse non potest faciant melius quod possunt, & solite ambulent cum Deo suo, & salui erunt. CAP. XII.

Verum qui bonæ voluntatis sunt, illis malitia temporis obesse non potest. Faciant melius quod possunt, & solite ambulent cum Deo, & salui erunt, quod vt facilius possint septem solitudines, circa quas bona voluntas occupare se debet aduertent.

¶ De debita exterioris hominis compositione tam in loquendo quam comedendo. CAP. XIII.

Sollicitudo igitur prima bonæ voluntatis ad hoc tendere debet, vt exteriorem hominē debite cōponat, tā in loquendo quam comedēdo, bibēdo, ambulādo, & c. quatenus quicūque mores ipsius considerat, ædificetur & dicat: Ille est disciplinatus vir & vtilis in officio ecclesiastico, quia omnes sanctam vitam in eo vident. Hæc autem cōpositio morum inter simplices & mundanæ vitæ homines maximē est necessaria, quia facillimē scandalizantur, quando vel parum clerici ad libertatē extrinsecam declinant. Econtrā autem, quando vidēt eos maturē incedere, & timoratē cōuersari in omni castitate & sobrietate, tunc maximē ædificantur & venerantur eos.

¶ De sobria mēsa, & cibis simplicibus mediocribusq;. CAP. XIII.

Sit igitur mensa frugalis, de cibis & simplicibus, nō nimis delicatis, nec nimis grossis, sed mediē temperatis, quia hoc expedit ad sanitatem corporis.

¶ De ieiuniis temperatis.

CAP. XV.

Ieunia sic tēperare studeat, vt nō lasciuat, nec etiam declinat in seruitio domini. Hoc nanque tentator omnino nititur persuadere, vt aut nimis homo repleat ventrē, aut etiam

indiscretè abstinere, sed medium est tenendum.

¶ De habitu.

CAP. XVI.

Sit habitus humilis, nō nimis vilis nec nimis pretiosus, sed mediocriter honestus, sine omni curiositate, longus & amplus, ne forma corporis more secularium appareat foris. Potest autē duplicem vestitum seruus Christi habere, vnum meliorem pro diebus festiuis, alium deteriolem pro diebus ferialibus. Color autē sit niger, vel griseus, vel etiam blaucus, sed non sanguineus aut subuiridis, vt non dicatur ei, quod diabolus improperauit cuidam: Si plus posses, plus faceres.

¶ De loquutione.

CAP. XVII.

Sint verba pauca rationabilia & vtilia, nō vana, non otiosa, non superflua, non risoria, non detractoria, non scurrilia, non maledica, non inuerecunda, non litigiosa, nō clamorosa, sed suauia, religiosa & gratiosa, vt dicit Salomon: Sapiens in verbis seipsum amabilem facit, gratia autē stultorum effundetur. Item: Verbū dulce multiplicat amicos, sermo autē durus suscitatur furorem. Item Hieronymus: Beata lingua est, quæ non nouit, nisi de diuinis sermonē texere. Verum nō hęc sic sunt intelligēda quasi nunquā sit licitum vti verbis iocundis & solatijs, quia secundum omnes morales, Vir sapiens & timoratus pro loco & tempore potest virtuosē aliquādo rigorem remittere, & hoc maximē pertinet ad verba iocunda, in quibus hęc debent omnino vitari, vt scilicet nō sint inhonesti, nociua aut detractoria. Et hęc remissio debet fieri, quādo omnia seriosa sunt per soluta loco & tempore debito, & cū talibus personis, quæ ex hoc nō scandalizantur, & tali intētionē, vt hac recreatione fortius valeat ad seriosa virtutis operare. Exemplum horum legitur de sancto Ioanne Euāgelista, & de sancto Anthonio, quorū hęc sententia est, quōd expedit aliquādo, contemplationē intermittere propter infirmitatem naturæ, vt postea melius ad spiritalia videnda animus redire valeat, sicut arcus distentus fortius iaculum proiicit, quā qui sine intermissione tensus tenetur, vnde Augustinus dicit: Volo tandem vt tibi parcas: Nam sapientem decet interdum remittere mentis aciem rebus agendis intentam.

¶ Medium semper est tenendum.

CAP. XVIII.

ET sicut supra dictū est de Ieiunio, sic & hic de hoc solatio virtuoso dici potest, quōd diabolus nititur hominē ducere ad duo extrema, scilicet vt sic seruētē bonis operibus insistant,

insistant, quatenus vacet in utilibus fiat, vel q̄ sine intermissione ludis ac solatijs taceret, & alia bona opera negligat. Sed mediū est tenendum, & hęc regula optima est, & vbiq; applicanda, quia virtus in medio consistit. Iuxta illud: Ne quid nimis, ne quid minus. Medium tenere beati. Et teste beato Bernardio: Discretio est auriga virtutum, sine qua virtutes sunt vitio.

¶ De reformatione interioris hominis.

CAP. XIX.

Sollicitudo secūda bonæ voluntatis ad hoc tendere debet, vt etiam interiorē hominē reformare studeat, vt scilicet velit quæ Deus vult eum velle, sciat quæ vult eū Deus scire, & recogitet siue memoretur quæ vult eū Deus cogitare. Et hic est maior labor, neq; vnus diei, sed qui nūquam incipit, nunquā perueniet. Igitur inuocato diuino auxilio totaliter nos p̄pter imminentē talem necessitatē ad hoc opus p̄cingamus. Magni nāq; meriti est huic negotio insudare, quāuis nō p̄ voto id ipsum acquiratur quod intēditur. Sciendum est igitur, q̄ internus noster homo triplici morbo est infectus, id est tria semper cōcupiscit, quæ semper deberet spernere. Et hic oritur omnis illa difficultas proficiendi in virtutibus, quā boni viri sentiunt etiam vsq; ad mortē, quidam maius, quidā minus. Hoc est quod dicit beatus Paulus: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.

¶ De bello legis Dei cōtra legē diaboli in vno homine.

CAP. XX.

Ecce bellū mirabile in homine, vñ contra vñ. Lex Dei cōtra legē diaboli. Lex Dei dicit: Cōtemne omne quod est in mūdo & adhære p̄ceptis domini creatoris tui. Contra lex diaboli dicit: Nihil sit tibi curæ de inuisibilibus, sed frude delitijs corporis tui habere, & honorem huius mūdi, & diuitias ad omnem copiam. Iterum lex Dei dicit: Caue ne audias eam, sed mihi obtempera, quia omne quoa est in mūdo, vanum est, nec mundus te iuuare poterit nec seipsum. Contra lex diaboli dicit: Ne permittas te decipi, quia omnia grauiasunt: ego autē habeo tria quæ tibi sunt vtilia valde & delectabilia, scilicet omnia cōcupiscibilia carnis, & oculos tuorum, & pompam huius seculi, exerce te in istis & felix eris.

¶ De triplici concupiscentia.

CAP. XXI.

EX hac triplici radice oritur omne malū, & ideo primus labor hic debet inchoari, vt hęc triplex concupiscentia, carnis videlicet, oculos, & vanitatis quod est superbia vitæ, non quidem radicibus extirpetur, quod est impossibile, sed

conculcetur, ne herbā peccati germinet: sicut videmus quod
 via quæ frequenter pedib' teritur, nō p̄ducit gramina, quāuis
 radicē intus habeat, sed si nō calcatur, tūc statim virefcit. Sic
 anima quæ semper exercetur in via mādatorū Dei, nō p̄ducit
 mala opera, quāuis inclinatio malā intus adhuc habeat,
 sed si tepet ab operibus bonis, tūc cōcupifcentia mala quæ
 intus dormiuit, euigilat. & in opus prauum foras erumpit.
 ¶ De elongatione ab occasione cōcupifcentiarum. CAP. XXIII.
 Igitur fūdōse p̄cāuendū est, si homo ad internam pacem
 cupit peruenire, quod elonget se ab omnibus occasionibus
 quæ has cōcupifcentias solent prouocare, sicut boni religiosi
 faciūt, qui per castitatē & ieiunia & disciplinas & vigiliis ac
 labores quotidianos mortificāt cōcupifcentias carnis, & ma-
 ximē fugiendo otīū & familiaritates & colloquia mulierū, &
 per paupertatē voluntariā mortificāt appetitū superbe
 inclinationis huius seculi cui p̄xima est occasio omnīū pec-
 catorū quæ dicitur libertas secularis, quæ nullo iugo discipli-
 næ vult subdi. Contra insidias vitiorū, quod periculosissimū
 est, sicut aperē apparēt de milite insano & fatuo, qui cū aliū
 percutere non potest, insuper nec sibiip̄s prouidere vult, vt
 armis se munit cōtra hostiū tela, huic nihil restat, nisi mors
 acerba & finis sine honore. Sic omnis homo (qui in via Dei
 vult ambulare secundū propriā voluntatem, & non p̄cāuet
 sibi ab occasionibus peccatorū) periclitabitur. Et datur exē-
 plū de Dauid, qui idcirco in adulteriū cecidit, eo quod oculos
 non custodiuit, & in numeratione populi similiter grauitē
 deliquit, quia informari noluit. Si in his tantus propheta ce-
 cidit, quid nobis faciendū est, nisi vt tota diligētia custodiā-
 mus corda & corpora nostra? Similia multa de aliis legūtur.
 Pax igitur cordis tunc acquiritur, quādo mens gratia fortifi-
 cata vitiosam inclinationē compefcit, ne malum quod cupit,
 possit perficere. Non autē potest homo ex propriis viribus &
 de cōmuni gratia, internū bellum penitus sedare, vt nunquā
 malas insinuationes aut immisiones sentiat, sed potest in tā-
 tū proficere, quod huiusmodi leuissimē vincat. Et datur exē-
 plum de principe aliquo mediocri, qui etsi non potest hostes
 suos expellere de patria sua, potest tamen eos ligare, captiuare
 aut humiliare, in tantum quod nunquam sine suo, consen-
 su aliquod dominium aut tyrannidem in ea exercent. Hinc
 dicit

dicit beatus Paulus, quod non debeat peccatum regnare in
 mortali corpore nostro, quasi dicat: Et si non potestis facere
 vt non sit, tamen facere potestis vt non regnet.

¶ De duplici remedio contra peccatum. CAP. XXIII.

Ecce duplex remediū cōtra peccatum: vnum, vt se elon-
 get homo bonæ volūtatis ab occasione vici peccatorum:
 Aliud, vt continuē & feruēdē operibus bonis insistat.

¶ Quod homo regulam viuendi sibi eligat iuxta suæ nature &
 sui status congruentiam. CAP. XXIII.

Solicitude tertia bonæ volūtatis debet esse, vt ex p̄dictis
 duobus, scilicet ex debita cōpositione exteriorū morū, &
 interno exercitio spiritualis deuotionis aliquā sibi regulā vi-
 uendi eliciat, iuxta sui status & naturæ cōgruentiā, quā regulā
 vniiformiter obseruet, & in ea vsq; in finem laudabiliter
 perseueret. Hoc nanq; est omnīū sanctorū patrum consiliū, cui-
 us etiā exemplū in omnibus penē quæ sub cœlo sunt, videri-
 mus. Omnia nanq; habēt naturā, & modū & consuetudinē &
 ordinem sicut patet in sole, luna, stellis, plātis, bestis, & aliis
 (quæ secundū naturā sunt) vniuersis q̄ pulchrē, quā ordinatē,
 quā perseueratē & vniiformiter cūcta procedūt & redeunt,
 currūt & recurrunt, crescūt & decrefcunt. In solis autem hu-
 manis moribus irregularitas cernitur, & quia etiā nec ex na-
 tura, nec ex industria habet homo, vt suos actus regulare me-
 ritorie possit, sed est Dei gratia, ideo cōsidere sibi nullatenus
 debet, neq; sibi ascribere si aliquid boni fecerit, debet tamē
 facere quod in se est, vt tota natura & industria gratiæ coope-
 retur, ne vacua in se maneat. Igitur natura per gratiam nobilitata
 initiū est bonæ vitæ. Hanc cōmuniter dicūt sancti patres,
 bonā voluntatē. Volūtas nanq; dicitur totus homo, propter
 imperiū quod habet super cæteras vires, & ideo in capone
 nitur totum pondus meriti & demeriti. Si homo cōsenteat bo-
 no, meretur: si malo, demeretur. Si bono cooperatur amplius
 meretur: si malo, amplius demeretur. Ex quib' patet, qd homo
 bonæ volūtatis potest iugiter mereri, quandiu est in statu vitæ.
 Ratio est, quia potest actualiter bono cōsentire, aut in bo-
 na occupatione se tenere. Hoc autem fit, quando regulariter
 viuendo omnia opera sua ordinat ad gloriam Dei, sic, aut ali-
 ter dicēdo: Iam volo dormire vel comedere, vel hoc vel aliud
 facere tali intentione, sicut hoc merito verus Christianus fa-
 cere debet. Et cupio in omnibus placere Deo. Exemplū huius
 m. iij

datur de bonis religiosis, de quibus firma sententia est, quod sine intermissione meretur, quia semper sunt in obedientia aliqua, quanuis non laborent vel orent continue, quia nec hoc regula precipit, sed quia se conformant interiori regulae. Igitur siue regula precipiat siue consulat, aut laborandum, aut quiescendum, semper sunt in obedientia. Quare tam quiescendo quam laborando meretur, quia utriusque ad virtutem pertinet, secundum quod hoc Spiritus sanctus fieri mandauit. Iuxta hanc formam quilibet ecclesiasticus vir, siue pastor fuerit parochialis ecclesiae, siue canonicus, siue vicarius ecclesiae collegiatae, aut alter qualiscumque abstractae vitae de patrimonio viuens, potest sibi legem statuere sanctorum regulis conformem, & secundum illam uniformiter viuere, sicut viuunt religiosi secundum regulas suas, iuxta consilium discreti viri, in spiritualibus experti. Hoc modo cunctae religiones inchoatae fuerunt. Vnde dicit beatus Bernardus. Qui vult bene viuere, studeat unum diem bene instituire, deinde adiungat secundum, deinde tertium, & sic de singulis, donec paulatim ad bonam consuetudinem veniat. Bona autem consuetudo, fortitudinem subministrabit, qua acquisita, efficitur homo naturaliter virtuosus, quia visus est altera natura. Ita fiet quod primo fuit intolerabile, per continuationem efficitur suae & quasi naturae, dummodo a conceptis non desistat. Qui autem variis exercitiis naturam suam distemperat, nunc illud nunc aliud gustando, nunquam erit homo solidae sanctitatis, sed vagus & profusus super terram, sibi & aliis onerosus, & utilis nulli. Vnde dicit Helinandus, quod bene viuere, est uniformiter viuere.

¶ *Quod homo suam doctrinam ad practicam ponat.* CAP. XXV.

Solitudo quarta bonae voluntatis esse debet, ut postquam est diligenter informata, quid sibi expediat & quid non, statim illud quod suae naturae & suo statui conueniens est, ad practica ponat, sicut Sapiens ait: Quodcumque potest manus tua, instanter operare. Multi namque decepti sunt hac tentatione, dicentes: Quid habes festinare? sufficit tibi viuere, sicut caeteri viuunt, propitius esto tibi. Contra hanc tepiditatem oportet fortiter dimicare unumquemque, qui in via Dei vult proficere. Qui autem tepidus est, ad charitatis augmentum non perueniet, sed si quid habet, hoc ipsum perdet, vnde dicitur talibus per increpationem illud Nafonis: Militiae species amor est, discedit a segnes. Ut autem aliquod exemplaris bonae vitae novelli canonici habeant, dictarium quoddam breue hic adno-

tauimus,

tauimus, quod nihilominus in aliis deuotis libris & authenticis regulis plenius reperitur. Protestamur quoque nullum praedictum iudicium per hoc velle nos offerre, aliis diuersis viuendi modis perfectioribus, quasi securum esset ab altioris vitae institutione ac regula ad haec minima descendere, sed his qui adhuc instituendi sunt, ista quauis exigua obesse non putamus.

¶ *De dilectione Dei et proximi.*

CAP. XXVI.

In primis igitur, secundum consilium beati Augustini diligatur dominus Deus super omnia, & proximus infra Deum, & ad Deum propter Deum. Et ex ista dilectione & propter conseruandam & augendam hanc dilectionem omnia alia exercitia fiant tam spiritualia quam corporalia. Deinde inuocato diuino auxilio, dicat haec aut similia verba in oratione: Domine qui me ex nihilo creasti, & vsque in hac horam perduxisti tibi gratias ago, rogas ut omnia praeterita peccata mea deleas, & deinceps a peccatis praeserues, ut reliquum tempus vitae meae tibi valeam plenam dedicare.

¶ *De confessione.*

CAP. XXVII.

Et quia teste Augustino, initium bonorum est confessio maiorum. Ideo quilibet placere Deo cupiens, studeat diligenter ad minus semel praeteritam vitam discutere, & omnia integre confiteri, de quibus cum conscientia remordet, quatenus securitate adepti, anima quietior existat. Quod si ex toto hoc vice non possit se plenam recolligere, tunc paulatim potest hoc supplere per tempus subsequens, donec serenitas oriatur in corde.

¶ *De proposito obseruandi formam viuendi conceptam.* CAP. XXVIII.

Saepe igitur concepta potest hanc professionem facere in oratione sua. Misericordissime domine suscipe me ad gratiam tuam, & a malis inuertis praeserua, ut bonum propositum quod dedisti vsque in finem meritorie valeam perducere. Propono namque hanc viuendi formam obseruare quantum infirmitas mea mihi permittit quatenus iuxta consilium sanctorum patrum, in statu gratiae tuae iugiter inueniat, siue dormiam, siue vigilem, siue comedam, siue bibam, siue laborem, siue quiescam, siue aliud quodcunque faciam: ita tamen quod si hunc viuendi modum in parte vel in toto dimittam, non volo alicuius criminis esse reus apud te, sed liberè facere, & liberè dimittere prout placet. Si autem vult se voto obligare, tunc potest sic dicere: Promitto tibi domine quod sic & sic volo tibi seruire per hunc annum, vel duos, vel tres, vel omnibus

diebus vite meæ, donec aliud melius inspiret, &c. sed hoc ego nõ consulo quòd huiusmodi votũ leuiter emittat, nisi cũ magna deliberatione & præuia experientia, quia quanuis sit maximè meritorium, tamen in libertate istã qua cõmuniter ecclesiastici nunc viuunt, exceptis religiosis, vix est possibile quòd continuè vnus modus viuendi à quoquam possit seruari, sicut apud religiosos fieri solet. Verum faciat vnusquisque iuxta gratiam sibi desuper datã. Qui parèe seminat, parèe & metet. Conuertat se etiã toto corde ad beatã Virginem, & ad proprium angelũ, & ad alios sanctos ad quos eũ deuotio magis inclinat pro implorando auxilio cõtra spirituales nequitas, quia quando antiquus hostis percipit quòd aliquis vult sibi à peccatis cauere & ad Deum se conuertere, tunc fraudes multiplicat, sed qui in domino sperat, cuncta superat.

¶ *Qua hora surgendum sit.*

CAP. XXIX.

Sollicitudo quinta quã habere debet homo bonæ volũtatis iuxta propositũ nostrum, hoc est vt secũdum apostolicam doctrinã per singulos dies exhibeat corpus suum hostiam viuẽntem, beneplacitiũ, rationabile obsequium suũ, vt sicut seruauit prius peccatis in immunditiam, sic iam studeat seruire iustitiæ in sanctificatione. Ad Dei ergo gloriã taliter potest se instituere, quòd sic dormitũ eat de sero, vt euigilare assuefcet de mane hora tertia, & surgẽs aliquid boni meditetur, videlicet de futuro iudicio, quomodo tũc omnes euigilaturi sumus. Deinde vestiẽdo se potest aliquid boni legere, Psalmsũ: *Quid multiplicati sunt &c. aut aliud quòd placet.* Et si aliqua illusione se meminit pollutũ, percutiat pectus suum cũ proposito confitẽdi, aspergendo se aqua benedicta, & sic ad oratorium vadat, & debitum suum soluat, sicut melius potest.

¶ *De horis beata Virginis.*

CAP. XXX.

Solent communiter deuoti ecclesiastici permiscere horas beatae virginis Mariæ horis canonicis singulas singulis. Perfolutis ergo matutinis de beata Maria virgine, si aliquod tẽpus habet ante pulsũ matutinarũ tempore, potest se spiritaliter occupare in bonis meditationib⁹, de passione domini, qualem noctẽ agnus ille maffuetus pro nobis pertulit, &c.

¶ *De pulsu ad matutinas.*

CAP. XXXI.

Cum autem ad chorũ pulsatur, statim exeat venerabiliter cum omni grauitate & alacritate, ne cũ vltimis veniat. *Quò homo se habere debeat i ingressu ecclesie & chori.* c. xxxi.

Intran-

Intrando ecclesiam se humiliet quantum potest, dicẽs cum publicano: Domine, propitius esto mihi peccatori. Nũ sum dignus accedere. Et si accedat reuenter inclinãdo se ad altare & crucifixũ & maximè ad venerabile sacramentũ. Tandẽ ad stallum suũ veniens, cogitet quare venerit, & cõsideret quòd ad nihil aliud, quãmv̄t in conspectu sanctorũ angelorũ psallat domino. Et ergo fabulatiões omnino vitet & signa ludicra, totũq; sit intẽtus his quæ tũc cantantur aut leguntur. Et memor esse debet, qd non solũ debitor est ad verba distinctè pronuntiãda vel audiẽda, sed etiã tenetur facere debitã diligentia ad intelligentia & aduertentia eorũ quæ proferuntur.

¶ *De distractione mentis.*

CAP. XXXIII.

Insuper & præcauere debet, ne distrahatur, ita quòd totum propositũ suũ sit, velle totaliter se occupare cũ diuinis, & si tũc distractio interuenierit, excusatur. Et quã cito deprehẽdit se alienatũ, statim recurat toties quoties. Finitis matutinis gratias agit Deo, asseribẽdo ei, si quid benefecerit, & de negligentis veniã petat. Et si tempus patitur, potest domum ire pro necessitatibus suis, semper illud obseruãdo, vt silentio seruet, donec missam celebrauerit vel audierit, nisi fortè loquẽdo pauca verba pro necessitate occurrẽte vel utilitate.

¶ *De prima.*

CAP. XXXIII.

Et deinde legat Primã de beata Maria, præparando se ad primã diem in ecclesia persoluẽda, sicut supra de Matutinis. Si verò tunc capitulũ tenetur diligẽter se obseruet, ne in verbis excedat, semper inuocando Spiritũ sanctum, qui aliãs ibi citius peccatur, quã aliquod bonũ agat. Si tamẽ aliquid apertè cõtra Deum, & iustitiam, & fraternam charitatem ibi dicitur, tunc benignè pro suo interesse, dicat, sibi talia nõ placere, dando rationem suauius ne alij scandalizentur.

¶ *Quomodo canonicus in capitulo se habere debeat.* c. xxxv.

Est notandũ, quòd diabolus maximè nititur in capitulo furorẽ suscitare vt Missas subsequẽtes impedire possit. Quare videtur quòd negotia cõtentiosa alio tempore tractentur, ne deuotio celebrantiũ impediatur. Post capitulum si potest habere confessorem, libenter confiteatur.

¶ *De preparatione ad Missam.*

CAP. XXXVI.

Deinde ad Missam se præparet, siue celebrandum, siue audiendum prout secum dispositũ fuerit. Et si celebraturus est, aut communicaturus, tunc in quantum potest, obliui-

scatur omniū præteritorū , & ad deuotionē se summo studio applicet, vt dignū est, quatenus tanti sacramenti fructus Deo sibi propitio efficaciter percipere mereatur. Sūt præterea diuersorum patrum scripta de venerabili sacramento, & Missæ celebratione, quodcunque magis conuenit, hoc eligat.

¶ *De tertiâ, sexta et nona.*

CAP. XXXVII.

Ad tertiâ, ad Sextâ, & ad Nonâ, deinde iuxta ritū ecclesiæ suæ similiter præparet se sicut iâ dictū est de Prima. Nec opus est hic plura documēta apponere pro viris maturis, quæ & qualia pueris in scholis proponuntur, ne dominis venerabilibus iniuriâ facere videamur. Sufficit meminisse illi⁹ Ambrosiani, hoc est pulchritudinē viuendi tenere cōuenientiâ, cuique sexui & personæ reddere. Hic ordo gestorū optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommodus, & illius Augustini: In omnibus moribus nostris nil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum, sed quod nostram deceat sanctitatem.

¶ *De sobrietate prædij, et de benedictione mensæ.*

CAP. XXXVIII.

Demū finitis diuinis, quādo prædendi tēpus aduenit, cum Domni sobrietate & gratitudine cibū sumat, semper Benedicite præmittēdo flexis genib⁹, vel reuerēter stādo. Eleemo synā aliquā corporalem (si facultas adest) faciat, similem & spirituales, scilicet: De profundis, cū collecta pro animabus in purgatorio detētis. Similiter pro afflictis & tribulatis aliquid potest breuiter mente tractare, prout dominus dederit.

¶ *De modo in comedendo.*

CAP. XXXIX.

Modū in comedendo teneat quē B. Bernar. describit, vt scilicet tracti cibū & potū sumat singulos morsellos bene masticando, quia tunc dulcius sapit, nutrit melius & digeritur salubrius. Omnino memor sit sanctorū angelorū p̄sentiam adesse, in quorum cōspectu se reuerenter habere debet.

¶ *De lectione in mensa.*

CAP. XL.

Faciat etiâ sibi aliquid legi de diuina scriptura, vt nō sola fauce corporalē cibum sumat, & mēs suo ferculo fraude tur. Si verò lectorem nō habet, tunc ponat librum ante se, & quantum potest, legat pro habenda memoria spiritualium.

¶ *De conuiuio.*

CAP. XLI.

Conuiuia, & hospites, & nundinas, & dedicationes, & cōcursus huminū studeat euitare, quia teste beato Hieronymo. Sunt quasi quædam catenæ voluptatis, & qui talia diligit, Christo displicet. Si tamen hospites pauperes aut religiosos

giosos habuerit, aut viros boni testimonij, qui cum à bono proposito non retrahant, laudabile est.

¶ *De aliqua abstinentia à carnib⁹, ouis & lacticiis.*

CAP. XLII.

Ter in qualibet septimana ecclesiæ ieiuniis exceptis, à carnib⁹ potest abstinere. Itē sextis feriis à lacticiis, & ouis abstinere, nisi infirmitatis, aut alia causa rationabilis obstat.

¶ *De gratis facta prædij dicendis, & de delendo propter excessum in cibo vel potu.*

CAP. XLIII.

Facto prædio, gratias dicat, simul dolēdo si in modo à mensura excessit, quia secundū sententiam B. Augustini: Raro potest debita mensura seruari. Ait enim: Certo quodis aduersus manducandi cōcupiscentiam & bibendi, & quicquid qui non rapitur aliquantulum extra metas necessitatis;

¶ *De dormiendo post prandium.*

CAP. XLIII.

Deinde potest pro recreatione quasi spatiando transire sine magno motu, quia hoc est sanū. Ecclesiastici enim qui volunt sollicitē suum officium exercere, non habent tempus pro grossis operibus faciendis. Et ergo debent se diligentius regere in diæris quotidianis, ne in diuino officio inhabiles fiant. Post hæc si naturæ suæ cōuenit, potest parū quiescere, & maximè in ætate, ne caput grauetur.

¶ *Quid faciendum sit post dormitionem vel spatiationem vsque ad vespas.*

CAP. XLV.

Reliquū tēpus vsque ad vespas potest liberè expēdere, sicut placet, videlicet, scribendo, legendo, carpentādo, aut in hortulo aliqua plantādo, siue cū familia colloquendo de cura rei familiaris & necessariis dom⁹, semper illud obseruādo, ne cor nimium elōgetur à Deo, quia aliàs difficulter redibit in pristinā deuotionem. Si autem sentit se grauatū, tunc potest honesta colloquia & solatia admittere, sicut suprā dictum est. Cum autem vespertinum tempus aduenerit, tunc præparet se, sicut dictum est de aliis horis. Similiter de completoriis suo modo iuxta ritum, & morem ecclesiæ suæ, &c.

¶ *De Cæna.*

CAP. XLVI.

Deniq; si cœnādū est, procedat, sicut dictū est de prædio.

¶ *De collatione quando ieiunatur.*

CAP. XLVII.

Si vero ieiunium extiterit, tunc secundum consuetudinem potest aliquid parum gustare, siue de speciebus, siue de tota cum potu competenti.

¶ *Quod sobrius sit Cæna.*

CAP. XLVIII.

Semper tamen obseruandum est, quod cœna frugalis sit & sobria, alioquin multa incōueniētia sentiet. Mirū est dicere, quomodo nōnulli de elemosynis pauperū ventrē replēt vltra quā digere possunt. Quod si gratis huiusmodi delitię darentur fortē simplex malum esset, scilicet corporis debilitatio. Nunc autē anima grauamē accrescit, pro eo quod vix aliquis potest satisfacere, p̄ elemosynis, etiā si tātū extremū victū & vestitū inde susciperet. Quid ergo de iactura hac tā grādi tot epularū & delitiarū? De hac sunt horrēdā sentētię B. Hieronymi & Bernardi: verū quilibet onus suū portabit.

Quod quidam post cœnam non loquuntur. CAP. XLIX.

Completo denique die quorundā mos est, quod nihil post cœnā loquantur, seu ad oratorium festinant pro exercitiis spiritualibus, & hoc videtur satis perfectum, nec omnibus datum est, qui potest facere faciat.

Nō est incōueniēs post cœnā cū familia honestē recreari. CAP. L.

Sicut autem honestē recreari voluerit cum familia, non est in conueniens.

Antequam a lectulo se ponat homo, colligat, quomodo diem expenderit, & de negligentis veniam petat. CAP. LI.

Quomodo diem expenderit, diligēter se recolligat, Vo facto antequam lectulo petat, diligēter se recolligat, quomodo diem expenderit, de negligentis veniā petendo, & si aliqua notabilia peccata (licet venialia) inueniat, se admisisse diligēter ascribat, ne obliuiscatur, vt in crastinū ea confiteatur. De bene autem gestis gratias agat, simul rogas Deum, vt futuram noctem sibi salubrem, & in puritate & castitate, & sine omni dāmonium infestatione periculosa transire concedat, quatenus iterum mane surgens, denuō ipsum cum omnibus sanctis laudare mereatur.

Iacēs in lecto, aliquid boni cogitet, donec obdormiat. CAP. LII.

Iacens etiam aliquid boni studeat cogitare, donec simul cum sancta cogitatione obdormiat.

De perseverantia in bono. CAP. LIII.

Solicitudo sextatimorati viri iuxta formulā illam esse debet, p̄ perseverantia in bono quod incipit, secundum illud saluatoris: Qui p̄seuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Vnde dicit B. Gregorius: Incassū bonū agitur, si ante vitę terminū deseratur, quia frustrā velociter currit qui priusquam ad metā venerit, deficit. Variis nanq; modis nititur antiqu⁹ hostis quēlibet ipedire, ne bone inchoet, sed multo amplius, ne

inchoata cōsummet, sciēs, quod sola p̄seuerantia coronā meretur.

Vitanda sunt occasiones recidendi. CAP. LIIII.

Hinc apud religiosos (qui in schola virtutū quotidie verantur) p̄cānaliter inhibētur omnes occasiones recidendi, scilicet quod nō debent cū personis secularibus cōuersari, etiā sub pretextu pietatis, quod nō debent egredi sine notabili causa fores monasterij. Insuper & voluntariē magnas pœnas sibi imponūt, si hęc & alia transgrediātur. Professionem etiā solennem faciūt in cōspectu ecclesię pro quadā conformatione omnium quę in regula tradūtur, quatenus vniuersi sciāt, eos debitores omnium quę in ea scripta sunt. Ecce quod suspecti sunt habendi qui cōtrarium docere volunt, quod scilicet obseruantia regulares sint minus perfecta, propterea quia necessariē cogāt ad bonū: non enim vident quod sit prona humana infirmitas ad malū etiā post votū. Sancti nāque patres multiplici experientia edocti, huiusmodi regulas & statuta pœnalia ex institūtū. Spiritus sancti ediderūt, ne filij eorū deinceps occasionem inuenirent redeundi ad vomitum. Vnde dicit beatus Hieronymus: Principiū spiritualis operis si nō sit matura p̄uisio, solet subsequi quoddā carnale. Dei templa Spiritus sancti vasa, nisi diligenti seruentur custodia, prostibula fiunt.

De tentationibus. CAP. LV.

Hacc quia ita sunt, summo opere timendum est sæpe dictis canonicis aut vicariis, ne ab initio decipiātur propter vitę libertatem. Tanto enim plures occasiones habet diabolus eos tentādi, quāto sunt magis indifferentes ad omnia. Si tāto periculo dimicant cū eo boni religiosi, qui summa custodia sunt p̄muniti, quid putamus laboris habebūt, qui penē soli sunt cū eo cōsistēt? Verum non ista dicimus quasi soli religiosi securi sint & alij non, cū scriptū sit. Fidelis Deus qui nō permittit suos tēteri vitra quod suffere possunt. Sed ad auisandū de magnitudine periculi, quia reuera vt cetera raceamus, plurimos vidimus deiectos astutia serpentis, quos bonū nimium spectabiles reddebat. Nec mirū, qui enim (vt plerūq; accidit) de via peccatorum cōuertitur ad statum p̄nitentię, nec in schola virtutū exercetur, nec magistros idoneos habet aut si habet, nō omnino perfectē eos audit, & quotidie tot scādala & exēpla mala ante oculos cernit, totquē circumuolantes spirituales nequitias patitur. Quid, inquam, mirum si talis facilliter relabatur in id quod deseruit? Multa igitur sollicitudine

opus est pro perseverantia dono. Quicumque igitur prescripta formulam aut aliam tenere voluerit, non putet id se suis viribus posse, quantumcunque etiam facilis appareat, sed dominum iugiter clamet, ut ipse det bonum initium, melius medium, & optimum finem, & si gratia ariserit, semper sit pauidus ne eam amittat.

¶ Cum anima fugere incipit ad Iesum statim irasci & saure incipit inimicus.

CAP. LVII.

Quia teste Augustino: Magnū est donū, quando delectat bonū, alioquin nisi diuina misericordia iugum alleviaverit, importabile esset. Vnde Origenes: Antequam sermo Dei audiatur, non est tentatio vel tribulatio, sed ubi signū belli predicationis tuba ostendit, tribulationū pugna insurgit. Hoc autē quare sit, dicit B. Augustinus: Quia cum anima incipit cofugere ad Iesum, statim contra eam irasci, & saure incipit inimicus. At ubi anima quæ vitis serviebat ad culmina virtutū se contulerit, perfectionē patitur vitiōrū. Hic scriptum est: Fili accedens ad servitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Veruntamen iste timor & labor non sine gaudio est, sicut B. Iacobus dicit.

¶ Adhuc de tentationibus.

CAP. LVIII.

Omne gaudium existimate fratres cum in varias tentationes incidieritis. Hinc Hieronymus ait: Nullū puto in hac vita sine tentatione vivere, cui forte si vna tollitur, mox aliam securus expectat. Hoc autem debet esse consolatorum uniuersis, qui tentationibus exercentur, quod dicit beatus Gregorius: Hostis noster quanto magis nos sibi rebellare cōspicit, tanto amplius expugnare cōtendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto iure se possidere sentit. Et illud Augustini: Non est maior tentatio, quā nulla tentatione pulsari. Hinc dicit sanctus Thomas notabile verbū: Multi grauius ceciderunt in aduersis, sed multo plures, & multo grauius ceciderunt in prosperis, eo quod tentatio quandoque sentitur in aduersitate, sed raro in prosperitate. Verbi gratia. Cum aliquis increpatur affligitur in corpore, molestat in rebus vel amicis, sentitur tentatio motusque impietatis, indignationis, vel odij. Cū verò diligitur, laudatur, honoratur, tunc sentitur extollentia & inordinata metis delectatio, nec attēdit miser homo quātum sibi placeat indebitē, qui aliis placere se credit. Et quanto minus & rarius sentitur tentatio, tanto minus & rarius, & tanto difficilius tentationi resistitur, quare etiam homo facilius vincitur.

De fra-

¶ De fraterna correctione & emendatione per bona exempla, & bonas exhortationes.

CAP. LVIII.

Sollicitudo septima boni viri, & præcipue illius qui in sacris ordinibus constitutus est, esse debet pro salute aliorum, ut scilicet suo bono exemplo & exhortatione alios a peccatis trahat, & ad bonam vitam ducat, & præcipue illos qui ea commisit sunt, aut quibuscū viuit. Hoc nāque est maxime meritū simul & iustū. Quia qui aliquādo prauo exemplo, aut forte negligentia sua alius fuit causa dānationis, iam studere utique debet, ut aliquos rapiat de faucibus inimici, & ad ouile Christi perducatur. De hoc sic dicit B. Augustinus: Non tantū curem habere bonā conscientiam, sed etiam bonā famam quantum in nobis est, propter exemplū aliorū. Itē Gregorius: Qui in occulto bene viuit, sed alieno profectui minimē proficit, carbo est. Qui verò in imitatione sanctitatis positus lumē recitūdinis in se multis demonstrat, lapsus est, quia & sibi ardet, & aliis luces. Hæc autē emendatio non securē fit, nisi præuia oratione, & cū omni cōpensione, & in mansuetudine. Iuxta illud Psalmi: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Item: Quoniam superueniet mansuetudo, & corripiemur. Correctio tamē prælatorū requirit aliū modū non nunquam propter circūstantias occurrentes. Sed simplex clericus, aut presbyter nihil debet ultra facere quā Apostolus dicit, ut scilicet pcedat in spiritu lenitatis, seipsum cōsiderādo humiliter, ne in superbiam eleuetur, & corruat. Potest autē sic, aut aliter dicere. Miror factis de meipso quod non amplius tudeo emendare vitam, cū quotidie video mortē appropinquare, & cū nescio quando respōsurus sum tremēdo iudici, de singulis quæ feci, aut cogitavi. Hæc, & similia solēt prouocare nonnullos ad cōpūctiōnē. Quod si nullū cōpūctiōnis signum ostēdunt, tūc si piē eos vult admonere, potest sic aut similiter dicere: Bone amice, si velletis, libenter dicere vobis aliqua, quæ in corde meo diu portavi. Et tunc proponat ei, in quibus est defectuosus, semper benignē, quia aliter non recipiet, si iracūdus & indignandus emendator apparet. Verūm, quia sunt quidam qui huiusmodi præiudicia non possunt sufferre, sed magis rotūdo modo volunt alloqui sed nescio si in spiritualibus deseruiat, scio quod taliter solēt loqui: Ego sum simplex & planus, non possum me ita sapiēter habere, &c. Sed cōsideret vir sensatus, quæ sint prona ad iram, si defectus eorum rotūdo modo proferantur. Dicunt quidam se li-

FORMVLA VIVENDI

benter recepturos in informationē, & id ipsum petūt, sed cū res ad effectū venerit, inflammantur, irascuntur, & nōnunquā peiores fiūt q̄ antē fuerunt. Modestia igitur est ī talib⁹ magis congrua, quāuis aliter quidā putāt procedēdū, verū quomodo cū que procedatur, dū frater emēdatur, satis est. Dixit quidā venerabilis pater ī cremona: Dæmon nō expellit dæmonē, sic vir passio natus nō curat passionatū. De hac autē materia, sūt multa dicta sanctorū patrū, que hoc vnanimiter cōcludūt q̄ fraterna correctio securē fieri nō potest, nisi multa discretionē sit solita. Et sicut nemo leuiter prorumpere debet ī propriam laudem, sic nec ī aliorum correctioē, quia alios rectē increpare, & se dignē laudare difficillimum est apud imperfectos.

Formulā hāc viuendi Deo dicatis viris & clericis secularibus ī cuiusdam non postremi nominis Bibliotheca satis opportunē reperiā synodalibus his nostris statutis subnectere, nec īconsultum, nec ab re videbatur tāquam nostro negotio quod agimus, ī longo tempore diuexata ecclesia nostra Hildesemen reparāda nō vsque adeo dissimilem, & alias nec absurdam nec ineptā, quandoquidem eandem & ab sanctis patribus, tum ad Dei gloriā, tum pro salute animarū studiosē cultā, maximoque pretio habitā cognouim⁹. Atque o si ab illis ī hunc diem eiusdem huius formulæ legibus ita iherosolymis atque iugilatim extitisset (vt merito debebat) quantum ab illis diuagatū, declinatūque est, proculdubio status ecclesiasticus multo melius audiret, longēque prius atque feliciter eius omnes haberētur, quā dum ita incertis legibus pro suo arbitrio quisque prædecorum status sui & vinit & degit. Cæterum cum modernus seculariū canonicorū status sit animarum periculis plenus, & à statu gratiæ plurimū elōgatus, ideo valde cōsultū esse videtur, vnicuique seculari canonico desideranti ī ea vocatione qua vocatus est (hoc est ī ecclesia illa, ī qua præbendatus est permanere, & animā suam saluam facere) vt supradictam viuendi formulā diligenter attendat, ac iuxta possibilitatem suam ad practicā ponat & obseruet. Est enim debito seculariū canonicorum statui, prout presentis patitur qualitas tēporis optimē cōueniens. Porro etiā cæteri seculares clerici, præcipuē vicarij alijq; presbyteri, & ī sacris cōstituti, eandē regulā vel formulā animaduertāt. Nam & ipsi ī eam modum viuendi sibi congruū descriptum habent.

FINIS.